חסידות · ברסלב · ספרים של תלמידים

אבניה ברזל רבי שמואל הורביץ

ספריית אור ברסלב · or-breslev.co.il

אבניה ברזל רבי שמואל הורביץ

מקור הטקסט: אור ברסלב

לקריאה באתר, עם המפרשים והמקורות ליד כל שורה: https://or-breslev.co.il/library/אבניה-ברזל-רבי-שמואל-הורביץ/
הקובץ נוצר ב־15 בנובמבר 2026 מגרסה v38-202611151759 של הספרייה.

תוכן העניינים

התקרבות מוהרנ"ת לאדמו"ר זצוק"ל 6

באריכות קצת מהדברים שלא נזכרו ב"כוכבי אור", שספר הרב ר' ישראל כהן ז"ל, ששמע מפי רבי אברהם ז"ל. 6

א 6

ב 7

ג 8

ד 8

ה 9

ו 9

ז 11

ח 11

ט 12

י 12

יא 13

יב 13

יג 14

יד 14

טו 15

טז 16

שיחות וספורים מרבנו ז"ל 17

א 17

ב 17

ג 17

ד 18

ה 18

ו 18

ז 18

ח 18

ט 19

י 20

יא 20

יב 20

יג 20

יד 20

טו 21

טז 21

יז 21

יח 21

יט 21

כ 22

כא 22

כב 22

כג 22

כד 22

כה 23

כו 23

כז 23

כח 23

כט 24

ל 24

לא 24

לב 24

לג 25

לד 25

לה 25

לו 25

לז 26

לח 26

לט 26

מ 26

מא 26

מב 26
מג 26
מד 27
מה 27
מו 27
מז 28
מח 28
מט 28
נ 28
נא 29
נב 29
נג 29
נד 30
נה 30
נו 30
נז 30
נח 31
נט 31
ס 31
סא 31
סב 32
סג 33
סד 34
סה 34
סו 35
סז 35
סח 35
סט 35
ע 35
עא 35
עב 36
עג 36
עד 36
עה 37
עו 37
שיחות וספורים ממוהרנ"ת ז"ל 37
א 37
ב 38
ג 38
ד 38
ה 38
ו 39
ז 39
ח 39
ט 39
י 40
יא 40
יב 40
יג 40
יד 40
טו 41
טז 41
יז 41
יח 41
יט 41
כ 41
כא 45
כב 45
כג 46
כד 46
כה 46
כו 46
כז 46
כח 47

כט 47
ל 47
לא 47
לב 48
לג 48
לד 48
לה 48
לו 49
לז 49
לח 49
לט 49
מ 50
מא 50
מב 50
מג 50
מד 51
מה 51
מו 51
מזמח 52
מט 52
נ 53
נא 53
נב 53
נג 53
נד 54
נה 54
נו 54
נז 54
נח 54
נט 54
ס 54
סא 55
סב 56
סג 56
סד 57
סה 58
סו 59

התקרבות מוהרנ"ת לאדמו"ר זצוק"ל

באריכות קצת מהדברים שלא נזכרו ב"כוכבי אור", שספר הרב ר' ישראל כהן ז"ל, ששמע מפי רבי אברהם ז"ל.

א

כְּשֶׁהָיָה תִּינוֹק עֲדַיִן, נִכְנַס בְּלִבּוֹ יוֹם הַמִּיתָה. כִּי הָיָה רָגִיל לֵישֵׁב עִם זְקֵנוֹ הָרַב ר' יִצְחָק דַּאנְצִיג זַ"ל בַּמִּזְרָח, וְהָיָה מַכִּיר הֵיטֵב כָּל הַזְּקֵנִים שֶׁיָּשְׁבוּ בַּמִּזְרָח, וְהָיוּ רְגִילִים לְהִשְׁתַּעְשֵׁעַ עִמּוֹ, וּפַעַם אַחַת מֵת אֶחָד מֵהַזְּקֵנִים הַנַּ"ל, וְהָיָה קָשֶׁה לוֹ אֵיפֹה הַזָּקֵן הַנַּ"ל וַיִּשְׁאַל אֶת זְקֵנוֹ הַנַּ"ל, וְהֵשִׁיב לוֹ שֶׁמֵּת, וְשָׁאַל מַה זֶּה מֵת וְהֵשִׁיב לוֹ וְכוּ' וַיִּשְׁאַל מַה נַּעֲשָׂה עִמּוֹ, וְהֵשִׁיב לוֹ שֶׁמַּטְמִינִים אוֹתוֹ בָּאָרֶץ וּמְכַסִּין אוֹתוֹ בֶּעָפָר. וּמֵאָז הָיָה קָשֶׁה לוֹ מַה זֶּה, זֶהוּ הַתַּכְלִית שֶׁל כָּל הָעוֹלָם הַזֶּה אָט אָט דְּאס איז דֶּער תַּכְלִית פּוּן דֶּער וועלְט וּמֵאָז הִתְחִיל לִבְעֹר בְּלִבּוֹ וְהִתְחִיל לְחַפֵּשׂ מַהוּ הַתַּכְלִית וְכוּ', וְאָמַר מוֹהֲרַנַ"ת שֶׁמֵּאָז הָיָה קָשֶׁה לוֹ קַשְׁיָא, וַעֲדַיִן קָשֶׁה לוֹ "הֶזֶהוּ הַתַּכְלִית שֶׁל כָּל עִנְיְנֵי עוֹלָם הַזֶּה? וְכִי זֶה הוּא הָעוֹלָם?", וְגַם מִקַּטְנוּתוֹ הִתְנַהֵג בְּתִמִּימוּת וּבִפְשִׁיטוּת, וּכְשֶׁהִתְנַסָּה לִפְנֵי הַמְלַמֵּד בְּתַלְמוּדוֹ וּשְׁאָר הַיְלָדִים הָיוּ מְחַפְּשִׂין קַשְׁיוֹת וְתֵרוּצִים, וּמוֹהֲרַנַ"ת זַצַ"ל אָמַר בִּפְשִׁיטוּת, וְאָמַר: מָה אֶעֱשֶׂה שֶׁאֵין לִי קַשְׁיוֹת. וְהַשְּׁאָר חִפְּשׂוּ קַשְׁיוֹת עַד שֶׁקִּלְקְלוּ הַפְּשָׁט, וְהָיָה הַמְלַמֵּד אוֹמֵר שֶׁטּוֹב לוֹ יוֹתֵר אֱמִירַת הַפְּשָׁט שֶׁל מוֹהֲרַנַ"ת מֵהַקַּשְׁיוֹת שֶׁל הָאֲחֵרִים.

אַחַר כָּךְ נִתְגַּדֵּל כְּדֶרֶךְ הַלּוֹמְדִים וְנִשְׂא לְשַׁארִ'גְראד עִם בַּת הַגָּאוֹן הַצַּדִּיק רַבִּי דָּוִד צְבִי זַ"ל אַב בֵּית דִּין דְּשָׁם, וְכָל הַגְּלִילוֹת. וְאָבִיו הָיָה מִתְנַגֵּד עַל כְּלָלִיּוּת הַחֲסִידִים וְגַם חוֹתְנוֹ הָיָה מִתְנַגֵּד גָּדוֹל, מֵאַחַר שֶׁבִּתְחִלָּה רָצָה לְהִתְקָרֵב לְכַת הַחֲסִידִים, וְנָסַע לְהָרַב הַצַּדִּיק הָרַב ר' פִּינְחָס מִקָּארִיץ זַצַ"ל וְנִרְאָה יָשָׁר בְּעֵינָיו, אַךְ שָׁמַע שֶׁמְּדַבְּרִים מְאֹד עַל הָרַב הַצַּדִּיק הָרַב ר' מֵיכְלִי זַצַ"ל מִזְלָאטְשׁוֹב. וְאַחַר כָּךְ נָסַע לְהָרַב ר' מֵיכְלִי מִזְלָאטְשׁוֹב, וְגַם הוּא יָשָׁר בְּעֵינָיו אַךְ מִזֶּה נָפַל שֶׁשָּׁמַע שֶׁגַּם הֵם מְדַבְּרִים עַל הָרַב ר' פִּינְחָס הַנַּ"ל וַאֲנָשָׁיו דֶּער אִיז בַּייא דֶּעם אִפּ גֶּפַאסְקִיט עֶר מִיט זַיְינֶע מֶענְטְשִׁין אִין דֶּער בַּא דֶּעם [הוּא כְּבָר נִפְסַק – מֻפְרָךְ אֶצְלוֹ, וְכֵן הַשֵּׁנִי אֲצָל הָרִאשׁוֹן]. וְאָמַר אֲנִי מַאֲמִין שֶׁשְּׁנֵיהֶם אֱמֶת, מַה שֶּׁזֶּה מְדַבֵּר עַל זֶה, וְזֶה מְדַבֵּר עַל זֶה כֻּלּוֹ אֱמֶת. וּמֵחֲמַת זֶה נִתְרַחֵק מִכֻּלָּם וְהָיָה רָגִיל לְקַבֵּעַ לוֹ שִׁעוּר בְּכָל יוֹם בְּמָכֶוֵן לְדַבֵּר עַל הַחֲסִידִים בִּכְדֵי לְהִתְרַחֵק מֵהֶם. וְאַף עַל פִּי שֶׁהָיָה צַדִּיק גָּדוֹל כְּמוֹ שֶׁאָמַר רַבֵּנוּ זַצַ"ל לְמוֹהֲרַנַ"ת, "דַּיִין שֶׁוְוועֶר אִיז אַ צַדִּיק [חֲמִיךְ הוּא צַדִּיק], וְהָיָה קָשֶׁה לְמוֹהֲרַנַ"ת קְצָת יַעַן שֶׁהָיָה מִתְנַגֵּד, וְאָמַר אֵלָיו וָואס מֵיינְסְטִי, עֶהר וועט חַאפִּין מִיט עֶטְלוּכָע שְׁמִיץ מֶעהֶר פִּין אַנְדֶערֶע צַדִּיקִים [מָה אַתָּה חוֹשֵׁב, הוּא יַחֲטֹף קְצָת יוֹתֵר מִכּוֹת מִשְּׁאָר הַצַּדִּיקִים].

וּמוֹהֲרַנ"ת זַצ"ל אָמַר כִּי קֹדֶם שֶׁנִּתְקָרֵב לְרַבֵּנוּ זַצ"ל, לֹא הָיָה מֵבִין מַעֲלָתוֹ וְצִדְקָתוֹ שֶׁל מֹשֶׁה רַבֵּנוּ יוֹתֵר מֵחָמִיו. כִּי אַרְבָּעִים שָׁנָה לֹא שָׁכַב עַל מִטָּתוֹ לִישֹׁן מִפְּנֵי שֶׁהָיָה מִתְיָרֵא מִפְּגַם הַבְּרִית, רַק סָמַךְ אֶת עַצְמוֹ עַל הַשֻּׁלְחָן. וּכְשֶׁיָּשַׁן אֵצֶל הַשֻּׁלְחָן הָיָה אוֹחֵז נֵר בְּיָדוֹ, וּכְשֶׁהִגִּיעַ הָאֵשׁ עַל יָדוֹ הֵכִרַח לְהָקִיץ וְחָזַר וְלָמַד. וְכָל הַשָּׁבוּעַ לֹא נָטַל יָדָיו לַאֲכִילַת קֶבַע מֵחֲמַת חֻמְרוֹת נְטִילַת יָדַיִם, רַק אָכַל פַּת כִּסְנִין. אַךְ בְּשַׁבָּת הָיָה נוֹטֵל יָדָיו לַאֲכִילָה בְּחֻמְרוֹת גְּדוֹלוֹת. וְהוּא נִשְׁאַר יָתוֹם בְּקַטְנוּתוֹ, וּבָא אֵלָיו אָבִיו אַחַר הִסְתַּלְּקוּתוֹ לִלְמֹד עִמּוֹ תּוֹרָה. וּכְשֶׁהִתְחִיל הַדָּבָר לְהִתְוַדַּע בֵּין אֲנָשִׁים לֹא בָּא עוֹד. (וּבְעִנְיַן הַדִּבּוּר הַנַּ"ל מִמֹּשֶׁה רַבֵּנוּ, אָמַר פַּעַם אַחַת מוֹהֲרַנ"ת קֹדֶם שֶׁנִּתְקָרַבְתִּי לְרַבֵּנוּ זַצ"ל לֹא יָכֹלְתִּי לְצַיֵּר בְּמֹחִי אֵיךְ אֶפְשָׁר שֶׁהָיָה מֹשֶׁה רַבֵּנוּ אָדָם כְּמוֹ שְׁאָר אֲנָשִׁים, אַךְ אַחַר כָּךְ שֶׁנִּתְקָרַבְתִּי לְרַבֵּנוּ זְצוּק"ל וְרָאִיתִי גְּדֻלָּתוֹ זְצוּק"ל, וְאַף עַל פִּי כֵן רָאִיתִי שֶׁהוּא אָדָם, אָז הֵבַנְתִּי שֶׁגַּם מֹשֶׁה רַבֵּנוּ הָיָה אָדָם). וּבְעִנְיַן חָמִיו אָמַר שֶׁאַחַר כָּךְ כְּשֶׁנִּתְקָרַבְתִּי לְהַצַּדִּיקִים מִתַּלְמִידֵי הַמַּגִּיד זֵכֶר צַדִּיקִים לִבְרָכָה, הֵבִין אֲשֶׁר חִלּוּק גָּדוֹל יֵשׁ בֵּין חָמִיו וּבֵין הַצַּדִּיקִים הַמִּתְנַהֲגִים בְּדֶרֶךְ הַבַּעַל שֵׁם טוֹב. כִּי חָמִיו אַף עַל פִּי שֶׁהָיָה צַדִּיק כַּנַּ"ל, אֲבָל כָּל עֲבוֹדָתוֹ לֹא הָיְתָה בְּהִתְלַהֲבוּת כְּדֶרֶךְ הַצַּדִּיקִים הַנַּ"ל. וּפַעַם אַחַת אָמַר מוֹהֲרַנ"ת זַצ"ל שֶׁזֶּה הַחִלּוּק בֵּין חָסִיד לְמִתְנַגֵּד כְּמוֹ הַחִלּוּק שֶׁיֵּשׁ בֵּין כְּנִיזְשׁ [מִין תַּבְשִׁיל] קַר לְחַם, אַף עַל פִּי שֶׁכָּל הַמִּינִים שֶׁיֵּשׁ בָּזֶה יֶשְׁנָם בָּזֶה, רַק זֶה מֻחְמָת שֶׁהוּא חַם יֵשׁ בּוֹ טַעַם יוֹתֵר מִזֶּה שֶׁהוּא קַר, וְכֵיוָן שֶׁהוּא קַר אֵין בּוֹ כְּלָל כָּךְ טַעַם כְּמוֹ בְּהַחַם (וּכְמוֹ שֶׁהִפְלִיא פַּעַם אַחַת הָרַב ר' נַחְמָן טוּלְטְשִׁינֶעֶר כְּשֶׁהָיָה בִּמְדִינַת קִירְי"ה וְאָכַל אֵצֶל אֶחָד בְּשַׁבָּת וְנָתְנוּ לוֹ הַמָּרָק לֶאֱכֹל. וְאָמַר לוֹ הַבַּעַל הַבַּיִת אִכְלוּ אִכְלוּ כִּי הוּא חַם, וְכָפַל זֶה כַּמָּה פְּעָמִים. וְאָמַר הָרַב ר' נַחְמָן טוּלְטְשִׁינֶעֶר כִּי אַף עַל פִּי שֶׁהָיָה הַמָּרָק כָּחוּשׁ, אַף עַל פִּי כֵן מֻחְמָת שֶׁהָיָה חַם הָיָה טוֹב, כֵּן גַּם בְּדַרְכֵי הַיַּהֲדוּת, אֵיךְ שֶׁהוּא מֵאַחַר שֶׁהוּא חַם הוּא טוֹב. וְהָרַב ר' אַבְרָהָם זַ"ל אָמַר שֶׁזֶּה מְבֹאָר בְּהַתּוֹרָה ס' 'יֵשׁ בְּנֵי אָדָם שֶׁיְּשֵׁנִים' וְכוּ').

ב

וּמוֹהֲרַנ"ת זַ"ל מֵאַחַר שֶׁהָיָה בֵּין מִתְנַגְּדִים, הָיָה קָשֶׁה לוֹ לְהִתְקָרֵב לְהַחֲסִידִים. אַךְ אַחַר שְׁתֵּי שָׁנִים שֶׁאָכַל מְזוֹנוֹת עַל שֻׁלְחָן חוֹתְנוֹ, חָזַר לֶאֱכֹל מְזוֹנוֹת עַל שֻׁלְחַן אָבִיו וְאָז נִתְחַבֵּר עִם ר' לִיפָּא וְהִתְוַכַּח עִמּוֹ ר' לִיפָּא, וְטָעַן כִּי הַחֲסִידִים אַנְשֵׁי אֱמֶת וְרָאוּי לְהִתְקָרֵב אֲלֵיהֶם וּלְהִתְחַבֵּר עִמָּהֶם. וּפַעַם אַחַת בָּא אִישׁ מֵהַאנִיפָּאלְיֶע (אֲשֶׁר הָרַב ר' זוּשָׁא זַצ"ל הָיָה שָׁם) לְנָעמִירוֹב, וְקִימּוּ בּוֹ הַכְנָסַת אוֹרְחִים, וְנָטַל יָדָיו לַאֲכִילָה וּבֵרַךְ בִּרְכַּת נְטִילַת יָדַיִם וּבִרְכַּת הַמּוֹצִיא בְּכַוָּנָה, וְנִרְאָה וְיָשַׁר מְאֹד בְּעֵינֵיהֶם. וַיִּשְׁאֲלוּ אוֹתוֹ הַאִם אַתָּם מַכִּירִים אֶת הָר' זוּשָׁא, וְעָנָה בְּוַדַּאי אֲנִי מַכִּירוֹ, וְגַם אֲנִי רָגִיל לִכְנֹס אֶצְלוֹ, וְכָל הַהִתְעוֹרְרוּת לַעֲבוֹדַת ה' קִבַּלְתִּי מִמֶּנּוּ. וְסִפֵּר לָהֶם קְצַת מִסִּדָּר עֲבוֹדָתוֹ, וְכִי בַּחֲצוֹת הַלַּיְלָה מַפִּיל עַצְמוֹ מִמִּטָּתוֹ

וְצוֹעֵק: זוּשָׁא זוּשָׁא הֵייבּ זִיךְ שׁוֹין אוֹיף, דִּי רֶעשְׁט וֶועסְטוּ שׁוֹין דֶּער שְׁלָאפִּין אִין קֶבֶר [זוּשָׁא זוּשָׁא, תָּרִים אֶת עַצְמְךָ כְּבָר, אֶת הַשְּׁאָר כְּבָר תִּישַׁן בַּקֶּבֶר], וְעוֹד שְׁאָר עֲבוֹדוֹת. וְנִתְעוֹרְרוּ מְאֹד לִנְסֹעַ לְאַנְשֵׁי הַבַּעַל שֵׁם טוֹב, כִּי רָאוּ שֶׁהֵם אֲנָשִׁים כְּשֵׁרִים, וְזֶה הָיָה שֵׁשׁ שָׁנִים קֹדֶם הַהִתְקָרְבוּת לְרַבֵּנוּ זַ"ל, וְאָז נִשְׁתַּנָּה לְטוֹבָה כִּי רָאָה שֶׁהָאֱמֶת עִם הַחֲסִידִים. וּמֵאָז הִתְחִיל לִנְסֹעַ אֶל הַצַּדִּיקִים הַהוֹלְכִים בְּדֶרֶךְ הַבַּעַל שֵׁם טוֹב, לְהָרַב ר' מָרְדְּכַי מִקְּרֶעמֶנְיץ וּלְהָרַב הַצַּדִּיק מִבַּארְדִּיטְשׁוֹב וּשְׁאָר צַדִּיקִים. וְהָיָה לְמוֹהֲרַנַ"ת יְסוּרִים גְּדוֹלִים מֵחֲמַת מְנִיעוֹת אָבִיו וְחוֹתְנוֹ וְאִשְׁתּוֹ, וְאַף עַל פִּי כֵן אִם הָיָה מַרְגִּישׁ שֶׁיֵּשׁ לוֹ טוֹבָה גְּדוֹלָה בַּעֲבוֹדַת ה' לֹא הָיָה מִסְתַּכֵּל עֲלֵיהֶם כְּלָל. אַךְ כֵּיוָן שֶׁלֹּא הָיָה לוֹ עֵדִין טוֹבָה שְׁלֵמָה כִּי אִם מְעַט, עַל כֵּן לֹא הָיָה חָזָק כָּל כָּךְ בָּזֶה:

ג

פַּעַם אַחַת יָשַׁב עִם הַחֲסִידִים תַּלְמִידֵי הָרַב מִבַּארְדִּיטְשׁוֹב בִּסְעֻדַּת מְלַוֶּה מַלְכָּה, וְהִפִּילוּ גּוֹרָל אֶת מִי לִשְׁלֹחַ לִקְנוֹת בֵּייגִיל, וְנָפַל הַגּוֹרָל עַל הָרַב ר' נָתָן זַצ"ל, וְהָלַךְ. וּבְאֶמְצַע הַדֶּרֶךְ נָפַל עָלָיו מְרִירוּת מֵעִנְיַן הָעֲלִיּוֹת וְהַיְרִידוֹת שֶׁהָיָה רָגִיל בָּהֶם אֲפִלּוּ אַחַר הִתְקָרְבוּתוֹ לַחֲסִידִים, וְנִכְנְסוּ בּוֹ הָרְהוּרֵי תְּשׁוּבָה, וְכִי עַל זֶה נִבְרָא לֵילֵךְ לִקְנוֹת בֵּייגִיל, וְהָיָה קָשֶׁה עָלָיו לְהִתְחַזֵּק עַצְמוֹ. וְאָז הִתְחִיל לִשְׁקֹעַ קְצָת אוֹר הַבַּעַל שֵׁם טוֹב, וּמוֹהֲרַנַ"ת עָלָה וְיָרַד כַּמָּה פְּעָמִים וְלֹא יָדַע עֵצָה לָזֶה. וְקִנֵּא מְאֹד שֶׁרָאָה אֲנָשִׁים זְקֵנִים בְּנֶעמִירוֹב שֶׁאוֹמְרִים שָׁלוֹם עֲלֵיכֶם בֶּאֱמֶת, וְאָז הָלַךְ לֶעֱזֹרַת נָשִׁים שֶׁל הַבֵּית הַמִּדְרָשׁ וְהִתְחִיל לוֹמַר תְּהִלִּים וְאָמַר עַד קַפִּיטֶל נוּ"ן, וּבְכָל פָּסוּק הִתְגּוֹלֵל עַצְמוֹ בָּאָרֶץ מֵרֹב הַצַּעַר, עַד שֶׁיָּגַע וְנָפַל לָאָרֶץ. וַיִּישַׁן וַיַּחֲלֹם וְהִנֵּה סֻלָּם מֻצָּב אַרְצָה וְרֹאשׁוֹ מַגִּיעַ הַשָּׁמַיְמָה, וְהִתְחִיל לַעֲלוֹת וְעָלָה קְצָת וְנָפַל, וְעָלָה עוֹד קְצָת וְחָזַר וְנָפַל, וְכֵן עוֹד הַפַּעַם, וּבְכָל פַּעַם כָּל מַה שֶּׁעָלָה יוֹתֵר, הַנְּפִילָה הָיְתָה יוֹתֵר גְּדוֹלָה, וְשׁוּב עָלָה עַד לְרוּם הַמַּדְרֵגוֹת, וְאָז נָפַל וְלֹא יָכֹל לַעֲלוֹת עוֹד, וּבָא אֶחָד וְאָמַר לוֹ דְּרַאפֶּע זִיךְ אוּן הַאלְט זִיךְ [טַפֵּס וְהַחֲזֵק מַעֲמָד]. וְזֶה הָיָה עֶרֶךְ שָׁנָה קֹדֶם הִתְקָרְבוּתוֹ לְרַבֵּנוּ זְצוּק"ל. וְאַחַר כָּךְ כְּשֶׁבָּא אֶל רַבֵּנוּ זְצוּק"ל, הִכִּיר בּוֹ, שֶׁזֶּהוּ הָאִישׁ הַנִּ"ל שֶׁאָמַר לוֹ דְּרַאפֶּע זִיךְ אוּן הַאלְט זִיךְ [טַפֵּס וְהַחֲזֵק מַעֲמָד]:

ד

אַחַר כָּךְ כְּשֶׁהֻכְרַח שׁוּב לֶאֱכֹל עַל שֻׁלְחַן חָמְיוֹ, וְהֵבִינוּ הַחֲסִידִים שֶׁהָיוּ נוֹסְעִים לְהַמְּפוּרְסָמִים שֶׁאֵצֶל חוֹתְנוֹ לֹא יוּכַל לִהְיוֹת חָסִיד, וְיַעֲצוּ אוֹתוֹ שֶׁהוּא לֹא יִסַּע עִם בְּנֵי בֵּיתוֹ אֶל חָמְיוֹ, רַק הִיא תִּסַּע לְבַדָּהּ. וְאָז נָתַן ה' בְּרַעְיוֹנוֹתָיו שֶׁלֹּא לְצַיֵּת לָהֶם. וְנָתַן תָּמִיד שֶׁבַח וְהוֹדָאָה לְהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ שֶׁלֹּא שָׁמַע אֲלֵיהֶם, כִּי אִם הָיָה פֹּלֶג גּוּף לֹא הָיָה לוֹ כֵּלִים אַחַר כָּךְ לְקַבֵּל דַּעַת רַבֵּנוּ זְצוּק"ל. כִּי עַל יְדֵי פְּגַם הַבְּרִית נִתְקַלְקְלִין הַמֹּחִין רַחֲמָנָא לְצַלַּן. וְאָז מָסַר

לוֹ אֶחָד אִגֶּרֶת שֶׁיִּמְסְרוּהוּ לְיַד הָרַב ר' מָרְדְּכַי מִקְרֶעמִינְיץ. וּמוֹהֲרַנַ"ת מֵחֲמַת שֶׁהָיָה יָרֵא מֵחֲמִיו שֶׁלֹּא יַרְגִּישׁ עַל שֶׁנַּעֲשָׂה חָסִיד, לֹא נִכְנַס לְבֵית הָרַב ר' מָרְדְּכַי זַצַ"ל עַד הַפֶּסַח שֶׁאָז יוֹשֵׁב כָּל אֶחָד בְּבֵיתוֹ וְלֹא יַרְגִּישׁ שׁוּם אָדָם, וְאָז נִכְנַס לְר' מָרְדְּכַי וְתָמַהּ עַל זֶה שֶׁהַזְּמַן שֶׁל הָאִגֶּרֶת הָיָה מְיֻמָּים כַּבִּירִים:

ה

כְּשֶׁנִּכְנַס רַבֵּנוּ זְצוּק"ל לִבְרַסְלֶב. אָז אָמַר מוֹהֲרַנַ"ת זַצַ"ל אֶט אַצִינְד קָאן זַיין אַז אִיךְ וֶועל וֶועריז אַיְן עֶרְלִיכֶר יוּד [הִנֵּה עַתָּה יָכוֹל לִהְיוֹת שֶׁאֲנִי אֶהְיֶה יְהוּדִי כָּשֵׁר]. וְגַם רַבֵּנוּ זְצוּק"ל אָמַר אַז: אִיךְ זָעה אַ נְשָׁמָה אוֹיף דֶּער אוּקְרַיְינֶע סְמוּךְ לִבְרַסְלֶב" [שֶׁאֲנִי רוֹאֶה נְשָׁמָה עַל אוּקְרַיְינֶע סָמוּךְ לִבְּרַסְלֶב]. וְאָמַר זֹאת לְרַבִּי יוּדִיל, וְשִׁבַּח מְאֹד אֶת הַנְּשָׁמָה. וּמֵחֲמַת רִבּוּי הַשְּׁבָחִים לֹא רָצָה רַבִּי יוּדִיל לְהַאֲמִין שֶׁרַבֵּנוּ זְצוּק"ל כְּוַן עַל ר' נָתָן. אַךְ אַחַר הִסְתַּלְקוּת רַבֵּנוּ זְצוּק"ל, אָז הֵבִין שֶׁרַבֵּנוּ זְצוּק"ל כְּוַן עַל מוֹהֲרַנַ"ת. וְעַל כֵּן שָׁלַח בָּנָיו לְמוֹהֲרַנַ"ת זְצוּק"ל, וְאָמַר שֶׁלִּסְחֹר עִם נְעָרִים הַיְנוּ לַעֲסֹק עִם בְּנֵי הַנְּעוּרִים בְּעִנְיַן יִרְאַת שָׁמַיִם, זֹאת מָסַר רַבֵּנוּ זְצוּק"ל לְמוֹהֲרַנַ"ת זַצַ"ל. וְאָז כְּשֶׁנִּכְנַס רַבֵּנוּ זְצוּק"ל לִבְרַסְלֶב אָמַר מוֹהֲרַנַ"ת זְצוּק"ל עַכְשָׁו אֲנִי נוֹסֵעַ לִבְרַסְלֶב. וְאָז הָיוּ אוֹמְרִים אַפִּיטְקֶע אַגוּטָער יוּד הַיְנוּ בְּעֵד פִּיטַאקִיל יְכוֹלִין לִסַּע לְרַבֵּנוּ זְצוּק"ל כִּי בְּרְחוֹק הָיָה קָשֶׁה לִסַּע מֵחֲמַת מְנִיעַת אָבִיו וְחָמִיו וְאִשְׁתּוֹ, וְגַם מֵחֲמַת מְנִיעַת הַמּוֹחַ הָיְנוּ שֶׁאֵינוֹ מַרְגִּישׁ טוֹבָה שְׁלֵמָה בַּעֲבוֹדַת הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, אֲבָל עַתָּה מֵחֲמַת שֶׁהוּא קָרוֹב יִתְבַּטְּלוּ קְצָת הַמְּנִיעוֹת:

ו

רַבֵּנוּ זְצוּק"ל בָּא לִבְרַסְלֶב בְּיוֹם ג' וְאָז הָיָה יוֹם הַשּׁוּק (יְרִיד), וּבָאוּ אֲנָשִׁים וְסִפְּרוּ עִנְיַן רַבֵּנוּ זְצוּק"ל שֶׁהוּא מְמַאֵס בְּמִנְהָגֵי הַמְפֻרְסָמִים, הַיְנוּ שֶׁעָשׂוּ הַהִתְאַסְּפוּת שֶׁל אֲכִילָה וּשְׁתִיָּה עִקַּר בַּעֲבוֹדַת הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ (וּפַעַם אַחַת אָמַר רַבֵּנוּ זְצוּק"ל אִיךְ קָאן שׁוֹין נִיט אוֹיס שְׁטַיִין זַיֶּערָע פְּרַאזְנִיקֶעס [אֵינִי יָכוֹל לִסְבוֹל אֶת הַחֲגִיגוֹת שֶׁלָּהֶם]), אֲבָל רַבֵּנוּ זְצוּק"ל אֵינוֹ מְדַבֵּר אֶלָּא מִתּוֹרָה וּתְפִלָּה, וְהוּא מְצַוֶּה לְהִתְוַדּוֹת לְפָנָיו. וְאֶחָד שֶׁשְּׁמוֹ וָואלְטְשִׁי נְתַנְאֵל'ס, אָמַר עַל אֶחָד מֵאַנְשֵׁי רַבֵּנוּ זְצוּק"ל אֲנִי רָאִיתִי וִידּוּיניק. וְכָל זֶה סִפֵּר לְגְנַאי בְּדֶרֶךְ לַצְנוּת. וְכַאֲשֶׁר שָׁמַע זֹאת רַבִּי נַפְתָּלִי, בְּזֶה אֶת וָואלְטְשִׁי נְתַנְאֵל'ס הַנַּ"ל וְקִלֵּל אוֹתוֹ בְּאָבִיו וְאָמַר, אֶת זֶה אַתָּה מְבַזֶּה, זֹאת חֻפְצִי וּרְצוֹנִי דַּיְקָא. וְרַבִּי לִיפָּא נָסַע לְרַבֵּנוּ זְצוּק"ל עַל שַׁבָּת. וְאָז הָיוּ מֻשָּׁךְ יְמֵי הַסְּלִיחוֹת אֲרֻכִּים, וּבָא הָר' לִיפָּא בַּחֲזָרָה מֵרַבֵּנוּ זְצוּק"ל לְבֵיתוֹ. וּבְמוֹצָאֵי שַׁבַּת קֹדֶשׁ עָמַד תַּחַת הָרִיבָּע [תַּנּוּר חֹרֶף] וְאָמַר סְלִיחוֹת וְעָנְנוּ בְּכַוָּנָה גְּדוֹלָה וּבְקוֹל חָזָק. וַיִּישַׁר בְּעֵינֵי מוֹהֲרַנַ"ת וְרַבִּי נַפְתָּלִי זְצוּק"ל אֲמִירָתוֹ מְאֹד. כִּי הוּא הָיָה כְּבָר קְצָת חָסִיד יָשָׁן, וְאַף עַל פִּי כֵן נִתְחַמֵּם וְנִתְחַדֵּשׁ, אִם כֵּן זֶהוּ חִדּוּשׁ. עַל כֵּן נָסְעוּ גַּם הֵם תֵּכֶף. וְהָלְכוּ הָר' נָתָן

וְהָר' נַפְתָּלִי לַשּׁוּק לִשְׁכֹּר עֲגָלָה לִבְרַסְלֶב וּפָגְעוּ בְּר' לֵיבּוּשׁ שֶׁרָצָה לִסַּע לְאֵיזֶה מָקוֹם גַּם כֵּן דֶּרֶךְ בְּרַסְלֶב. וַיֹּאמֶר לָהֶם שֶׁגַּם הוּא יִסַּע עִמָּהֶם לְרַבֵּנוּ זְצוּק"ל. וַיִּסְעוּ יַחְדָּו וּבָאוּ לְבֵית רַבִּי בֶּעריל דּוּבְרִישִׁיס. וַיִּרְאוּ אֶת בֵּית ר' בֶּעריל דּוּבְרִישִׁיס שֶׁהוּא מָלֵא מַעֲשִׂיּוֹת וּמוֹפְתִים מֵרַבֵּנוּ זְצוּק"ל. וְסִפֵּר מוֹהֲרַנ"ת בְּזֶה הַלָּשׁוֹן: הָאבּ אִיךְ גֶּעזֶען אַז דִּי שְׁטוּבּ אִיז שׁוֹין פּוֹל מִיט דֶּעם רֶעבִּין [רַאִיתִי שֶׁהַבַּיִת הָיָה כְּבָר 'מָלֵא' מֵרַבֵּנוּ]. וְאַחַר כָּךְ נִכְנְסוּ לְרַבֵּנוּ זַצַ"ל, וְסִדֵּר כָּל אֶחָד אֶת יְחוּסוֹ מֵאֲבוֹתָיו כִּי גַּם רַבִּי נַפְתָּלִי הָיָה יַחְסָן נָכֶד הָרַב מִסְּקָאהָל, וְגַם הָר' לֵיבּוּשׁ הָיָה יַחְסָן וְעָנָה רַבֵּנוּ זַצַ"ל וְאָמַר גַּאלָע גּוּטָע יוּדִין [כֻּלָּם יְהוּדִים טוֹבִים]. וְאַחַר כָּךְ אָמַר מוֹהֲרַנ"ת זַצַ"ל שֶׁהוּא קָרוֹב קְצָת עִם רַבֵּנוּ זַצַ"ל מֵחֲמַת מְחֻתָּנוּת מֵחָמִיו עִם הָרַב רַבִּי נַחְמָן מֵהָאוֹרֶיד'ענְקָע. וְאָז אָמַר רַבֵּנוּ זְצוּק"ל אַצִינְד בִּין אִיךְ שׁוֹין נִיט עֶלִינְט [עַכְשָׁיו אֲנִי כְּבָר לֹא בּוֹדֵד]. וְאָמַר רַבֵּנוּ זְצוּק"ל מִיר קָאנָען זִיךְ שׁוֹין פּוֹן לַאנְג, נָאר מִיר הָאבֶן זִיךְ שׁוֹין אַ צַיְיט נִיט גֶּעזֶעהֶן [אֲנַחְנוּ כְּבָר מַכִּירִים מִזְּמַן, רַק זֶה זְמַן שֶׁלֹּא הִתְרָאִינוּ] וְאָז סִפֵּר רַבֵּנוּ זְצוּק"ל שְׁלֹשָׁה מַעֲשִׂיּוֹת.

מַעֲשֶׂה רִאשׁוֹן מֵהָרַב מוֹרֵנוּ הָרַב מָרְדְּכַי מִנֶּעסְקִיז, שֶׁפַּעַם אַחַת בָּא אֵלָיו אֶחָד מֵאֲנָשָׁיו וְהִתְנַצֵּל לְפָנָיו בְּעָנְיָן פַּרְנָסָה וּמְעוֹת דִּירָה וְכוּ', וְאָמַר לוֹ הָרַב הַנַּ"ל אֲנִי רוֹצֶה שֶׁכָּל הַבַּיִת שֶׁאַתָּה דָּר בָּהּ יִהְיֶה שֶׁלְּךָ. וְהָאִישׁ הַנַּ"ל הָיָה בְּדִירָה גְּדוֹלָה שֶׁדָּרוּ עִמּוֹ שְׁכֵנִים הַרְבֵּה וְגַם אַכְסַנְיָא הָיָה שָׁם, וּכְשֶׁנִּכְנַס הָאִישׁ לְבֵיתוֹ וְאַחַר כָּךְ מֵת הַבַּעַל הַבַּיִת וְנָפַל בִּירֻשָּׁה לְהַיּוֹרְשִׁים וְנָפַל הַבַּיִת מֵהַצַּלָּחָתוֹ כִּי (עֶס הָאהְט זִיךְ אַריין גֶּעחַאפְּט דִּי נִיט גִּיטָס) הָיָה שָׁם רוּחוֹת וְכוּ' וּמֵתוּ בָּהּ כַּמָּה אֲנָשִׁים שֶׁקְּנוּ הַבַּיִת הַנַּ"ל, וְנַעֲשָׂה מִזֶּה שֵׁם רַע עַל הַדִּירָה, וְעַל כֵּן פָּסְקוּ מִמֶּנָּה הָעוֹבְרֵי דְּרָכִים לְאַכְסַנְיָא. וְגַם הַשְּׁכֵנִים יָצְאוּ וְעָשׂוּ הַכְרָזָה לְמָכְרָהּ, וְלֹא הָיָה עָלֶיהָ שׁוּם קוֹנֶה מֵחֲמַת הַשֵּׁם רַע, וְעַל כֵּן בְּכָל פַּעַם פִּחֲתוּ מִמְּחִירָהּ עַד שֶׁעָלָה מְחִירָהּ מְעַט מְעוֹת. וְאָז נִכְנַס בְּלֵב הָאִישׁ הַנַּ"ל דִּבְרֵי רַבּוֹ מִנֶּעסְקִיז זַ"ל הַנַּ"ל וְהָלַךְ וְקָנָה אוֹתָהּ, וּמֵאָז הִתְחִיל לַחֲזֹר הַהַצָּלָחָה שֶׁל כָּל הַבַּיִת וְהִתְחִילוּ לַעֲבֹר בָּהּ עוֹבְרֵי דְּרָכִים הַרְבֵּה וְנַעֲשָׂה עָשִׁיר. וְאַחַר כָּךְ נָסַע לְרַבּוֹ הַנַּ"ל, כְּשֶׁרָצָה שׁוּב לִנְסֹעַ לְבֵיתוֹ נִכְנַס לִטֹּל רְשׁוּת מֵרַבּוֹ לִסַּע לְבֵיתוֹ. וְהֵבִין מִתְּנוּעוֹתָיו שֶׁאֵינוֹ נוֹתֵן לוֹ רְשׁוּת בְּלֵב שָׁלֵם כְּמוֹ שֶׁהָיָה רָגִיל תָּמִיד. וַיִּירָא לִסַּע לְבֵיתוֹ. וְהֵבִין מִתְּנוּעוֹתָיו שֶׁאֵינוֹ נוֹתֵן לוֹ רְשׁוּת בְּלֵב שָׁלֵם כְּמוֹ שֶׁהָיָה רָגִיל תָּמִיד. וַיִּירָא לִסַּע לְבֵיתוֹ. וְהֵבִין מִתְּנוּעוֹתָיו שֶׁאֵינוֹ נוֹתֵן לוֹ רְשׁוּת בְּלֵב שָׁלֵם כְּמוֹ שֶׁהָיָה רָגִיל תָּמִיד. וַיִּירָא לִסַּע וְכֵן הָיָה כַּמָּה פְּעָמִים שֶׁבְּכָל פַּעַם שֶׁנִּכְנַס לִטֹּל רְשׁוּת וְכוּ' כַּנַּ"ל וְעַל כֵּן נִתְמַהֲמַהּ שָׁם שְׁלֹשׁ עֶשְׂרֵה שָׁנִים. וְאָמַר רַבֵּנוּ זַ"ל שֶׁכְּשֶׁהָיָה שָׁם בְּעֵת שֶׁחָזַר מֵאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל עוֹד מָצָא שָׁם הָאִישׁ הַנַּ"ל (וְהַפַּחַד הָיָה שֶׁלֹּא יָמוּת כְּמוֹ שֶׁמֵּתוּ הַבַּעֲלֵי בַּיִת הַקּוֹדְמִים, וְאַחַר הַחֲמִשָּׁה יָמִים שֶׁהָיָה שָׁם רַבֵּנוּ זַ"ל וְנִפְטַר הָרַב הַנַּ"ל וְנָסַע לְבֵיתוֹ וְנִפְטַר תֵּכֶף) וּבְזֶה הַמַּעֲשֶׂה רִמֵּז לָהֶם רַבֵּנוּ זַ"ל שֶׁיִּתְּנוּ מְאֹד אֶת לִבָּם לְכָל דִּבּוּר וְדִבּוּר שֶׁיּוֹצֵא מִפִּיו הַקָּדוֹשׁ אֲפִלּוּ בְּמִלֵּי דְּעָלְמָא (וַאֲפִלּוּ עַל תְּנוּעוֹתָיו) וּלְבַל יְדַמּוּ בְּנַפְשָׁם שֶׁעַל פִּי פָּשׁוּט הוּא מְדַבֵּר אֶת דְּבָרָיו חָלִילָה.

מַעֲשֶׂה שֶׁנִּי מֵהָרַב רַבִּי שְׁנִיאוֹר זַלְמָן מִלַּאדִי זַ"ל שֶׁהָיָה לוֹ תַּלְמִיד שֶׁאָמַר שְׁמוֹנָה שָׁנִים תּוֹרָה עַל תּוֹרָה אַחַת מֵהָרַב וּבָזֶה רָמַז מִיָּד עַל מוֹהֲרַנַ"ת זַ"ל שֶׁיִּרְבֶּה מְאֹד לְחַדֵּשׁ בְּתוֹרָתוֹ הַקְּדוֹשָׁה.

מַעֲשֶׂה שְׁלִישִׁי מֵהִתְקָרְבוּת רַבִּי מִיכֶל מִזְּלָאטְשׁוֹב זַ"ל לְהַבַּעַל שֵׁם טוֹב זַ"ל, וּבְעֵת שֶׁנִּכְנַס ר' מִיכֶל לְהַבַּעַל שֵׁם טוֹב נָפַל עָלָיו יִרְאָה מֵהַבַּעַל שֵׁם טוֹב, וְאַחַר כָּךְ נָפַל מֵהַיִּרְאָה מֵהַבַּעַל שֵׁם טוֹב, וְעָלָה בְּדַעְתּוֹ שֶׁל הָר' מִיכֶל זַ"ל אוּלַי הוּא עַם הָאָרֶץ. וּמִפְּנֵי כָּךְ נָפַל הַבַּעַל שֵׁם טוֹב זַ"ל בְּעֵינָיו כְּמוֹ שֶׁמּוּבָא בַּגְּמָרָא 'עַם הָאָרֶץ בְּתִחְלָּה הַתַּלְמִיד חָכָם דּוֹמֶה עָלָיו כִּכְלִי זָהָב וְכוּ' וְאַחַר כָּךְ כִּכְלִי חֶרֶס, כֵּיוָן שֶׁנִּשְׁבַּר אֵין לוֹ תַּקָּנָה'. וְאָז אָחַז אוֹתוֹ הַבַּעַל שֵׁם טוֹב זַ"ל וְאָמַר לוֹ: מִיכֶלִי בִּיסְט אַ עַם הָאָרֶץ [מִיכֶלִי אַתָּה עַם הָאָרֶץ]. וּבְאוֹתוֹ הָעֵת כְּשֶׁבָּא מוֹהֲרַנַ"ת לְרַבֵּנוּ זַ"ל, הָיָה גַּם כֵּן כַּנַ"ל. וְנָפַל בְּדַעְתּוֹ גַּם כֵּן עִנְיַן הַנַ"ל, וְסִפֵּר לוֹ רַבֵּנוּ זַ"ל זֹאת הַמַּעֲשֶׂה, וְאָחַז אוֹתוֹ בְּיָדוֹ וְאָמַר לוֹ מִיכֶל בִּיסְט אַ עַם הָאָרֶץ [מִיכֶלִי אַתָּה עַם הָאָרֶץ], וּבָזֶה כִּוֵּן לוֹ מַחֲשַׁבְתּוֹ שֶׁחָשַׁב אָז, וְנִתְבַּהֵל וְנִשְׁתּוֹמֵם מְאֹד בְּרֹאוֹתוֹ בְּעֵינָיו כִּי לֹא נָעֲלָם מֵאִתּוֹ כָּל מַחְשְׁבוֹתָיו וְרַעְיוֹנוֹתָיו הָעוֹלִים עַל לִבּוֹ. וּמֵאָז נִמְשְׁכוּ אֵלָיו בְּהִתְקָרְבוּת גָּדוֹל מְאֹד וְכוּ' כַּמּוּבָא בְּסֵפֶר "כּוֹכְבֵי אוֹר" חֵלֶק אַנְשֵׁי מוֹהֲרַ"ן סִימָן ג':

ז

וְאַחַר כָּךְ מֵחֲמַת שֶׁתֻּכָּךְ שִׁמְעוּ אֲשֶׁר אֵצֶל רַבֵּנוּ זַ"ל הָעִקָּר הוּא לִהְיוֹת אָצְלוֹ עַל רֹאשׁ הַשָּׁנָה וְכוּ', הֵבִינוּ שֶׁאִי אֶפְשָׁר לִהְיוֹת שָׁם שְׁמוֹנָה יָמִים רְצוּפִים, וּלְהִתְמַהְמֵהַּ עַד רֹאשׁ הַשָּׁנָה. עַל כֵּן נָסְעוּ תֵּכֶף לְבֵיתָם וּבָאוּ בַּחֲזָרָה עַל רֹאשׁ הַשָּׁנָה. וְכִמְדֻמֶּה שֶׁאָז הָיָה גַּם כֵּן מַעֲשֶׂה שֶׁרָמַז רַבֵּנוּ זַ"ל לְמוֹהֲרַנַ"ת זְצוּק"ל שֶׁיֹּאכַל עִמּוֹ בְּיַחַד וְנִתְבַּיֵּשׁ לֶאֱכֹל עִמּוֹ. וְאַחַר כָּךְ נִתְחָרֵט עַל זֶה כָּל יְמֵי חַיָּיו. (וְהָרַב ר' אַבְרָהָם זַ"ל הִסְבִּיר אֶת זֶה עַל פִּי הַתּוֹרָה ס"ב וַיַּסֵּב, 'תִּקְרוֹבְתָּא מַלְכָּא בְּמַלְכָּא' עַל יְדֵי אֲכִילָה):

ח

וּכְשֶׁבָּא מוֹהֲרַנַ"ת זַ"ל עַל רֹאשׁ הַשָּׁנָה, רָאָה שֶׁיֵּשׁ אֲנָשִׁים שֶׁמִּתְפַּלְּלִים כָּרָאוּי וְהִתְקַנֵּא בָּהֶם מְאֹד, כִּי הוּא לֹא הָיָה יָכוֹל אָז לְהִתְפַּלֵּל בְּכַוָּנָה כָּרָאוּי. וְאַחַר כָּךְ שָׁמַע מֵרַבֵּנוּ זַ"ל הַתּוֹרָה בַּחֲצוֹצְרוֹת סִימָן ה'. וְאָמַר שֶׁלֹּא הָיָה לוֹ שׁוּם הַשָּׂגָה בְּהַתּוֹרָה הַנַ"ל אֶלָּא הָיָה נִרְאֶה לוֹ הַפְּשָׁט שֶׁל הַפְּסוּק "אֹזֶן שׁוֹמַעַת תּוֹכַחַת חַיִּים" וְכוּ', כִּי זֹאת הָיָה נִצְרָךְ לוֹ מְאֹד כְּדֵי שֶׁיִּתְרַץ לוֹ עִקַּר הַקֻּשְׁיָא שֶׁל חוֹתְנוֹ הָרַב ר' דָּוִד צְבִי זַ"ל, מַה שֶּׁהַחֲסִידִים חוֹלְקִים זֶה עַל זֶה. וּבְרֹאשׁ הַשָּׁנָה הַנַ"ל לָקַח מוֹהֲרַנַ"ת זַ"ל עִמּוֹ אֶת רַבִּי זַלְמָן הַקָּטָן שֶׁהוּא גַּם כֵּן לֹא הָיָה מַסְכִּים עִם הַשִּׁתִּית יַיִן שָׂרָף, וְאָמַר לוֹ מוֹהֲרַנַ"ת זַ"ל אַתָּה שַׁיָּךְ אֶצְלֵנוּ. וּמִקֹּדֶם זֶה זְמַן רַב הָיָה מַעֲשֶׂה שֶׁכָּעַס מוֹהֲרַנַ"ת זַ"ל עַל הָרַב ר' זַלְמָן עַל שֶׁהָיָה בְּכַעַס עַל הַחֲסִידִים עַל שֶׁמִּשְׁכְּנוּ

הַתְּפִלִּין שֶׁלָּהֶם עַל יַיִן שָׂרָף. וְאַחַר כָּךְ הֵבִין מוֹהֲרַנַ"ת זַ"ל שֶׁצִּדְקוּ דִּבָּרָיו שֶׁל הָרַב ר' זַלְמָן הַקָּטָן הַנַ"ל:

ט

אַחַר כָּךְ בַּעֲשֶׂרֶת יְמֵי תְּשׁוּבָה נִכְנַס לְרַבֵּנוּ זְצוּק"ל, וְסִפֵּר לְפָנָיו כָּל לִבּוֹ. וְאָז אָמַר לוֹ רַבֵּנוּ זַ"ל אוֹן וַוייטֶעֶר אִיז גוּט אַז מִירֶעט זִיךְ אוֹיס וְכוּ' [וּמַעֲתָּה זֶה טוֹב שֶׁמְּפָרְשִׂים כָּל שִׂיחָתָם וְכוּ']. וְאָז בְּשַׁבַּת תְּשׁוּבָה אָמַר רַבֵּנוּ זַ"ל הַתּוֹרָה ו', קְרָא אֶת יְהוֹשֻׁעַ, וְאָז הָיָה לוֹ הַרְגָּשָׁה גְּדוֹלָה כַּמְבֹאָר בְּחַיֵּי מוֹהֲרַ"ן. וּבַעֲשֶׂרֶת יְמֵי תְּשׁוּבָה נָתַן לוֹ רַבֵּנוּ זַ"ל הַנְהָגוֹת לְפִי שֹׁרֶשׁ נִשְׁמָתוֹ, חַ"י פְּרָקִים מִשְׁנָיוֹת בְּכָל יוֹם, וּמֵעֵת לְעֵת בְּשָׁבוּעַ לֹא יֹאכַל דָּבָר מִן הַחַי, וְיִהְיֶה נֵעוֹר פַּעַם אַחַת שְׁנֵי יָמִים וְלַיְלָה אֶחָד רְצוּפִים. וְאַחַר כָּךְ נָסַע לְבֵיתוֹ, וּבְשִׁמְחַת תּוֹרָה נִתְקַבְּצוּ כַּמָּה אֲנָשִׁים מֵאַנְשֵׁי שְׁלוֹמֵנוּ אֵצֶל מוֹהֲרַנַ"ת זַ"ל לִשְׁמֹחַ בְּשִׂמְחַת יוֹם טוֹב וְנִזְכְּרוּ בִּגְדֻלַּת רַבֵּנוּ זְצוּק"ל וּבְהַזְמִירוֹת שֶׁלּוֹ. הָאבִּין זֵיי זִיךְ גִּידְרַפֶּעט אוֹיף דִּי וֶוענְט [וְהֵם טִפְּסוּ עַל הַקִּירוֹת] מִגֹּדֶל הַדְּבֵקוּת וְהַגַּעְגּוּעִים, וְהָיָה לָהֶם חֲרָטָה גְּדוֹלָה עַל מַה שֶּׁלֹּא נָסְעוּ כָּל יְמֵי הֶחָג לְרַבֵּנוּ זְצוּק"ל. וְעַל כֵּן הִסְכִּימוּ בְּדַעְתָּם לִסַּע תֵּכֶף בְּמוֹצָאֵי יוֹם טוֹב אַחַר הַבְדָּלָה. וּבְאוֹתוֹ הָעֵת שֶׁהָיוּ אֲנָשִׁי שְׁלוֹמֵנוּ בְּבֵית מוֹהֲרַנַ"ת זְצוּק"ל, הָיָה רָגִיל מוֹהֲרַנַ"ת זְצוּק"ל לְכַנֵּס בְּכָל פַּעַם לְחַדְרוֹ בִּכְדֵי לְהַשְׁלִים הַחַ"י פְּרָקִים מִשְׁנָיוֹת. וְכִרְאוֹת אָבִיו אֶת זֹאת נִתְפַּלֵּא עַל זֶה שֶׁבְּכָל פַּעַם הוּא בּוֹרֵחַ מִן הָאֲנָשִׁים לְחַדְרוֹ, וְאֵין זֶה דֶּרֶךְ כָּבוֹד. וְשָׁאַל עַל זֶה אֶת הַמְשָׁרֵת בַּבַּיִת, וְאָמַר לוֹ שֶׁהוּא לוֹמֵד בָּעֵת הַזֹּאת הַחַ"י פְּרָקִים מִשְׁנָיוֹת שֶׁצִּוָּה עָלָיו רַבֵּנוּ זְצוּק"ל, וְעוֹד סִפֵּר לוֹ שֶׁנִּסְכַּם בֵּינֵיהֶם לִסַּע תֵּכֶף בְּמוֹצָאֵי יוֹם טוֹב אֶל רַבֵּנוּ זְצוּק"ל. וְאָז חָרָה אַפּוֹ מְאֹד עַל זֶה, כִּי לִבְּנוֹ שֶׁהוּא לַמְדָן גָּדוֹל כָּזֶה נָתַן רַבֵּנוּ זְצוּק"ל תִּקּוּן חַ"י פְּרָקִים מִשְׁנָיוֹת, וְעוֹד מִפְּנֵי הַנִּסְיעָה. וְאָמַר לְמוֹהֲרַנַ"ת זְצוּק"ל בְּכֵן לֹא תָּבוֹא עוֹד אֶל בֵּיתִי. וְאַף עַל פִּי כֵן נָסַע מוֹהֲרַנַ"ת זְצוּק"ל עִם אַנְשֵׁי שְׁלוֹמֵנוּ בְּמוֹצָאֵי יוֹם טוֹב. וּמָצְאוּ עוֹד אֶת רַבֵּנוּ זְצוּק"ל יוֹשֵׁב עַל הַשֻּׁלְחָן עִם הַבַּעֲלֵי בָּתִּים, שֶׁהָיָה רָגִיל לֵישֵׁב בְּשִׁמְחַת תּוֹרָה עִם הַבַּעֲלֵי בָּתִּים לְבַד אַף עַל פִּי שֶׁהָיוּ אָז עוֹד גַּם כֵּן הַר' שְׁמוּאֵל אַיְיזִיק וְר' יְחִיאֵל שֶׁלֹּא נָסְעוּ לְבֵיתָם מִפְּנֵי רְחוּק הַדֶּרֶךְ. וְאָז זָמְרוּ אַנְשֵׁי שְׁלוֹמֵנוּ בַּשּׁוּק "צַהֲלִי וְרֹנִּי יוֹשֶׁבֶת בְּרַסְלֶב". וְאָז אָמַר רַבֵּנוּ זְצוּק"ל הַתּוֹרָה מ"ח, 'עַל אֲשֶׁר מְעַלְתֶּם בִּי'. וְהוּא פֶּלֶא כִּי הִיא תּוֹרָה שֶׁל סֵכוֹת, אַךְ רַבֵּנוּ זְצוּק"ל הִמְתִּין עִם הַתּוֹרָה, כִּי הָיָה רוֹצֶה בְּעִקָּר שֶׁיִּשְׁמַע מוֹהֲרַנַ"ת זְצוּק"ל:

י

אַחַר כָּךְ נָסַע מוֹהֲרַנַ"ת זְצוּק"ל לְבֵיתוֹ וְלֹא הָלַךְ לְבֵית אָבִיו, רַק לְבֵית זְקֵנוֹ אֲבִי אָבִיו הָרַב ר' יִצְחָק זַ"ל מִדַּאנְצִיג. וְאַחַר כָּךְ עָבַר שָׁם הָרַב ר' דָּוִד צְבִי חוֹתְנוֹ, וְסִפְּרוּ לוֹ עַל חָתָנוֹ מוֹהֲרַנַ"ת זְצוּק"ל כִּי נַעֲשָׂה חָסִיד. וְהָיוּ לָהֶם סְפֵקוֹת לְקַבֵּל מִמֶּנּוּ גֵּט פִּטּוּרִין, כִּי זוּנָתוֹ

הָיְתָה מְרֻצָּה לְקַבֵּל מִמֶּנּוּ גֵּט, וְגַם אָבִיו הָרַב ר' נַפְתָּלִי הֶעְרִץ יָעַץ אוֹתָהּ לְקַבֵּל דֵּיקָא גֵּט פִּטּוּרִין. וְשָׁאַל רַבִּי דָּוִד צְבִי לֶערינְט עֶר חָאטְשׁ [לוֹמֵד הוּא לְפָחוֹת], וַתַּעַן וַתֹּאמֶר שֶׁהוּא לוֹמֵד דַּוְקָא הָרִבְּה יוֹתֵר מִבַּתְּחִלָּה, וְאָמַר אֵלֶיהָ כֵּיוָן שֶׁכֵּן אֲנִי אוֹמֵר שֶׁלֹּא לְקַבֵּל מִמֶּנּוּ גֵּט. וַתֹּאמֶר אֵלָיו "וּמַאַיִן אָקַח פַּרְנָסָה" וַיַּעַן וַיֹּאמֶר אֵלֶיהָ בַּיי אַזוֹי אַמַאן וויִלְסְטוּ פַּרְנָסָה? מִיט דֶּער נָאז זְאלְסְטוּ אַקֶּערִין אִין אִים גִּיבֶּען בְּרוֹיט, [מִבַּעַל כָּזֶה אַתְּ רוֹצָה פַּרְנָסָה? עִם הָאַף תַּחַרְשִׁי וְתִתְּנִי לוֹ פַּרְנָסָה] תִּקַּח מִדַּת מֶלַח וְתִמְכֹּר בַּשּׁוּק, וְאַתָּה תִּתֵּן לוֹ פַּרְנָסָה. אַחַר כָּךְ נִתְפַּשְּׁרוּ שֶׁיִּסַּע לִפְרָקִים בְּשְׁבִיל מִסְחָר וְשֶׁלְּעֵת עַתָּה לֹא יִסַּע לְרַבֵּנוּ זְצוּק"ל עַד חֲנֻכָּה, הַיְנוּ עַל זְמַנִּים הַקְּבוּעִים. וְהוּא הָיָה מֻכְרָח לְתַוֵּךְ עִמָּהֶם מִפְּנֵי הַשָּׁלוֹם.

יא

אַחַר כָּךְ עָמַד פַּעַם אַחַת לְהִתְפַּלֵּל, וְלֹא הָיָה יָכוֹל לְהִתְפַּלֵּל כָּרָאוּי. וְרָצָה לִסַּע לְרַבֵּנוּ זְצוּק"ל, אַךְ הָיָה יָרֵא מִפְּנֵי הַצַּוּוּי הַנַּ"ל, וְהָיָה מַר לוֹ מְאֹד. וְחָשַׁב בְּדַעְתּוֹ הֲלֹא בְּסָמוּךְ בִּבְרִסְלֶב יוֹשֵׁב אִישׁ שֶׁיָּכוֹל לְהָאִיר לִי וַאֲנִי אֵינֶנִּי יָכוֹל לִנְסֹעַ אֵלָיו, וַיִּתְיַעֵץ בְּנַפְשׁוֹ שֶׁכַּאֲשֶׁר יֹאכַל אָבִיו סְעֻדַּת הַצָּהֳרַיִם, בְּתוֹךְ כָּךְ יִסַּע לְרַבֵּנוּ זְצוּק"ל, וְקֹדֶם סְעֻדַּת עַרְבִית יוּכַל לָבֹא בַּחֲזָרָה לְבֵיתוֹ וְלֹא יַרְגִּישׁ אָבִיו בָּזֶה כְּלָל. וְכֵן עָשָׂה, וְנָסַע. וּבְאֶמְצַע הַדֶּרֶךְ יָרַד גֶּשֶׁם שׁוֹטֵף כַּבִּיר, וּבְכֵן בָּא אֶל רַבֵּנוּ זְצוּק"ל בַּלַּיְלָה וְנִכְנַס אֶל רַבֵּנוּ זְצוּק"ל אַחַר תְּפִלַּת עַרְבִית, וַיִּסַּפֵּר לְרַבֵּנוּ זְצוּק"ל אֶת כָּל הַמְּנִיעוֹת, וַיֹּאמֶר לוֹ רַבֵּנוּ זְצוּק"ל אַז סִי אִיז גָּאר שְׁלֶעְכְט צִיהְט מֶען זִיךְ צוּם אֱמֶת, וּוי אִיז פָּאְרְט דֶּער אֱמֶת [כְּשֶׁזֶּה לְנַמְרֵי רַע מוֹשְׁכִים אֶת עַצְמוֹ לְהָאֱמֶת, אֵיפֹה בְּכָל זֹאת הָאֱמֶת], וְאָז אָמַר לוֹ רַבֵּנוּ זְצוּק"ל כָּל הַתּוֹרָה קי"ב 'צוֹהַר תַּעֲשֶׂה' וְכוּ'. וַיִּסַּע לְבֵיתוֹ אֶל זְקֵנוֹ הָרַב ר' יִצְחָק הַנַּ"ל וַיֹּאמֶר אֵלָיו מַה הִנַּחְתָּ עַצְמְךָ עַל חַיֵּי אָבִיךָ, כִּי אָבִיו הָיָה לוֹ מֵחוֹשׁ שֶׁל חֳלִי מֵעַיִם רַחֲמָנָא לְצַלַּן וְאָז מֻחֲמַת הַכַּעַס נִתְעוֹרֵר בּוֹ הֶחֳלִי מֵעַיִם הַנַּ"ל רַחֲמָנָא לְצַלַּן:

יב

אַחַר כָּךְ הָיָה מַעֲשֶׂה מִנְּסִיעַת חֲנֻכָּה כַּמְבֹאָר בְּחַיֵּי מוֹהֲרַ"ן וּבִימֵי מוֹהֲרַנַ"ת. אַחַר כָּךְ הָיָה מַעֲשֶׂה שֶׁהִשִּׂיא רַבֵּנוּ זְצוּק"ל אֶת בִּתּוֹ שָׂרָה לְמֶעדְוֶודוּבְקָא עִם בֶּן הָרַב ר' לֵיבּ דָּאבְרָאוּונֶער, וְשָׂלְחָה אֵשֶׁת רַבֵּנוּ זְצוּק"ל לְנֶעמְרוֹב לִקְנוֹת לֶעקִיךְ [עוּגָה] כְּדֵי לִקְחוֹ לְמֶעדְוֶודוּבְקָא. וְנוֹדַע לְמוֹהֲרַנַ"ת זְצוּק"ל מִזֶּה וְרָצָה לִסַּע עַל הַחֲתֻנָּה. וְהֵבִין שֶׁעַתָּה מִי יוֹדֵעַ אִם יַנִּיחוּ אוֹתוֹ עוֹד לָבוֹא לְבֵיתוֹ אִם יִסַּע כָּעֵת לְרַבֵּנוּ זְצוּק"ל. כִּי הֵבִין שֶׁיִּהְיֶה מֻכְרָח לִהְיוֹת שָׁם עַד אַחַר חַג הַפֶּסַח מֻחֲמַת שֶׁהַדֶּרֶךְ רָחוֹק מְאֹד. וְלִקַּח [אִתּוֹ] עַל כָּל פָּנִים (שְׁטַעְרִין טִיכֶעל [מִטְפַּחַת רֹאשׁ]) שֶׁל זוּגָתוֹ כְּדֵי שֶׁיִּהְיֶה לוֹ עַל כָּל פָּנִים אֵיזֶה חֵפֶץ יָקָר וְחָשׁוּב. אַחַר כָּךְ הִתְיַעֵץ עִם חֲבֵרוֹ הָרַב ר' לִיפָּא אוֹדוֹת זֶה וַיֹּאמֶר לוֹ, שֶׁאִם תִּקַּח הַשְּׁטַעְרִין טִיכֶעל [מִטְפַּחַת רֹאשׁ]

בְּוַדַּאי יִהְיֶה גֵּט, כִּי תִּתְבַּיֵּשׁ שֶׁלֹּא יִהְיֶה לָהּ בַּמֶּה לֵילֵךְ לְבֵית הַכְּנֶסֶת. אֶלָּא יוֹתֵר טוֹב שֶׁיִּהְיֶה לָךְ בְּטָחוֹן. וַיִּשְׁמַע לִדְבָרָיו. וְלֹא הָיָה יוֹדֵעַ הַדֶּרֶךְ לְמַעְדָּוודוּבְקָא, וַיֵּשֵׁב עַצְמוֹ לִסַּע לְקִהִלַּת קְדֹשׁ לִינִיץ, וְשָׁם יִתְוַדַּע הַדֶּרֶךְ לְמַעְדָּוודוּבְקָא. וְכֵן עָשָׂה וְנָסַע לְלִינִיץ. וְתֵכֶף כְּשֶׁנָּסַע הָרַב ר' נָתָן, הֵבִין אָבִיו שֶׁמִּסְתָּמָא יִהְיֶה שָׁם אֵצֶל הָרַב ר' גְּדַלְיָה מִלִּינִיץ. וְלָכֵן שָׁלַח אָבִיו שָׁלִיחַ עִם אִגֶּרֶת לְהָרַב ר' גְּדַלְיָה, שֶׁכַּאֲשֶׁר יָבֹא בְּנוֹ ר' נָתָן תֵּכֶף יִשְׁלַח אוֹתוֹ בַּחֲזָרָה בְּגָזֵרַת כִּבּוּד אָב. וּמֵחֲמַת שֶׁנִּתְעָה הָרַב ר' נָתָן בַּדֶּרֶךְ, עַל כֵּן בָּא הַשָּׁלִיחַ לְלִינִיץ עוֹד טֶרֶם שֶׁבָּא הָר' נָתָן, וְכַאֲשֶׁר בָּא לְלִינִיץ וְנִכְנַס לְבֵית הָרַב ר' גְּדַלְיָה וְשָׁאַל אִם יוּכַל לְכָנֵס אֵלָיו, וְהֵשִׁיבוּ לוֹ שֶׁהוּא יָשֵׁן כָּעֵת, וְעוֹד סִפְּרוּ לוֹ מֵהַשָּׁלִיחַ שֶׁל אָבִיו. וְתֵכֶף נָסַע הָרַב ר' נָתָן לְמַעְדָּוודוּבְקָא וְנָסַע לְרַבֵּנוּ זְצוּק"ל תֵּכֶף בְּעוֹד שֶׁהָר' גְּדַלְיָה הָיָה יָשֵׁן עוֹד. וּבְדַרְכּוֹ פָּגַע אֶת הָר' יוּדִיל בִּכְפָר אֶחָד, וְקָרָא אָז רַבִּי יוּדִיל אֶת הַמְּגִלָּה. וּבִתְחִלָּה הָיָה מְעַיֵּן בְּכַוָּנוֹת הָאֲרִ"י זְצוּק"ל בְּסִדּוּר שֶׁל מוֹהֲרַנ"ת, שֶׁהוּא הָיָה מִתְפַּלֵּל עִם כַּוָּנוֹת הָאֲרִ"י עַל פִּי צַוָּאַת רַבֵּנוּ זְצוּק"ל. וּבָאוּ לְרַבֵּנוּ זְצוּק"ל קֹדֶם סְעֻדַּת פּוּרִים. וְתֵכֶף הָלַךְ רַבֵּנוּ זְצוּק"ל וְיָשַׁב לִסְעֻדָּה. וְאָז אָמַר לוֹ רַבֵּנוּ זְצוּק"ל שׁוּשַׁן פּוּרִים אִיז אוֹיךְ אַיוֹם טוֹב [שׁוּשַׁן פּוּרִים זֶה גַּם יוֹם טוֹב] (וְרַבִּי אַבְרָהָם אָמַר כִּי שׁוּשַׁן פּוּרִים הוּא עִנְיַן יְהוֹשֻׁעַ) וְהָיָה עַל הַחֲתָנָה, וְאָמַר אָז רַבֵּנוּ זְצוּק"ל שֶׁזִּמֵּר אָז נִגּוּן וּבְזֶה הַנִּגּוּן קָרָא לְכָל הָאָבוֹת הַקְּדוֹשִׁים):

יג

וְאָז הָיָה מוֹהֲרַנ"ת פֶּסַח בְּמַעְדָּוודוּבְקָא אֵצֶל רַבֵּנוּ זְצוּק"ל. וּמִנְהָגוֹ שֶׁל רַבֵּנוּ ז"ל בְּלֵילֵי פֶּסַח הָיָה לְהָסֵב עִם בְּנֵי בֵּיתוֹ אֵצֶל הַשֻּׁלְחָן לְקַיֵּם עַל כָּל פָּנִים פַּעַם אַחַת בַּשָּׁנָה "וְשִׁמַּח אֶת" וְכוּ', וְעַל כֵּן לֹא יָשַׁב אֶצְלוֹ שׁוּם אוֹרֵחַ אֶל הַסֵּדֶר. וּמוֹהֲרַנ"ת הָיָה מִתְפַּלֵּל עִם כָּל הַמִּנְיָן בַּחֶדֶר הַפְּנִימִי. וּבַחֶדֶר הַחִיצוֹן יָשַׁב רַבֵּנוּ זְצוּק"ל עַל הַסֵּדֶר אֵצֶל הַשֻּׁלְחָן. וְאָז שָׁמַע רַבֵּנוּ זְצוּק"ל אֶת בִּרְכַּת הַהַלֵּל שֶׁל מוֹהֲרַנ"ת, וְאָמַר אַשְׁרֵי הָאֵם שֶׁיֵּשׁ לָהּ בֵּן כָּזֶה! וְאָז אַחַר הַתְּפִלָּה כְּשֶׁרָצָה הָר' נָתָן לָצֵאת, הֶכְרַח לָצֵאת דֶּרֶךְ חֶדֶר שֶׁל רַבֵּנוּ זְצוּק"ל. וְרַבֵּנוּ זְצוּק"ל כְּבָר יָשַׁב עַל הַסֵּדֶר. וְרָאָה אָז מוֹהֲרַנ"ת אֶת רַבֵּנוּ זְצוּק"ל יוֹשֵׁב עַל הַסֵּדֶר, וְנֶהֱנָה מְאֹד וְאָמַר אַשְׁרֵי לוֹ שֶׁעַל כָּל פָּנִים זָכָה לִרְאוֹת אֶת רַבֵּנוּ זְצוּק"ל יוֹשֵׁב עַל הַסֵּדֶר כַּעַם אַחַת כָּל יְמֵי חַיָּיו:

יד

אַחַר הַפֶּסַח כְּשֶׁנָּסַע בַּחֲזָרָה עִם רַבֵּנוּ זְצוּק"ל לְבֵיתוֹ, אָז הָיָה אֵצֶל הָרַב רַבִּי גְּדַלְיָה זַ"ל. וְהִתְפַּלְּלוּ אַנְשֵׁי שְׁלוֹמֵנוּ בְּקוֹל רָם, וּבִפְרָט מוֹהֲרַנ"ת. וַיִּשְׁאַל הָרַב ר' גְּדַלְיָה אֶת רַבֵּנוּ זְצוּק"ל הֲלֹא כְּשֶׁנִּכְנָסִין לַמֶּלֶךְ נִכְנָסִין בְּקוֹל דְּמָמָה דַּקָּה, וְהֵשִׁיב לוֹ רַבֵּנוּ זְצוּק"ל אִיךְ הַאלְט פּוּן אַמַאלְדִיגֶע חֲסִידִים וּואס זָענֶען אַרַיין גִישְׁפִּרוּנְגֶען מִיט דֶעם פַּאר־שְׁמַאלְצִינֶעם אַרְבִּיל אִין

הֵיכַל הַמֶּלֶךְ אַרְיֵיה [וַאֲנִי אוֹחֵז מֵהֶחַסִידִים שֶׁל פַּעַם, שֶׁקִּפְצוּ פְּנִימָה אֶל הֵיכַל הַמֶּלֶךְ עִם הַשַּׁרְווּל הַמְּשֻׁמָּן].

טו

וּבַקַּיִץ הָיָה מַעֲשֶׂה שֶׁנָּסַע הַר' נָתָן אֶל רַבֵּנוּ זְצוּק"ל, וְאָז הָיָה הָר' בְּרוּךְ זְצוּק"ל בְּטוּלְטְשִׁין, וְאָז נָסַע רַבֵּנוּ זְצוּק"ל לְהָרַב ר' בָּרוּךְ. וּבִקֵּשׁ מוֹהֲרַנ"ת מֵרַבֵּנוּ זְצוּק"ל שֶׁיְּקַחֵהוּ אִתּוֹ וְלֹא רָצָה רַבֵּנוּ זְצוּק"ל. וְהִפְצִיר בּוֹ עוֹד הַפַּעַם, וְאָמַר לוֹ רַבֵּנוּ זְצוּק"ל "פַּארְשְׁטַייְסְט, סְ'שְׁטַייט דִּיר נִיט אָהֶן וְוִי אַזוֹי דִּיא וֶועסְט מִיר אָנְקוּקֶען" [אַתָּה מֵבִין, לֹא תּוּכַל לַעֲמוֹד בָּזֶה אֵיךְ שֶׁתִּרְאֶה אוֹתִי]. וְהֵבִין מוֹהֲרַנ"ת זְצוּק"ל שֶׁאֵינוֹ צָרִיךְ לְהִתְעַקֵּשׁ עִמּוֹ. וְנָסַע רַבֵּנוּ זְצוּק"ל לְבַדּוֹ. וְנָהֶנָה מוֹהֲרַנ"ת מִזֶּה כָּל יְמֵי חַיָּיו. וּבָא רַבֵּנוּ זְצוּק"ל אֶל הָרַב ר' בָּרוּךְ, וְכַאֲשֶׁר יָשַׁב רַבֵּנוּ זְצוּק"ל אֶצְלוֹ הָיָה מִתְאַנֵּחַ. וַיֹּאמֶר לוֹ הָר' בָּרוּךְ עַל מָה אַתֶּם מִתְאַנְּחִים? וְהֵשִׁיב לוֹ רַבֵּנוּ זְצוּק"ל שֶׁאֲנִי מִתְגַּעְגֵּעַ לָבֹא לְמַדְרֵגָתוֹ. וְאָמַר לוֹ הָרַב ר' בָּרוּךְ הֲלֹא אַתֶּם כְּבָר כְּצַדִּיק פְּלוֹנִי, וְהֵשִׁיב לוֹ כְּבָר הִגַּעְתִּי לְמַדְרֵגָתוֹ. וַיִּחְשֹׁב לוֹ כַּמָּה מַדְרֵגוֹת שֶׁל צַדִּיקִים עַד שֶׁבָּא לְמַדְרֵגַת הַבַּעַל שֵׁם טוֹב זַ"ל וְהֵשִׁיב לוֹ רַבֵּנוּ זְצוּק"ל שֶׁגַּם לְמַדְרֵגָתוֹ הִגִּיעַ, וְשֶׁהִגִּיעַ לָזֶה בְּעֵת שֶׁהָיָה י"ג שָׁנִים. (וְאָז דְּחַף אוֹתוֹ הָרַב ר' בָּרוּךְ עַד שֶׁכִּמְעַט נָפַל מִן הָעֲלִיָּה, עַד שֶׁבָּאָה אִמּוֹ מָרַת פֵּיגָא זַ"ל מֵעוֹלָם הָעֶלְיוֹן וְלֹא הִנִּיחַתּוּ לִפֹּל). וּמֵאָז הִתְחִיל הַמַּחֲלֹקֶת בֵּינֵיהֶם. וְקֹדֶם לָזֶה הָיָה מַעֲשֶׂה שֶׁשָּׁאַל הָרַב ר' בָּרוּךְ לְאֶחָד שֶׁנָּסַע אֶל רַבֵּנוּ זְצוּק"ל, מָה עוֹשֶׂה הַפְּלִימֶעניק [הָאַחְיָן] שֶׁלִּי, וְהֵשִׁיב לוֹ הָיִיתִי שָׁם בְּרֹאשׁ הַשָּׁנָה, וְהָיוּ מִתְפַּלְּלִים שֶׁמֵּעוֹלָם לֹא רָאִיתִי תְּפִלָּה כָּזוֹ, וְאָמַר תּוֹרָה שֶׁמֵּעוֹלָם לֹא שָׁמַעְתִּי תּוֹרָה כָּזוֹ. וְאָמַר הָרַב ר' בָּרוּךְ זְצוּק"ל וָוואסְזֶשֶׁע אִיז עֶר, גָּאט [מָה הוּא, אֱלֹקִים?]. וְאַחַר כָּךְ כְּשֶׁהָיָה רַבֵּנוּ זְצוּק"ל בְּלֶעמְבֶּערְג, הָיָה רָגִיל הָרַב ר' בָּרוּךְ לִשְׁאֹל מֵאֲחוֹת רַבֵּנוּ זְצוּק"ל עַל בְּרִיאוּתוֹ וּשְׁלוֹמוֹ. פַּעַם אֶחָד שְׁאָלָה אוֹתוֹ מִפְּנֵי מָה הוּא חוֹלֵק עָלָיו, וְסִפֵּר לָהּ שֶׁפַּעַם אַחַת לֹא יָדַע פֵּרוּשׁ בְּאֵיזֶה מָקוֹם בַּזֹּהַר, וְקִבֵּל עַל עַצְמוֹ שֶׁלֹּא יַחֲלֹק עוֹד עַל רַבֵּנוּ זְצוּק"ל, וּמֵיד נוֹדַע לוֹ הַפֵּרוּשׁ שֶׁל הַזֹּהַר. וּמֵאָלּוּ הַדִּבּוּרִים חָשְׁבָה אֲחוֹת רַבֵּנוּ זְצוּק"ל שֶׁמֵּעַתָּה אֵינוֹ חוֹלֵק עָלָיו. וְעַל כֵּן כְּשֶׁבָּא רַבֵּנוּ זְצוּק"ל מִלֶּעמְבֶּערְג, הִפְצִירָה מֵאֵת רַבֵּנוּ זְצוּק"ל שֶׁיִּסַּע אֵלָיו וְאָז בְּוַדַּאי יִהְיֶה נַעֲשֶׂה שָׁלוֹם אֲמִתִּי. וְאָמַר אָז רַבֵּנוּ זְצוּק"ל שֶׁאֶפְלוּ יָבֹא מַלְאָךְ מִן הַשָּׁמַיִם וְיֹאמַר לוֹ שֶׁהָרַב ר' בָּרוּךְ דּוֹדוֹ הוּא בְּשָׁלוֹם עִמּוֹ, גַּם כֵּן לֹא יַאֲמִין לוֹ, אַךְ מֵחֲמַת שֶׁאֵין דַּרְכּוֹ לְהִתְעַקֵּשׁ עַל שׁוּם דָּבָר עַל כֵּן אֲנִי מְכָרֵחַ לִסַּע, וְנָסַע וְכוּ'. וּבְאוֹתוֹ שַׁבָּת בַּקַּיִץ הָרִאשׁוֹן שֶׁל מוֹהֲרַנ"ת, שֶׁנָּסַע אָז רַבֵּנוּ זְצוּק"ל לְהָרַב ר' בָּרוּךְ, הָיָה אָז מוֹהֲרַנ"ת אֵצֶל הָר' יוּדִיל, וְאֶצְלוֹ הָיוּ כְּתָבִים מִן הַתּוֹרוֹת שֶׁנֶּאֶמְרוּ קֹדֶם שֶׁנִּתְקָרֵב מוֹהֲרַנ"ת. וְלָקַח אָז מוֹהֲרַנ"ת אֵלּוּ הַכְּתָבִים אֶצְלוֹ וְהִסְתַּכֵּל בָּהֶם כָּל יוֹם הַשַּׁבָּת קֹדֶשׁ וְכִמְעַט כָּל הַלַּיְלָה. וְנִכְנַס אָז בְּלִבּוֹ שֶׁכְּעֵת יוּכַל לְקַיֵּם הַצַּוּוּי שֶׁל רַבֵּנוּ זְצוּק"ל שֶׁיִּהְיֶה

נַעוֹר שְׁנֵי יָמִים וְלַיְלָה. שֶׁבְּכָל הַלַּיְלָה הָיָה מְעַיֵּן בַּכְּתָבִים. וּמָחָר יָבֹא רַבֵּנוּ זְצוּקַ"ל לְבֵיתוֹ וְלֹא יִהְיֶה לוֹ פְּנַאי לִישֵׁן, וְאַחַר כָּךְ יִצְטָרֵךְ לִסַּע לְבֵיתוֹ וְגַם כֵּן לֹא יוּכַל לִישֵׁן. וְכֵן הָיָה:

טז

וּבִימֵי הַקַּיִץ הַנַּ"ל כְּשֶׁרָאוּ אֹמֶץ לְבָבוֹ וְכוּ', הִתְחִיל אָבִיו מֵחָדָשׁ לְהִתְפַּיֵּס קְצָת. וְעִם כָּל זֶה גָּרָה עָלָיו בְּנֵי בֵּיתוֹ, וְאָז הָיְתָה רְגֵילָה אִשְׁתּוֹ לִשְׁלֹחַ אֵלָיו אֶת גִּיסוֹ לְבֵית הַמִּדְרָשׁ לְדַבֵּר עִמּוֹ בְּשִׁבִיל עֵסֶק פַּרְנָסָה, כִּי בְּבֵיתוֹ לֹא הָיָה לָהּ פְּנַאי לְדַבֵּר עִמּוֹ, כִּי תֵּכֶף כְּשֶׁאָכַל אֲכִילָתוֹ רָץ לְבֵית הַמִּדְרָשׁ לִלְמוּדוֹ. בְּכֵן הָלַךְ גִּיסוֹ לְבֵית הַמִּדְרָשׁ וְדִבֵּר אִתּוֹ מַה יִּהְיֶה אוֹדוֹת פַּרְנָסָה? וַיַּעַן לוֹ רַבִּי נָתָן: 'עִם כָּל זֶה הֲלֹא מַכְרִחִין לָמוּת'. וּבְזֶה הַלָּשׁוֹן: דִּי בִּיסְט טַאקִי גִּירֶעכְט נָאר וּואס זָאהְל אִיךְ פָּארְט טָהְאן, מֶען וֶועט אָבֶּער פָּארְט מוּזֶען לִיגְען מִיט דִּי פִּיס צוּ דֶּער טִיהְר [אָמְנָם אַתָּה צוֹדֵק, רַק מָה אֶעֱשֶׂה שֶׁנִּצְטָרֵךְ בְּכָל זֹאת לִשְׁכַּב עִם רַגְלַיִם מוּל הַדֶּלֶת]. וְאַחַר כָּךְ לְאַחַר זְמַן הָיָה מַעֲשֶׂה שֶׁחָלָה הַבֵּן־יָחִיד שֶׁל גִּיסוֹ הַנַּ"ל. וְהָלַךְ גִּיסוֹ אֶל הָאֲרוֹן הַקֹּדֶשׁ וּבָכָה, וְאָמַר שֶׁהוּא נוֹתֵן אֶת עַצְמוֹ בִּשְׁבִיל בְּנוֹ, וְנִתְקַיֵּם כֵּן. כִּי תֵּכֶף וּמִיָּד הִתְחִיל בְּנוֹ לְהִתְרַפֵּא וְהוּא בְּעַצְמוֹ נֶחֱלָה וּמֵת. וְכָתַב אַגֶּרֶת לְהָרַב ר' נָתָן שֶׁיִּרְאֶה לְהַשְׁגִּיחַ עַל בְּנוֹ וְהִזְכִּיר אֶת דִּבְרֵי מוֹהֲרַנַ"ת שֶׁאָמַר, הֲלֹא מֻכְרָחִים לָמוּת. וְאָמַר: אַיי טִיט מִיר בַּאנְק, אַיי זֶעְנְט אִיהְר גִּירֶעכְט אוּן הָאט גוּט צוּ גִיטְרָאפִין אַז מְיֶוועט אַמָאל לִיגֶען מִיט דִּי פִּיס צוּ דֶּער טְהִיר [אוֹי זֶה מֻצִּיק לִי, אוֹי הֱיִיתֶם צוֹדְקִים וְטוֹב נַחֲשְׁתֶּם שֶׁיִּצְטָרְכוּ פַּעַם לִשְׁכַּב עִם רַגְלַיִם אֶל הַדֶּלֶת], וְאָמַר: אוֹי בֵּין אִיךְ דִּיךְ מְקַנֵּא [אוֹי אֲנִי מְקַנֵּא בְּךָ]. וְאַחַר כָּךְ הִתְפַּשְׁרוּ עִם הָרַב ר' נָתָן כִּי יִסַּע לְבַאדִיטְשׁוֹב רַק לְקָנוֹת סְחוֹרָה אֲבָל שָׁאר הַטָּרָדוֹת לֹא יִהְיוּ עָלָיו כְּלָל. וְעָשָׂה כֵּן וְכוּ' וְכַמּוּבָא בַּאֲרִיכוּת בְּסֵפֶר כּוֹכְבֵי אוֹר, בְּחֵלֶק אַנְשֵׁי מוֹהֲרַ"ן:

וּפַעַם אַחַת בְּתוֹךְ הַהִתְקָרְבוּת רָאָה מוֹהֲרַנַ"ת אֵצֶל רַבֵּנוּ זְצוּקַ"ל סֵפֶר שִׁבְחֵי הָאֲרִ"י זַ"ל, וְשָׁאַל אוֹתוֹ מִמֶּנּוּ. וְאַחַר כָּךְ כְּשֶׁהֶחֱזִירוֹ שָׁאַל אוֹתוֹ רַבֵּנוּ זְצוּקַ"ל, וּואס הָאסְטוּ דִּיר עֶפִּיס אַרוֹיס גֶּעזָעמֶען פּוּן דֶּאְרְט [מָה הוֹצֵאתָ לְעַצְמְךָ מַשֶּׁהוּ מִשָּׁם?]. עָנָה וְאָמַר מַה שֶּׁכָּתוּב שָׁם שָׂר' חַיִּים וִיטַאל זְצוּקַ"ל הָיָה עָנָו וְהָיָה בְּעֵינָיו שָׁפָל מְאֹד, וּכְשֶׁנִּכְנַס אֶל הָאֲרִ"י זַ"ל וְנִתְקָרֵב אֵלָיו וְהוּא הִתְחִיל לְשַׁבְּחוֹ וּלְפָאֲרוֹ מְאֹד וְהָיָה אָצְלוֹ פֶּלֶא גָּדוֹל מַה זֹּאת?! וְאָמַר אֵלָיו הֲלֹא אֲנִי יוֹדֵעַ בְּעַצְמִי אֶת שִׁפְלוּתִי וְכוּ' וּמַעֲלַת כְּבוֹדוֹ מְרוֹמָם וּמְשֻׁבָּח אוֹתִי כָּל כָּךְ. עָנָה הָאֲרִ"י זְצוּקַ"ל וְאָמַר לוֹ, בְּעִקְּבוּתָא דִּמְשִׁיחָא בְּמַעוּט פְּעָלוֹת יַגִּיעוּ לְמַדְרֵגַת רַבִּי עֲקִיבָא. וּמַה שֶּׁתָּפַס לוֹ דַּוְקָא רַבִּי עֲקִיבָא כִּי מְבֹאָר בְּכִתְבֵי הָאֲרִ"י זַ"ל שֶׁרַבִּי חַיִּים וִויטַאל הָיָה לוֹ נִשְׁמַת רַבִּי עֲקִיבָא. עָנָה רַבֵּנוּ זַ"ל וְאָמַר לוֹ "אָט דָּאס הָאבּ אִיךְ טַאקִי גֶּעמֵיינְט" [הִנֵּה לָזֶה בֶּאֱמֶת הִתְכַּוַּנְתִּי] כִּי זֶה הָעִנְיָן בְּעַצְמוֹ הָיָה גַּם כֵּן אֵצֶל מוֹהֲרַנַ"ת זְצוּקַ"ל שֶׁהָיָה בְּעֵינָיו עָנָו וְשָׁפָל וְסַבְלָן מַמָּשׁ אַ שְׁטִיקְל בְּלָאטָע [חַתִּיכַת בּוֹץ]. כַּאֲשֶׁר רַבֵּנוּ זְצוּקַ"ל בְּעַצְמוֹ הֵעִיד

עָלָיו, וּכְשֶׁנִּתְקָרֵב לְרַבֵּנוּ זְצוּק"ל וְהוּא שִׁבְּחוֹ וּפֵּארוֹ וְכוּ' וְהָיָה אָצְלוֹ חִדּוּשׁ וָפֶלָא, וּמִזֶּה מְתָרֵץ לוֹ כַּנַּ"ל.

פַּעַם אַחַת אָמַר מוֹהֲרַנַ"ת זְצוּק"ל שֶׁבִּתְחִלַּת הִתְקָרְבוּתוֹ לְרַבֵּנוּ זְצוּק"ל אִם לֹא הָיָה רוֹאֶה אֵצֶל רַבֵּנוּ זְצוּק"ל מְנוֹרוֹת שֶׁל כֶּסֶף (זִילְבֶּערְנֶע לַיְיכְטֶער), לֹא הָיָה מִתְקָרֵב (כַּמּוּבָן בְּחַיֵּי מוֹהֲר"ן (סִימָן ר"א), שֶׁזֶּה מַה שֶּׁהָאֲנָשִׁים כְּשֵׁרִים מְלַבָּשִׁים וְכוּ', כִּי אֲפִלּוּ הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ כְּשֶׁרָצָה לִתֵּן לָנוּ הַתּוֹרָה הִלְבִּישׁ אֶת עַצְמוֹ בְּסִפּוּרֵי מַעֲשִׂיּוֹת. כִּי כָּל סֵפֶר בְּרֵאשִׁית וְכוּ' עַיֵּן שָׁם).

וּמוֹהֲרַנַ"ת זַצַ"ל הָיָה מְסַפֵּר כְּשֶׁנִּתְקָרַבְתִּי לְרַבֵּנוּ זְצוּק"ל הָאבּ אִיךְ מַיין מֹחַ אִין גַאנְצָען אַוֶועק גֶיליֶיקְט [הִנַּחְתִּי אֶת מוֹחִי לְגַמְרֵי] כְּאִלּוּ אֵין לִי שׁוּם שֵׂכֶל. וּכְשֶׁשָּׁמַעְתִּי דִּבּוּר מֵרַבֵּנוּ זְצוּק"ל הָאבּ אִיךְ אַ שְׂטִיקֶעל שֵׂכֶל, נָאךְ אַ דִּבּוּר נָאךְ אַ שְׂטִיקֶעל שֵׂכֶל [יֵשׁ לִי חֲתִיכַת שֵׂכֶל עוֹד דִּבּוּר עוֹד חֲתִיכַת שֵׂכֶל]. וְכֵן אָמְרוּ עָלָיו מְגַדּוֹלֵי אַנְשֵׁי שְׁלוֹמֵנוּ שֶׁזֶּה הַחִלּוּק בֵּין מוֹהֲרַנַ"ת לִשְׁאָר תַּלְמִידֵי רַבֵּנוּ זְצוּק"ל, שֶׁהֵם יָדְעוּ שָׂרֵבֵּנוּ זְצוּק"ל הוּא הָעִקָּר. אֲבָל הֵם גַּם כֵּן (וֶעֶנְען אוֹיךְ עֶפּיס [הֵם גַּם כֵּן מַשֶּׁהוּ]) יֵשׁ לָהֶם אֵיזֶה דֵּעָה, אֲבָל מוֹהֲרַנַ"ת זַ"ל יָדַע בְּעַצְמוֹ שֶׁהוּא בִּלְעֲדֵי רַבֵּנוּ זַ"ל אֵינוֹ כְּלוּם גָּאר נִיט [כְּלוּם לֹא] כְּאֵין מַמָּשׁ. אַשְׁרֵי לוֹ:

שיחות וספורים מרבנו ז"ל

א

רַבֵּנוּ זְצוּק"ל אָמַר, פַּארֶבֶּענְדִיוֶון אִין עֶסְין אִיז תַּאֲוַת אֲכִילָה (הַיְנוּ שֶׁמְּדַקְדֵּק אֵיזֶה מַאֲכָל אוֹהֵב לֶאֱכֹל וְכוּ'). וּכְמוֹ שֶׁמְּסַפְּרִים מֵר' נַחְמָן טוּלְטְשִׁינֶער זְצוּק"ל, שֶׁמֵּעוֹלָם הָאט עֶר נִישְׁט צוּ גֶעזַאלְצָען דְּאס עֶסְין [הוּא לֹא מָלַח אֶת הָאֹכֶל]:

ב

רַבֵּנוּ זְצוּק"ל דִּבֵּר עִם בְּתּוֹ שָׂרָה'קִי זַ"ל מֵעִנְיַן הַכְנָסַת אוֹרְחִים, וְשִׁבַּח מְאֹד גֹּדֶל הַמִּצְוָה הַזֹּאת כְּדֵי שֶׁתַּרְגִּיל אֶת עַצְמָהּ בָּכָךְ. וְהָיְתָה דּוֹאֶגֶת אֵיךְ יְכוֹלִין לָצֵאת יְדֵי חוֹבָתָהּ בָּזֶה, אָמַר לָהּ רַבֵּנוּ זְצוּק"ל אַ אוֹרַח – נָאךְ אַ שְׂטִיקֶעל בּוֹלְקֶע אוּן אַשְׂטִיקֶעל טִישְׂטִיךְ [אוֹרֵחַ, עוֹד חֲתִיכַת לַחְמָנִיָּה, עוֹד חֲתִיכַת מַפָּה]:

ג

בְּעֵת שֶׁדִּבֵּר רַבֵּנוּ זַ"ל, כְּשֶׁאָדָם בְּצַעַר וְדַחַק שְׁרַייט עֶר גָּאר אַנְדֶירְש [צוֹעֵק לְגַמְרֵי אַחֶרֶת] מֵעֶמְקָא דְּלִבָּא. וְסִפֵּר אָז, אַז מֶ'הָאט אִים גֶּעצוֹגֶען אַבְּלָאז דְּרַייי טָאג [מָשְׁכוּ אוֹתוֹ שְׁלֹשָׁה יָמִים]. וְאָמַר אָז: אִיךְ הָאבּ אָבֶּער דֶּעֶנֶעסְמָאל גִישְׁמַאק גִישְׁרִיגֶען צוּ הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ [אֲנִי אָבַל צָעַקְתִּי אָז בְּמְתִיקוּת לְהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ]:

ד

רַבֵּנוּ זַ"ל אָמַר אַ יוד בָּעדאַרף בָּעטין עֶר זָאל הָאבֶּען אַ סַאךְ קִינְדֶער ווי אַזוֹי זַיי וֶועלִין זַיין, וָואריִן אַז מָשִׁיחַ וֶועט קוּמֶען, אוּן וֶועט פַּארֶעכטֶען דִּי גַאנְצֶע וֶועלְט, וֶועט זַיין אַ תִּקּוּן צוּ אַלֶע דּוֹרוֹת עַד אָדָם הָרִאשׁוֹן. [יְהוּדִי צָרִיךְ לְבַקֵּשׁ שֶׁיִּהְיוּ לוֹ הַרְבֵּה יְלָדִים שֶׁיִּהְיוּ כְּמוֹ שֶׁיִּהְיוּ, כִּי כְּשֶׁמָּשִׁיחַ יָבוֹא וְיתַקֵּן אֶת כָּל הָעוֹלָם יִהְיֶה תִּקּוּן לְכָל הַדּוֹרוֹת עַד אָדָם הָרִאשׁוֹן]:

ה

פַּעַם אַחַת קֹדֶם פֶּסַח הָיוּ מְטַיחִין בְּסִיד אֶת בֵּית רַבֵּנוּ זְצוּקַ"ל בִּבְרַסְלֶב, וְהָיוּ מוֹצִיאִים אֶת כָּל כְּלֵי הַבַּיִת לַחוּץ כַּנָּהוּג. וְעַל הַכֵּלִים הַנִּשְׁאָרִים הָיוּ פּוֹרְשִׂים וִילָאוֹת כְּדֵי שֶׁלֹּא יִתְלַכְלְכוּ. וּפָרְשָׂה בַּת רַבֵּנוּ זַ"ל מָרַת אָדִיל עַל הַזַּייֶעֶר [הַשַּׁעְוֹן] כִּפַּת רֹאשׁ (קָאפִּין טִיכֶעל [מַטְפַּחַת רֹאשׁ]). וְכַאֲשֶׁר בָּא רַבֵּנוּ זְצוּקַ"ל אֶל הַבַּיִת וְרָאָה זֹאת, אָמַר לָהּ נִיט מִיט אַזוֹי אַ זַאךְ פַּאר שְׁפִּרַייט מֶען, וָוארוּם עֶס אִיז פֶּעְרהַאנְדִין הַיִּינְט אַזָעלְכֶע פַּארְמִישְׁטֶע מֹחוֹת, וָואס אֲפִלּוּ דֶאס אִיז זַיי מְבַלְבֵּל [אֵין פּוֹרְשִׂים בְּדָבָר כָּזֶה, כִּי קַיָּמִים הַיּוֹם מוֹחוֹת כֹּה מְבֻלְבָּלִים שֶׁאֲפִלּוּ זֶה מְבַלְבֵּל אוֹתָם]:

ו

פַּעַם אַחַת בְּרֹאשׁ חֹדֶשׁ, כְּשֶׁהָיוּ מַתְחִילִין לְהִתְפַּלֵּל הוֹדוּ כַּנָּהוּג, הָלַךְ רַבֵּנוּ זְצוּקַ"ל אֶל מְקוֹם רַבִּי נַפְתָּלִי שֶׁהָיָה מִתְפַּלֵּל גַּם כֵּן שָׁם, וְאָמַר לוֹ 'נַפְתָּלִי, מְקֻוֶה'. וַיַּעַן וַיֹּאמֶר אֵלָיו אַחַר הַתְּפִלָּה. וְאָמַר לוֹ רַבֵּנוּ זְצוּקַ"ל, בְּרֹאשׁ חֹדֶשׁ דַּארְף מֶען פְּרִיעֶר גֶיין אִין וַואסֶער אַרַיין [בְּרֹאשׁ חוֹדֶשׁ צְרִיכִים קֹדֶם לְהִכָּנֵס לְתוֹךְ הַמַּיִם]. וְתֵכֶף חָלַץ הָר' נַפְתָּלִי הַטַּלִּית וּתְפִלִּין, וְהָלַךְ אֶל הַמְּקֻוֶה:

ז

כְּשֶׁהָלַךְ רַבֵּנוּ זְצוּקַ"ל לְנַחֵם אֶת בִּתּוֹ אָדִיל, וְהָיְתָה קוֹבֶלֶת וּמִתְנַצֶּלֶת לְפָנָיו עַל שֶׁיֵּשׁ לָהּ צַעַר גָּדוֹל בָּנִים הַרְבֵּה רַחֲמָנָא לְצַלַן, וְהָיָה בַּעֲלָהּ הָר' יוֹסְקִי זַ"ל יוֹשֵׁב בְּצַד אֶחָד וְהִיא יְשָׁבָה בְּצַד הַשֵּׁנִי, וְרַבֵּנוּ זְצוּקַ"ל יָשַׁב בֵּינֵיהֶם. עָנָה רַבֵּנוּ זְצוּקַ"ל וְאָמַר: גְּלַייבְּט מִיר, דִּי וֶועלְט וֶועט אַיְיךְ נָאךְ מְקַנֵּא זַיין מִיט דַיְינֶע קִינְדֶער. דוּ וֶועסְט נָאךְ דֶּער לֶעבִּין קִינְדֶער [תַּאֲמִינוּ לִי הָעוֹלָם עוֹד יְקַנְאוּ בָּכֶם עִם הַיְלָדִים שֶׁלְּךָ, אַתָּה עוֹד תִּחְיֶה וְתִרְאֶה יְלָדִים] (וְרָמַז בְּיָדָיו עַל הָר' יוֹסְקִי וְהַפֵּךְ פָּנָיו אֵלֶיהָ וְסִיֵּם) אוּן קִינְדֶּר קִינְדֶער [וּבְנֵי־בָּנִים] וְכֵן נִתְקַיֵּם. כִּי הָר' יוֹסְקִי לֹא הֶאֱרִיךְ יָמִים רַחֲמָנָא לְצַלַן, אַךְ הִיא הֶאֱרִיכָה יָמִים וְזָכְתָה לִרְאוֹת בָּנִים וּבְנֵי בָּנִים:

ח

בְּעֶרֶב רֹאשׁ הַשָּׁנָה הָאַחֲרוֹן בְּאוּמָין אַחַר הַזְּכֹר־בְּרִית נִכְנַס מוֹהֲרַנַ"ת לְרַבֵּנוּ זְצוּקַ"ל לְחַדְּרוֹ. עָנָה רַבֵּנוּ וְאָמַר לוֹ בְּזֶה הַלְּשׁוֹן: אוּנְזֶערֶע צָרוֹת אוּנְזֶערֶע יִסּוּרִים – טָעמִין גְּרוֹיסָע פֶּערְיִל,

אוֹן שָׁרהקין קְלֵיְינָע פֶּערִיל [הַצָּרוֹת שֶׁלָּנוּ הַיְסוּרִים שֶׁלָּנוּ – לְטַעמָא פְּנִינִים גְּדוֹלוֹת וּלְשָׁרָה פְּנִינִים קְטַנוֹת]. שֶׁלְבְּתּוֹ שֶׁל מְפֻרְסָם פְּלוֹנִי קָנָה לָהּ חוֹתָנָהּ הָר' לֵיב מִדּוּבְּרָאוּוְנָע גְּרוֹיסָע פֶּערִיל [פְּנִינִים גְּדוֹלוֹת] וּלְבְתּוֹ שָׁרָה (גַּם כֵּן כַּלָּתוֹ) קָנָה קְלֵיְינָע פֶּערִיל [פְּנִינִים קְטַנוֹת]:

ט

דַּרְכּוֹ שֶׁל רַבֵּנוּ זְצוּק"ל הָיָה בְּהֶעְלֵם גָּדוֹל שֶׁאֲפִלּוּ לִפְנֵי חוֹתָנוֹ הָיָה מַסְתִּיר אֶת עַצְמוֹ מְאֹד. וּבְעֵת שֶׁנָּסַע חוֹתָנוֹ בַּחֹרֶף עַל הַנָּהָר הַנִּקְפָּא, וְרָאָה אֶת רַבֵּנוּ זְצוּק"ל שֶׁהָלַךְ אֶל הַנָּהָר לְמוֹט בְּיַחַד עִם הַנְּעָרִים הַקְּטַנִּים. וְסָבַר חוֹתָנוֹ שֶׁאֵינוֹ לוֹמֵד כְּלָל. וְהוּא הָיָה מַכְנִיס אוֹרֵחַ גָּדוֹל, וְכָל הַצַּדִּיקִים הָיוּ רְגִילִים לְהִתְאַכְסֵן אֶצְלוֹ. וּפַעַם אַחַת נִתְאַכְסֵן אֶצְלוֹ אֶחָד מִתַּלְמִידֵי הַמַּגִּיד, וְסִפֵּר לְפָנָיו צַעֲרוֹ שֶׁלָּקַח לְחָתָן נָכֶד הַבַּעַל שֵׁם טוֹב, אֲבָל אֵינוֹ לוֹמֵד כְּלָל, וַאֲפִלּוּ הָעִבְרִי בְּוַדַּאי שָׁכַח. וְאָמַר הָאוֹרֵחַ שֶׁבְּוַדַּאי אֵינוֹ כֵּן, כִּי יֵרָא לְדַבֵּר עַל נֶכֶד הַבַּעַל שֵׁם טוֹב. וְחוֹתָנוֹ שֶׁל רַבֵּנוּ זַ"ל הִתְוַכַּח אִתּוֹ, עַד שֶׁאָמַר לוֹ הָאוֹרֵחַ אִם כֵּן אֶתֵּן לוֹ לֵיְינָען [לִקְרֹא] וְהִתְחִיל לְנַסּוֹת אֶת רַבֵּנוּ זְצוּק"ל בְּהַמִּשְׁנָה: 'הַכֶּלֶב וְהַגְּדִי שֶׁקְּפָצוּ מֵרֹאשׁ הַגַּג' (בְּבָבָא קַמָּא כא:) וְהִתְחִיל רַבֵּנוּ זַ"ל וְאָמַר: 'הַכֶּלֶב וְהַגְּדִי שֶׁקְּפָצוּ מַאֲרֹשׁ', וְנִתְבַּיֵּשׁ הָאוֹרֵחַ הַנַּ"ל מְאֹד. וַיֹּאמֶר לוֹ חוֹתָנוֹ הֲלֹא אָמַרְתִּי לָכֶם שֶׁאֲפִלּוּ הָעִבְרִי שָׁכַח. וְעִם כָּל זֶה לֹא הִקְפִּיד עַל רַבֵּנוּ זְצוּק"ל לִפְנֵי חוֹתָנוֹ, מִפְּנֵי שֶׁהָיָה יָרֵא לַעֲשׂוֹת אֵיבָה וְשִׂנְאָה לְחוֹתָנוֹ עָלָיו. מֵחֲמַת שֶׁהוּא מִזֶּרַע הַבַּעַל שֵׁם טוֹב. אֲבָל אַחַר כָּךְ פָּגַע בְּרַבֵּנוּ זְצוּק"ל תַּחַת כֹּתֶל הַבַּיִת בְּהַצְנַע, שְׁאָלוֹ 'הֱיִתְכֶן כָּזאת'? הֲלֹא אַתָּה נֶכֶד הַבַּעַל שֵׁם טוֹב וְנֶכֶד רַבִּי נַחְמָן מֵהָארִיד'ענְקָא! וְחוֹתָנְכֶם פִּזֵּר לָעֻנָּן סַךְ רַב מֵחֲמַת הַיִּחוּס, וְאַתָּה לֹא תִּלְמֹד כְּלָל עַד שֶׁאֲפִלּוּ הָעִבְרִי שָׁכַחְתָּ. וּבְתוֹךְ אֵלּוּ הַדְּבָרִים נָתַן לוֹ שְׁנֵי פֶּעטְשׁ הַכָּאוֹת עַל הַלְּחָיִ. וְרַבֵּנוּ זַ"ל בָּכָה הַרְבֵּה וְלֹא עָנָה אוֹתוֹ דָּבָר. וְאַחַר כָּךְ הָיָה מַעֲשֶׂה שֶׁהָאִישׁ הַנַּ"ל נָסַע בְּדֶרֶךְ דֶּרֶךְ הַיַּעַר, וְשָׁמַע קוֹל צְעָקָה. וַיֹּאמֶר לְהַבַּעַל עָגָלָה שֶׁיֵּטֶה אָזְנוֹ, וְהִטּוּ אָזְנֵיהֶם וְשָׁמְעוּ שֶׁהוּא קוֹל אָדָם, וְהִטָּה הוּא אָזְנוֹ יוֹתֵר וְשָׁמַע שֶׁזֶּה קוֹל תְּפִלָּה. וְיָרַד הָאִישׁ מִן הָעֲגָלָה וְהָלַךְ אַחַר הַקּוֹל, וּבָא עַד מָקוֹם רַבֵּנוּ זְצוּק"ל וּמְצָאוֹ מְעֻטָּף בְּטַלִּית וּתְפִלִּין וְצוֹעֵק בְּקוֹלֵי קוֹלוֹת עַד לֵב הַשָּׁמַיִם, וּסְבִיבוֹ הָיָה כְּמוֹ נָהָר מִן הַדְּמָעוֹת וְהַבְּכִיּוֹת, וְהִתְפַּלֵּל הַלְּלוּיוֹת בְּפִסּוּקֵי דְּזִמְרָה, וְנִתְבַּהֵל מְאֹד. וְהִמְתִּין לוֹ עַד שֶׁרַבֵּנוּ זְצוּק"ל סִיֵּם תְּפִלָּתוֹ. וְאָז הִתְחִיל לְבַקֵּשׁ מִמֶּנּוּ שֶׁיִּמְחֹל לוֹ עַל הַהַכָּאוֹת וְהַזִּלְזוּלִים. וַיֹּאמֶר אֵלָיו רַבֵּנוּ זְצוּק"ל, שֶׁלֹּא יִמְחֹל לוֹ עַד שֶׁיְּבַטִּיחַ לוֹ בְּוַדַּאי שֶׁלֹּא יְפַרְסֵם הַדָּבָר כָּל יְמֵי חַיֵּי רַבֵּנוּ זַ"ל. אֲבָל זֹאת פַּעַל אֶצְלוֹ שֶׁיַּחֲזֹר אֶל חוֹתָנוֹ וְיֹאמַר לוֹ שֶׁלֹּא יִתְעָרֵב בִּדְבָרָיו, וְלֹא יַפְרִיד אוֹתוֹ מִדַּרְכּוֹ, כִּי אֵין אָנוּ יוֹדְעִים פְּשָׁטִים עַל נֶכְדֵי הַבַּעַל שֵׁם טוֹב זַ"ל. וּמֵחֲמַת שֶׁהוּא הֶאָרִיךְ יָמִים אַחַר הִסְתַּלְקוּת רַבֵּנוּ זְצוּק"ל, סִפֵּר כָּל הַמַּעֲשֶׂה הַנַּ"ל לִפְנֵי הָרַב ר' חִיּיקִיל אַחַר הִסְתַּלְקוּתוֹ עָלָיו הַשָּׁלוֹם:

י

רַבֵּנוּ זְצוּקַ"ל, אָמַר: אַזוֹי ווי דִּי וָואס קְרִיגָען אוֹיף מִיר וַויְיסָען נִיט פּוּן מִיר, אוּן אַזוֹי דִּי וָואס הַאלְטִין פּוּן מִיר וַויְסִין אוֹיךְ נִיט פּוּן מִיר, נָאר נָתָן אוּן נַפְתָּלִי אַבִּיסָעל [כְּמוֹ שֶׁאֵלּוּ הַחוֹלְקִים עָלַי אֵין יוֹדְעִים מִמֶּנִּי, כָּךְ אֵלּוּ שֶׁאוֹחֲזִים מִמֶּנִּי גַּם לֹא יוֹדְעִים מִמֶּנִּי, רַק נָתָן וְנַפְתָּלִי קְצָת]:

יא

עַל הַחֲתָנָה שֶׁל בִּתּוֹ מִרְיָם שֶׁנָּסַע רַבֵּנוּ זְצוּקַ"ל עִם בְּנֵי בֵּיתוֹ לְהָרַב לְוָואלְטְשְׁטִיק מֵחֲמַת כְּבוֹדוֹ שֶׁל הָרַב. וְאַחַר כָּךְ סִפֵּר הָרַב אֶת צַעֲרוֹ לִפְנֵי רַבֵּנוּ זְצוּקַ"ל שֶׁיֵּשׁ לוֹ עֵינַיִם רָעִים. וְאָמַר רַבֵּנוּ ז"ל לַאֲנָשָׁיו בִּשְׁתִיקָה קְצָת כְּדֵי שֶׁלֹּא יִשְׁמַע הָרַב בָּזֶה הַלָּשׁוֹן: אִיךְ וֵוייס אִיךְ וֵויְיס, דּוּ הָאסְט שְׁלֶעכְטֵי אוֹיגָען, זָאלְסְט הָאבִּין גוּטָע אוֹיגָען וְואלְסְטוּ צוּ מִיר גִּיפָּארִין אוֹיף חֲתָנָה, נִישְׁט אִיךְ צוּ דִּיר וָאֲנִי יוֹדֵעַ, אֲנִי יוֹדֵעַ שֶׁיֵּשׁ לְךָ עֵינַיִם רָעוֹת, אִם הָיוּ לְךָ עֵינַיִם טוֹבוֹת הָיִיתָ נוֹסֵעַ אֵלַי לַחֲתָנָה וְלֹא אֲנִי אֵלֶיךָ]:

יב

פַּעַם אַחַת הָיָה הָרַב מַחֲמֶעלְנִיק אֶצֶל רַבֵּנוּ זְצוּקַ"ל בִּבְרַסְלֶב וְהָיוּ צְרִיכִים לְהַמְתִּין עָלָיו בַּסְּעֻדָּה יַעַן שֶׁהָלַךְ לִצְרָכָיו. וּבֵין כָּךְ סִפֵּר רַבֵּנוּ זְצוּקַ"ל הַמַּעֲשֶׂה מֵהָעִגּוּל. וְאָמַר אָז רַבֵּנוּ זְצוּקַ"ל אִם הוּא הָיָה צָרִיךְ לְסַפֵּר מַעֲשֶׂה כְּזֹאת, כַּמָּה הֲכָנוֹת הָיָה צָרִיךְ לַעֲשׂוֹת מִקֹּדֶם:

יג

פַּעַם אַחַת סִפֵּר רַבֵּנוּ זְצוּקַ"ל לְבִתּוֹ אָדִיל מִמְּקָרְסָם אֶחָד, שֶׁהִשִּׁיג שְׁנַיִם הָיָה מִתְפַּלֵּל בְּהִתְלַהֲבוּת מְאֹד, יַעַן שֶׁחָתוּל גָּרָה וְהִקִּישָׁה אֵצֶל הַדֶּלֶת וְנִדְמָה לוֹ שֶׁהֶחֱסִידִים דּוֹחֲפִים אֶת עַצְמָם אֵצֶל הַדֶּלֶת, וְאַחַר כָּךְ נוֹדַע לוֹ שֶׁהוּא חָתוּל. נִמְצָא שֶׁהָיָה מִתְפַּלֵּל לְשֵׁם הֶחָתוּל רַחֲמָנָא לִצְלַן:

יד

דַּרְכּוֹ שֶׁל רַבֵּנוּ זְצוּקַ"ל בְּקַטְנוּתוֹ הָיָה בְּהַצְנֵעַ, וְהָיָה דַּרְכּוֹ לִתֵּן לְהַבַּעַל עֲגָלָה שֶׁל חוֹתְנוֹ אֵיזוֹ סְכוּם לִנְסֹעַ עִמּוֹ בְּכָל בֹּקֶר קֹדֶם אוֹר הַיּוֹם בַּחֹרֶף עַל קֶבֶר (כִּמְדֻמַּנִי) שֶׁל רַבִּי יְשַׁעְיָה מִיַּאנָאוָוע, וּבָא בַּחֲזָרָה עוֹד קֹדֶם אוֹר הַיּוֹם עַד שֶׁלֹּא הִרְגִּישׁ חוֹתְנוֹ מְאוּמָה. פַּעַם אַחַת בָּא חוֹתְנוֹ וְרָאָה שֶׁהַסּוּסִים מְלֵאִים זֵעָה, וְהֵבִין שֶׁהֶלֹא דָּבָר הוּא, וְשָׁאַל לְמִשְׁרָתוֹ וְהֶכְרַח לְהַגִּיד לוֹ הָאֱמֶת:

טו

רַבֵּנוּ זְצוּקַ"ל אָמַר לִפְנֵי מוֹהַרַנַ"ת "וְהָיִיתִי רָגִיל בִּנְדָרִים", שְׁאַל אוֹתוֹ מוֹהַרַנַ"ת הֲלֹא עַל פִּי הַגְּמָרָא אֵין נָכוֹן לִנְדוֹר, וְהֵשִׁיב: דָּאס מֵיינְט מָען אַזוֹיְנָע שְׁלֵימָעזַאלְנִיקֶעס וְוִי אִיהֶר [מִתְכַּוְונִים לִשְׁלוּמֵיאֵלִים כְּמוֹכֶם].

טז

אָמַר לְעִנְיַן קֶעסְט [הַמִּנְהָג הָיָה שֶׁהֶחָתָן הָיָה סָמוּךְ עַל שֻׁלְחַן חוֹתְנוֹ בְּשָׁנִים הָרִאשׁוֹנוֹת לְאַחַר נִשּׂוּאָיו], שֶׁאֲפִלּוּ אִם זוֹרְקִים הַכֹּרִים לַחוּץ אַךְ מַכְנִיסִים אוֹתָם בַּחֲזָרָה לַבַּיִת, אָז לֹא יַרְחִיק עַצְמוֹ מִן הַקֶּעסְט לֵילֵךְ אֶל הַמַּשְׂא וּמַתָּן וְלִסְחֹר. וְדִבֵּר מוֹהַרַנַ"ת מִזֶּה וְאָמַר שֶׁהָנֵי מִלֵּי בְּתוֹרָתוֹ אֱמֶנוּתוֹ, אֲבָל אִם לוֹמֵד קְצָת וְהַשְׂאָר הוּא מְבַטֵּל מִלִּמּוּדוֹ, מִצְוָה לְדַבֵּר עִם הָאַבְרֵךְ הַזֶּה שֶׁיֵּלֵךְ לִסְחֹר בְּמַשָּׂא וּמַתָּן וְיִקְבַּע עִתִּים לַתּוֹרָה:

יז

אִישׁ אֶחָד עָשָׂה סֶכָּה יְקָרָה וְעָלָה לוֹ בְּסָכוּם רַב, וּבִקֵּשׁ אֶת רַבֵּנוּ זְצוּקַ"ל עַל קִדּוּשׁ לְהַסֻּכָּה. וְהָלַךְ עִמּוֹ מוֹהַרַנַ"ת. וְדִבֵּר מוֹהַרַנַ"ת שֶׁהַסֻּכָּה אֵינָהּ עַל פִּי הַדִּין, וְרַבֵּנוּ זְצוּקַ"ל שָׂתַק. וּמֵחֲמַת שֶׁמּוֹהַרַנַ"ת הִסְתַּכֵּל תָּמִיד עַל פְּנֵי רַבֵּנוּ זְצוּקַ"ל, כֵּיוָן שֶׁרָאָה שֶׁרַבֵּנוּ זְצוּקַ"ל שָׂתַק וַיִּשְׁתֹּק גַּם הוּא. וּבֵדֶּרֶךְ בַּחֲזָרָה לְבֵיתוֹ אָמַר רַבֵּנוּ זְצוּקַ"ל לְמוֹהַרַנַ"ת, יְהוּדִי שֶׁמְּיַגֵּעַ עַצְמוֹ כָּל כָּךְ, וּמוֹצִיא כָּל כָּךְ הוֹצָאוֹת עַל הַסֻּכָּה, אַתָּה רוֹצֶה לַעֲשׂוֹת שְׁאֵלוֹת לְפָסְלָהּ מֵחֲמַת חֲמֻרוֹת:

יח

כְּשֶׁהָיָה רַבֵּנוּ זַ"ל בְּלֶעמְבֶּערְג בִּקֵּשׁ אוֹתוֹ אֶחָד בַּעַל מַכְנִיס אוֹרֵחַ גָּדוֹל שֶׁהָיוּ אוֹכְלִים אֶצְלוֹ הַרְבֵּה אוֹרְחִים, וְאָמַר לוֹ רַבֵּנוּ זְצוּקַ"ל הֲלֹא יֵשׁ לְךָ בְּלֹא זֶה הַרְבֵּה אוֹרְחִים. וַיֹּאמֶר לוֹ הָאִישׁ הַנַ"ל אֲנִי רוֹצֶה לַעֲשׂוֹת מִצְוָה בָּכֶם. עָנָה לוֹ רַבֵּנוּ זְצוּקַ"ל, אֲנִי רוֹצֶה הַמִּצְוָה בְּעַצְמִי. אַף עַל פִּי כֵן הִפְצִיר בּוֹ כָּל כָּךְ, עַד שֶׁהֶכְרַח לְהַבְטִיחוֹ שֶׁיֹּאכַל אֶצְלוֹ סְעֻדָּה אַחַת וְכֵן הָיָה. אַחַר כָּךְ אָמַר רַבֵּנוּ זְצוּקַ"ל שֶׁהוּא מְקַנֵּא אוֹתוֹ שֶׁהוּא יוֹשֵׁב כְּמוֹ גִּיטֶר יוּד [כִּנּוּי לְאַדְמוֹ"ר] עִם חֲסִידִים. וְלֹא עוֹד כָּל הַגּוּטֶי יוּדִין כְּשֶׁנּוֹסְעִים מֵהֶם נוֹתְנִים לָהֶם מָעוֹת, וְהוּא נָתַן לְכָל אֶחָד מָעוֹת:

יט

מוֹהַרַנַ"ת הָיָה לוֹ צַעַר גִּדּוּל בָּנִים רַחֲמָנָא לְצַלַּן. וְלֹא הָיָה מְסַפֵּר לְרַבֵּנוּ זַ"ל מִפְּנֵי שֶׁהָיָה דָּבוּק בַּעֲבוֹדַת הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ כָּל כָּךְ, וְזֶה הָיָה אֶצְלוֹ הָעִקָּר לְדַבֵּר עִם רַבֵּנוּ זְצוּקַ"ל. אַךְ מֵחֲמַת שֶׁהָיָה אָז רָגִיל לְסַפֵּר כָּל מְאֹרְעוֹתָיו לְפָנָיו זְצוּקַ"ל, הָיָה נִכְנָס צַעֲרוֹ בְּתוֹךְ סִפּוּרוֹ. וּפַעַם אַחַת אָמַר אֵלָיו רַבֵּנוּ זַ"ל, שֶׁנִּכְנַס קְצָת בְּמֹחִי עִנְיַן הַצַּעַר גִּדּוּל בָּנִים שֶׁלְּךָ, אַךְ עַל זֶה תִּתֵּן לִי מָעוֹת. וְאָמַר לוֹ מוֹהַרַנַ"ת הֵן חָשַׁבְתִּי מִכְּבָר בְּדַעְתִּי לַעֲשׂוֹת לָכֶם שִׁשָּׁה כִּסְאוֹת (בֵּייְנְקֶלְעךְ

שְׁטוּלְען). אָמַר לוֹ רַבֵּנוּ זְצוּקַ"ל לֹא מִפְּנֵי הַהִתְקָרְבוּת, כִּי בִּשְׁבִיל זֶה אֲנִי צָרִיךְ לִתֵּן לְךָ מָעוֹת. כִּי 'זַכָּאָה מָאן דְּאָחִיד בִּידָא דְּחַיָּבְיָא' [אַשְׁרֵי מִי שֶׁמַּחֲזִיק בְּיַד הָרְשָׁעִים]. אַךְ עַל זֶה הַנַּ"ל אַתָּה צָרִיךְ לִתֵּן לִי מָעוֹת, וְכֵן הָיָה. שֶׁעָשָׂה לוֹ שִׁשָּׁה כִּסְאוֹת, וְהָיָה לוֹ חֲמִשָּׁה בָּנִים וּבַת אַחַת:

כ

אֶחָד עָשָׂה כִּסֵּא לְרַבֵּנוּ זְצוּקַ"ל, וְשָׁאַל אוֹתוֹ רַבֵּנוּ זַ"ל כַּמָּה זְמַן עָשִׂיתָ אוֹתָהּ, עָנָה לוֹ בַּחֲצִי שָׁנָה. וְשָׁאַל אוֹתוֹ רַבֵּנוּ זְצוּקַ"ל הַאִם כָּל הַיּוֹם עָשִׂיתָ אוֹתָהּ, עָנָה לוֹ לֹא, רַק בְּכָל יוֹם עָבַדְתִּי שָׁעָה אַחַת (יַעַן כִּי הָיָה כִּסֵּא נָאֶה וּמְצֻיָּרֶת בְּצִיּוּרִים נָאִים). אָמַר לוֹ רַבֵּנוּ זְצוּקַ"ל. אַזוֹי! הָאסְטוּ מִיר אִין זִינָען גִּיהַאט אַהַאלְבּ יָאהְר אַלֶּע טָאג אַ שָׁעָה [כָּךְ! חֲשַׁבְתָּ עָלַי חֲצִי שָׁנָה כָּל יוֹם שָׁעָה]:

כא

פַּעַם אַחַת בָּאוּ אַנְשֵׁי שְׁלוֹמֵנוּ אֶל רַבֵּנוּ זְצוּקַ"ל וְחָסֵר אֶחָד מֵהָאֲנָשִׁים שֶׁלֹּא הָיָה חָשׁוּב כָּל כָּךְ. וְשָׁאַל רַבֵּנוּ זְצוּקַ"ל הֵיכָן הוּא? וְהָיָה תְּמִיהָא גְּדוֹלָה לְאַנְשֵׁי שְׁלוֹמֵנוּ עַל שְׁאֵלָתוֹ עָלָיו, וְאָמַר רַבֵּנוּ זְצוּקַ"ל מִפְּנֵי זֶה אֲנִי מֻכְרָח לִנְסֹעַ לְלֶעמְבֶּרְג:

כב

פַּעַם אַחַת נָסְעוּ אַנְשֵׁי שְׁלוֹמֵנוּ מִנֶּמִירוֹב לִבְרֶסְלֶב לְרַבֵּנוּ זְצוּקַ"ל, וְתָעוּ מְאֹד בַּדֶּרֶךְ וְנָסְעוּ כָּל הַלַּיְלָה, וּבַדֶּרֶךְ רָאוּ שֶׁבָּאוּ בַּחֲזָרָה לְנֶמִרוֹב. וּכְשֶׁבָּאוּ אַחַר כָּךְ לְרַבֵּנוּ זְצוּקַ"ל וְסִפְּרוּ לוֹ הַנְּסִיעָה הַנַּ"ל. אָמַר הַכֹּל הוּא בִּשְׁבִיל אֶחָד שֶׁלֹּא רָצָה בְּלֵב שָׁלֵם, וְהוּא הָיָה ר' לִיפָּא, אִיהֶר זָאלְט גִּיוֶוען אַיְינָעם אַרַאפּ וַוארְפִין [הָיָה עֲלֵיכֶם לִזְרֹק אֶחָד]:

כג

פַּעַם אַחַת אָמַר רַבֵּנוּ זְצוּקַ"ל: וָואס יוּדִין פַּארְמָאגִין "אַקְדָּמוּת" מִיט דֶּעם נִגּוּן [מַה שֶּׁיְּהוּדִים אוֹצְרִים בִּרְכוּשָׁם – אַקְדָּמוּת עִם הַנִּגּוּן]:

כד

אֶחָד שָׁאַל אֶת הָר' גֶּרְשׁוֹן נֶבֶד הַמַּגִּיד מִטִּירָאוִויצָע זְצוּקַ"ל, סַפֵּר לִי אֵיזוֹ גְּדֻלּוּת מֵרַבֵּנוּ זְצוּקַ"ל, וַיֹּאמֶר אֵלָיו שָׁלֹשׁ דְּבָרִים: א. אִם הָיָה מִסְתַּכֵּל בְּאֶחָד, אֲפִלּוּ מֵאֲחוֹרָיו, תֵּכֶף הָיָה מַרְגִּישׁ הָאִישׁ. ב. שֶׁכְּשֶׁפָּנָיו הָיָה לִפְעָמִים מְצֻפֶּה בִּזְבוּבִים וְלֹא נָשָׂא יָדָיו לְהַבְרִיחָם מֵעָלָיו, ג. פַּעַם אַחַת הוֹכִיחַ אוֹתוֹ רַבֵּנוּ זְצוּקַ"ל עַל שֶׁאֵינוֹ מִתְפַּלֵּל כָּרָאוּי, וְהָיָה קָשֶׁה לוֹ שֶׁהוּא הָיָה מִתְפַּלֵּל בְּהִתְלַהֲבוּת וּבְכַוָּנוֹת גְּדוֹלוֹת, וְאָמַר לְרַבֵּנוּ זַ"ל דַּאכְט זִיךְ אַז אִיךְ דַּאוֶוען [נִרְאֶה לִי שֶׁאֲנִי מִתְפַּלֵּל], וְאָמַר אֵלָיו רַבֵּנוּ זְצוּקַ"ל נִיט דַּאווִינֶען אוּן מֵיינֶען אַז מ'דַּאווִינְט [לֹא לְהִתְפַּלֵּל וְלַחֲשֹׁב שֶׁמִּתְפַּלְּלִים], וְהָיָה קָשֶׁה לוֹ עוֹד יוֹתֵר. אַחַר כָּךְ לְעֵת עֶרֶב כְּשֶׁנִּכְנַס עִם

רַבֵּנוּ זְצוּקַ"ל לְבֵית הַמִּדְרָשׁ צִוָּה עָלָיו רַבֵּנוּ זְצוּקַ"ל לִכְנֹס קוֹדֶם, וְרַבֵּנוּ זְצוּקַ"ל הָלַךְ אַחֲרָיו עַד מָקוֹם רַבֵּנוּ זַ"ל, וְהֶכְרַח אָז לְהִתְפַּלֵּל מִנְחָה סָמוּךְ לְרַבֵּנוּ זְצוּקַ"ל. וְנִתְפַּעֵל אָז מְאֹד מִתְּפִלַּת רַבֵּנוּ זְצוּקַ"ל וְהִרְגִּישׁ אָז דְּבֵיקוּת, וְהֵבִין אָז שֶׁמֵּעוֹלָם לֹא הִתְפַּלֵּל. פַּעַם אֶחָד רָצָה רַבֵּנוּ זְצוּקַ"ל לִתֵּן לוֹ עֲשִׁירוּת וְלֹא רָצָה וְכוּ', כַּמּוּבָא בְּאוֹתוֹת וּמוֹפְתִים:

כה

פַּעַם אַחַת נָסַע רַבֵּנוּ זְצוּקַ"ל בַּדֶּרֶךְ, וְעָבַר דֶּרֶךְ עִיר זְשִׁירִין וְשָׁם הָיָה אֶחָד מִמְּקֹרָבָיו רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ, וְשָׁמַע רַבֵּנוּ זְצוּקַ"ל שֶׁמִּתְפַּלֵּל מִנְחָה וְהוּטַב בְּעֵינָיו מְאֹד. וְכָל מִי שֶׁבָּא אֵלָיו אָמַר לוֹ, אַה, הָאט מַיְין יְהוֹשֻׁעַלֶ'ע גִּידַאוּוינְט מִנְחָה [אַה! יְהוֹשֻׁעַלֶ'ה שֶׁלִּי הִתְפַּלֵּל מִנְחָה]. וּמוֹהֲרַנַ"ת סִפֵּר וְלִי אָמַר אַ שְׁטִיק מִנְחָה [חֲתִיכַת מִנְחָה]:

כו

פַּעַם אַחַת אָמַר רַבֵּנוּ זַ"ל שְׁלֹשָׁה דְּבָרִים פָּעַלְתִּי אֲצָל הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ. א) דְּאס גַּדְלוּת הָאבּ אִיךְ שׁוֹין פּוּן אַיְיךְ צוּבְּרָאכְטְן; ווי אַזוֹי אִיהר ווָעט דַּאוּוינְען ווָעט מָען זָאגְען, אַיי עֶר אִיז אַבְּרַאסְלְיוּוער [אֶת הַגְּדֻלּוּת כְּבָר שִׁבַּרְתִּי מִכֶּם, אֵיךְ שֶׁתִּתְפַּלְּלוּ יַגִּידוּ, אַי, הוּא בְּרֶסְלֶבֶר]. ב) אֵיין עֲבֵרָה ווָעט אַייךְ קְרֶענְקְען, עֶס ווָעט אַייךְ שׁוֹין נִיט בַּאקוּמְען, אֲפִלּוּ אִיהר ווָעט טָאהְן ווָעט דָּאס זַיין אָהְן הֶעְנְט אוּן אָהְן פִּיס [עֲבֵרָה תָּצִיק לָכֶם הִיא כְּבָר לֹא תְּקַבֵּל אֶתְכֶם, אֲפִילּוּ אִם תַּעֲשׂוּ, זֶה יִהְיֶה בְּלִי יָדַיִם וּבְלִי רַגְלַיִם]. ג) מְפֻרְסָמִים שֶׁל שֶׁקֶר ווָעט אִיהר זַיְיער פָּנִים נִיט אָן קוּקְען, אִיהר הָאט שׁוֹין פַּארְזִיכְט אוּנְגַארִישְׁען ווַיין [מְפֻרְסָמִים שֶׁל שֶׁקֶר לֹא תּוּכְלוּ לְהַבִּיט בְּפָרְצוּפָם, אַתֶּם כְּבָר טְעַמְתֶּם מֵהַיַּיִן הַהוּנְגָרִי]:

כז

מַעֲשֶׂה שֶׁהָיָה בְּשַׁבּוּעוֹת אוֹ בַּחֲנֻכָּה, שֶׁאָמַר רַבֵּנוּ זְצוּקַ"ל בְּעֵת שֶׁהָיָה יוֹשֵׁב עַל הַשֻּׁלְחָן עִם אַנְשֵׁי שְׁלוֹמֵנוּ, ווָער הָאט דָּאס אִין זִיךְ אַזָא עַזּוּת צוּ הָאבָּען בַּיי מַיְין טִישׁ אַ הֶרְהוּר רַחֲמָנָא לְצַלַּן. וְאָמַר, אִיךְ מֵיין נִיט טְשֶׁעְרִינְער, נִיט בְּרֶסְלֶבֶר, נִיט טָעפְּלִיקֶר. [מִי יֵשׁ לוֹ בְּעַצְמוֹ עַזּוּת כָּזוֹ בַּשֻּׁלְחָן שֶׁלִּי שֶׁיִּהְיֶה לוֹ הֶרְהוּר, וְאָמַר אֲנִי לֹא מִתְכַּוֵּן לִבְנֵי טְשֶׁהערִין, לֹא מִבְּרֶסְלֶב וְלֹא מִטֶּעפְּלִיק]. וְטִירַאוּוִיצֶע לֹא הִזְכִּיר. וְהֵבִינוּ מִי הוּא אוֹתוֹ הָאִישׁ. כִּי הָיָה שָׁם אֶחָד מִטִּירַאוּוִיצֶע שֶׁלֹּא הָיָה לוֹ שָׁלוֹם בַּיִת כִּשְׁתֵּי שָׁנִים. וְתֵכֶף קָם רַבֵּנוּ זְצוּקַ"ל מִן הַשֻּׁלְחָן וְנִכְנַס לְחַדְרוֹ. וְהָאִישׁ הַנַּ"ל עָמַד עַל הַפֶּתַח וּבָכָה הַרְבֵּה מְאֹד. וְגַם אַנְשֵׁי שְׁלוֹמֵנוּ בִּקְּשׁוּ מֵרַבֵּנוּ זְצוּקַ"ל בַּעֲדוֹ, וְהָאִישׁ הִבְטִיחַ שֶׁיַּעֲשֶׂה תֵּכֶף שָׁלוֹם עִם בְּנֵי בֵּיתוֹ:

כח

פַּעַם אֶחָד נָסַע הָרַב מִבַּאר־דִּיטְשׁוֹב בַּדֶּרֶךְ, וּפָגַע אֶת הָר' יִצְחָק חֲתַן הַמַּגִּיד מִטִּירַאוּוִיצָא וְנִתְבַּהֵל מְאֹד מִצּוּרָתוֹ. וְשָׁאַל לְמִי הוּא מְקֹרָב. וְאָמְרוּ לוֹ שֶׁהוּא מְקֹרָב לְרַבֵּנוּ זְצוּקַ"ל. עָנָה

וְאָמַר אָה וּוא אִיךְ פָּאר דִּאךְ אַרוּם, זָעה אִיךְ אַז וּוי עֶפֶּעס רֶעכְטס הָאט עֶר פַּארְכַאפְּט [אֵיפֹה שֶׁאֲנִי נוֹסֵעַ וּמְסְתּוֹבֵב אֲנִי רוֹאֶה אֵיפֹה שֶׁיֵּשׁ אֵיזֶה טוֹב – הוּא כְּבָר חָטַף זֹאת]:

כט

עַל הַגְּמָרָא (חֲגִיגָה ה.) 'הַאי צוֹרְבָא מֵרַבָּנָן וְכוּ' מִיסְיַפְּנָא לֵהּ'. וְהִקְשָׁה רַבֵּנוּ זְצוּקַ"ל, וְכִי מַלְאַךְ הַמָּוֶת אוֹהֵב לְתַלְמִיד חָכָם, אֶלָּא דְּאִיתָא כֵּיוָן שֶׁעָבְרוּ רֹב שְׁנוֹתָיו שֶׁל אָדָם וְלֹא חָטָא מֻבְטָח שֶׁלֹּא יֶחֱטָא, עַל כֵּן מוֹסִיף לוֹ עוֹד שָׁנִים כְּדֵי שֶׁלֹּא יִהְיוּ רֹב שְׁנוֹתָיו:

ל

אֶחָד שָׁאַל אֶת רַבֵּנוּ זְצוּקַ"ל מַדּוּעַ אֵין שׁוּם סֵפֶר מִכֶּם כְּמוֹ הַשִּׁבְחֵי הַבַּעַל שֵׁם טוֹב שֶׁיֵּשׁ מֵהַבַּעַל שֵׁם טוֹב זְצוּקַ"ל. וְהֵשִׁיב לוֹ רַבֵּנוּ מֵהֵיכָן נַעֲשָׂה הַשִּׁבְחֵי הַבַּעַל שֵׁם טוֹב. לְאַחַר הִסְתַּלְקוּת הַבַּעַל שֵׁם טוֹב נִתְקַבְּצוּ הַתַּלְמִידִים וְסִפְּרוּ כָּל אֶחָד מַה שֶּׁיָּדַע. וְהַקִּבּוּץ הָיָה אֵצֶל הָרַב ר' גְּדַלְיָה וְהוּא יָדַע כָּל הַמַּעֲשִׂיּוֹת מֵהַבַּעַל שֵׁם טוֹב זְצוּקַ"ל, וְשׁוּב הָיָה אֶחָד שֶׁהָיָה יוֹדֵע גַּם כֵּן מַעֲשִׂיּוֹת, וּמִזֶּה נַעֲשָׂה הַשִּׁבְחֵי בַּעַל שֵׁם טוֹב. וְכִמְדֻמֶּה שֶׁהָרַב ר' גְּדַלְיָה מִלִּינְיִץ עָשָׂה אֶת הַשִּׁבְחֵי בַּעַל שֵׁם טוֹב. אַחַר כָּךְ אָמַר רַבֵּנוּ זְצוּקַ"ל בְּזֶה הַלָּשׁוֹן: סָ'וְועט פּוּן מִיר אוֹיְךְ זַיִין וְוואס צוּ דֶּערְצַיילִין [וְיִהְיֶה גַּם מִמֶּנִּי מַה לְסַפֵּר]:

לא

מְגִלַּת סְתָרִים הָרִאשׁוֹן, בְּעֵת שֶׁנָּסַע רַבֵּנוּ זְצוּקַ"ל בַּדֶּרֶךְ מִלַּאדִיזְשִׁין לְבָרְסְלֶב, וְעָבְרוּ קָאזַאקִין. וְהִתְחִיל רַבֵּנוּ זַצַ"ל לְדַבֵּר מִמְּדִינַת רוּסְיָא וּמַה שֶּׁיִּהְיֶה עַד בִּיאַת הַגּוֹאֵל, וּמְבִיאַת הַגּוֹאֵל עַד תְּחִיַּת הַמֵּתִים. וַיֵּשֶׁב אֵצֶל רַבֵּנוּ זְצוּקַ"ל הָר' יוֹסְקָא חָתָנוֹ עִם מוֹהֲרַנַ"ת וְהָר' נַפְתָּלִי זְצוּקַ"ל, וּשְׁנֵי אֲנָשִׁים מִטָּשְׁפִּלִיק יָשְׁבוּ עַל הַמִּדְרֵגָה שֶׁל הָעֲגָלָה מִזֶּה וּמִזֶּה. אַחַר כָּךְ רָצָה מוֹהֲרַנַ"ת לַחֲזוֹר אֵיזֶה דִּבּוּר עִם הָר' יוֹסְקִי, וְרָאָה מוֹהֲרַנַ"ת שֶׁאֵינוֹ יוֹדֵעַ כְּלוּם, רַק סִפֵּר שֶׁזֹּאת שָׁמַע שֶׁאָמַר רַבֵּנוּ זְצוּקַ"ל לְבַסּוֹף אַ בּוֹיִם מִיט גִּילְדֶענֶע בְּלֶעטֶער [עֵץ עִם עָלִים זְהוּבִים]. וְגַם הַשְּׁנֵי אֲנָשִׁים מִטָּשְׁפִּלִיק לֹא שָׁמְעוּ כְּלָל, וּכְשֶׁרָאוּ הָר' נָתָן וְר' נַפְתָּלִי זֹאת, הֵבִינוּ שֶׁרַבֵּנוּ זְצוּקַ"ל רוֹצֶה שֶׁיִּהְיֶה בְּסוֹד וְכֵן הָיָה. וְעַל כֵּן כָּתַב מוֹהֲרַנַ"ת הַמְּגִלַּת סְתָרִים בְּרָאשֵׁי תֵּבוֹת:

לב

מְגִלַּת סְתָרִים הַשֵּׁנִי נֶאֱמַר אַחַר פְּטִירַת הַיֶּלֶד הַקָּדוֹשׁ רַבִּי שְׁלֹמֹה אֶפְרַיִם זַ"ל בְּעֵת שֶׁקִּבְּלָה אִשְׁתּוֹ שֶׁל רַבֵּנוּ זְצוּקַ"ל לְפָנֵי הָר' נָתָן וְהָר' נַפְתָּלִי עַל רַבֵּנוּ זְצוּקַ"ל, א. שֶׁאֵינוֹ מִסְתַּכֵּל עַל עַצְמוֹ. ב. מִפְּנֵי מָה הוּא מְטַלְטֵל עַצְמוֹ בַּדְּרָכִים. ג. עַל שֶׁהִנִּיחַ שֶׁיִּסְתַּלֵּק הַיֶּלֶד. וְאָמַר רַבֵּנוּ זְצוּקַ"ל לְהָרַב ר' נָתָן וּלְהָרַב ר' נַפְתָּלִי אַדְרַבָּה! תִּהְיוּ אַתֶּם דַּיָּנִים, אֵיהָר אִיז אַשָּׁאד דָּאס קִינְד [לָהּ חֶבֶל עַל הַיֶּלֶד], וְנָתַן קוֹלוֹ בִּבְכִי וּבִדְמָעוֹת שְׁלִישׁ עַד שֶׁבָּרְחוּ הָרַב ר' נָתָן

וְהָרַב ר' נַפְתָּלִי מִלְּפָנָיו מִפְּנֵי הַבּוּשָׁה. וְזֹאת מוּבָא בְּחַיֵּי מוֹהַר"ן וּבִימֵי מוֹהֲרַנַ"ת. בַּבֹּקֶר הָיָה הַיָּאר צַיְיט שֶׁל הָאָרי"ז זַ"ל אָמַר לָהֶם רַבֵּנוּ זְצוּקַ"ל מִפְּנֵי מָה בְּרַחְתֶּם, אִם לֹא בְּרַחְתֶּם הָיִיתִי מְסַפֵּר לָכֶם שַׁיינְס [דְּבָרִים יָפִים] כַּמְבֹאָר קְצָת; וְאָמַר אָז הַתּוֹרָה ס"ה 'וַיֹּאמֶר בֹּעַז אֶל רוּת' וְכוּ', אַחַר כָּךְ קָרָא אוֹתָם וּפָתַח אֶת הַדֶּלֶת שֶׁל הַבַּיִת הַמִּדְרָשׁ שֶׁהָיָה אֵצֶל בֵּית רַבֵּנוּ זַ"ל. וְאָז הָיָה הָרַב מִבְּרִסְלֶב בְּבֵית הַמִּדְרָשׁ וְלֹא רָצָה רַבֵּנוּ זַצַ"ל שֶׁיִּהְיֶה בְּעֵת הַסִּפּוּר, וְכֵיוָן שֶׁפָּתַח רַבֵּנוּ זַ"ל אֶת הַדֶּלֶת פָּתַח הָרַב הַנַּ"ל אֶת הַדֶּלֶת הַשֵּׁנִיָּה וְיָצָא לַחוּץ. אָז הָלַךְ רַבֵּנוּ זַ"ל תֵּכֶף וּמִיָּד וְסָגַר אֶת הַדֶּלֶת וְסִפֵּר לָהֶם שֵׁנִית אֶת הַמְּגִלַּת סְתָרִים:

לג

רַבֵּנוּ זְצוּקַ"ל אָמַר כְּשֶׁשּׁוֹכְבִים בַּעֲצִימַת עֵינַיִם חֲצִי שָׁעָה אַף עַל פִּי שֶׁאֵין יְשֵׁנִים הִיא הִתְחַדְּשׁוּת הַמּוֹחִין. עוֹד אָמַר לְאֶחָד שֶׁצְּרִיכִין לִשְׁמֹר אֶת הַלִּינְקֶע זַייט [הַצַּד הַשְּׂמָאלִי], שֶׁאִם אֵין לוֹ אֶלָּא כַּר אֶחָד יַנִּיחַ אוֹתוֹ תַּחַת הַגַּב כִּי לְהָרֹאשׁ אֵינוֹ מַזִּיק כָּל כָּךְ אִם אֵין לוֹ כַּר. וְאָמַר שֶׁצְּרִיכִין לִשְׁמֹר הַשֵּׁנָה, מִיַּדְאָרְף הִיטִין דֶּעם שְׁלָאף. עוֹד אָמַר: אָז מָעַן חַאפְּט זִיךְ אוֹיף בְּדַאדְאָרְף מָעַן זִיךְ אוֹיף הֵייבִּין. אִין מִיט דֶּעם שְׁלָאף בֶּעדַאדְאָרְף מָעַן זִיךְ אַפּ רֶעכִינֶען נָאךְ דֶּעם דַּאוֶוענֶען [כְּשֶׁמִּתְעוֹרְרִים צְרִיכִים תֵּיכֶף לְקוּם, וְעִם הַשֵּׁנָה לְהִתְחַשֵּׁב לְאַחַר הַתְּפִלָּה]:

לד

רַבֵּנוּ זְצוּקַ"ל אָמַר שֶׁצְּרִיכִין לְכָל יֶלֶד לְהַעֲמִיד פָּאקִין [חִסּוּן אֲבַעְבּוּעוֹת] קֹדֶם רֶבַע שָׁנָה. וָוארוּם אוֹיבּ נִיט [שֶׁאִם לֹא] הוּא כְּמוֹ שׁוֹפֵךְ דָּמִים. אֲפִלּוּ אִם דָּרִים הַרְחֵק מִן הָעִיר, וְלִסַּע אֲפִלּוּ בִּזְמַן שֶׁהַקֹּר גָּדוֹל לְהַעֲמִיד פָּאקִין [חִסּוּן] קֹדֶם רֶבַע שָׁנָה:

לה

אָמַר עַל אִיעֶרְקֶעס [מְלַפְפוֹן] שֶׁצְּרִיכִין שֶׁלֹּא לִטֹּל קְלִפָּתָם לְגַמְרֵי, כִּי קְלִפָּתָם הִיא קְלִפַּת נֹגַהּ, וּצְרִיכִין לְבָרֵר מִמֶּנּוּ הַטּוֹב. וּמַשְׁמַע שֶׁבְּכָל דָּבָר שֶׁרָאוּי לֶאֱכֹל הַקְּלִפָּה שֶׁלּוֹ צְרִיכִים לְהַנִּיחַ קְצָת מֵהַקְּלִפָּה כְּדֵי לְבָרֵר הַטּוֹב:

לו

פַּעַם אַחַת הָיָה נַעַר קָטָן יָשֵׁן אֵצֶל רַבֵּנוּ זְצוּקַ"ל. וְשָׁמַע שֶׁרַבֵּנוּ יֵשׁ לוֹ הִתְבּוֹדְדוּת תַּחַת הַסְּדִין בְּהִתְלַהֲבוּת עָצוּם, וְנִתְעוֹרֵר מְאֹד. וְהָלַךְ הַנַּעַר אֶל רַבֵּנוּ זְצוּקַ"ל וְגִלָּה אֶת הַסְּדִין וְאָמַר לוֹ אֲנִי רוֹצֶה לִהְיוֹת אִישׁ כָּשֵׁר, וְאָז לִמֵּד אוֹתוֹ רַבֵּנוּ זְצוּקַ"ל לִשְׁפֹּט אֶת עַצְמוֹ אִם לְמַד בְּאוֹתוֹ הַיּוֹם יִתֵּן תּוֹדָה וְיִתְפַּלֵּל שֶׁלְּמָחָר יִלְמֹד יוֹתֵר, וְאִם לֹא, יִתְפַּלֵּל הֲיִתְכֵן וְכוּ'. (וְהָר' אַבְרָהָם זַ"ל אָמַר שֶׁמִּפְּנֵי זֶה נָתַן לוֹ רַבֵּנוּ זְצוּקַ"ל הִתְבּוֹדְדוּת הַנַּ"ל מִפְּנֵי שֶׁהוּא בְּעַצְמוֹ עֵסֶק אָז בָּזֶה בְּיוֹתֵר) וְכִמְדֻמֶּה שֶׁזֶּה הַנַּעַר הָיָה הָרַב ר' שְׁמוּאֵל יִצְחָק:

לז

זְקֵנוֹ שֶׁל הָרַב מִטְשֶׁעהְרִין אָמַר עָלָיו רַבֵּנוּ זְצוּקַ"ל שֶׁיֵּשׁ לוֹ חָסִיד אֶחָד בְּעִיר בְּרַסְלֶב. וּפַעַם אַחַת הִתְעַנָּה מִשַּׁבָּת לְשַׁבָּת וְאָמַר רַבֵּנוּ זְצוּקַ"ל שֶׁהָיָה צָרִיךְ לִפְעֹל אֵיזֶה דָּבָר וְהִשְׁתַּמֵּשׁ עִם עֲבוֹדָה שֶׁל הָר' חַיִּים שְׂרָה'ס. וְאָמַר אָז מַה שֶּׁמּוּבָא בְּהַשִּׂיחוֹת לֹא בְּחִנָּם הָיָה הַבַּעַל שֵׁם טוֹב הַבַּעַל שֵׁם טוֹב, שֶׁהָיָה לוֹ תַּלְמִידִים כָּאֵלּוּ:

לח

פַּעַם אַחַת הָיָה רַבֵּנוּ זְצוּקַ"ל עַל חֲתֻנָּה וְהָיָה שָׁם בַּדְחָן וְהֶחֱלִיף אֶת בְּגָדָיו פַּעַם עַל כֹּמֶר, וּפַעַם עַל מְפָרְסָם (רַבִּי). אָז אָמַר רַבֵּנוּ זְצוּקַ"ל, אֶט אִיז מָען אַ מַלְאָךְ אֶט אִיז מָען אַ גַּלָּח [הִנֵּה מִתְנַהֵגִים כְּמוֹ מַלְאָךְ, וְהִנֵּה כְּמוֹ כֹּמֶר]:

לט

פַּעַם אַחַת הָיָה רַבֵּנוּ זְצוּקַ"ל עַל חֲתֻנָּה, וְהָיוּ רְגִילִים שֶׁעִם הַכְּלֵי הַזֶּמֶר הָיָה אֶחָד מַכֶּה בְּתוֹף וְהָיָה צוֹעֵק פְּרַיְילִיךְ [שִׂמְחָה שִׂמְחָה]. וּבְתוֹךְ שֶׁהָיָה מַכֶּה וְצוֹעֵק הָיָה מִתְנַמְנֵם, וְנָתַן לוֹ אֶחָד הַכָּאָה עַל הַלְּחִי וְאָמַר לוֹ, קְלַאפּ פְּרַיְילִיךְ [דְּפוֹק בְּשִׂמְחָה] וְהָיָה בּוֹכֶה קְלַאפּ פְּרַיְילִיךְ. אָז אָמַר רַבֵּנוּ זְצוּקַ"ל אַ פַּאטְשׁ גִּיחַאפְּט אוּן פְּרַיְילִיךְ גִּיקְלַאפְּט [סָפֹג סְטִירָה וּבְשִׂמְחָה דָּפֹק]:

מ

עַל הַחֲתֻנָּה שֶׁל בִּתּוֹ שָׂרָה'קֶע הָיָה הַמַּכֶּה בְּתוֹף נָכְרִי, וְצִוָּה רַבֵּנוּ זְצוּקַ"ל לְשַׁלְּחוֹ:

מא

הַשִּׂיחָה 'נוֹקֶם וְנוֹטֵר כְּנָחָשׁ', נֶאֱמְרָה בַּוַּואךְ נַאכְט [לַיְלָה שֶׁלִּפְנֵי הַבְּרִית] שֶׁל הַיֶּלֶד ר' יַעֲקֹב זַ"ל. וְאַחַר הַבְּרִית כְּשֶׁבָּאוּ אֵלָיו אַנְשֵׁי שְׁלוֹמֵנוּ אָמַר לָהֶם רַבֵּנוּ זְצוּקַ"ל, נָאךְ וּואס פָּאִרְט אִיהֶר צוּ מִיר, אִיךְ הָאבּ אַיְיךְ פַּיְינְד [מַדּוּעַ אַתֶּם נוֹסְעִים אֵלַי אֲנִי שׁוֹנֵא אֶתְכֶם]:

מב

רַבֵּנוּ זְצוּקַ"ל אָמַר, אֲפִלּוּ מֶ'אִיז שׁוֹין אַ עֶרְלִיכֶער יוּד אִין דֶּעם גִּלְגּוּל וָוער וַוייסְט וָואס מֶ'הָאט אָן גִּיאַרְבֶּעט אִין יֶענֶעם גִּלְגּוּל [אֲפִילּוּ אִם הוּא כְּבָר אִישׁ כָּשֵׁר בְּגִלְגּוּל זֶה, מִי יוֹדֵעַ מַה עוֹלֵל בְּגִלְגּוּל שֶׁעָבַר]:

מג

דַּרְכּוֹ שֶׁל רַבֵּנוּ זְצוּקַ"ל הָיָה לֵילֵךְ אַחֲרוֹן שֶׁל פֶּסַח לְבִתּוֹ הַצַּדֶּקֶת אַדִיל, וְהִיא הָיְתָה מְכַבֵּדָתוּ בִּשְׁנֵי קְנֵיידְלִיךְ כּוּפְתָּאוֹת]. וְהִיא הָיְתָה לָהּ צַעַר גִּדּוּל בָּנִים רַחֲמָנָא לִצְלַן. פַּעַם אַחַת אָמַר לָהּ רַבֵּנוּ זְצוּקַ"ל בִּשְׁכַר שְׁנֵי קְנֵידְלִיךְ יִהְיוּ לָךְ שְׁנֵי בָּנִים שֶׁהָעוֹלָם יִקַּנְאוּ אוֹתָךְ

בָּהֶם. וְנִתְחָרְטָה כָּל יָמֶיהָ עַל שֶׁלֹּא נָתְנָה לוֹ יוֹתֵר, שֶׁאִלּוּ נָתְנָה לוֹ יוֹתֵר אֶפְשָׁר הָיָה לָהּ יוֹתֵר בָּנִים:

מד

בִּתּוֹ מִרְיָם, הִקְפִּיד מוֹהֲרַנַ"ת זְצוּקַ"ל עַל חֲמִיהָ שֶׁלֹּא הִנִּיחָהּ לִרְקֹד עִם רַבֵּנוּ זְצוּקַ"ל עַל הַחֲתֻנָּה.., וּבִשְׁבִיל זֶה לֹא הָיָה לָהּ בָּנִים. וְיֵשׁ בָּזֶה הַרְבֵּה לְדַבֵּר עַל פִּי הַתּוֹרָה סִימָן כ"א כִּי הַתּוֹרָה שַׂיָּכֶת לְהַנַּ"ל:

מה

פַּעַם אַחַת הָיָה יוֹשֵׁב רַבֵּנוּ זַ"ל בְּחֶדֶר מְיֻחָד בְּשָׁלֹשׁ סְעֻדּוֹת כְּדַרְכּוֹ תָּמִיד, וּבַבַּיִת הַגָּדוֹל יָשְׁבוּ מוֹהֲרַנַ"ת וְר' נַפְתָּלִי. וְשָׁלַח אֲלֵיהֶם אֶת הַמְשָׁרֵת לוֹמַר לָהֶם שֶׁיְּזַמְּרוּ זְמִירוֹת. וְתֵכֶף כְּשֶׁשָּׁמַע מוֹהֲרַנַ"ת הִתְחִיל לְזַמֵּר. אַחַר כָּךְ שָׁאַל רַבֵּנוּ זְצוּקַ"ל רֵאשִׁית מַדּוּעַ לֹא הָיִיתֶם מְזַמְּרִים, וְהַשֵּׁנִית כְּשֶׁצִּוִּיתִי לְזַמֵּר הָיָה צָרִיךְ רַבִּי נַפְתָּלִי לְזַמֵּר כִּי הָיָה לוֹ קוֹל נָגִינָה. וְרַבֵּנוּ זְצוּקַ"ל הָיָה מִשְׁתּוֹקֵק שֶׁיִּהְיֶה חַזָּן שֶׁיּוֹכַל לְזַמֵּר וְגַם יִהְיֶה אִישׁ כָּשֵׁר:

מו

בְּעֵת שֶׁהָיָה רַבֵּנוּ זַ"ל בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל הִבְטִיחַ לְהָרַב ר' אַבְרָהָם זַ"ל קַאלִיסְקֶער כִּי תֵּכֶף כְּשֶׁיָּבוֹא לְחוּץ לָאָרֶץ תֵּכֶף יִסַּע אֶל הָרַב מִלַּאדִי הָרַב ר' שְׁנֵיאוֹר זַלְמָן לְדַבֵּר עִמּוֹ בְּעִנְיַן מְעוֹת אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל. וְקַיֵּם זֹאת, כִּי בְּבֹאוֹ לְבֵיתוֹ לֹא יָרַד מֵעֲגָלָה לִכְנֹס לְבֵיתוֹ, אֶלָּא תֵּכֶף נָסַע לְהָרַב מִלַּאדִי. וּבְבֹאוֹ לְשָׁם דִּבֵּר עִם שְׁנֵי אֲנָשִׁים שֶׁל הָרַב מֵעִנְיַן חַבַּ"ד. וְרַבֵּנוּ זְצוּקַ"ל בִּקֵּשׁ מֵהֶם שֶׁיְּפָרְשׁוּ לוֹ אֵיזֶה עִנְיָן. אַחַר כָּךְ בִּקֵּשׁ אֶת רַבֵּנוּ זְצוּקַ"ל לוֹמַר לְפָנָיו תּוֹרָה וְלֹא רָצָה. וְאָמַר הָרַב תּוֹרָה בְּעֶרֶךְ שְׁמוֹנָה שָׁעוֹת, וְאָמַר רַבֵּנוּ זְצוּקַ"ל שֶׁבְּדָבָר זֶה הָאט עֶר צוּ גִּיטָרַאפִּין [הוּא כְּוַן הֵיטֵיב], שֶׁסִּיֵּם אָז עַל הַפָּסוּק "רַחֲמֶיךָ רַבִּים ה'", עֶס אִיז אוֹיךְ דִּיר גָּאט אַגְרוֹיס רַחֲמָנוּת [וְזֶה עָלֶיךָ אֱלֹקִים רַחֲמָנוּת גְּדוֹלָה]. פַּעַם אַחַת הָיָה הָרַב זְצוּקַ"ל בִּבְרַסְלֶב אֵצֶל רַבֵּנוּ זְצוּקַ"ל בְּעֵת שֶׁנָּסַע לְמֶעזְבּוּז; וְאָז הָיָה עָלָיו הַמַּחֲלֹקֶת שֶׁל הָרַב ר' בָּרוּךְ זְצוּקַ"ל. וְאָז אָמַר רַבֵּנוּ זְצוּקַ"ל לָאֲנָשִׁים שֶׁלּוֹ עַל הָרַב: 'תְּנוּ כָּבוֹד לְשַׂר אֶלֶף'. וְשָׁאַל רַבֵּנוּ זְצוּקַ"ל אֶת הָרַב הַאִם אֱמֶת מַה שֶּׁאוֹמְרִים עָלֶיכֶם שֶׁיֵּשׁ לָכֶם שְׁמוֹנִים אֶלֶף חֲסִידִים. וַיֹּאמֶר אֵלָיו הָרַב, שֶׁיֵּשׁ לוֹ חֲסִידִים מְלַמְּדִים, וְכָל אֶחָד יֵשׁ לוֹ קֵהָּה שֶׁל צַדָּקָה בִּשְׁבִילוֹ, וְהַנְּעָרִים מֵאַחַר שֶׁנּוֹתְנִים צְדָקָה בִּשְׁבִילוֹ מִסְתָּמָא לֹא יִהְיוּ מִתְנַגְּדִים עָלָיו. וְהָרַב הִתְנַצֵּל אֶת עַצְמוֹ אָז לִפְנֵי רַבֵּנוּ זְצוּקַ"ל עַל הָרַב הָר' בָּרוּךְ זְצוּקַ"ל. וַיֹּאמֶר אֵלָיו רַבֵּנוּ זְצוּקַ"ל, פֶּעטָערְבּוּרְג זָעְנט אִיהר אִיבֶּער גִּיקוּמֶען, פֶּעטָער בָּרוּךְ וָועט אִיהר ניט אִיבֶּער קוּמֶען וְכוּ' [פֶּעטָערְבּוּרְג עֲבַרְתֶּם אֲבָל פֶּעטָער־בָּרוּךְ (דּוֹד־בָּרוּךְ) אַתֶּם לֹא תַּעֲבוֹרוּ]:

מז

פַּעַם אַחַת הָיָה סְעֻדָּה אֵצֶל מָרַת אִדיל בַּת רַבֵּנוּ זַ"ל בְּאוּמָן שֶׁבָּאוּ אֵלֶיהָ הַגְּבִירוֹת מֵהָעִיר, וְיָשְׁבוּ כְּנֶהוּג הַגְּבָרִים בְּחֶדֶר אֶחָד וְהַנָּשִׁים בְּחֶדֶר אַחֵר, וְאַנְשֵׁי שְׁלוֹמֵנוּ דִּבְּרוּ בֵּינֵיהֶם אֵיזֶה זְמַן, וְסָבְרוּ הַנָּשִׁים שֶׁכְּבָר בֵּרְכוּ אַנְשֵׁי שְׁלוֹמֵנוּ בִּרְכַּת הַמָּזוֹן. וְאָמְרָה לָהֶם אָדִיל שֶׁעוֹד לֹא בֵּרְכוּ בִּרְכַּת הַמָּזוֹן, וְוארוּם מַיין טַאטִינְס לַייט אַז זיי בֶּענְטְשִׁין הֶערְט מֶען [כִּי אַנְשֵׁי אָבִי כְּשֶׁמְּבָרְכִים שׁוֹמְעִים]. וְתֵכֶף נִשְׁמַע כְּמוֹ רַעַשׁ מֵאַנְשֵׁי שְׁלוֹמֵנוּ קוֹל הַבִּרְכַּת הַמָּזוֹן וְכוּ':

מח

פַּעַם אַחַת בָּא הָר' בֶּער מִטְשֶׁערִין אֶל רַבֵּנוּ זְצוּקַ"ל עַל שַׁבָּת, וְלֹא עַל הַשַּׁבָּת שֶׁהָיָה לוֹ קְבִיעוּת לָבוֹא אֶל רַבֵּנוּ זְצוּקַ"ל. וְשָׁאַל אוֹתוֹ רַבֵּנוּ זְצוּקַ"ל מַדּוּעַ לֹא בָּאתָ עַל שַׁבָּת שֶׁאַתָּה רָגִיל לָבוֹא. וְהֵשִׁיב לְרַבֵּנוּ זְצוּקַ"ל שֶׁהָיָה אֶצְלוֹ נָכְד הַבַּעַל שֵׁם טוֹב מִפְּנֵי זֶה לֹא הָיָה יָכוֹל לָבוֹא. וַיֹּאמֶר לוֹ רַבֵּנוּ זְצוּקַ"ל, הֲצַרְכְתָּ לְקַחַת מַקֵּל וּלְהַכּוֹתוֹ מִפְּנֵי שֶׁאֵינוֹ יוֹשֵׁב בְּבֵיתוֹ עַל הַתּוֹרָה וְעַל הָעֲבוֹדָה, וּפָרְנָסָה יִתֵּן לוֹ הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ:

מט

זֶה הַכְּלָל שֶׁכָּל הַתּוֹרוֹת קֹדֶם שֶׁרָצָה רַבֵּנוּ זְצוּקַ"ל לוֹמַר תּוֹרָה, צִוָּה לְאַנְשֵׁי שְׁלוֹמֵנוּ שֶׁיִּתְפַּלְּלוּ מִנְחָה בְּכַוָּנָה גְּדוֹלָה כְּמוֹ בְּעֶרֶב יוֹם כִּפּוּר וְיִתְוַדּוּ. וּבְרֹאשׁ הַשָּׁנָה הָיָה אוֹמֵר תּוֹרָה בֵּין הַשְּׁמָשׁוֹת מִיּוֹם א' לְב'. בְּשָׁבוּעוֹת גַּם כֵּן כְּמוֹ בְּרֹאשׁ הַשָּׁנָה. וְשָׁמַעְתִּי שֶׁפַּעַם אַחַת יָשַׁב רַבֵּנוּ זְצוּקַ"ל לוֹמַר תּוֹרָה בְּחַג הַשָּׁבוּעוֹת אַחַר מִנְחָה בְּעוֹד שֶׁהָיְתָה הַחַמָּה זוֹרַחַת, וְיָשְׁבוּ כָּל הַלַּיְלָה אֵצֶל הַשֻּׁלְחָן וְהִתְפַּלֵּל עַרְבִית בְּתוֹךְ הַסְּעֻדָּה. וְיָשְׁבוּ עַד שֶׁהַחַמָּה הִתְחִילָה עוֹד הַפַּעַם לִזְרֹחַ בְּבֹקֶר יוֹם הַשֵּׁנִי עָנָה רַבֵּנוּ זַ"ל וְאָמַר, דִּי זוּן קֶעֶר זִיךְ פַּאר חִדּוּשִׁין, זִי הָאט אִיבֶּער גִּילָאזְט מֶענְטְשִׁין בַּיִים טִישׁ, אוּן הָאט צוּרִיק גִּיפּוּנֶען דִּי אֵייגֶענֶע מֶענְטְשִׁין בַּיִים טִישׁ [הַשֶּׁמֶשׁ עָשׂוּיָה לְהִתְפַּלֵּא הִיא הִשְׁאִירָה אֶת הָאֲנָשִׁים אֵצֶל הַשֻּׁלְחָן, וְהִיא שׁוּב פָּגְשָׁה אוֹתָם אֲנָשִׁים לְיַד הַשֻּׁלְחָן]. וְשָׁמַעְתִּי אֲשֶׁר רַבֵּנוּ זְצוּקַ"ל לֹא הָיָה יָשֵׁן בְּשָׁבוּעוֹת שְׁנֵי הַיָּמִים וְהַלֵּילוֹת. רַבֵּנוּ זְצוּקַ"ל אָמַר בְּשָׁבוּעוֹת אִיז דֶּער עִקָּר דָּאס אוֹיף זַיין, אוּן הוֹשַׁעְנָא רַבָּה דֶּער עִקָּר דָּאס זָאגִין [בְּשָׁבוּעוֹת הָעִקָּר הוּא לִהְיוֹת עֵר, וּבְהוֹשַׁעְנָא רַבָּה הָעִקָּר הוּא הָאֲמִירָה]:

נ

הַמַּעֲשֶׂה מֵהַיְנוּקָא בְּעֵת שֶׁנָּסַע רַבֵּנוּ זְצוּקַ"ל עִם ר' שְׁמוּאֵל יִצְחָק, סִפֵּר הָר' אַבְרָהָם זַ"ל וְאָמַר כִּי אֵלּוּ הַתִּינוֹקוֹת קָשֶׁה שֶׁיִּחְיוּ, וְזֶה הָיָה חִדּוּשׁ שֶׁל רַבֵּנוּ זְצוּקַ"ל שֶׁהָיָה ל"ח שָׁנִים וָחֵצִי, שֶׁגַּם כֵּן הַיְנוּקָא הָר' נַחְמָן חֲטוּפָא שֶׁהִתְנַבֵּא עַל מָשִׁיחַ וְכוּ':

נא

אִיתָא בְּחַיֵּי מוֹהַר"ן בְּהַשִּׂיחוֹת שֶׁר' שִׁמְעוֹן זָכָה שֶׁיְּשַׁמֵּשׁ אֶת רַבֵּנוּ זְצוּק"ל אַחַר הִסְתַּלְּקוּתוֹ כְּמוֹ שֶׁשִּׁמְּשׁוּ בְּחַיָּיו, וְיֵשׁ בָּזֶה מַעֲשֶׂה עַיִן שָׁם. וְזֶה הוּא הַמַּעֲשֶׂה, שֶׁאַחַר שֶׁבָּא ר' שִׁמְעוֹן מֵעֵבֶר לְנָהָר דָּאן. בִּקֵּשׁ מֵרַבֵּנוּ זְצוּק"ל שֶׁיַּבְטִיחַ לוֹ שֶׁיְּשַׁמְּשֶׁנּוּ. וְהֵבִין שֶׁרַבֵּנוּ זְצוּק"ל אֵינוֹ רוֹצֶה, וְשָׁתַק. וּלְאַחַר זְמַן בִּקֵּשׁ עוֹד הַפַּעַם מֵרַבֵּנוּ זְצוּק"ל שֶׁיַּבְטִיחַ לוֹ כַּנַ"ל, וְהִזְכִּיר אָז לְרַבֵּנוּ זְצוּק"ל אֶת הַמַּעֲשֶׂה שֶׁהִצִּיל אוֹתוֹ פַּעַם אַחַת מִן הַמִּיתָה בְּעֵת שֶׁנָּסְעוּ מִכְּפָר אוֹסָאטִין לְמֶעְדְּוֶועדְוִוקִי אוֹ לְהֶפֶךְ, שֶׁנָּסְעוּ בְּשִׁפּוּעַ הָהָר, וְהֵבִין ר' שִׁמְעוֹן שֶׁהָעֲגָלָה תִּתְהַפֵּךְ. וְהָיוּ אָז כֻּלָּם בְּסַכָּנַת מָוֶת, כִּי הַדֶּרֶךְ הָיָה מָלֵא אֲבָנִים וַחֲפִירוֹת. וְקִבֵּץ הָר' שִׁמְעוֹן מֵהָעֲגָלָה וְעִכֵּב אֶת הָעֲגָלָה וְהִצִּיל אֶת כָּל הָאֲנָשִׁים. וְהֵשִׁיב לוֹ רַבֵּנוּ זְצוּק"ל אַדַּאי הָאסְטוּ גּוּט גִּימַאכְט [וַדַּאי עָשִׂיתָ טוֹב]. וְרָמַז לוֹ דְּמִשּׁוּם זֶה לְבַד אֵינוֹ יָכוֹל לִזְכּוֹת עֲדַיִן לְדָבָר גָּדוֹל כְּזֶה. וְשׁוּב שָׁתַק הָר' שִׁמְעוֹן. לְאַחַר זְמַן בִּקֵּשׁ עוֹד הַפַּעַם מֵרַבֵּנוּ זְצוּק"ל וְסִפֵּר לוֹ רַבֵּנוּ זְצוּק"ל הָאֵיךְ שֶׁאִמּוֹ בָּאָה אֲצִלוֹ בַּחֲלוֹם מִפְּנֵי מַה שֶּׁאֵינוֹ מַבְטִיחַ לוֹ עַל זֶה, וְעַל כֵּן הִבְטִיחַ לוֹ אָז. וְסִפֵּר הָר' נַחְמָן מִטּוּלְטְשִׁין שֶׁמּוֹהַרְנַ"ת קִנֵּא אוֹתוֹ מְאֹד. וְהָר' שִׁמְעוֹן הַנַ"ל בָּא פַּעַם אַחַת מֵאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל לַעֲשׂוֹת שִׁדּוּךְ עִם בְּנוֹ מִחוּץ לָאָרֶץ, וְהָיָה אָז בְּשָׁבוּעוֹת הַגְּדוֹל אֵצֶל מוֹהַרַנַ"ת, וְאָמַר אָז עַל מוֹהַרַנַ"ת אָהּ וַואהּ, חָשַׁבְתִּי שֶׁזֶּה תַּלְמִיד רַבֵּנוּ זְצוּק"ל, וּלְבַסּוֹף הוּא רַבֵּנוּ בְּעַצְמוֹ דֶּער רַבִּי אַלַיין, וְאָמַר אָז לַחֲתַן הַמַּגִּיד מִטִּירְהָאוּוִצִי הֲלֹא אֲנִי מֵבִין עַל גּוּטִין יוּד [אַדְמוֹ"ר] שֶׁהִשְׂלַכְתִּי כָּל הַמְּפָרְסָמִים, וְקֵרַבְתִּי אֶת עַצְמִי לְיוּנְגִיל (לְבָחוּר) קְדֶם הַחֲתֻנָּה, כִּי נִתְקָרֵב לְרַבֵּנוּ זְצוּק"ל קֹדֶם חֻפָּתוֹ, זְאג אִיךְ דִּיר אַז הַיְינְט אִיז עֶר דֶּער מַנְהִיג הַדּוֹר [אֲנִי אוֹמֵר לְךָ שֶׁהַיּוֹם הוּא הַמַּנְהִיג הַדּוֹר]:

נב

רַבֵּנוּ זְצוּק"ל אָמַר עַל רַבִּי אַהֲרֹן זְצוּק"ל מִבְּרֶסְלֶב אַז נִיט נָאר אִים דַּאְרְפָּען מִיר דַּאנְקֶען וָואס עֶר אִיז בַּיי אוּנְז רָב, נָאר אֲפִלּוּ דִּי פֶּערְד וָואס הָאבִּין אִיהֶם גִּיבְּרַאכְט. [שֶׁלֹּא רַק לוֹ צָרִיךְ לְהוֹדוֹת שֶׁהוּא אֶצְלֵינוּ רַב, אֶלָּא אַפִילּוּ אֶת הַסּוּסִים שֶׁהֵבִיאוּ אוֹתוֹ]. וּפַעַם אַחַת אָמַר עָלָיו אִיךְ הָאב אִים גִּיעֶבִּין אַ בְּרוּר הַמְּדָמֶּה אִין פַּסְקִינֶען שְׁאֵלוֹת [נָתַתִּי לוֹ בְּרוּר הַמְּדָמֶּה לִפְסוֹק שְׁאֵלוֹת], וּפַעַם אַחַת אָמַר אַז אוֹיף אַפֵּייְנְדִיל וָועל אִיךְ אִיהֶם אַקֶעגִין טְרָאגִין מָשִׁיחַ [עַל נֵס אַרְכִּיב אוֹתוֹ לִקְרַאת מָשִׁיחַ]:

נג

מַעֲשֶׂה מִבַּת רַבֵּנוּ זַ"ל, שֶׁבָּא רַבֵּנוּ הַקָּדוֹשׁ לְבֵיתָהּ וְהָיְתָה חוֹלָה מְאֹד. וַיֵּשֶׁב רַבֵּנוּ בְּצַעַר גָּדוֹל וְנִרְדַּם וּבָא אֵלָיו הַבַּעַל שֵׁם טוֹב זַ"ל וְאָמַר לוֹ מָה אַתָּה כָּל כָּךְ בְּצַעַר. אָמַר אֵלָיו הֲלֹא בִּתִּי כָּל כָּךְ חוֹלָה, אָמַר לוֹ הַבַּעַל שֵׁם טוֹב, הֲלֹא מַה שֶּׁכָּתוּב בִּתְהִלִּים פָּסוּק "מַגְדִּיל

יְשׁוּעוֹת מַלְכּוֹ וְעוֹשֶׂה חֶסֶד לִמְשִׁיחוֹ לְדָוִד וּלְזַרְעוֹ עַד עוֹלָם" (פְּרוּשׁ מַגְדִּיל יְשׁוּעוֹת מַלְכּוֹ 'מָאן מַלְכֵי רַבָּנָן'. וְעוֹשֶׂה חֶסֶד הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ עוֹשֶׂה חֶסֶד לִמְשִׁיחוֹ לְמִי שֶׁמְּשִׁיחַ וּמְסַפֵּר מֵהֶם "לְדָוִד וּלְזַרְעוֹ עַד עוֹלָם", זֶהוּ רַבֵּנוּ וְיוֹצְאֵי חֲלָצָיו שֶׁבָּאִים מִזֶּרַע דָּוִד הַמֶּלֶךְ עָלָיו הַשָּׁלוֹם) וְסִפֵּר אָז רַבֵּנוּ זַ"ל הַמַּעֲשֶׂה מֵהַמַּהֲרְשָׁ"א לְבִתּוֹ אָדִיל וְהָיָה לָהּ רְפוּאָה. (נִרְאֶה לִי הַמַּעֲשֶׂה שֶׁהוֹבִילוּ אוֹתוֹ לִקְבוּרָה וְהָיָה שָׁם בְּאוֹסְטְרָה טֶמְאָה וְכוּ' שֶׁכָּל מִי שֶׁהָלַךְ דֶּרֶךְ שָׁם הֵמִיר דָּתוֹ, וְכָל מֵת וְכוּ' וּבְעֵת שֶׁהוֹלִיכוּ הַמַּהֲרְשָׁ"א דֶּרֶךְ שָׁם וְכוּ' וְנִבְלְעָה הַבֵּית תְּפִלָּה שֶׁלָּהֶם וְכוּ' וְסִיֵּם אָז "מַגְדִּיל" וְכוּ'). וְהִיא סִפְרָה לְכַמָּה חוֹלִים וְהָיָה לָהֶם רְפוּאָה, וְכֵן רַבִּי נַחְמָן מִטּוּלְטְשִׁין זַ"ל גַּם כֵּן סִפֵּר וְהָיָה כֵּן וְכוּ':

נד

וְעוֹד הָיָה מַעֲשֶׂה מֵאָדִיל בַּת רַבֵּנוּ שֶׁהָיְתָה חוֹלָה (נִרְאֶה לִי כְּאֵב שִׁנַּיִם) וְנִכְנַס אֵלֶיהָ רַבֵּנוּ הַקָּדוֹשׁ וְאָמַר לָהּ שֶׁתְּצַיֵּר בְּמַחֲשַׁבְתָּהּ שֶׁטּוֹב לָהּ מִקֹּדֶם, וְעָנְתָה לוֹ הֲלֹא אֵיךְ יְכוֹלִין לְהִצְטַיֵּר בַּמַּחֲשָׁבָה הֲלֹא מְרַגִּישִׁין כְּאֵב גָּדוֹל. וְאָמַר לָהּ רַבֵּנוּ הַקָּדוֹשׁ הֲלֹא הַמַּחֲשָׁבָה יֵשׁ לָהּ כֹּחַ גָּדוֹל אִם תְּצַיֵּר יִהְיֶה כֵּן. וּפַעַם אַחַת הָיְתָה חוֹלָה מְאֹד וְנִכְנַס אֵלֶיהָ רַבֵּנוּ הַקָּדוֹשׁ וְאָמַר לָהּ אִם תִּהְיֶה בְּשִׂמְחָה יִהְיֶה לָךְ רְפוּאָה. וְעָנְתָה הֲלֹא אֵיךְ יְכוֹלִין לִהְיוֹת בְּשִׂמְחָה, וְאָמַר לָהּ רַבֵּנוּ הַקָּדוֹשׁ עוֹד יִהְיֶה זְמַן שֶׁאַתְּ תִּהְיֶה בְּשִׂמְחָה מְאֹד. וְעַל כֵּן יִהְיֶה לָךְ רְפוּאָה, וְכֵן הָיָה. (וְעַיֵּן בַּאֲרִיכוּת בְּאוֹתוֹת וּמוֹפְתִים):

נה

פַּעַם אַחַת אָמַר רַבֵּנוּ הַקָּדוֹשׁ אִם הָיָה לִי רַבִּי כְּמוֹתְכֶם (וְעַן אִיךְ הָאב אַזַא רֶעבִּין) הָיִיתִי הוֹלֵךְ בְּרַגְלַי (וואלְט אִיךְ צִי פִּיס גִיגאנְגען). וְעָמַד שָׁם אֶחָד מִן הַצַּד וְשָׁאַל לְרַבֵּנוּ הַקָּדוֹשׁ וּבַחֲזָרָה מַאי, עָנָה לוֹ רַבֵּנוּ זַ"ל וּבַחֲזָרָה הָיִיתִי רָץ:

נו

פַּעַם אַחַת שָׁאֲלוּ אַנְשֵׁי שְׁלוֹמֵנוּ לְרַבֵּנוּ הַקָּדוֹשׁ עִנְיַן חֲצוֹת אִם יְכוֹלִים לִהְיוֹת נָעוֹר עַד חֲצוֹת וְלוֹמַר חֲצוֹת. וְהֵשִׁיב לָהֶם רַבֵּנוּ הַקָּדוֹשׁ שֶׁעִקַּר הָעֲבוֹדָה שֶׁל חֲצוֹת הוּא, לָקוּם מֵהַשֵּׁנָה וְלוֹמַר חֲצוֹת:

נז

לְרַבֵּנוּ הַקָּדוֹשׁ הָיוּ מְקֹרָבִים רַבִּי מַתִּתְיָה לֵיב מִיַּפְאלִי וְרַבִּי יַעֲקֹב בַּעַל מַגִּיהַּ וְהֵם הָיוּ אַחִים. וְרַבֵּנוּ הַקָּדוֹשׁ קֵרֵב יוֹתֵר אֶת רַבִּי מַתִּתְיָה הַנַּ"ל כִּי הָיָה יוֹתֵר יְרֵא שָׁמַיִם, וְהָיָה לְרַבִּי יַעֲקֹב חֲלִישׁוּת דַּעַת כִּי הוּא הָיָה אָחִיו הַגָּדוֹל, וְהִרְגִּישׁ בָּזֶה רַבֵּנוּ הַקָּדוֹשׁ וְאָמַר לוֹ בְּזֶה הַלָּשׁוֹן: וָואס אִיז אַזוֹי קָשֶׁה, אֵיין מָאל שְׁטַייט אִין דֶּעֶר תּוֹרָה [מָה כָּל כַּךְ קָשֶׁה א' כָּתוּב בַּתּוֹרָה]

"וְאוּלָם אָחִיו הַקָּטֹן יִגְדַּל מִמֶּנּוּ". אוּן וְוִידֶעֶר עֶס שְׁטֵייט דָאךְ [וְעוֹד כָּתוּב] "וְאִישׁ כִּי יִהְיֶה טָהוֹר וּבְדֶרֶךְ לֹא הָיָה", וְרַבִּי יַעֲקֹב הַנַּ"ל הָיָה בַּעַל מַגִּיהַ וְהָיָה דַּרְכּוֹ עַל פִּי רֹב לְהָיוֹת בַּדֶּרֶךְ:

נח

פַּעַם אַחַת אָמַר הַבַּעַל שֵׁם טוֹב זַ"ל, אִם הָיָה לִי זוּגָתִי הָרִאשׁוֹנָה הָיִיתִי עוֹלֶה לַמָּרוֹם בְּאֶמְצַע הַיּוֹם בְּשׁוּק מֶעזְבּוּז לְעֵינֵי כֹּל וְלֹא כְּמוֹ אֵלְיָהוּ שֶׁעָלָה בַּמַּדְבָּר. וּפַעַם אַחַת אָמַר רַבֵּנוּ הַקָּדוֹשׁ אִם הָיִיתִי יוֹדֵעַ גֹּדֶל הָעִנְיָן שֶׁל הַזִּווּג הָרִאשׁוֹן, הָיִיתִי אוֹמֵר קֶרֶענְקִין זָאלְסְטוּ אוּן לֶעבִּין זָאלְסְטוּ [תֶּחֱלִי אֲבָל תִּחְיִי], כִּי זוּגָתוֹ הָיְתָה חוֹלָה זְמַן רַב:

נט

פַּעַם אַחַת הָיָה מְדַבֵּר מוֹהֲרַנַ"ת זַ"ל עִם רַבֵּנוּ זַ"ל מֵהַצַּדִּיק רַבִּי הִירְשׁ לֵיב מֵאַלִיק, אַז עֶר הָאט גִּימַאכְט זַייֶער גוּט אִין יוּדִישְׁקַייט וְוּאוּרִין עֶר אִיז זַייֶער פְּרוּם [הוּא עָשָׂה טוֹב בַּיְּהַדוּת כִּי הוּא הָיָה יֶרֵא]. וְעָנָה רַבֵּנוּ זַ"ל אֲפִלּוּ עֶר זָאל זַיין וְוִי אַזוֹי פְּרוּם, דֶּער עִקָּר אִיז וָואס עֶר אִיז גִּיוֶוען קְלוּג [אֲפִילּוּ שֶׁיִּהְיֶה כָּל כַּךְ יֶרֵא, הָעִיקָּר שֶׁהוּא הָיָה חָכָם]:

ס

ר' שִׁמְעוֹן בְּקֵשׁ אֶת רַבֵּנוּ זַ"ל שֶׁיַּעְתִּיר עֲבוּר הַיֶּלֶד שֶׁלּוֹ (שֶׁהָיָה חוֹלֶה מְאֹד) שֶׁיִּתְרַפֵּא, וַאֲדְמוֹ"ר זַ"ל לֹא עָנָה לוֹ כְּלָל. וְאַחַר כָּךְ בַּלַּיְלָה יָשְׁבָה אִשְׁתּוֹ אֵצֶל הָעֲרִיסָה שֶׁל הַיֶּלֶד וְהִתְפַּלְּלָה עַל הַיֶּלֶד כְּדֶרֶךְ הַנָּשִׁים. וּבַבֹּקֶר בָּא ר' שִׁמְעוֹן אֶל רַבֵּנוּ זַ"ל, וּכְשֶׁרָאָה אוֹתוֹ רַבֵּנוּ זַ"ל אָמַר לוֹ בִּלְשׁוֹן תְּמַהּ הֲרָאִיתָ (גֹּדֶל כֹּחַ הַתְּפִלָּה) שֶׁנֶּחְתַּם כְּבָר גְּזַר דִּינוֹ לָמוּת, וְהִיא בִּתְפִלָּתָהּ לֹא דַּי שֶׁפָּעֲלָה שֶׁיִּחְיֶה, אַף פָּעֲלָה שֶׁיַּאֲרִיךְ יָמִים שֶׁהוֹעִילָה תְּפִלָּתָהּ שֶׁל אִשְׁתְּךָ שֶׁיִּתְרַפֵּא וְיִהְיֶה לוֹ אֲרִיכוּת יָמִים. וְכֵן הָווּ שֶׁהֵיְלֶד שֹׁב לְאֵיתָנוֹ וְהֶאֱרִיךְ יָמִים הַרְבֵּה קְרוֹב לְמֵאָה שָׁנִים:

סא

הָרַב ר' יִצְחָק מֵחַרְשִׁיוַואטָע שֶׁהָיָה מְקֹרָב לְרַבֵּנוּ זְצוּק"ל, הָיָה לוֹ אָח וּלְקָחוֹ רַאנְדאר [מוּכְסָן] אֶחָד לְחָתָן לִכְפָּר הַסָּמוּךְ לְרַאריד שֶׁיֵּשֵׁב עַל הַתּוֹרָה וְעַל הָעֲבוֹדָה, שֶׁהָיָה בָּחוּר טוֹב. וְהוּא כְּשֶׁהָיָה שָׁם וְלֹא הָיוּ לוֹ הַחֲבֵרִים נִתְבַּטֵּל מִלִּמּוּדוֹ וְיָצָא מִבֵּית הַמִּדְרָשׁ אֶל הַנָּהָר. וְהָיָה שָׁם נַפָּח שֶׁעָשָׂה מְלַאכְתּוֹ, וְהִבִּיט עַל הַנַּפָּח וְעַל הַדָּגִים שֶׁצּוֹדִין שָׁם, וְעָמַד כָּךְ בְּלִי מַלְבּוּשׁ עֶלְיוֹן וּבְלִי חֲגוֹרָה. וּפַעַם אַחַת נָסַע רַבֵּנוּ זְצוּק"ל דֶּרֶךְ שָׁם, וְרָאָה הָאַבְרֵךְ הַנַּ"ל אֵיךְ שֶׁעָגָלָה עוֹבֶרֶת וְהִיא מְלֵאָה מֵאֲנָשִׁים וְעַל הַשְּׁטַאנְגָעס [הַמַּדְרֵגוֹת] שֶׁמַּבְחוּץ עוֹמְדִים אֲנָשִׁים מִכָּאן וּמִכָּאן, וְהֵבִין שֶׁזֶּה גּוּטֶער יוּד [אַדְמוֹ"ר] וְיִסַּע דֶּרֶךְ עָלָיו כִּי שָׁם הָיָה הַדֶּרֶךְ. וְנִתְבַּיֵּשׁ מְעַט וְהִתְחִיל לָרוּץ לְבֵיתוֹ. אֲבָל תֵּכֶף רָמַז רַבֵּנוּ זְצוּק"ל (שֶׁנָּסַע אָז) בְּיָדָיו שֶׁיָּבוֹא אֵצְלוֹ וְהֶכְרַח לָבוֹא. וּבִקְּשׁוּ מִמֶּנּוּ שֶׁיַּרְאֶה לָהֶם אַכְסַנְיָא, וְשָׁאַל אוֹתוֹ מִי הוּא, וְעָנָה לוֹ. אָמַר

רַבֵּנוּ אַזוֹי מַיין יִצְחָק'לְס בְּרוּדֶער [כָּךְ אָח שֶׁל יִצְחָק שֶׁלִּי]. וְהוֹכִיחַ אוֹתוֹ וְאָמַר לוֹ מִסְתָּמָא לָקַח אוֹתְךָ חוֹתֶנְךָ פַּאר דֶּעם גּוּטֶען קִינְד [בְּתוֹר בָּחוּר טוֹב] כְּדֵי שֶׁתִּלְמֹד וְכוּ', וְאַתָּה מְבַטֵּל וְיוֹצֵא לְהִסְתַּכֵּל עַל הַנָּפָח וְהַדָּגִים וְכוּ', עַד שֶׁנִּתְמַלֵּא תְּשׁוּבָה וַחֲרָטָה וּבוּשָׁה. וּבָכָה הַרְבֵּה מְאֹד וּמֵאָז נַעֲשָׂה מַתְמִיד גָּדוֹל. וְרַבֵּנוּ זְצוּק"ל קֵרֵב אוֹתוֹ מְאֹד מְאֹד. וְאָמַר מִסְתָּמָא וֶוועסְטוּ וֶוועלִין פָּארִין צוּ מִיר [מִסְתָּמָא תִּרְצֶה לִנְסוֹעַ אֵלַי] וְיִהְיֶה לְךָ מְנִיעוֹת וּתְשַׁבֵּר אוֹתָם. תֵּדַע שֶׁעִנְיָן שֶׁלִּי הוּא רַק רֹאשׁ הַשָּׁנָה. וְכֵן הָיָה וּבָא עַל רֹאשׁ הַשָּׁנָה, וְהָיָה עֵיף וְהִנִּיחַ אֶת עַצְמוֹ לִישׁוֹן אֲצֶל הַשְּׁטִיבֶּל [בֵּית הַתְּפִלָּה] שֶׁל רַבֵּנוּ זְצוּק"ל קֹדֶם הַזְּכוֹר בְּרִית. וּכְשֶׁהֵקִיץ רָאָה רַעַשׁ שֶׁאֲנָשִׁים נִכְנָסִים עִם פִּדְיוֹנוֹת לְרַבֵּנוּ ז"ל. וְרָצָה גַּם כֵּן לִכָּנֵס וְשָׁאַל מָה עוֹשִׂין שָׁם וְהֵשִׁיבוּ לוֹ שֶׁעוֹשִׂין וִדּוּי דְּבָרִים. וְרָאָה שֶׁהָאֲנָשִׁים הַיּוֹצְאִים, פְּנֵיהֶם אֲדֻמִּים, מִיט אוֹיְס גִיוֹוייְנְטָע אוֹיְגִין [עִם עֵינַיִם בְּכוּיוֹת], וְהָיָה לוֹ חֲרָטָה עַל שֶׁבָּא, וּמָה הָיָה לוֹ לַעֲשׂוֹת. וְדָחַף אֶת עַצְמוֹ לִכָּנֵס עִם עוֹד אֶחָד, וְתָכַף רָמַז רַבֵּנוּ זְצוּק"ל לְהָאֶחָד שֶׁיֵּצֵא וְיָצָא. וְסָגַר רַבֵּנוּ זְצוּק"ל אֶת הַדֶּלֶת וְאָמַר לוֹ נוּ, זָאג [תַּגִּיד] מַה שֶּׁהַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ וַאֲנִי וְאַתָּה יוֹדְעִים. וְלֹא רָצָה, וְעָנָה שֶׁאֵין לוֹ מַה לְהִתְוַדּוֹת. וְאָמַר לוֹ רַבֵּנוּ זְצוּק"ל כַּמָּה פְּעָמִים אֱמֹר (הֵינוּ הִתְוַדֵּה) וְהוּא עָנָה בְּכָל פַּעַם אֵין מַה לְהִתְוַדּוֹת. אָז אָמַר לוֹ רַבֵּנוּ זְצוּק"ל, מִיךְ וֶועסְטוּ נַארֶען [אוֹתִי אַתָּה תַּרְמֶה]. וְשָׁמַעְתִּי כְּשֶׁאָמַר רַבֵּנוּ זְצוּק"ל הַדְּבָרִים הַנַּ"ל הִכָּה עִם אֶצְבְּעוֹ עַל חָטְמוֹ, וּמָשַׁךְ הַתֵּבוֹת מִיךְ וֶועסְטוּ נַארֶען [אוֹתִי אַתָּה תַּרְמֶה], הֲלֹא אֲנִי יוֹדֵעַ מַה שֶּׁנַּעֲשָׂה עִמְּךָ גַּם בְּשָׁכְבְּךָ עַל מִשְׁכָּבְךָ. וּדְחָפוֹ רַבֵּנוּ זַצַ"ל לַחוּץ, וְנָסַע אַחַר רֹאשׁ הַשָּׁנָה לְבֵיתוֹ. וְאַחַר אֵיזֶה שָׁנִים בָּא עוֹד פַּעַם לְרַבֵּנוּ זַ"ל, וְאָמַר עָלָיו רַבֵּנוּ זַ"ל אֵיזֶה וֶועְרטִיל [בְּדִיחָה] וְנַעֲשָׂה צְחוֹק, וְנִדְחָה מִזֶּה וְלֹא נָסַע יוֹתֵר. וְאַחַר כָּךְ אַחַר זְמַן רַב אַחַר פְּטִירַת רַבֵּנוּ זַ"ל דִּבֵּר עִם ר' מֵאִיר מִטֶּפְלִיק זַצַ"ל, סִפֵּר לוֹ שֶׁרַבֵּנוּ זְצוּק"ל רְחֶקוֹ. אָמַר לוֹ זֶהוּ נִקְרָא הִתְרַחֲקוּת? בַּיי אַזָא רֶעבִּין וְואלְט אִיךְ [אֲצֶל כָּזֶה רַבִּי הָיִיתִי] אֲפִלּוּ מַנִּיחַ אֶת עַצְמִי שֶׁיִּדּוּשׁ עָלַי, עֶר זָאל טָרֶעטִין אוֹיף מִיר. [וְרַבִּי אַבְרָהָם זַ"ל הִסְבִּיר שֶׁרַבֵּנוּ זַ"ל קִיֵּם אָז מַה שֶּׁמֵּבִיא בְּסֵפֶר הַמִּדּוֹת, שֶׁאִם מְקָרְבִין לְאָדָם (לַעֲבוֹדַת הַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ) וְהוּא מְסָרֵב מֵתֵר לְדָחֲפוֹ בִּשְׁתֵּי יָדַיִם. כִּי רַבֵּנוּ קֵרֵב אוֹתוֹ מְאֹד וְלֹא רָצָה, עַל כֵּן רְחָקוֹ]:

מִכְּתַב יַד ר' מֵאִיר אַנְשִׁין שֶׁכָּתַב מֵרַבִּי אַבְרָהָם זַ"ל וְרַבִּי אַבְרָהָם הִגִּיהֵם:

סב

רַבֵּנוּ זַ"ל אָמַר, הַיֵּצֶר הָרָע שֶׁל הַכְּשֵׁרִים הוּא דִּבּוּק. דֶּער יֵצֶר הָרָע פּוּן אֵיין עֶרְלִיכֶען יוּדִין אִיז אֵיין דִּבּוּק. עוֹד אָמַר, דֶּער יֵצֶר הָרָע אַז עֶר וִויל זִיךְ נָעמִין צוּ אֵיין עֶרְלִיכֶען יוּדִין, טְשֶׁעפִּיט עֶר אִיהֶם צוּ אֵיין שִׁגָּעוֹן רַחֲמָנָא לְצַלָּן [הַיֵּצֶר הָרָע כְּשֶׁהוּא לוֹקֵחַ אֶת עַצְמוֹ לִיהוּדִי כָּשֵׁר, הוּא מַדְבִּיק לוֹ אֵיזֶה שִׁגָּעוֹן רַחֲמָנָא לְצַלָּן], עוֹד אָמַר רַבֵּנוּ זַ"ל שֶׁכַּמָּה צַדִּיקִים

וָענין עֶרְשָׁט אוֹיס גִיבְּראכִין גִיוָואִרין פּוּן זַיֶיעֶרע תַּאֲוֹת עֶהְרְשָׁט אוֹיף דִי עֶלְטֶער [שָׁבְּרוּ אֶת עַצְמָם מֵהַתַּאֲווֹת לְגַמְרֵי רַק בָּעֵת הַזִקְנָה] (וְעִם זֶה נִמְשַׁךְ שִׂיחָה שֶׁלִי עִם רַבִּי אַבְרָהָם זַ"ל, שֶׁבָּזֶה נִיחָא מַה שֶׁבֵּאֵר אָבִיו הָר' נַחְמָן טוּלְטְשִׁינֶר זַ"ל אֶת מַאֲמַר חֲכָמֵינוּ זַ"ל אוֹדוֹת זִקְנֵי עַמֵּי הָאָרֶץ כָּל זְמַן שֶׁמַּזְקִינִים דַּעְתָּן מִטָּרֶפֶת וְכוּ', עַל פִּי מָשָׁל מִסּוֹחֵר אֶחָד שֶׁנָּסַע עִם בַּעַל עֲגָלָה גּוֹי שִׁכּוֹר, שֶׁבְּכָל מָקוֹם שֶׁהִגִּיעוּ לְקֶרֶעטְשְׁמֶע [לְפוּנְדָּק] נִכְנַס הַגּוֹי לִשְׁתּוֹת וְשָׁתָה עִם הַשִּׁכּוֹרִים זְמַן רַב. אַגַּב הִגִּיעוּ עִם הַדֶּרֶךְ לְקֶרֶעטְשְׁמֶע חֲרָבָה, וְגַם אָז יָרַד הַגּוֹי מֵהָעֲגָלָה אֶל הַחֲרָבָה, וּבְכָל חֲלוֹן פֶּתַח וְהִסְתַּכֵּל וְנָנַח. כְּשֶׁעָלָה בַּחֲזָרָה עַל הָעֲגָלָה שְׁאָלוֹ הַסּוֹחֵר מַה זֶּה שֶׁגַּם אַצֶל הַחֲרָבָה יָרַדְתָּ מֵהָעֲגָלָה לְהִסְתַּכֵּל וְלִנְנֹחַ. הֵשִׁיב לוֹ הַגּוֹי, שֶׁזֹּאת עָשָׂה בְּזָכְרוֹ הָרִאשׁוֹנוֹת הַיָּמִים הַטּוֹבִים, פֹּה שָׁתִיתִי עִם הַחֲבֵרִים, אָכַלְנוּ וְשָׁתִינוּ וְשָׂכַרְנוּ וְהָיִינוּ שְׂמֵחִים, וְעַכְשָׁו אוֹי וַאֲבוֹי, עַל זֶה יֵשׁ לִקּוֹנֵן. כֵּן זִקְנֵי עַם הָאָרֶץ שֶׁמַּנְעוּרֵיהֶם הָרְגִּלוּ בְּתַאֲוֹתֵיהֶם וְלֹא הָיָה לָהֶם שׂוּם גַּעֲגוּעִים לִשְׁבֹּר אֵיזֶה תַּאֲוָה, וּבְכֵן לְעֵת זִקְנוּתָם שֶׁהֵיצֶר מִתַּאֲוֹתֵיהֶם נִשְׁאַר, אֲבָל הַגּוּף וַאֲבָרָיו חָרֵב, אֵין בַּמֶּה לְמַלְאוֹת תַּאֲוֹתֵיהֶם וְזוֹכְרִים אֵיךְ שֶׁבָּאֱבָרִים אֵלּוּ עָשׂוּ מַה שֶׁעָשׂוּ, וְהֵיכָה לָהֶם תַּעֲנוּג וְעַכְשָׁו אֵינָם יְכוֹלִים לְמַלְאוֹת תַּאֲוֹתֵיהֶם, אוֹי וַאֲבוֹי לָהֶם. פְּשׁוּט דַּעְתָּם מְטֹרֶפֶת וּמְבֻלְבֶּלֶת וּמְשֻׁגָּע מִזֶּה. אֲבָל זִקְנֵי תַּלְמִידֵי חֲכָמִים שֶׁכָּל יְמֵי נְעוּרֵיהֶם הָיוּ מְלֵאֵי גַּעֲגוּעִים לְאֵי הִתְמַלְּאוּת הַתַּאֲוֹת וּלְשַׁבְּרָם וּלְנַתְּצָם, וְאַף בִּימֵי הַנְּעוּרִים הָיוּ מְלֵאֵי צַעַר מֵהַתַּאֲווֹת וְהָאֵיבָרִים הַבְּרִיאִים וְהַשְּׁלֵמִים הַמְסֻגָּלִים לָהֶם, וּבְכָל פַּעַם נִסּוּ לְשַׁבְּרָם וְהָיָה לָהֶם יִסּוּרִים וְכוּ'. אָמְנָם כְּשֶׁהִגִּיעוּ יְמֵי הַזִקְנָה וְהָאֵיבָרִים נֶחְלְשׁוּ כַּמָּה מַסְכִּימִים לְגַעְגּוּעֵיהֶם, וּבְכֵן דַּעְתָּן מִתְיַשֶּׁבֶת עֲלֵיהֶם, אֵין לָהֶם עוֹד מִלְחָמָה כְּמוֹ בִּימֵי נְעוּרֵיהֶם. וְעַל כָּל פָּנִים בְּסוֹף יְמֵיהֶם זָכוּ לְמַה שֶׁרָצוּ):

סג

פַּעַם פִּלְפְּלוּ וְהִתְוַכְּחוּ לִפְנֵי רַבֵּנוּ זַ"ל אֵיזֶה אֲנָשִׁים בְּאֵיזֶה בֵּאוּר וּפֵרוּשׁ אֵיזֶה דָּבָר, זֶה אָמַר שֶׁכֵּן הַפְּשָׁט וְזֶה אָמַר שֶׁכֵּן הַפְּשָׁט, וְכֵן שְׁלִישִׁי וּרְבִיעִי אָמְרוּ פְּשָׁטִים אֲחֵרִים. עַד שֶׁאָמַר רַבֵּנוּ זַ"ל עַל פְּשָׁט אֶחָד שֶׁהוּא רוּחַ הַקֹּדֶשׁ, וּפְשָׁט זֶה אָמַר הָאוֹמֵר בְּשֵׁם הַט"ז [הַטּוּרִי זָהָב]. וְכֵן שִׁבַּח רַבֵּנוּ זַ"ל אֶת הַבַּאֵר הֵיטֵב. (אָמַר הָרַב אַבְרָהָם זַ"ל שֶׁכְּלָל הוּא שֶׁבְּאֵיזֶה פּוֹסֵק שֶׁגּוֹמֵר הַבַּאֵר הֵיטֵב דְּבָרָיו, כֵּן דַּעְתּוֹ לַהֲלָכָה). וּפַעַם אַחַת הִתְוַכַּח אֶחָד עִם מוֹהֲרַנַ"ת בְּפֵרוּשׁ דָּבָר אֶחָד בְּמֻגָּן אַבְרָהָם, וְהָאִישׁ הָיָה מְסֻרָּב מְאֹד בְּפֵרוּשׁ מוֹהֲרַנַ"ת זַ"ל, עַד שֶׁמּוֹהֲרַנַ"ת זַ"ל אָמַר לוֹ: 'דִּי לְךָ לְפַלְפֵּל עִמִּי. הַמָּגֵן אַבְרָהָם בְּעַצְמוֹ הָיָה אֶצְלִי וּפֵרֵשׁ לִי דָּבָר זֶה כְּמוֹ שֶׁאֲנִי מְפָרֵשׁ לְךָ'. וּפַעַם אַחַת בָּא אֶחָד לִפְנֵי רַבִּי נַפְתָּלִי בְּתֵימָא, אֵיךְ שֶׁבַּעַל בַּיִת פָּשׁוּט בְּאוּמָן שֶׁהָיָה דַּרְכּוֹ לְבַלּוֹת כָּל יוֹם הַשַּׁבָּת עַל לְמוּד אוֹר הַחַיִּים הַקָּדוֹשׁ, שֶׁפַּעַם אַחַת הָיָה קָשֶׁה לוֹ לְהָבִין אֵיזֶה דָּבָר בְּאוֹר הַחַיִּים הַקָּדוֹשׁ, וְעָסַק בְּמֶחֱשַׁבְתּוֹ עַד

שֶׁעַל הַשֻּׁלְחָן שֶׁהָיָה נִשְׁעָן עַל יָדוֹ נִרְדַּם. וּבָא אֵלָיו הָאוֹר הַחַיִּים בְּעַצְמוֹ וּבֵאֵר לוֹ הַדָּבָר הַקָּשֶׁה לוֹ. אָמַר לוֹ הָר' נַפְתָּלִי אֶפְשָׁר לְהַאֲמִין בָּזֶה מִגֹּדֶל הַדְּבֵקוּת שֶׁהָיָה לוֹ עִם פְּרוּשׁ הָאוֹר הַחַיִּים:

סד

אָמַר רַבֵּנוּ זַ"ל, עַל מַלְאַךְ הַמָּוֶת לְהָמִית כָּל עוֹלָם בְּגַשְׁמִיּוּת וּבְרוּחָנִיּוּת יִכְבַּד עָלָיו הַדָּבָר, וּבְכֵן הֶעֱמִיד לוֹ עוֹזְרִים בְּכָל מָקוֹם הָרוֹפְאִים לְהָמִית בְּגַשְׁמִיּוּת, וְהַמְפָרְסָמִים שֶׁל שֶׁקֶר לְהָמִית בְּרוּחָנִיּוּת. (וּפַעַם אַחַת כְּשֶׁהָיָה מוֹהַרַנַ"ת זַ"ל בְּטֶעפְּלִיק, וְנָפַל לְעֶרֶשׂ דְּוַי. וּבָלְאוּ שְׁאֵלַת פִּיו הֵבִיאוּ לוֹ אֶת הָרוֹפֵא, כְּשֶׁבָּא הָרוֹפֵא הֵסֵב מוֹהַרַנַ"ת אֶת פָּנָיו אֶל הַקִּיר, וְאָמַר הֲבֵאתֶם לִי שְׁלִיחַ הַמַּלְאַךְ הַמָּוֶת, אִיהְר הָאט מִיר גֵּיבְּרֶענְגְט דֶּעם שָׁלִיחַ פּוּן מַלְאַךְ הַמָּוֶת. וּפַעַם אַחַת הָיָה נִתְחָב לְמוֹהַרַנַ"ת זַ"ל מַסְמֵר שֶׁל בַּרְזֶל בְּרַגְלוֹ. וְהָיָה לוֹ כְּאֵב גָּדוֹל מְזֶה, וְהֵבִיאוּ לוֹ עֶלֶה אֶחָד שֶׁמְּסָגֵּל לָזֶה, וְאָמְרוּ לוֹ שֶׁהוּא רַק מִצַּד הַסְּגֻלָּה וְלֹא מִצַּד רְפוּאָה וְלֹא רָצָה. עָנָה וְאָמַר אִם יֵשׁ בְּכֹחוֹ לְרַפְּאוֹת יֵשׁ בְּכֹחוֹ לְקַלְקֵל גַּם כֵּן, וְנִתְרַפֵּא בְּלִי זֶה בְּעֶזְרַת הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ). וְעוֹד אָמַר רַבֵּנוּ זַ"ל: אַז דִּי דֶאקְטוֹרִים פַּארִיכְטֶען יָא אַמָאהָל, אִיז נָאר וּוי מֶען פַּארְלַאטֶעט אַזוֹי וּוי מֶען לֵייגְט אַ לַאטָע [כְּשֶׁהָרוֹפְאִים כְּבָר כֵּן מְתַקְּנִים פַּעַם, זֶה כְּמוֹ שֶׁמַּטְלִיאִים שֶׁשָּׁמִים אֵיזֶהוּ טְלַאי]. גַּם אָמַר: פַּאר צְוֵוי הָאבּ אִיךְ מוֹרָא, פַּאר אֵיין גּוֹי אִין פַּאר אֵיין פַּאלְשִׁין גּוּטִין יוּדִין, זֵיי וֶוייסִין גָּאר נִיט אַזוֹי וַוייט פּוּן זֵייעֶר כֹּחַ, זֵיי זְאלִין דָּאס וֶוייסִין, וָואלְטִין זֵייא נָאךְ עֶרְגֶער גֵּיוֶוען ה' יִשְׁמְרֵנוּ [מִשָּׁנִים אֲנִי מְפַחֵד מִגּוֹי וּמֵאַדְמוֹ"ר רַמַּאי, הֵם לֹא יוֹדְעִים כְּלָל מְכֹחָם, אִם הֵם רַק הָיוּ יוֹדְעִים הֵם הָיוּ עוֹד יוֹתֵר גְּרוּעִים ה' יִשְׁמְרֵנוּ]. רַבֵּנוּ זַ"ל אָמַר אַז מֶען אִיז גִּיזוּנְד דֶּארְף מֶען טוּהֶן אוּן טוּהֶן אוּן טוּהֶן (בַּעֲבוֹדַת הַשֵּׁם) אוּן אַז מֶען וֶוערְט נִיט גִּיזוּנְט אִיז אַוֶועק גִּילַיְיגְט שָׁער אוּן אַייזִין [כְּשֶׁבְּרִיאִים צְרִיךְ לַעֲשׂוֹת וְלַעֲשׂוֹת, וּכְשֶׁנֶהְיִים חוֹלִים צְרִיךְ לַעֲזוֹב אֶת הַמִּסְפָּרִים וְהַבַּרְזְלִים] (וְרַק לַעֲסֹק בַּעֲבוֹדַת הַשֵּׁם הַמַּכְרָח עַל פִּי הַשֻּׁלְחָן עָרוּךְ לְפִי מַצַּב בְּרִיאוּתוֹ) וּצְרִיכִים לְקַיֵּם מִצְוַת "וּשְׁמַרְתֶּם אֶת נַפְשׁוֹתֵיכֶם" וְכוּ':

מִכְּתַב יַד ר' נָתָן מִטֶּרָוויטְשׁ זַ"ל

סה

ר' שִׁמְעוֹן זַ"ל רָצָה לִלְמֹד אֶת עַצְמוֹ שְׁחִיטוּת וְשָׁאַל אֶת אַדְמוֹ"ר זַ"ל, הֵשִׁיב לוֹ רַבֵּנוּ הַקָּדוֹשׁ שֶׁיִּלְמֹד אֶת עַצְמוֹ דָּאקְטָרְיֶיא [רְפוּאָה]. אָמַר לוֹ ר' שִׁמְעוֹן אַתֶּם רוֹצִים שֶׁאֶהְיֶה רוֹצֵחַ? הֵשִׁיב אַדְמוֹ"ר זַ"ל: וְכִי אֵין זֶה רְצִיחָה שֶׁלּוֹקְחִין אֶת הַתַּרְנְגוֹל מִגַּלְגּוּל שֶׁל אִישׁ זָקֵן, וְהוּא תּוֹפֵס אוֹתוֹ בְּזָקְנוֹ וְשׁוֹחֲטוֹ? וּמֵאָז בִּטֵּל מִלִּלְמֹד לִהְיוֹת שׁוֹחֵט וּבוֹדֵק:

סו

ר' חַיְיקִיל זַ"ל הָיָה מְנַגֵּן בְּשַׁבַּת קֹדֶשׁ, וּבְתוֹךְ הַנִּגּוּן הִזְדַּמֵּן לוֹ לוֹמַר תֵּבַת אוֹי. וְאָמַר לוֹ רַבֵּנוּ זְצוּקַ"ל, בְּשַׁבָּת אֵין אוֹמְרִים אוֹי:

סז

שָׁמַעְתִּי מֵר"נ בְּעֵת שֶׁאָמַר אַדְמוֹ"ר הַתּוֹרָה סִימָן כ"ב מֵעִנְיַן תּוֹרַת ה' וּתְפִלַּת ה', אָמַר שֶׁצְּרִיכִין לָבֹא לְבִטּוּל כָּזֶה עַד שֶׁיִּזְכֶּה לְתוֹרַת ה' וְלִתְפִלַּת ה' וְשֶׁיּוּכַל לוֹמַר יְהִי רָצוֹן מִלְּפָנֶיךָ. ר' מֵאִיר זַ"ל סִפֵּר אֲשֶׁר אַבְרֵךְ סִפֵּר לִפְנֵי רַבֵּנוּ זַ"ל שֶׁסִּים מַסֶּכֶת נְדָה. וְשָׁאַל אוֹתוֹ רַבֵּנוּ זַ"ל אִם כֵּן אִמְרוּ לִי מִפְּנֵי מָה כְּשֶׁיֵּשׁ לְאָדָם עַיִן הָרָע, מְגַהֵק וּפוֹעֵר פִּיו דְּהַיְנוּ גֶּענָעצִין [מְפַהֵק], וּבְסָמוּךְ אָמַר הַתּוֹרָה סִימָן נ"ה בְּלִקּוּטֵי א' וְשָׁם מָרֵמָז עִנְיָן הַנַּ"ל:

סח

בְּעֵת שֶׁאָמַר אַדְמוֹ"ר הַתּוֹרָה תִּשְׁעָה תִּקּוּנִין, אָמַר מוֹהֲרַנַ"ת זַ"ל שֶׁהִרְגִּישׁ קוֹלוֹת וּבְרָקִים בְּמֹחוֹ:

סט

שָׁמַעְתִּי מֵאַנְשֵׁי שְׁלוֹמֵנוּ אֲשֶׁר רַבֵּנוּ זַ"ל אָמַר עַל כָּל דָּבָר תּוֹרָה, חוּץ מִשְּׁלֹשָׁה דְּבָרִים: עַל מַה שֶּׁכָּל שֶׁתִּינוֹק עוֹשֶׂה הַוְיָה חָכְמָה, וְהַשֵּׁנִית מַה שֶּׁיְּשֵׁנִים מַנִּיחִים הַיָּד תַּחַת הַלְּחִי, וְהַשְּׁלִישִׁי אֵינִי זוֹכֵר, כִּמְדֻמֶּה מַה שֶּׁנּוֹתְנִים שָׁלוֹם בְּיָד:

ע

שָׁמַעְתִּי מֵר' נָתָן, פַּעַם אַחַת הָיָה ר' בֶּער מְחֻתָּנוֹ שֶׁל אָדִיל בַּת אַדְמוֹ"ר זַ"ל בְּטִירְהָווִיץ. וּבַלַּיְלָה לֹא הָיָה לוֹ אֵשׁ לְהַדְלִיק הַנֵּר, וְהָלַךְ לְבֵית אֶחָד וְהֵקִיץ הַבַּעַל הַבַּיִת מֵהַשֵּׁנָה וְלָקַח אֶצְלוֹ אֵשׁ לְהַדְלִיק הַנֵּר. וְרָצָה הַבַּעַל בַּיִת לִישֹׁן עוֹד. וְאָמַר לוֹ רַבִּי דֹּב זַ"ל שֶׁיֵּשׁ לוֹ קַבָּלָה מֵרַבֵּנוּ זַ"ל כְּשֶׁמְּקִיצִין אֶחָד מֵהַשֵּׁנָה בַּלַּיְלָה הוּא בְּוַדַּאי מִן הַשָּׁמַיִם וְאַל יַנִּיחַ אֶת עַצְמוֹ עוֹד לִישֹׁן שֵׁנִית. הָר' דֹּב הַנַּ"ל הָיָה לוֹ מִסְחָר עִם שֻׁתָּפִים וְאַחַר כָּךְ בָּא לוֹ יְדִיעָה אֲשֶׁר הַמִּסְחָר לֹא טוֹב וְיֵשׁ הֶזֵּק בְּהַמִּסְחָר. וּבְעֵת שֶׁקִּבֵּל הַמִּכְתָּב לֹא זָז מִמְּקוֹמוֹ וְקָרָא לְהָרֵב וְסִפֵּר לוֹ אֲשֶׁר בְּדַעְתּוֹ הָיָה לִקַּח חֵלֶק בְּהָעֵסֶק, וְעָשָׂה כָּךְ כְּדֵי שֶׁהַבַּעַל דָּבָר לֹא יְפַתֶּה אוֹתוֹ לְשַׁנּוֹת מִכְּפִי שֶׁהָיָה בְּדַעְתּוֹ בְּעֵת הַשְּׁתָפוּת:

עא

ר' יוּדִיל מִדַּאשִׁיב הָיָה לוֹ בְּרִית מִילָה בְּעֶרֶב שַׁבַּת קֹדֶשׁ, וְתֵכֶף וּמִיָּד אַחַר הַבְּרָכַת הַמָּזוֹן הָלַךְ לְבֵיתוֹ וְסִפֵּר לְאַדְמוֹ"ר זַ"ל. וְנָעַר בּוֹ אַדְמוֹ"ר זַ"ל עַל זֶה שֶׁהָלַךְ תֵּכֶף וּמִיָּד לְבֵיתוֹ. וְאָמַר הֲלֹא יְכוֹלִים לְעֵת עֶרֶב גַּם כֵּן לֵילֵךְ לַמְּקוָה, וְאִם הָיֵיתֶם עוֹד שָׁם, אֶפְשָׁר הֱיִיתֶם מְאִירִים לָהֶם אֵיזֶה דִּבּוּר אוֹ הֱיִיתֶם מְעוֹרְרִים אֶחָד מֵהֶם לִתֵּן צְדָקָה, וְהָיָה טוֹבָה לָהֶם

וְלָכֶם. וְשָׁמַעְתִּי מִמְּחֻתָּנִי י"מ מִטְּשֶׁעהְרִין שֶׁסִּפֵּר אֲשֶׁר בְּמֶעדְוֶודוּוְקָע הָיָה אֵצֶל אַבְרֶךְ אֶחָד שֶׁאִשְׁתּוֹ הָיְתָה מַקְשָׁה לֵילֵד עַד לִמְאֹד, וְרָאָה אֲשֶׁר כְּבָר עָבַר מֵעֵת לְעֵת וְיוֹתֵר, וַעֲדַיִן לֹא יָלְדָה. וְלֵיל שַׁבַּת קֹדֶשׁ הָלַךְ לְהָרַב רַבִּי יוּדִיל זַ"ל וּבָא בְּעֵת שֶׁאָמַר שָׁלוֹם עֲלֵיכֶם. וּכְשֶׁגָּמַר שְׁאַל אוֹתוֹ רַבִּי יוּדִיל מָה אַתָּה רוֹצֶה, הֵשִׁיב שֶׁאִשְׁתּוֹ מַקְשָׁה לֵילֵד. וְלָקַח הָר' יוּדִיל הַפּוּשְׁקָעלִי שֶׁל הַטּוּבִּיקֶע [קוּפְּסַת הַטַּבָּק] וְאָמַר לוֹ פְּתַח הַפּוּשְׁקָע וְלֹא הָיָה יָכוֹל, וְאָמַר לוֹ, אַתָּה שְׁלוֹם־מַזָּלְנִיק [שְׁלוּמִיאֵל], תֵּן לִי הַפּוּשְׁקָעלִי. וְאָמַר לְךָ לְבֵיתְךָ וּבָרֶךְ יִתְּנוּ לְךָ מַזָּל טוֹב, וְכֵן הָיָה בָּרֶךְ אָמְרוּ לוֹ מַזָּל טוֹב שֶׁאִשְׁתּוֹ כְּבָר יָלְדָה, עַד כָּאן מֵהַכְּתָב יָד:

עב

פַּעַם אַחַת הָיָה רַבֵּנוּ זַ"ל אֵצֶל דּוֹדוֹ רַבִּי בָּרוּךְ זַ"ל וְאָמַר אָז דּוֹדוֹ זַ"ל תּוֹרָה, וְרַבֵּנוּ זַ"ל לֹא נִתְפַּעֵל מֵהַתּוֹרָה שֶׁלּוֹ וְסִפְּרוּ לְהָרַב ר' בָּרוּךְ זַ"ל. וְאָמַר הָר' בָּרוּךְ זַ"ל וְאִם אֵין יְכוֹלִים לוֹמַר תּוֹרָה אֵיזֶ מָעַן שׁוֹין קֵיין גּוּטֶער יוּד נִיט [אָז הוּא כְּבָר לֹא אַדְמוֹ"ר]. הֲלֹא הַמַּגִּיד זַ"ל מִמֶּעזְרִיטְשׁ לֹא יָדַע מַהוּ עִנְיַן אשֵׁר יָד, אֵיזֶ עֶר שׁוֹין קֵיין גּוּטֶער יוּד נִיט גִּיוֶוען [אָז הוּא לֹא הָיָה אַדְמוֹ"ר]. שָׁמַע רַבֵּנוּ זַ"ל וְאָמַר אִם כֵּן נָתְנוּ לִי לַיְיעָן [לִקְרֹא – מְשִׁימָה] שֶׁצְּרִיךְ אֲנִי לֵידַע מַהוּ עִנְיַן אשֵׁר יָד. וּבְקָרוֹב אָמַר הַתּוֹרָה ס"ו וְשָׁם מְדַבֵּר מֵעִנְיַן אשֵׁר יָד:

עג

פַּעַם אַחַת דִּבֵּר רַבֵּנוּ זַ"ל עִם רַבִּי חַיְיקִיל, וְרַבִּי חַיְיקִיל הִסְבִּיר לְרַבֵּנוּ זַ"ל עַל פִּי חָכְמָה שֶׁיְּכוֹלִים לֶאֱחֹז נָחָשׁ בְּרֹאשׁוֹ וְלֹא יַזִּיק. זָרַק רַבֵּנוּ זַ"ל אֶת הַמַּטְפַּחַת שֶׁלּוֹ לָאָרֶץ וְנַעֲשָׂה נָחָשׁ, וְאָמַר לְרַבִּי חַיְיקִיל אֱחֹז אוֹתָהּ בְּיָדֶיךָ, וְאָחַז אוֹתָהּ בְּיָדָיו וְאָמַר לוֹ אֱחֹז אוֹתָהּ בְּיָדֶיךָ נִיט וַוייל אִיךְ הֵייס דִּיר [לֹא בִּגְלַל שֶׁאֲנִי מְצַוֶּה אוֹתְךָ], רַק מֵחֲמַת חָכְמָה, וְלֹא רָצָה:

עד

ר' שְׁמוּאֵל יִצְחָק מִטֶּעפְּלִיק סִפֵּר שֶׁפַּעַם אַחַת כְּשֶׁהָיָה בְּלֶעמְבֶּערְג עִם רַבֵּנוּ זַ"ל, וְרָאוּ שֶׁהָיוּ מוֹלִיכִים רַאטָע [גְּדוּד] אַנְשֵׁי חַיִל. אָמַר לוֹ רַבֵּנוּ זַ"ל שֶׁיֵּלֵךְ וְיִסְפֹּר כָּךְ וְכָךְ שׁוּרוֹת וּבַשּׁוּרָה הַזֹּאת יִסְפֹּר כָּךְ וְכָךְ אֲנָשִׁים, אֵין זֶאל אִיהֶם אַרוֹף רִיקֶען דֶּעם אַרְבִּיל [וְשֶׁיָּסִיט לוֹ כְּלַפֵּי מַעְלָה אֶת הַשַּׁרְווּוִיל] וְכֵן עָשָׂה. וְרָאָה שֶׁהוּא מְלֻבָּשׁ בְּתַכְרִיכִים, וְאָמַר רַבֵּנוּ זַ"ל שֶׁפֹּה הַדֶּרֶךְ שֶׁהַמַּלְאֲכֵי חַבָּלָה מוֹלִיכִין אֶת הָאָדָם לְהַגֵּיהִנֹּם, וְעוֹד סִפֵּר ר' שְׁמוּאֵל הַנַּ"ל, שֶׁפַּעַם אַחַת נָסַע עִם רַבֵּנוּ זַ"ל וְדַרְכּוֹ הָיָה אז שֶׁצִּוָּה לְהָעֶגלוֹן שֶׁיִּנִיחַ הַסּוּסִים לֵילֵךְ בְּעַצְמָם. וּפַעַם אַחַת נִכְנְסוּ לְאֵיזֶה יַעַר וְר' שְׁמוּאֵל יִצְחָק רָאָה מֵרָחוֹק אֵיזֶה בַּיִת וְהִיוּ שָׁם חֲדָרִים רֵיקִים. וְנִכְנְסוּ לְחֶדֶר אֶחָד וְהָיָה שָׁם אִישׁ אֶחָד יוֹשֵׁב וּמְשַׂחֵק בְּשֵׁ"ח [שַׁחְמַט] עִם אִשָּׁה אַחַת. וְאָמַר לוֹ רַבֵּנוּ זַ"ל אִיהֶר קֶענְט מִיךְ [אַתָּה מַכִּיר אוֹתִי], וְעָנָה שֶׁאֵינוֹ מַכִּירוֹ. שָׁאַל אוֹתוֹ רַבֵּנוּ זַ"ל הֲלֹא סָחַרְתָּ כָּךְ וְכָךְ חִטִּים אֵצֶל זֶה הַפָּרִיץ. עָנָה, חִטִּים סָחַרְתִּי וְאָתְכֶם אֵינֶנִּי מַכִּיר. וְכֵן הִזְכִּיר

לוֹ רַבֵּנוּ זַ"ל כַּמָּה וְכַמָּה סִימָנִים וְהוּא בְּאַחַת שֶׁאֵינוֹ מַכִּירוֹ. אַחַר כָּךְ נָתַן עֵינָיו בּוֹ וּבָזֶה הִמְשִׁיךְ אוֹתוֹ אֵצְלוֹ. וּכְשֶׁיָּצָא רַבֵּנוּ זַ"ל הָלַךְ אַחֲרָיו עַד שֶׁר' שְׁמוּאֵל יִצְחָק הִטָּה אֶת עַצְמוֹ מְעַט לְצַד אַחֵר, נִגַּשׁ הוּא אֶל רַבֵּנוּ זַ"ל. וְרַבֵּנוּ זַ"ל דִּבֵּר עִמּוֹ אֵיזֶה דִּבּוּרִים, וְהוּא בָּכָה הַרְבֵּה מְאֹד בְּדְמָעוֹת שְׁלִישׁ. וְאַחַר כָּךְ יָשְׁבוּ רַבֵּנוּ זַ"ל וְר' שְׁמוּאֵל יִצְחָק עַל הָעֲגָלָה וְנָסְעוּ לְדַרְכָּם:

עה

כְּשֶׁנָּסַע רַבֵּנוּ זַ"ל לִבְרַסְלֶב נָסַע דֶּרֶךְ אוּמָן וְאָז הָיְתָה הַמַּעֲשֶׂה מַה שֶּׁנָּסַע עַל יַד בֵּית הַקְּבָרוֹת הַיָּשָׁן, וְהוּטַב בְּעֵינָיו כַּמּוּבָא בְּחַיֵּי מוֹהַר"ן וּבִימֵי מוֹהֲרַנַ"ת. וְאָז כְּשֶׁהָיָה בְּאוּמָן הָיָה שָׁם שׁוֹחֵט אָדָם גָּדוֹל וְנִתְקָרֵב אֶצְלוֹ, וְשָׁאַל לְרַבֵּנוּ זַ"ל אִם יִסַּע אֵלָיו עַל רֹאשׁ הַשָּׁנָה (כִּי יָדַע שֶׁעִנְיַן רַבֵּנוּ זַ"ל הוּא רַק רֹאשׁ הַשָּׁנָה) עַל יְדֵי קַבָּלָה מַעֲשִׂית. כִּי רֹב הַיּוֹם עוֹסֵק בִּשְׁחִיטַת עוֹפוֹת, וְזֶה פַּרְנָסָתוֹ וּמֵאוּמָן לִבְרַסְלֶב עֶרֶךְ מֵאָה וּוִיעֶרְסְט [מֶרְחָק כָּלְשֶׁהוּ]. עָנָה לוֹ רַבֵּנוּ זַ"ל, לֹא. אֶצְלִי צְרִיכִים לִסַּע בַּעֲגָלוֹת וּבְסוּסִים:

עו

כְּשֶׁיָּשַׁב רַבֵּנוּ זַ"ל בִּבְרַסְלֶב נָסַע אֵלָיו עַל רֹאשׁ הַשָּׁנָה שְׁנַת תק"ע, ר' אַבָּא שׁוֹחֵט מִטְּשֶׁעְרִין וּבְנוֹ רַבִּי שְׁמוּאֵל. וְרֹאשׁ הַשָּׁנָה חָל אָז בְּיוֹם שֵׁנִי שְׁלִישִׁי וּבָאוּ עַל שַׁבַּת שֶׁקֹּדֶם רֹאשׁ הַשָּׁנָה לְאוּמָן, וּבְמוֹצָאֵי שַׁבַּת קֹדֶשׁ שֶׁהוּא עֶרֶב רֹאשׁ הַשָּׁנָה יָרַד גֶּשֶׁם מְאֹד עַד שֶׁלֹּא הָיָה שׁוּם דֶּרֶךְ הַטֶּבַע שֶׁיָּבֹאוּ לִבְרַסְלֶב עַל רֹאשׁ הַשָּׁנָה. וְהָיוּ לָהֶם יִסּוּרִים גְּדוֹלִים מְזֶּה. וּבָא בַּעַל עֲגָלָה אֶחָד וְאָמַר לָהֶם שֶׁהוּא מֵבִיאָם לִבְרַסְלֶב עַל רֹאשׁ הַשָּׁנָה, רַק דָּרַשׁ מֵאִתָּם סְכוּם רַב שֶׁלֹּא הָיָה לָהֶם. וְהֶכְרִחוּ לִמְכֹּר הַחֲפָצִים שֶׁלָּהֶם, לְשַׁלֵּם לְהַבַּעַל עֲגָלָה (וְהָיָה לָהֶם גְּבִיַּת שֶׁל זָהָב לַהֲבִיאוֹ מַתָּנָה לְרַבֵּנוּ זַ"ל, וְהֶכְרִחוּ לִמְכֹּרוֹ. וְאָמַר רַבֵּנוּ זַ"ל שֶׁיִּזְקֹף מֵהַס"ם הַשִּׁנַּיִם וְהָעֵינַיִם עֲבוּר הַגְּבִיַּת), וְנָסְעוּ וּבָאוּ לִבְרַסְלֶב בְּעֶרֶב רֹאשׁ הַשָּׁנָה לִפְנוֹת עֶרֶב. וְקִבְּלוּ מִיָּד שָׁלוֹם מֵאַדְמוֹ"ר זַ"ל קֹדֶם מִנְחָה. וְאַחַר כָּךְ בַּלַּיְלָה בְּעֵת הַסְּעֻדָּה אָמַר אַדְמוֹ"ר זַ"ל לְרַבִּי אַבָּא הַנַּ"ל בְּזֶה הַלָּשׁוֹן: מִיט וָואס זָאל אִיךְ דִּיר אַפּ דַּאנְקֶען פַּאר דִּיא נְסִיעָה. אוֹף דֶּעֶר וָועלְט אִיז נִיט כְּדַאי. אִין דִּיר שְׁמוּאֵל נַא דִּיר דִּי יוֹךְ [עִם מָה אוֹדֶה לְךָ עַל הַנְּסִיעָה, בָּעוֹלָם הַזֶּה זֶה לֹא כְּדַאי, וּלְךָ שְׁמוּאֵל הִנֵּה לְךָ הַמָּרָק] וְנָתַן לוֹ הַמָּרָק. וּכְשֶׁבָּאוּ לְבֵיתָם נִפְטַר רַבִּי אַבָּא, וּבְנוֹ ר' שְׁמוּאֵל נִתְעַשֵּׁר בְּכָל פַּעַם לְמַעְלָה מַעְלָה. וְאָז הֵבִינוּ כֻּלָּם דִּבּוּר אַדְמוֹ"ר זְצוּק"ל:

שיחות וספורים ממוהרנ"ת ז"ל

א

אֶחָד קִבֵּל לְפָנַי מוֹהֲרַנַ"ת זַצַ"ל שֶׁאֵין לוֹ דִּבּוּרִים בְּשַׁעַת הִתְבּוֹדְדוּת. וְנָעַר בּוֹ מוֹהֲרַנַ"ת וְאָמַר לוֹ, הֲכִי אֵינְךָ יָכוֹל לוֹמַר רִבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם רַאטְיוּוע מִיךְ זָאגְט מָען טוּיְזִינְט מָאל [תַּצִּיל

אוֹתִי אוֹמְרִים אֶלֶף פְּעָמִים] רִבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם. וְעַל כֵּן כְּשֶׁאֵרַע פַּעַם אַחַת שֶׁבָּא לַמְדָן גָּדוֹל וְהָיוּ אוֹמְרִים עָלָיו שֶׁהוּא יָכוֹל אֶלֶף דַּף גְּמָרָא בְּעַל פֶּה, וְעָנָה רַבִּי עוֹזֵר וְאָמַר עוֹזֵר קָאן טוֹיְזִינְט מָאל זָאגִין רִבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם [עוֹזֵר יָכוֹל לוֹמַר אֶלֶף פְּעָמִים רִבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם]:

ב

אֶחָד שְׁאַל לְמוֹהֲרַנַ"ת שֶׁרָצָה לִהְיוֹת מְקַבֵּל, וְרָצָה לַעֲזֹב אֶת הַחֲנוּת. וְאָמַר לוֹ מוֹהֲרַנַ"ת עַכְשָׁו לְבָבְךָ בּוֹעֵר לַעֲבוֹדַת הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ הַאלְסְטוּ דָּער בַּיְיא [אַתָּה אוֹחֵז בָּזֶה], וְאַחַר כָּךְ כְּשֶׁתִּפֹּל מִזֶּה הַהִתְלַהֲבוּת וְלֹא יִהְיֶה לְךָ פַּרְנָסָה, גַּם כֵּן אָז יִהְיֶה מַה שֶּׁיִּהְיֶה, וְלֹא הִסְכִּים לוֹ. אֶלָּא אָמַר לוֹ עֲשֵׂה לְךָ שִׁעוּרִים קֹדֶם שֶׁתֵּלֵךְ לַחֲנוּת וְגַם בְּהַחֲנוּת בְּעַצְמָהּ תִּכִּין לְךָ סְפָרִים, וּבְעֵת שֶׁלֹּא יִהְיֶה לְךָ קוֹנִים תִּלְמֹד בָּהֶם. וְתִשְׁתּוֹקֵק לָזֶה שֶׁהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ יְסַבֵּב סִבּוֹת לְטוֹבָה שֶׁתִּפָּטֵר לְגַמְרֵי וְכוּ'. וְכֵן הָיָה שֶׁהִשְׁתּוֹקֵק כָּל כָּךְ עַל זֶה וְכוּ' כַּנַ"ל כִּמְדֻמֶּה שֶׁהָאִישׁ הַנַ"ל הָיָה ר' חַיִּים לִירִיסְמַן הַזָּקֵן:

ג

אִישׁ אֶחָד רָצָה לַעֲשׂוֹת לְעַצְמוֹ מְלֶמְדוּת, וְאָמַר לוֹ מוֹהֲרַנַ"ת הַשְׁכֵּר אֶת עַצְמְךָ לְהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ לְהִתְפַּלֵּל בִּשְׁבִיל פַּרְנָסָה וּבְפֵרוּשׁ בִּשְׁבִיל פַּרְנָסָה. כִּי זֹאת אַתָּה מַרְגִּישׁ הֵיטֵב, וּמִסְתָּמָא תִּתְבַּיֵּשׁ וְתִתְפַּלֵּל גַּם עַל רוּחָנִיּוּת:

ד

מוֹהֲרַנַ"ת הָיָה רָגִיל לִקַּח אוֹרֵחַ הַנִּשְׁאָר בְּבֵית הַמִּדְרָשׁ אֲשֶׁר שׁוּם אָדָם לֹא רָצָה לִקַּח אוֹתוֹ (מֵאֹרְחֵי פַּרְחֵי) וְלָקַח אוֹתוֹ הוּא. וּפַעַם אַחַת לָקַח אוֹרֵחַ שָׁפָל בְּבָגְדִים נִבְזִים מֵהַנַ"ל, וּבָנוֹ לֹא רָצָה לְהִתְקָרֵב אֶל הַשֻּׁלְחָן לֶאֱכֹל אֲצִלוֹ סְעֻדַּת שַׁבָּת מִפְּנֵי כִּיחָה וְנִיעָה וְהוּסָּעָן [וְהַשְׁעוּל] שֶׁלּוֹ, וְהִכָּה אוֹתוֹ מוֹהֲרַנַ"ת. וּכְשֶׁבָּא אֶל רַבֵּנוּ זְצוּקַ"ל וְדָרְכּוֹ הָיָה לְסַפֵּר הַכֹּל לִפְנֵי רַבֵּנוּ זְצוּקַ"ל. וְאָז אָמַר לוֹ רַבֵּנוּ זְצוּקַ"ל אֵיין מָאהְל וְויל אִיךְ טַאקֶע זָאלְסְט נָעמֶען אַ אוֹרֵחַ הָגוּן, כְּדֵי שֶׁתּוּכַל לְדַבֵּר עִמּוֹ תּוֹרָה. אוּן וְוִידֶער אַ קִינְד שְׁלָאגְט מֶען? [רֵאשִׁית אֲנִי רוֹצֶה פַּעַם אַחַת שֶׁתִּקַּח בֶּאֱמֶת אוֹרֵחַ הָגוּן כְּדֵי שֶׁתּוּכַל לְדַבֵּר עִמּוֹ תּוֹרָה, וְעוֹד לְיֶלֶד מַכִּים?] בִּתְמִיָּהּ:

ה

פַּעַם אַחַת אָמַר מוֹהֲרַנַ"ת זְצוּקַ"ל דִּי צַדִּיקִים וָואס אִיךְ וֵוייס אַז זַיי זֶענֶען גֵּיוֶוען צַדִּיקִים, אוֹיךְ זַיי זֶענֶען נָאךְ גֵּיוֶוען צוּבְּרָאכְין אַזוֹי וִוי אִיךְ, וֵוייס אִיךְ נִיט וִוי עֶס וֶוועט זִיךְ גִּיפִּינְיֶעֶן גַּן עֵדֶן פַּאר זֵיעֶרְט וֶוועגִין [אֲלוּ הַצַּדִּיקִים שֶׁאֲנִי יוֹדֵעַ שֶׁהֵם הָיוּ צַדִּיקִים, אִם הֵם הָיוּ גַּם שְׁבוּרֵי לֵב כָּמוֹנִי, אֵינִי יוֹדֵעַ אֵיפֹה נִמְצָא גַּן עֵדֶן בַּעֲבוּרָם]:

ו

אֶחָד שְׁאַל לְמוֹהֲרַנַ"ת אִם יִקָּרֵא אֶת שֵׁם בְּנוֹ נַחְמָן עַל שֵׁם רַבֵּנוּ זְצוּקַ"ל אוֹ אַיְיזִיק (מִפְּתָמָא עַל שֵׁם אֶחָד מִמִּשְׁפַּחְתּוֹ שֶׁשְּׁמוֹ הָיָה אַיְיזִיק). וְאָמַר לוֹ מוֹהֲרַנַ"ת זְצוּקַ"ל שֶׁגַּם אַיְיזִיק הוּא עַל שֵׁם רַבֵּנוּ זְצוּקַ"ל. שֶׁפַּעַם אַחַת הָיָה רַבֵּנוּ זְצוּקַ"ל בִּבְרַאד וְהֶעְלִים אֶת עַצְמוֹ שֶׁלֹּא יִתְפָּרְסֵם. וְנִכְנַס בְּכַמָּה בָּתִּים וּבְכָל בַּיִת הָיָה לוֹ אֲמַתְלָאוֹת וְסִבּוֹת אֲחֵרוֹת עַד שֶׁבְּכָל בַּיִת הָיָה נִיחָא לָהֶם כְּנִיסָתוֹ וְלֹא הָיָה קָשֶׁה לָהֶם כְּלָל. וּבְכָל בַּיִת קָרָא אֶת עַצְמוֹ שֵׁם אַחֵר. וּבְבַיִת אֶחָד קָרָא אֶת שְׁמוֹ אַיְיזִיק וְהַשֵּׁם אַיְיזִיק עָלָה עַל כֻּלָּנָה, וְאָמַר רַבֵּנוּ זְצוּקַ"ל בְּזֶה הַלָּשׁוֹן אוּן פַאר וָואס הָאבּ אִיךְ מִיךְ גִּירוּפְּען אַיְיזִיק [וְלָמָּה קָרָאתִי לְעַצְמִי אַיְיזִיק] וְכוּ' וְלֹא סַיִּם. (וְהָר' אַבְרָהָם זַ"ל הִסְבִּיר, כִּי כָּל אַיְיזִיק נִקְרָא גַּם כֵּן יִצְחָק וּפַּחַד יִצְחָק זֶה רֹאשׁ הַשָּׁנָה, וְרַבֵּנוּ זְצוּקַ"ל אָמַר כִּי כָּל עִנְיָן שֶׁלּוֹ הוּא רַק רֹאשׁ הַשָּׁנָה):

ז

מוֹהֲרַנַ"ת זְצוּקַ"ל אָמַר לְעִנְיַן הַמִּתְנַגְּדִים, זַיי זָאלְין מִיר נִיט מָעהָר טוּהְן נָאר וָואס זַיי זָענְין מִיר מְקַפֵּחַ פַּרְנָסָה לֹא הָיִיתִי דּוֹאג כְּלָל. וָוארוּם אִיךְ הָאבּ בָּרוּךְ ה' בִּטָּחוֹן [שֶׁהֵם לֹא יַעֲשׂוּ לִי רַק מַה שֶּׁמְּקַפְּחִים לִי פַּרְנָסָה לֹא הָיִיתִי דּוֹאג כְּלָל, יֵשׁ לִי בָּרוּךְ ה' בִּטָּחוֹן]. וְכָךְ הָיָה שֶׁהָאִישׁ שֶׁהָיָה (ר' יִצְחָק טְשֶׁעְרְוָועצֶער שְׁמוֹ) אֵצֶל מֹשֶׁה חִינְקִיס שֶׁנִּתְקָרֵב לְרַבֵּנוּ זְצוּקַ"ל עַל יְדֵי הַמַּעֲשִׂיּוֹת שֶׁסִּפֵּר לוֹ מֹשֶׁה הַנַּ"ל, הָיָה נוֹתֵן לְמוֹהֲרַנַ"ת קֶמַח בְּהַצְנֵעַ, וְגַם הָיָה רָגִיל לִתֵּן לְאַנְשֵׁי שְׁלוֹמֵנוּ גְּבִינָה וְחֶמְאָה, וְהָיוּ רְגִילִים אַנְשֵׁי שְׁלוֹמֵנוּ לוֹמַר וָואֲרְעִנְיקְס זָענְין מִיר בָּרוּךְ ה' נִיט דְּזֶעדְנָע [בִּזְכוּתוֹ בָּרוּךְ ה' אֵינָנוּ בַּעֲלֵי מַחֲסוֹר]. וּמֹשֶׁה צִוָּה שֶׁאוֹתוֹ לֹא יְקַפְּחוּ פַּרְנָסָתוֹ:

ח

הָר' יִצְחָק הַנַּ"ל אִם כִּי לֹא הָיָה יָדוּעַ לְהַמִּתְנַגְּדִים לְאוֹהֵב כָּל כָּךְ אֶת מוֹהֲרַנַ"ת זְצוּקַ"ל, אֲבָל גַּם זֹאת חָרָה לָהֶם שֶׁרָאוּ שֶׁאֵינוֹ מְחָרֵף וּמְקַלֵּל אוֹתוֹ כְּמוֹהֶם. וּבְכֵן נִסּוּ לְהָסִית אֶת מֹשֶׁה חִינְקֶעס שֶׁיְּפַטְּרֵהוּ מִן מִשְׂרָתוֹ בְּהֶרְחֵים שֶׁלּוֹ. אֲבָל נֶקֱדָה טוֹבָה זֶה נִשְׁאֲרָה בּוֹ שֶׁמֵּאָז בַּדָּבָר, וְכִמְדֻמֶּה שֶׁהָיָה לוֹ צַד קִרְבוּת עִמּוֹ קְצָת שְׁאֵר בְּשָׂרוֹ:

ט

פַּעַם אַחַת דִּבֵּר מוֹהֲרַנַ"ת מֵעִנְיַן הַקִּבּוּצִים שֶׁל יַיִן שָׂרָף שֶׁהַהִתְחָלָה הָיְתָה מֵחֲמַת שֶׁרָאוּ אָז הַצַּדִּיקִים שֶׁטּוֹב לְהִתְקַבֵּץ יַחַד כְּדֵי לְדַבֵּר דִּבּוּרִים טוֹבִים וּבִפְרָט מִדִּבּוּרֵי הַבַּעַל שֵׁם טוֹב זְכוּתוֹ יָגֵן עָלֵינוּ שֶׁהֵאִיר אָז בָּעוֹלָם. וְעַל זֶה הֶכְרְחוּ לְשֶׁבֶת עַל מְעַט יַיִן שָׂרָף כְּדֵי שֶׁעַל יְדֵי זֶה יִהְיֶה קִבּוּץ. אֲבָל אַחַר כָּךְ נִתְמַעֲטוּ הַלְּבָבוֹת וְנִתְרַבּוּ הַתַּאֲווֹת וְנִשְׁאֲרוּ רַק עַל הַיַּיִן שָׂרָף לְבַדּוֹ. עַל כֵּן רַבֵּנוּ זְצוּקַ"ל רָאָה אֶת זֹאת וְדָחָה זֹאת לְגַמְרֵי. וּפַעַם אַחַת אָמַר רַבֵּנוּ זְצוּקַ"ל

אִיךְ קָאן שׁוֹין נִישְׁט פֶּערְטְרַאגִין [פַּאר לַיְידֶען] זַייעֲרָע פְּרַאזְנִיקֶיס [אַיניִ יָכוֹל לָשֵׁאת כְּבָר אֶת הַחֲגִיגוֹת שֶׁלָּהֶם] (מוֹעֲדִים). וְאַצֶּל רַבֵּנוּ זְצוּקַ"ל הָיָה רַק קִבּוּץ שֶׁל תּוֹרָה וּתְפִלָּה וְשִׂיחָה מֵהַתַּכְלִית לְבַד, וְזֹאת הָיָה נִרְאֶה לְמוֹהֲרַנַ"ת זְצוּקַ"ל מְאֹד. אַךְ אַחַר כָּךְ בִּימֵי הָר' נַחְמָן טוּלְטְשִׁינֶער הִתְחִילוּ לְהַנְהִיג לִשְׁתּוֹת תֵּה וְאָמַר הָר' נַחְמָן זֶה הוּא מִנְהָג יָפֶה, שֶׁלֹּא יִשְׁתַּכְּרוּ עַל יְדֵי זֶה וְיוּכְלוּ לְדַבֵּר עַל יְדֵי זֶה דִּבּוּרִים טוֹבִים מֵהַתַּכְלִית:

י

מוֹהֲרַנַ"ת אָמַר שֶׁרַבֵּנוּ זְצוּקַ"ל חִבֵּר יַחַד הַטּוֹב מִן הַפְּרוּשִׁים וְהַטּוֹב מִן הַחֲסִידִים. הַיְנוּ שֶׁהַפְּרוּשִׁים הָעִקָּר אֶצְלָם הוּא הַתּוֹרָה הַקְּדוֹשָׁה, אֲבָל מֵהַתְּפִלָּה הֵם רְחוֹקִים; וְהַחֲסִידִים הָעִקָּר אֶצְלָם הוּא הַתְּפִלָּה, אֲבָל מֵהַתּוֹרָה הַקְּדוֹשָׁה הֵם רְחוֹקִים; וְרַבֵּנוּ זְצוּקַ"ל כְּלָלָם וְחִבְּרָם יַחַד דְּהַיְנוּ לַעֲסֹק בְּתוֹרָה וּתְפִלָּה יַחַד:

יא

מוֹהֲרַנַ"ת אָמַר לְעִנְיַן מַה שֶּׁמְּשֶׁה חִינְקִיס אָמַר שֶׁרוֹצֶה לְמִכֹּר הַצַּדָּקוֹת שֶׁנָּתַן לְרַבֵּנוּ זְצוּקַ"ל, אָמַר מוֹהֲרַנַ"ת שֶׁרַבֵּנוּ זְצוּקַ"ל הוּא בַּעַל כֹּחַ גָּדוֹל, שֶׁאַף עַל פִּי כֵן לֹא יוֹצִיא מֵרַבֵּנוּ זַצַ"ל הַצַּדָּקוֹת; שַׁבָּת הִוא בְּחִינַת נְשָׁמָה לְכָל הַשָּׁבוּעַ, וּלְהֵכִי כָּלְתָה הַמְּלָאכָה בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי שֶׁאָז נִגְמְרָה הַנְּשָׁמָה. "וַיֹּאמֶר אֱלֹקִים יְהִי אוֹר" זֶה בְּחִינַת תְּפִלַּת ה' שֶׁאָז לֹא הָיָה שׁוּם אָדָם שֶׁיִּתְפַּלֵּל, וְהֶכְרַח הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ בְּעַצְמוֹ לְהִתְפַּלֵּל:

יב

פַּעַם אַחַת הָיָה הָר' נַחְמָן מְטוּלְטְשִׁין מְיַגֵּעַ אֶת עַצְמוֹ כָּל הַיּוֹם בַּעֲשִׂיַּת הַסֻּכָּה שֶׁל מוֹהֲרַנַ"ת זְצוּקַ"ל, שֶׁהָיָה דַּרְכּוֹ לֶאֱכֹל אֶצֶל מוֹהֲרַנַ"ת. וּבְעֵת אֲכִילָה אָמַר הָר' נַחְמָן לְמוֹהֲרַנַ"ת שֶׁאִם מְיַגְּעִין אֶת עַצְמוֹ כָּל הַיּוֹם בַּעֲשִׂיַּת הַסֻּכָּה אֲזַי טוֹעֲמִין טַעַם אַחֵר בְּהַסֻּכָּה. וְאָמַר לוֹ מוֹהֲרַנַ"ת זְצוּקַ"ל זֹאת לֹא טָעַמְתָּ עֲדַיִן לְצַעֵר כָּל הַיּוֹם רִבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם הַטְּעִימֵנוּ נָא טַעַם סֻכָּה, אֵיזֶה טַעַם שֶׁטּוֹעֲמִין אַחַר כָּךְ בְּ"הַסֻּכָּה":

יג

פַּעַם אַחַת סִפֵּר מוֹהֲרַנַ"ת שֶׁפַּעַם אַחַת בְּעֶרֶב פּוּרִים (בְּתַעֲנִית אֶסְתֵּר) צָעַקְתִּי לְהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ "הַצִּילֵנִי מִקְּלִפַּת הָמָן עֲמָלֵק" כְּאִלּוּ הָמָן עֲמָלֵק עוֹמֵד עָלַי מִיט אַדְרַאנְג [עִם קֶרֶשׁ]:

יד

בְּבַרְסְלֶב הָיָה אִישׁ אֶחָד מְשֻׁגָּע וְדַרְכּוֹ הָיָה לְצַעֵר מַיִן זַייֶדע הָאט גִיהַאט טוֹיזִינְט רָעגְנְדַלַאךְ [לִזְקֵנִי הָיוּ אֶלֶף רֶעגְנְדְלִיךְ (סוּג מַטְבֵּעַ)] וּפַעַם אַחַת כְּשֶׁיָּשַׁב מוֹהֲרַנַ"ת בִּסְעֻדָּה שְׁלִישִׁית בָּא הַמְּשֻׁגָּע הַנַ"ל, וְהִתְחִיל לְצַעֵר כְּדַרְכּוֹ הַנַ"ל, וּמֵחֲמַת זֶה נִתְבַּלְבֵּל הַשֻּׁלְחָן. וְאָז הִתְחִיל לְדַבֵּר מוֹהֲרַנַ"ת מֵהַמִּדְרָשׁ שֶׁהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ יֵשׁ לוֹ אוֹצָר שֶׁל מְשֻׁגָּעִים, וְהִזְכִּיר אָז מַאֲמַר הָאֲרִ"י זַ"ל

שֶׁכָּל אֶחָד מֵחֲמַת הָעֲבֵרוֹת שֶׁלּוֹ הָיָה רָאוּי לִהְיוֹת מְשֻׁגָּע וְכַמּוּבָא בְּהַהִתּוֹרָה אַשְׁרֵי תְּמִימֵי, וּבְהַהִתּוֹרָה כִּי מְרֻחָמִם, אַךְ נִשְׁאֲרוּ בּוֹ נִיצוֹצֵי הַדַּעַת. וְאָמַר אָז בְּזֶה הַלָּשׁוֹן: דִּי גַּאנְצָע וֶועלְט אִיז מְשֻׁגָּע "אוּן אִיךְ אוֹיךְ" נָאר אִיךְ הָאב גִּיקְאנְט אַ קְלָאריִן [כָּל הָעוֹלָם מְשֻׁגָּע וְגַם אֲנִי, רַק הִכַּרְתִּי אֶחָד שָׁפּוּי]. לְבַסּוֹף סִיֵּם, אַז פּוּן אַ מְשֻׁגִּינְעם קָאן וֶוערִין אַזָא שְׁמוּעֶס דַּארְף מֶען מְשֻׁגָּעִים אוֹיךְ [אִם מִמְּשֻׁגָּע יְכוֹלָה לָצֵאת שִׂיחָה כָּזוֹ, צָרִיךְ גַּם מְשֻׁגָּעִים]:

טו

פַּעַם אַחַת הָיָה יֶשֶׁן הָר' נַחְמָן טוּלְטְשִׁינֶער בְּחֶדֶר מוֹהֲרַנַ"ת, וְשָׁמַע שֶׁמּוֹהֲרַנַ"ת אָמַר אָז תְּקוּן חֲצוֹת, וְאָמַר "אַתָּה יוֹדֵעַ רַזֵי עוֹלָם" (דּוּא וַוייסְט דֶּעם סוֹד פוּנִים רֶעבִּין) וּוי דֶּער רַבִּי אִיז אַ סוֹד בַּא דֶּער וֶועלְט [אַתָּה יוֹדֵעַ אֶת הַסּוֹד שֶׁל הָרַבִּי אֵיךְ שֶׁהָרַבִּי הוּא סוֹד אֲצֶל אַנְשֵׁי הָעוֹלָם] וְאוֹתִי קֵרַבְתָּ לְרַבִּי כָּזֶה. וְהִתְחִיל לְבַקֵּשׁ לְהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ שֶׁיְּצַיֵּת אֶת רַבֵּנוּ זְצוּקַ"ל וְיִתְקָרֵב אֵלָיו בֶּאֱמֶת:

טז

אֶחָד מֵאַנְשֵׁי שְׁלוֹמֵנוּ אָמַר פַּעַם אַחַת שֶׁמַּה שֶׁמּוֹהֲרַנַ"ת מַשְׁגִּיחַ בְּלֵיל ה' בְּעֵת שֶׁאוֹכֵל הַטַּייְגְלִיךְ [מַאֲכָל בָּצֵק מְטֻגָּן], אֵינוֹ מַשְׁגִּיחַ הַר' מָאטָאלֶי בְּעֵת הַקִּדּוּשׁ. וְרָצוּ לְדָחֲפוֹ מִבֵּית הַמִּדְרָשׁ. בְּתוֹךְ כָּךְ בָּא מוֹהֲרַנַ"ת וְסִפְּרוּ לוֹ וְאָמַר לָהֶם מָה אַתֶּם רוֹצִים לִדְחֹף אוֹתוֹ הַלֹּא דַּחֲפוּ אוֹתִי (שֶׁבִּשְׁבִילִי אָמַר כָּךְ):

יז

פַּעַם אַחַת שָׁאַל מוֹהֲרַנַ"ת אֶת אֶחָד מֵאַנְשֵׁי שְׁלוֹמֵנוּ מַדּוּעַ לֹא בָּא לְסְעֻדַּת שַׁבַּת קֹדֶשׁ, וְהֵשִׁיב לוֹ שֶׁהָיָה עַל חֲתֻנָּה שֶׁל אֲחוֹתוֹ. וְשָׁתַק מוֹהֲרַנַ"ת, וְעָנָה אֶחָד מֵאַנְשֵׁי שְׁלוֹמֵנוּ בְּקוֹל וְאָמַר: "אֱמֹר לַחָכְמָה אֲחוֹתִי אַתְּ":

יח

אָמַר, וָואס מִיר שְׁמוּסְעֶן אַדּוּרְךְ אִין אַ פְּרָאסְטִין מִיטְוָואךְ, וָועט קֵיין אַנְדֶערְער גוּטֶער יוּד נִיט מַשְׁגִּיחַ זַיין אִין גַּן עֵדֶן [מָה שֶׁאָנוּ מְשׂוֹחֲחִים בְּיוֹם רְבִיעִי פָּשׁוּט, לֹא יַשְׁגִּיחַ יְהוּדִי טוֹב אַחֵר בְּגַן עֵדֶן]:

יט

פַּעַם אַחַת בָּאוּ אַנְשֵׁי שְׁלוֹמֵנוּ אֶל מוֹהֲרַנַ"ת וְחָסַר אֶחָד מֵהֶם. וְשָׁאַל עָלָיו הֵיכָן הוּא, וְאָמְרוּ שֶׁלֹּא בָּא. וְאָמַר אֲנִי מְרֻצֶּה כָּךְ. וְאָמְרוּ לוֹ מָה הָיָה אִלּוּ הָיָה בָּא, אָמַר הָיִיתִי מְרֻצֶּה כָּךְ:

כ

כְּשֶׁרָצָה מוֹהֲרַנַ"ת לִסַּע לִבְרָאד כִּי הָיָה לוֹ רְמָזִים מֵרַבֵּנוּ זְצוּקַ"ל לִסַּע לְשָׁם, וְרָצָה לִסַּע לְהַדְפִּיס אֶת הַלִּקּוּטֵי הֲלָכוֹת, כִּי בְּמְדִינַת רוּסְיָא לֹא יָכְלוּ לְהַדְפִּיס כִּי הָיָה מִשְׁבָּעָה סְפָרִים

שֶׁלֹּא הִנִּיחוּ לְהַדְפִּיס (הַיְנוּ סֵפֶר הַזֹּהַר הַקָּדוֹשׁ וְסִפְרֵי הָרַב וְכוּ') מִטַּעַם שֶׁאָמְרוּ שֶׁעוֹשִׁין אֶת הָעוֹלָם עֶצֶב וּמָרָה שְׁחוֹרָה וְהֶצְרְכוּ לִנְסֹעַ חוּץ לַמְּדִינָה. וְאָז הָיָה שְׁנַת ת"ר, כִּי הָעוֹלָם דִּבְּרוּ שֶׁיָּבוֹא מָשִׁיחַ. וְאָמַר מוֹהֲרַנַ"ת שֶׁלֹּא יָבֹא בְּשָׁנָה זוֹ, וּמַה שֶּׁכָּתוּב בַּזֹּהַר שֶׁבִּשְׁנַת ת"ר יִפָּתְחוּן תַּרְעֵי דְּחָכְמָתָא [שַׁעֲרֵי הַחָכְמָה], יָכוֹל לִהְיוֹת שֶׁמֵּהַיּוֹם אִם יַתְחִיל אָדָם דָּבָר שֶׁבִּקְדֻשָּׁה יוּכַל לִגְמֹר. וְנִתְעוֹרֵר אָז וְשָׁאַל אֶת הַר' נַחְמָן מִטּוּלְטְשִׁין אִם יִסַּע גַּם כֵּן עִמּוֹ; אַף עַל פִּי שֶׁר' נַחְמָן לֹא הָיָה לוֹ חֶשֶׁק, אַף אַף עַל פִּי כֵן הָיָה יָרֵא לַעֲשׂוֹת תְּנוּעָה מְשֻׁנָּה, כִּי תֵּכֶף לֹא יִרְצֶה לְדַבֵּר אִתּוֹ אוֹדוֹת זֶה. עַל כֵּן הֵשִׁיב לוֹ מִיָּד אַבִּי אִיךְ וֶועל נָאר אַזְכִּיה הָאבִּין, אַז אִיר זָאלְט מִיךְ מִיט נָעמִין [הָעִקָּר שֶׁתִּתְהֶיֶה לִי זְכִיָּה שֶׁתִּתְקַח אוֹתִי עִמְּךָ]. וְכֵן הָיָה וְנֶהֱנָה מִזֶּה הַר' נַחְמָן מִטּוּלְטְשִׁין כָּל יְמֵי חַיָּיו. וְיֵשׁ כַּמָּה מַעֲשִׂיּוֹת מֵהַנְּסִיעָה הַנַ"ל. וְנָסְעוּ דֶּרֶךְ בְּרֶאד לְלֶעמְבֶּערְג, וְהָיָה שָׁם מוֹהֲרַנַ"ת אֵצֶל קְרוֹבָיו, וּמִשָּׁם נָסְעוּ לְזַאלְקְוִי. וְאָז הָיָה הַמְּרִידָה בְּפוֹלִין, וְהָיוּ מְחַפְּשִׂין וְשׁוֹאֲלִין בְּכָל הָאַכְסַנְיוֹת עַל פַּאסְפּוֹרְט [דַּרְכּוֹן]. וְהֵם לֹא הָיָה לָהֶם פַּסְפּוֹרְט, וְשָׁאַל אוֹתָם בַּעַל הָאַכְסַנְיָה אִם יֵשׁ לָהֶם פַּאסְפּוֹרְט, וְאָמַר הַר' נַחְמָן מִטּוּלְטְשִׁין הַיּוֹם נוֹסְעִים בְּלִי פַּסְפּוֹרְט? בְּתְמִיהָה. וְהָיוּ שָׁם בְּהָאַכְסַנְיָה וְלֹא יָצְאוּ מִפֶּתַח הַבַּיִת. וּכְשֶׁהָיוּ צְרִיכִים לֵילֵךְ לַמִּקְוֶה, הָיוּ הוֹלְכִין דֶּרֶךְ עֲקַלְתּוֹן בְּהַצְנַע. וּפַעַם אַחַת הָלְכוּ דֶּרֶךְ בֵּית הַכְּנֶסֶת אֶחָד, וְאָמַר לוֹ מוֹהֲרַנַ"ת זֶה בֵּית הַכְּנֶסֶת שֶׁל הַר' הֶעניִךְ. וְהַמַּעֲשֶׂה הָיָה כָּךְ, כִּי זֶה הַר' הֶעניִךְ דַּר בִּכְפָר אֶחָד בִּקְרֶעטְשְׁמָע [בְּפוּנְדָק] שֶׁשָּׁכַר מֵהָאָדוֹן. וְזֶה הָאָדוֹן מֵתָה אֶצְלוֹ אִשְׁתּוֹ, וְנָשָׂא אֹחֶרֶת וְהָיָה לוֹ בֵּן מֵהָרִאשׁוֹנָה וְהִיא לֹא יָכְלָה לְסָבֹל מִמֶּנּוּ וְהֶכְרַח לְגָרְשׁוֹ. וְזֶה הַר' הֶעניִךְ לָקַחוֹ לְבֵיתוֹ לְמִשְׁרֶת, וְהֶאֱכִילוֹ וְהִלְבִּישׁוֹ וְכוּ'. פַּעַם אַחַת נָסַע צַדִּיק אֶחָד דֶּרֶךְ הַכְּפָר הַהוּא וְנִתְאַכְסֵן אֵצֶל הַר' הֶעניִךְ הַנַ"ל, וְרָאָה אֶת הַמְּשָׁרֶת. וְאָמַר לְהַר' הֶעניִךְ שֶׁיֵּשׁ לוֹ נִימוּס הַמַּלְכוּת, וְיָשִׂים עֵינוֹ עָלָיו. אַחַר אֵיזֶה זְמַן מֵת אָבִיו הָאָדוֹן, וּבְפוֹלִין הָיָה מִנְהָג שֶׁבְּכָל אֵיזוֹ שָׁנִים נִתְקַבְּצוּ כָּל הָאֲדוֹנִים לְוָורְשָׁא וּבָחֲרוּ קֵיסָר עַל יְדֵי בְּחִירוֹת אוֹ גוֹרָל, וְצִוָּה הַר' הֶעניִךְ לְמִשְׁרְתוֹ הַנַ"ל שֶׁיִּסַּע גַּם כֵּן עַל מְקוֹם אָבִיו. וְנָתַן לוֹ סוּס טוֹב, וְהִרְכִּיבוֹ עָלָיו וְרָאָה מֵהָרְכִיבָה הָרִאשׁוֹנָה שֶׁיֵּשׁ לוֹ נִימוּס שֶׁל מַלְכוּת. וְנָתַן לוֹ אַדְרֶעס [כְּתֹבֶת] שֶׁלּוֹ וְנָסַע לְוָורְשָׁא, וְנִבְחַר לְמֶלֶךְ עַל פּוֹלִין. וְשָׁלַח לִקְרֹא אֶת הַר' הֶעניִךְ וַיִּשְׁאֲלֵהוּ מַה בַּקָּשָׁתְךָ וְכוּ', בִּקֵּשׁ מִמֶּנּוּ שֶׁיִּבְנֶה בֵּית הַכְּנֶסֶת עַל שְׁמוֹ, וְזֶה הוּא הַבַּיִת הַכְּנֶסֶת. וְהָעוֹלָם מְסַפְּרִים שֶׁבְּזֶה הַבַּיִת הַכְּנֶסֶת לָמְדוּ שְׁנֵי גִּיסִים וַיַּכּוּ זֶה אֶת זֶה עִם הַגְּמָרוֹת, וּמוֹהֲרַנַ"ת זַ"ל יָצָא מֵחֲלָצֶיהֶם. וְרַבֵּנוּ זְצוּק"ל אָמַר אֲלֵיהֶם פַּעַם אַחַת, שֶׁהוּא יִהְיֶה תִּקּוּן לַאֲבוֹתָיו וְיִתַּקֵּן אוֹתָם. וְכֵן הָיָה. וַיְצַו מוֹהֲרַנַ"ת שֶׁיְּבַשְּׂלוּ לוֹ תַּבְשִׁיל לֶאֱכֹל, וְנִכְנַס לְבֵית הַכְּנֶסֶת וְסָגַר אֶת עַצְמוֹ לִזְמַן רַב וְעָסַק בְּתִקּוּנָם. וְאַחַר כָּךְ הִתְלַהֵב וְדִבֵּר מֵהַתּוֹרָה ס"ה לִקּוּטֵי מוֹהֲר"ן א'. וּכְשֶׁהָיָה בְּלֶעמְבֶּרְג נָתַן לוֹ הָרַב כְּתָב שֶׁהוּא לַמְּדָן וְהֶרְאָה לְהָרַב

דִּשָׁם. וְהַמְנַהֵג הָיָה שֶׁאוֹרֵחַ לַמָּדָן הָיָה צָרִיךְ לוֹמַר חִלּוּק [פִּלְפּוּל] וַיֹּאמֶר אֵלָיו שֶׁיֹּאמַר וְלֹא רָצָה, וַיֹּאמֶר הָרַב, וְלֹא יָשַׁר בְּעֵינֵי מוֹהֲרַנ"ת, וְאַף עַל פִּי כֵן בִּקְּשׁוֹ שֶׁיֹּאכַל אֶצְלוֹ וְלֹא רָצָה. וְהִתְפַּלֵּא הָר' נַחְמָן מִטּוּלְטְשִׁין הֲלֹא דֶּרֶךְ רַבֵּנוּ זְצוּקַ"ל הָיָה שֶׁלֹּא לְהִתְעַקֵּשׁ עַל שׁוּם דָּבָר מָה. וּכְשֶׁיָּצָא מוֹהֲרַנ"ת אָמַר: (מִשְׁלֵי כג) "אַל תִּלְחַם אֶת לֶחֶם רַע עַיִן". וְהָיָה פֶּלֶא יוֹתֵר בְּעֵינֵי ר' נַחְמָן מִטּוּלְטְשִׁין, מֵאַיִן יוֹדֵעַ שֶׁהוּא רַע עַיִן. וְהַסּוֹף הָיָה שֶׁלֹּא יָכְלוּ לְהַדְפִּיס שָׁם, וְהֻכְרְחוּ לִסַּע מִשָּׁם. וְאָמַר אָז מוֹהֲרַנ"ת שֶׁפֹּה בְּוַדַּאי יַדְפִּסוּ. וְאַחַר כָּךְ אַחַר זְמַן רַב נִתְעוֹרֵר וְשָׁלַח אֶת הָר' נַחְמָן מִטּוּלְטְשִׁין בְּעַצְמוֹ, (וּכְשֶׁנִּסַּע הָרַב ר' נַחְמָן הַנַּ"ל לְהַדְפִּיס הַלִּקּוּטֵי הֲלָכוֹת, נָסְעָה אִשְׁתּוֹ לְמוֹהֲרַנ"ת אוֹדוֹת פִּרְנָסָה. וְשָׁאַל אוֹתָהּ כַּמָּה הִיא צְרִיכָה בְּצִמְצוּם וְאָמְרָה כָּךְ וְכָךְ, וְהִבְטִיחַ לָהּ שֶׁיִּכְתֹּב לִבְנוֹ הָר' יִצְחָק שֶׁיִּתֵּן לָהּ כְּדֵי צָרְכָּהּ, וְגַם לַעֲשׂוֹת לָהּ מַלְבּוּשׁ טוֹב עַל חַג הַפֶּסַח. כִּי נִתְמַהְמְהָה עִם הַהַדְפָּסָה עַד אַחַר הַפֶּסַח, וְכֵן הָיָה, וְאַחַר כָּךְ הִתְפָּאֲרָה לִפָּנַי בַּעֲלָהּ כִּי לֹא הָיָה לָהּ כָּל יְמֵי חַיֶּיהָ מַלְבּוּשׁ טוֹב כָּזֶה). וְדִבֵּר עִם הַמַּדְפִּיסִים וְסִפֵּר לָהֶם מִמּוֹהֲרַנ"ת, שֶׁאָמַר עַל הָרַב "אַל תִּלְחַם אֶת לֶחֶם רַע עַיִן", וַיִּתְפַּלְאוּ הָאֲנָשִׁים מְאֹד מְאֹד מֵאֵיפֹה יָדַע זֹאת כִּי בֶּאֱמֶת הוּא כָּךְ וְכוּ'. וְהָיוּ אָז הָרַב ר' נָתָן עִם הָר' נַחְמָן טוּלְטְשִׁינֶעֶר בְּבָרְאד בְּשַׁבַּת חֲזוֹן. וְכַמּוּבָא בַּאֲרִיכוּת בַּמִּכְתָּבִים עַיֵּן שָׁם. וּבְעֶרֶב תִּשְׁעָה בְּאָב סָגַר מוֹהֲרַנ"ת אֶת עַצְמוֹ בְּחֶדֶר מְיֻחָד, וְהָיָה מְסֻגָּר כָּל לֵיל תִּשְׁעָה בְּאָב וְיוֹמוֹ עַד חֲצוֹת. כִּי כֵן הָיָה מִנְהָגוֹ תָּמִיד אַחַר פְּטִירַת רַבֵּנוּ זְצוּקַ"ל, שֶׁבֵּין הַמְּצָרִים הָיָה סוֹגֵר אֶת עַצְמוֹ כַּנַּ"ל. וּפַעַם אַחַת אָמַר, אִיךְ קָאן זִיךְ נִיט קִילֶען דָּאס הַאַרְץ נָאר תָּמִיד בַּחֲצוֹת, אוּן בֵּין הַמְּצָרִים אוּן תִּשְׁעָה בְּאָב בָּא קִינוֹת [אֲיניִ יָכוֹל לְקָרֵר אֶת הַלֵּב כִּי אִם תָּמִיד בַּחֲצוֹת וימי בֵּין הַמְּצָרִים וְתִשְׁעָה בְּאָב בַּקִּינוֹת]. וְאַחַר חֲצוֹת דִּבֵּר עִם בְּנֵי הַנְּעוּרִים עַד הַלַּיְלָה מֵרַבֵּנוּ זְצוּקַ"ל, וְהָיָה לָהֶם תַּעֲנוּג גָּדוֹל מִדִּבּוּרָיו. וְאָמְרוּ עֶהר הָאט זַיי פַּארְשְׁטֶעהְט זַייֶער יוֹם טוֹב [הוּא הִפְרִיעַ לָהֶם אֶת הַחַג שֶׁלָּהֶם]. כִּי מִנְהָגָם הָיָה לִזְרֹק זֶה לָזֶה בַּארְלִיךְ [מִין פְּרִי הַגָּדֵל עַל הַבְּרוֹשִׁים] אַחַר חֲצוֹת, וְעַל יְדֵי דִּבּוּרָיו שָׁכְחוּ בְּאֵלּוּ הַשְּׁטוּתִים. וְהָלְכוּ לְהָאכְסַנְיָה וְצִוּוּ לְבַשֵּׁל קְעָרָה גְּדוֹלָה טִיגְלִיךְ וְכוּ'. וּכְשֶׁנִּכְנַס מוֹהֲרַנ"ת לֶאֱכֹל וְתָחַב אֶת הַכַּף הָרִאשׁוֹן תֵּכֶף חָטְפוּ הַכֹּל. כִּי חֲשָׁבוּהוּ לְגוּטֶער יוּד [לְאַדְמוֹ"ר] וְחָטְפוּ שִׁירַיִם, וְחָרָה לוֹ עַל זֶה וְעָצַר כַּעֲסוֹ. וְנָתַן תּוֹדָה לְהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ שֶׁנָּסַע בְּעֵת זָקְנָתוֹ שֶׁיָּכוֹל לַעֲצֹר כַּעֲסוֹ, כִּי מִנְּעוּרָיו לֹא הָיָה יָכוֹל לַעֲצֹר כַּעֲסוֹ וְלֹא הָיוּ מְקַבְּלִים מִמֶּנּוּ מְעַט הַטּוֹב. וְכָל אֵלּוּ הַיָּמִים הָיוּ אִתּוֹ תָּמִיד, וְלֹא הָיוּ מַנִּיחִים אוֹתוֹ כָּךְ לֵילֵךְ, אֲפִלּוּ לְבֵית הַכִּסֵּא הָלְכוּ אַחֲרָיו. וְאָמְרוּ זֶה לָזֶה, הָיָה לוֹ רַבִּי כָּזֶה שֶׁתָּמִיד יָנַק מִמֶּנּוּ חָלָב וּדְבַשׁ. וּכְשֶׁנָּסַע מֵהֶם לְווּהוּ שׁוּרָה אֲנָשִׁים מִפֹּה וְשׁוּרָה אֲנָשִׁים מִפֹּה חֲמִשָּׁה וְוועְרְסְט פְּסִיעָה בְּפְסִיעָה. וְר' נַחְמָן מִטּוּלְטְשִׁין יָשַׁב אֵצֶל הַסּוּסִים, וּמוֹהֲרַנ"ת אָמַר אָז

הַתּוֹרָה נ"ב הַנַּעֲוֹר בַּלַּיְלָה וְהֶחֱזִיר פָּנָיו לְהָר' נַחְמָן מִטּוּלְטְשִׁין וְאָמַר, נַחְמָן בָּא דִּיר אִיז דִּי תּוֹרָה אַלְט, בַּיי מִיר אִיז זִיא שְׁפִּיגֶעל נַיִיא [נַחְמָן אֶצְלְךָ הַתּוֹרָה הַזּוֹ, יְשָׁנָה אֶצְלִי זֶה דָּבָר חָדָשׁ וְנוֹצֵץ כְּמוֹ רְאִי]. וְשָׁם הָיָה אֶחָד שֶׁנִּתְוַדַּע לוֹ שֶׁהוּא בַּעַל הַמְחַבֵּר הַלִּקּוּטֵי תְּפִלּוֹת, וְנָשַׁק אוֹתוֹ עַל רַגְלָיו, עַד שֶׁהִרְגִּישׁ הַנְּשִׁיקָה וְאָמַר לוֹ דָּאס אִיז פַּאר אַיְיעְרִי תְּפִלּוֹת [זֶה בִּשְׁבִיל הַתְּפִלּוֹת שֶׁלְּךָ]. וְנַעֲשָׂה אָז חֶבְרָה 'הַנַּעֲוֹר בַּלַּיְלָה'. (וּכְשֶׁהָיָה הָר' נַחְמָן מִטּוּלְטְשִׁין עוֹד הַפַּעַם מָצָא עוֹד הַחֶבְרָה הַנַּעֲוֹר בַּלַּיְלָה). וְהָיוּ שָׁם חֲסִידֵי הָרַב הַקָּדוֹשׁ ר' אוּרִי זְצוּק"ל מִסְּטְרֶעלִיסְק. וְסִפְּרוּ שֶׁהָרַב ר' אוּרִי זְצוּק"ל הָיָה אוֹמֵר אוּרִי אוּרִי, וְוִי קֶעְנְטְסוּ זָאגִין תּוֹרָה, אַז דֶּעֶר לִקּוּטֵי מוֹהֲר"ן אִיז דָּא אוֹיךְ דֶּעֶר וֶועלְט [אוּרִי אוּרִי אֵיךְ תּוּכַל לוֹמַר תּוֹרָה, אִם יֵשׁ אֶת הַלִּקּוּטֵי מוֹהֲר"ן בָּעוֹלָם]. וְאָמְרוּ, אִם הָיָה הָרַב ר' אוּרִי חַי, הָיָה נוֹשֵׂא הַכֵּלִים שֶׁלָּכֶם לַמֶּרְחָץ. אַחַר כָּךְ כְּשֶׁנָּסַע הָר' נַחְמָן מִטּוּלְטְשִׁין לְשָׁם כַּנַ"ל, הִסּוֹף הָיָה שֶׁהִדְפִּיס שָׁם הַלִּקּוּטֵי הֲלָכוֹת. וְרָצָה לִסַּע עִם הַסְּפָרִים עַל שָׁבוּעוֹת לְמוֹהֲרַנ"ת. וּבְאֶמְצַע הַדֶּרֶךְ שָׁמַע שֶׁמְּחַפְּשִׂין אֵצֶל הַמְצָרִים [עוֹרְכִים בְּדִיקָה בַּגְּבוּל], וּמֵחֲמַת פַּחַד נָסַע בַּחֲזָרָה עֶרֶךְ עֶשְׂרִים וֶוערְסְט, וְשָׁם אָכַל בְּלֵיל שַׁבַּת קֹדֶשׁ אֵצֶל אֶחָד וְדִבֵּר עִמּוֹ דִּבּוּרִים נִפְלָאִים, וְאָמַר לוֹ שֶׁזֶּה מֵהָאִישׁ שֶׁחִבֵּר אֵלּוּ הַסְּפָרִים. וְנִתְלַהֵב הָאִישׁ וְאָמַר עִם סְפָרִים כָּאֵלּוּ הָיִיתִי הוֹלֵךְ עִמָּהֶם הַמְּצָרִים אֲפִלּוּ בְּאֶמְצַע הַיּוֹם. וְנִתְעוֹרֵר הָר' נַחְמָן מִטּוּלְטְשִׁין וְנָסַע וּבָא לְשָׁלוֹם לְבֵיתוֹ, וְסִפֵּר זֹאת לְמוֹהֲרַנ"ת וְאָמַר אֵלָיו מוֹהֲרַנ"ת אַתָּה הָיִיתָ צָרִיךְ לְהַיְשׁוּעָה אֵצֶל הַגְּבוּל, הָיִיתָה צָרִיךְ לִהְיוֹת אֵצֶל הַגְּבוּל, וּלְהִתְפַּלֵּל וּלְחַכּוֹת עַל רֶגַע שֶׁל הַיְשׁוּעָה, מַדּוּעַ בָּרַחְתָּ, הֲלֹא כְּשֶׁיָּבֹא הַזְּמַן שֶׁל הַיְשׁוּעָה הָיִיתָה רָחוֹק וְכוּ'. וּכְשֶׁבָּא הָר' נַחְמָן מִטּוּלְטְשִׁין עִם הַלִּקּוּטֵי הֲלָכוֹת לְבֵיתוֹ נֶהֱנָה מוֹהֲרַנ"ת מְאֹד, וְגַם אַנְשֵׁי שְׁלוֹמֵנוּ. וְאָמְרוּ אַנְשֵׁי שְׁלוֹמֵנוּ כָּעֵת צְרִיכִין אָנוּ לְנַהֵג כָּבוֹד בְּהָר' נַחְמָן מִטּוּלְטְשִׁין. וְאָמַר מוֹהֲרַנ"ת בְּדַרְךְ הֶלָצָה וַויס אִיךְ וָואס, נֶעמְט אוּן שְׁמַייְסְט אִיהֶם אָפּ [מַה פִּתְאוֹם, קְחוּ אוֹתוֹ וְתִכְּבוּ אוֹתוֹ]. וְאָמַר כָּךְ מִפְּנֵי שֶׁלִּדְבַר רַבִּנוּ זְצוּק"ל הָיוּ צְרִיכִין לִהְיוֹת נָקִי מִן הַקְּנְאָה וְהַתַּאֲוָה וְהַכָּבוֹד מִכֹּל וְכֹל לְגַמְרֵי. אַךְ מַה יְּכוֹלִין לַעֲשׂוֹת אִם הוּא מְקַנֵּא אוֹ נִכְשָׁל בְּתַאֲוָה הֲלֹא אֲנוּשׁ פַּעַם אַחַת, וְעַל כֵּן מְקָרֵב אוֹתוֹ רַבֵּנוּ זְצוּק"ל, אֲבָל כְּשֶׁרוֹצֶה עוֹד כָּבוֹד נוּ שְׁטֵיְיזְשֶׁע אִין דֶּעֶר זַייט [נוּ, תַּעֲמֹד בַּצַּד]. וּמוֹהֲרַנ"ת זַ"ל אָמַר פַּעַם אַחַת קִנְאָה תַּאֲוָה הָרַבֵּי מְקַבֵּל אוֹתְךָ אֲבָל כָּבוֹד מֻכְרָח לִזְרֹק לְגַמְרֵי. וּפַעַם אַחַת הָיָה הָר' נַחְמָן מִטּוּלְטְשִׁין בְּעִיר יַאס (רוֹמַנְיָא) וּבְשַׁבָּת בַּבֹּקֶר אַחַר הַסְּעֻדָּה נִצְמָא לִשְׁתּוֹת. וְנִכְנַס אֶל הָרַב, וְנָתַן לוֹ הָרַב שָׁלוֹם וְשָׁאַל אוֹתוֹ מֵאַיִן אַתָּם, וְנִתְיָרֵא לוֹמַר מִבְּרַסְלֶב וְאָמַר לוֹ מִטּוּלְטְשִׁין. וַיִּשְׁאַל אוֹתוֹ אֵיפֹה הִיא, וַיֹּאמֶר לוֹ סָמוּךְ לִבְרַסְלֶב. וַיֹּאמֶר לוֹ הָרַב בְּרֶסְלֶב!, אֶפְשָׁר קָאנְט אִיהְר נָתִילֶע אַ בְּרֶסְלֶבֶר חָסִיד [אוּלַי אַתֶּם מַכִּירִים נָתִילֶ'ע חָסִיד בְּרֶסְלֶב]. וְהֵבִין ר' נַחְמָן שֶׁאֵינוֹ מִתְנַגֵּד, וְסִפֵּר לוֹ שֶׁנּוֹסֵעַ מִמֶּנּוּ וְהוּא תַּלְמִידוֹ. וְסִפֵּר הָרַב

מֵאֵיפֹה הוּא יוֹדֵעַ מִמּוֹהֲרַנַ"ת שֶׁאָבִיו הָיָה רַב בְּלֶעמְבֶּעְרְג, וְהוּא הָיָה עָדַיִן אַבְרֶךְ. וְרַבֵּנוּ זַ"ל נִתְאַכְסֵן לֹא רָחוֹק מִבֵּיתָם, וְהָיָה רָגִיל לִכְנֹס אֶל רַבֵּנוּ זְצוּק"ל. וְרַבֵּנוּ זְצוּק"ל לֹא הָיָה אוֹמֵר תּוֹרָה, וַאֲפִלּוּ שׁוּם דִּבּוּר לֹא הָיָה מְדַבֵּר מֵחֲמַת חוֹלַאַת הָרֵאָה שֶׁקָּשֶׁה לָהּ הַדִּבּוּר. וְרַק כָּל הַדִּבּוּרִים הָיוּ כְּלוּלִים בְּתְנוּעוֹתָיו וּרְמָזָיו. וְלִפְעָמִים כְּשֶׁרָצָה לְדַבֵּר, וּבִפְרָט לְסַפֵּר מַעֲשֶׂה, וּבִפְרָט מַעֲשֶׂה מֵאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, תֵּכֶף נִתְקַבְּצָה כָּל הָעִיר. וּפַעַם אַחַת בְּסְעֻדָּה שְׁלִישִׁית שֶׁל שַׁבָּת סִפֵּר מַעֲשֶׂה מֵאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, וּבָא רַבֵּנוּ זְצוּק"ל לִדְבֵקוּת גָּדוֹל כָּל כָּךְ עַד לִכְלוֹת הַנֶּפֶשׁ, וְהָיָה חֹשֶׁךְ. וַאֲנִי הִכְרַתִּי וְהִרְגַּשְׁתִּי שֶׁקָּרוֹב לִיצִיאַת נִשְׁמָתוֹ, וְהֵבֵאתִי נֵר וְנִפְסַק הַדִּבֵקוּת וְשָׁב לְחִיּוּתוֹ. וְאַחַר כָּךְ כְּשֶׁנִּתְוַדַּע לְרַבֵּנוּ זְצוּק"ל נָתַן לִי תּוֹדָה, וְסִפֵּר לִי אָז מֵר' נָתָן, וְאָמַר אַיי הָאבּ אִיךְ אַ נָתָלֶע [אַי יֵשׁ לִי נָתַל'ע]. וּכְשֶׁאַתָּה תִּסַּע אֵלַי לִבְרֶסְלֶב אֶעֱשֶׂה מִמְּךָ חִדּוּשׁ כְּמוֹ נָתַלֶע, אֲבָל גַּשְׁמִיּוּת וְחֶשְׁכַת הָעוֹלָם הַזֶּה נָתַן שִׂכְחָה בְּלִבִּי וְשָׁכַחְתִּי מִלְּנָסְעַ. וְאָמַר פִּיסְתּוּלִין פִּיסְתּוּלִין (הַיְנוּ חִצִּים) שִׂיסֶעְן מִיר אִין הָאַרְצִין, אַז אִיךְ בִּין אִיךְ אוֹיךְ דֶּעם צִיּוּן נִיט גִּיוֶועזִין [חִצִּים חִצִּים יוֹרִים לִי בַּלֵּב שֶׁעוֹד לֹא הָיִיתִי עַל הַצִּיּוּן]. וְהִבִּיט בְּהַסֵּפֶר וְאָמַר עֶס אִיז דֶּעם רֶבִּינְס מֹחַ אוּן ר' נָתָנְס מוֹיל. [הַמּוֹחַ שֶׁל הָרַבִּי, וְהַפֶּה שֶׁל ר' נָתָן]. וּכְשֶׁבָּא ר' נַחְמָן מִטּוּלְטְשִׁין לְמוֹהֲרַנַ"ת וְסִפֵּר לוֹ, אָמַר אֲנִי גַּם כֵּן אוֹמֵר כָּךְ (עַל הַלִּקּוּטֵי הֲלָכוֹת) דֶּעם רַבִּינְס מֹחַ אוּן מַיִן מוֹיל [הַמּוֹחַ שֶׁל הָרַבִּי וְהַפֶּה שֶׁלִּי]):

כא

רַבִּי אֶפְרַיִם אָמַר לְמוֹהֲרַנַ"ת מִיט אַייֶער דַאוֶועגְען מַאכְט אִיהר אַ פֵּרוּשׁ אוֹיךְ דֶּעם דַאוֶועגְען [עִם הַתְּפִלּוֹת שֶׁלָּכֶם אַתֶּם עוֹשִׂים פֵּרוּשׁ לַתְּפִלָּה]:

כב

כְּשֶׁהָיְתָה זוּגָתוֹ שֶׁל מוֹהֲרַנַ"ת מְעֻבֶּרֶת עִם בְּנוֹ הָר' שִׂכְנָא זַ"ל וְהָיוּ יְרֵאִים מְאֹד שֶׁלֹּא תַּפִּיל (כִּי הָיוּ סוֹבְלִים הַרְבֵּה בְּצַעַר גְּדוֹל בָּנִים כַּמְבֹאָר לְעֵיל בְּשִׂיחוֹת רַבֵּנוּ זַ"ל שֶׁעָשָׂה כִּסְאוֹת לְרַבֵּנוּ וְשֶׁרַבֵּנוּ נִחֵם אוֹתָם וְכוּ', וְאָז הָיָה הָעִבּוּר שֶׁל רַבִּי שִׂכְנָא), וְגַם הִרְגִּישָׁה אֶת עַצְמָהּ חוֹלָנִית מְאֹד וְקָרְאוּ לְרוֹפֵא, כִּי מוֹהֲרַנַ"ת לֹא הָיָה עֲדַיִן חָזָק בְּדַעְתּוֹ כָּל כָּךְ בְּעִנְיַן הָרוֹפְאִים וְכוּ', כִּי הָיָה כְּמַעַט בִּתְחִלַּת הִתְקָרְבוּתוֹ וְהָרוֹפֵא לֹא נִגַּשׁ אֵלֶיהָ רַק עָמַד מֵרָחוֹק, וְהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ עָזַר בְּלִי עֶזְרָ הָרוֹפְאִים. וְאַחַר כָּךְ כְּשֶׁבָּא מוֹהֲרַנַ"ת אֶל רַבֵּנוּ זְצוּק"ל, וְסִפֵּר לוֹ כָּל הַנַּ"ל, הֶחְיָה אוֹתוֹ רַבֵּנוּ זְצוּק"ל, וְחִזֵּק אוֹתוֹ מְאֹד בָּזֶה שֶׁלֹּא הִשְׁתַּמְּשָׁה עִם הָרוֹפֵא כְּלָל. וְאָמַר אָז הַתּוֹרָה "וְהָיָה עֵקֶב תִּשְׁמְעוּן" וְכוּ' הַדִּינִין בְּחִינַת רָצִין וְכוּ' עַיֵּן שָׁם. וְאָמַר רַבֵּנוּ זְצוּק"ל שֶׁהָרְצִים הַנִּזְכָּרִים שָׁם הֵם הָרוֹפְאִים וְכוּ', וּמִפְּנֵי זֶה מָרְגָּל בְּפִי הָעוֹלָם לוֹמַר צָרִיךְ לְרוּץ אַחַר הָרוֹפֵא מָעַן דַּארְף לוֹיפֶען נָאךְ אַ דָאקְטָער וְכוּ'. וְשָׁם בְּהַתּוֹרָה מְרֻמָּז מֵהוֹלָדָה וְכוּ' עַיֵּן שָׁם:

כג

פַּעַם אַחַת הָיָה מוֹהֲרַנַ"ת בְּבַרְסְלֶב בְּאַכְסַנְיָא אַחַת עִם ר' דָּוִד מִטָּאלְנָא, וּמוֹהֲרַנַ"ת לֹא אָכַל שָׁם, וְאַחַר כָּךְ נִתְוַדַּע שֶׁהַשּׁוֹחֲטִים הָיוּ רוֹצְחִים רַחֲמָנָא לִצְלַן. וּפַעַם אַחַת נָתְנוּ הַמָּרָק עַל הַשֻּׁלְחָן וְדִבֵּר הוּא זְצוּקַ"ל מֵהַתּוֹרָה "כִּי מְרַחֲמָם יְנַהֲגֵם", וּבְתוֹךְ כָּךְ נִתְקָרֵר הַמָּרָק וְשֹׁלֶם בְּעַד הַמָּרָק וְלֹא אָכַל. וְאַחַר כָּךְ נִתְוַדַּע שֶׁהָיָה אֵיזֶה שְׁאֵלָה עָלָיו:

כד

בְּעֵת שֶׁאָמַר רַבֵּנוּ זְצוּקַ"ל הַתּוֹרָה ס"ו דִּבֵּר עִם מוֹהֲרַנַ"ת מֵעִנְיַן מְעָרַת אֵלְיָהוּ זַ"ל וְהֵבִין מוֹהֲרַנַ"ת שֶׁלֹּא בָּא לְמַדְרֵגָתוֹ כִּי אִם עַל יְדֵי הִתְבּוֹדְדוּת, וְנִתְעוֹרֵר מוֹהֲרַנַ"ת וְהָלַךְ לְעֻזְרַת נָשִׁים וְעָסַק בִּתְהִלִּים וְהִתְבּוֹדְדוּת בְּהִתְעוֹרְרוּת גָּדוֹל. וּבְתוֹךְ כָּךְ הָיָה אֶחָד מֵאַנְשֵׁי הָעִיר עוֹשֶׂה תְּנָאִים וְרָצָה שֶׁמּוֹהֲרַנַ"ת גַּם כֵּן יִהְיֶה עַל הַתְּנָאִים. וְחִפְּשׂוּ אוֹתוֹ וְלֹא מָצְאוּ אוֹתוֹ, וְהֵבִינוּ מִסְּתָמָא הוּא עוֹסֵק בְּהִתְבּוֹדְדוּת וְהִתְחִילוּ לְצַעֵק בָּרְחוֹבוֹת הַר' נָתָן, הַר' נָתָן, וְאָז יָצָא לַחוּץ וְהָלַךְ אִתּוֹ עַל הַתְּנָאִים:

כה

אֶחָד שָׁאַל לְמוֹהֲרַנַ"ת אִם עָדִיף לְהִתְפַּלֵּל בְּמְהִירוּת כְּדֵי שֶׁלֹּא יִהְיֶה לוֹ מַחֲשָׁבוֹת זָרוֹת. עָנָה מוֹהֲרַנַ"ת וְאָמַר בְּמְהִירוּת יְכוֹלִין לְהִתְפַּלֵּל כָּל הַתְּפִלָּה בְּמַחֲשָׁבָה זָרָה אַחַת, אֲבָל בְּמְתִינוּת עַל כָּל פָּנִים יִפְסְקוּ הַמַּחֲשָׁבוֹת זָרוֹת כַּמָּה פְּעָמִים:

כו

אָמַר לְר' חַיִּים בַּעַל מַגִּיהַ, אֵיידֶער אַזָא סוֹחֵר אִיז שׁוֹין גְּלַייכֶער אַ מְלַמֵּד וָוארוּם אַ סוֹחֵר הָאן הִתְבּוֹדְדוּת אִיז שׁוֹין בֶּעסֶער אַ מְלַמֵּד [בְּמָקוֹם כָּזֶה סוֹחֵר כְּבָר יוֹתֵר טוֹב מְלַמֵּד, כִּי סוֹחֵר בְּלִי הִתְבּוֹדְדוּת כְּבָר יוֹתֵר טוֹב מְלַמֵּד], כִּי נִכְנָס בְּמָמוֹן חֲבֵרוֹ:

כז

פַּעַם אַחַת הָלַךְ מוֹהֲרַנַ"ת זְצוּקַ"ל, עִם הָרַב ר' אֶפְרַיִם מִן נְהַר דְּנֶיפֶּער, וְלֹא מָצְאוּ עֲגָלָה וְהֶכְרַח לִשְׁאֹ הַמַּשָּׂא שֶׁלּוֹ, וְכֵן הָרַב ר' אֶפְרַיִם הַמַּשָּׂא שֶׁלּוֹ. וְהֵבִין מוֹהֲרַנַ"ת זְצוּקַ"ל שֶׁיֵּשׁ לְרַבִּי אֶפְרַיִם חֲלִישׁוּת הַדַּעַת מִזֶּה, וּבֶאֱמֶת כָּךְ הָיָה. עָנָה מוֹהֲרַנַ"ת זְצוּקַ"ל וְאָמַר אֵלָיו: גַּיי רֶעכְט זִיךְ (דִּי וֶועלְט זָאל וויסֶען) אַז דֶּער וואס גַייט דָּא אִיז קְלוּגֶער פּוּן דֶּער גַאנְצֶער וֶועלְט [לָךְ תַּעֲרִיךְ, שֶׁהָעוֹלָם יֵדַע שְׁמִי שֶׁהוֹלֵךְ פֹּה הוּא יוֹתֵר חָכָם מִכָּל הָעוֹלָם] הַמּחַ שֶׁל הָעוֹלָם (דֶּער שֵׂכֶל הַכּוֹלֵל הַשֵּׂכֶל הַכּוֹלֵל) וְכוּ':

כח

מוֹהֲרַנַ"ת זְצוּקַ"ל כְּתַב לְרַבִּי עוֹזֵר, שְׁמַעְתִּי שֶׁר' עוֹזֵר אִיז נָאר פְּרוּם [הוּא רַק יָרֵא] לֹא כָּךְ קִבַּלְתִּי מֵרַבֵּנוּ זְצוּקַ"ל, דָּער עִקָּר אִיז נָאר פְּרַיילִיךְ, אוּן פְּרוּם אוֹיךְ [הָעִקָּר הוּא רַק שִׂמְחָה וְיִרְאָה גַּם]:

כט

אָמַר לְר' מֹשֶׁה בְּרֶסְלֶבֶר, אִיךְ גִּיב דִּיר אַרוֹיס אַ תְּשׁוּבָה דּוּא זָאלְסְט טַאנְצִין אַלֶע טָאג [אֲנִי נוֹתֵן לְךָ תְּשׁוּבָה שֶׁתִּרְקֹד בְּכָל יוֹם], וְקַיֵּם זֹאת אֵיזֶה זְמַן:

ל

לְאַחַר פְּטִירַת רַבֵּנוּ זְצוּקַ"ל נִתְאַוָּה מְאֹד מוֹהֲרַנַ"ת לְקַבֵּעַ דִּירָתוֹ בִּבְרַסְלֶב, אַךְ אִשְׁתּוֹ לֹא רָצְתָה, וְלֹא הָיָה יָכוֹל לִסַּע בְּלִי רְצוֹנָהּ. אַךְ אַחַר כָּךְ הָיָה שָׂרָפָה בְּמְקוֹמָהּ, וְהִסְכִּימָה גַּם כֵּן לִסַּע לִבְרַסְלֶב. אַחַר כָּךְ הָיָה שׂוֹרֵפָה גַּם בִּבְרַסְלֶב, וְרָצְתָה שֶׁיַּעֲקֹר דִּירָתוֹ מִשָּׁם גַּם כֵּן. וְהִתְחִיל מוֹהֲרַנַ"ת לִשְׁאֹל עֵינָיו לַמָּרוֹם וְאָמַר אָנָה מִפָּנֶיךָ אֶבְרָח. וּבְתְחִלָּה לֹא הָיָה לוֹ בִּבְרַסְלֶב דִּירָה מְיֻחֶדֶת כִּי אִם חֶדֶר אֶצֶל נַגָּר אֶחָד. וְאָמַר אָז מוֹהֲרַנַ"ת, הוּא עוֹשֶׂה בִּמְלַאכְתּוֹ וַאֲנִי עוֹשֶׂה בִּמְלַאכְתִּי. אַחַר כָּךְ הִתְחִילוּ לִכְנֹס אֶצְלוֹ קְצָת אֲנָשִׁים, וְהִתְחִיל לְהִתְנַעֲנֵעַ שֶׁיִּהְיֶה לוֹ דִּירָה מְיֻחֶדֶת עַד שֶׁעָזַר הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ. אַחַר כָּךְ הִתְחִיל לְהִשְׁתּוֹקֵק שֶׁיִּהְיֶה לוֹ גַּם כֵּן חֶדֶר מְיֻחָד לַעֲבוֹדַת הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, וּבִפְרָט לִכְתֹּב חִדּוּשֵׁי תּוֹרָה. וְאַחַר כָּךְ עָשָׂה לוֹ בְּהַקֶּעךְ [בַּמִּטְבָּח] וֶוענְטִיל [דּוֹפָן] מֵעֵצִים וְעַל יְדֵי זֶה הָיָה לוֹ חֶדֶר מְיֻחָד. וְאָז אָמַר אֶפְשָׁר שֶׁכָּעֵת אֶהְיֶה אִישׁ כְּשֵׁר. הָאט אַצִינְד קֵאן זַיין אַז אִיךְ זָאל זַיין אַ עֶרְלִיכֶער יוּד. אַף עַל פִּי כֵן הָיוּ בְּנֵי בֵּיתוֹ מְבַלְבְּלִין אוֹתוֹ. וְהִתְחִיל לְכְסוֹף שֶׁיִּהְיֶה לוֹ חֶדֶר מְיֻחָד בַּעֲלִיָּה, וְזֶה צְרִיכִין לִבְנוֹת אַךְ הֶבְיֵן שֶׁזֶּה אִי אֶפְשָׁר כָּעֵת, כִּי צְרִיכִין לְבַטֵּל עַצְמוֹ מִתּוֹרָה וּתְפִלָּה. אַחַר כָּךְ הִזְמִין לוֹ הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ סִבָּה עַל יְדֵי אִישׁ אַחֵר, וְהֶבְיֵן שֶׁכָּעֵת לֹא יִצְטָרֵךְ לְבַטֵּל מִתּוֹרָה וּתְפִלָּה, וְאָז בָּנָה בַּיִת וַעֲלִיָּה נְכוֹנָה:

לא

סִפֵּר הָר' אַבְרָהָם זְצוּקַ"ל שֶׁשָּׁמַע מֵר' אַבְרָהָם דּוֹב זְצוּקַ"ל, שֶׁפַּעַם אַחַת הָלַךְ בְּנוֹ שֶׁל יִשְׂרָאֵל נַחְמָן סוֹפֵר לְבֵית מוֹהֲרַנַ"ת בַּבֹּקֶר בְּעֵת שֶׁמּוֹהֲרַנַ"ת הָלַךְ לַמִּקְוֶה, וְנָטַל כָּל הַמְּזוּזוֹת לְהַגִּיהַ. וְכַאֲשֶׁר בָּא מוֹהֲרַנַ"ת זְצוּקַ"ל לְבֵיתוֹ, וְרָצָה לְנַשֵּׁק הַמְּזוּזוֹת, וְלֹא מָצָא שׁוּם מְזוּזָה עַל פְּתָחָיו. וַיִּשְׁאַל מִי הָיָה כָּאן, וְהֵשִׁיבוּ שֶׁבְּנוֹ שֶׁל יִשְׂרָאֵל נַחְמָן הַסּוֹפֵר הָיָה כָּאן. וְהָלַךְ מוֹהֲרַנַ"ת אֵלָיו לְבֵית הַמִּדְרָשׁ וּמְצָאוֹ בְּעֵת שֶׁהִתְפַּלֵּל בַּאֲמִירַת וּבָא לְצִיּוֹן. וְהִמְתִּין עַד אַחַר שֶׁגָּמַר תְּפִלָּתוֹ. וְאָמַר אֵלָיו, דּוּא הָאסְט דָּאךְ מִיר צוּ נֶעמֶען דִּי שְׁטוּבּ [אַתָּה הֲרֵי פֵּרַקְתָּ לִי אֶת הַבַּיִת].

וְכִי כָּךְ מַגִּיהִין מְזוּזוֹת, הֲלֹא מִקֹּדֶם צְרִיכִין לְהָכִין מַקֶּבֶת וִיתֵדוֹת וּמַגִּיהִין מְזוּזָה בְּמְקוֹמָהּ, וְקוֹבְעִין אוֹתָהּ תֵּכֶף, וְאַחַר כָּךְ לוֹקְחִין הַשְּׁנִיָּה וְקוֹבְעִין אוֹתָהּ וְכוּ':

לב

לְעִנְיַן שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זַ"ל (סַכָּה נב.) 'צַדִּיקִים נִדְמֶה לָהֶם כְּהַר' וְכוּ' וְאָמַר מוֹהֲרַנַ"ת זַצַ"ל, שֶׁהָאֱמֶת עִם הַצַּדִּיקִים, אֶלָּא הָרְשָׁעִים לֹא הִבְחִינוּ אֶת עַצְמָם, עַל כֵּן נִדְמֶה לָהֶם כְּחוּט הַשַּׂעָרָה:

לג

פַּעַם אַחַת כְּשֶׁבָּא מוֹהֲרַנַ"ת לְאוּמָן, שָׁמַע שֶׁר' מֹשֶׁה בֶּן ר' אַבְרָהָם חַיִּים מִתְפַּלֵּל בְּכַוָּנָה. וּכְשֶׁבָּא מוֹהֲרַנַ"ת לְבֵיתוֹ אָמַר בְּכָל הַמִּנְיָן שֶׁל הָרַב ר' נַפְתָּלִי לֹא שָׁמַעְתִּי שׁוּם אָדָם מִתְפַּלֵּל כְּמוֹ מֹשֶׁה בֶּן ר' אַבְרָהָם חַיִּים. אַחַר כָּךְ כְּשֶׁבָּא מוֹהֲרַנַ"ת פַּעַם שֵׁנִית לְאוּמָן וְרָאָה שֶׁר' מֹשֶׁה הַנַּ"ל נִתְקָרֵר, אָמַר לוֹ, מֹשֶׁה דּוּא בִּיסְט אַרַאפּ גִּיפַאלִין, פָּאלְג מִיר קֶעֶר זִיךְ אוּם, גְּלַייבּ מִיר אִיךְ הָאבּ שׁוֹין אַ וַוייסֶע בָּארְד, אוּן הָאבּ נָאךְ אוֹיךְ בְּדַעָה צוּ זַיין אַ עֶרְלִיכֶער יוּד [מֹשֶׁה, אַתָּה נָפַלְתָּ לְמַטָּה. שְׁמַע בְּקוֹלִי חֲזוֹר בְּךָ. תַּאֲמִין לִי, יֵשׁ לִי כְּבָר זָקָן לָבָן, וְיֵשׁ לִי עוֹד בְּדַעָה לִהְיוֹת אִישׁ כָּשֵׁר]:

לד

אָמַר, בְּאֹפֶן אֶחָד הָיָה מַחֲלֹקֶת הַבַּעַל שֵׁם טוֹב גָּדוֹל מִשֶּׁלָּנוּ, אַף הֵם הָיוּ מַתְרִים בְּמוֹפְתִים, אֲבָל אָנוּ אֲסוּרִים בְּמוֹפְתִים. וְאָמַר שֶׁיֵּשׁ לוֹ יְסוּרִים מֵהָאוֹהֲבִים יוֹתֵר מֵהַשּׂוֹנְאִים, שֶׁהַיְדִידִים רָצוּ לַעֲשׂוֹת לוֹ טוֹבוֹת לְדַעְתָּם לְמָסֹר אֶת הַמִּתְנַגְּדִים לִידֵיהֶם, וְהוּא לֹא הָיָה רְצוֹנוֹ בָּזֶה כִּי אִם בִּתְפִלָּה וּבְתַחֲנוּנִים. כְּמָה שֶׁפַּעַל בֶּאֱמֶת כִּי אִם עַל יְדֵי תְּפִלָּה וְתַחֲנוּנִים:

לה

מֵעִנְיַן הַמּוֹפְתִים, כִּי רַבֵּנוּ זְצוּקַ"ל לִפְעָמִים רָאִינוּ מִמֶּנּוּ מוֹפְתִים בְּגָלוּי, אֲבָל מוֹהֲרַנַ"ת הִתְרַחֵק הַרְבֵּה מִזֶּה, רַק לִפְעָמִים רָאִינוּ מִמֶּנּוּ מוֹפְתִים, וְאָמַר, שֶׁאִם הָיָה יוֹדֵעַ אֲשֶׁר כַּמָּה אֲנָשִׁים יַעֲמְדוּ אֶצְלוֹ, הָיָה מְדַבֵּר עִם רַבֵּנוּ זְצוּקַ"ל בְּשִׁבְיל מוֹפְתִים. וּפַעַם אַחַת תָּבַע מֵאִישׁ אֶחָד בְּשִׁבְיל הַדְּפָסָה, וְרָצָה הָאִישׁ הַנַּ"ל שֶׁיַּבְטִיחֵהוּ בְּשִׁבְיל זֶה בָּנִים, וְלֹא רָצָה מוֹהֲרַנַ"ת זְצוּקַ"ל. וְאַחַר כָּךְ כְּשֶׁהִתְחִיל לִסַּע זָרַק הָאִישׁ הַנַּ"ל אֶת הַמַּעוֹת לְמוֹהֲרַנַ"ת שֶׁיִּקַּח הַמָּעוֹת. וּפַעַם אַחַת עָמְדָה אִשָּׁה אַחַת עַל פֶּתַח מוֹהֲרַנַ"ת, וְלֹא נָתְנָה לוֹ לֵילֵךְ עַד שֶׁיַּבְטִיחַ לְהּ בָּנִים, וְהִבְטִיחַ לָהּ. אַחַר כָּךְ אָמַר עַתָּה אֲנִי מֻכְרָח לְהִתְפַּלֵּל עָלֶיהָ. וּפַעַם אַחַת בָּאוּ אֵלָיו נָשִׁים בְּשִׁבְיל בָּנִים, וְצָעַק מוֹהֲרַנַ"ת זְצוּקַ"ל "הֲתַחַת אֱלֹקִים אֲנִי". אַחַר כָּךְ אָמַר שֶׁיֵּשׁ לוֹ חֲרָטָה, הֲלֹא הָיָה לוֹ לוֹמַר בְּנִיחוּתָא. וּפַעַם אַחַת נָסַע מוֹהֲרַנַ"ת זְצוּקַ"ל בַּדֶּרֶךְ, וּפָגְעוּ בּוֹ כְּלָבִים וְנָבְחוּ בְּקוֹל וְעָמַד עַל רַגְלָיו וְאָמַר, פַּעַם אַחַת פָּגְעוּ כְּלָבִים בְּרַבֵּנוּ זְצוּקַ"ל וְנָבְחוּ, וְהֵשִׁיב

לָהֶם אִיךְ וֵוייס אִיךְ וֵוייס [אֲנִי יוֹדֵעַ אֲנִי יוֹדֵעַ]. וַאֲנִי אוֹמֵר לָהֶם אִיךְ וֵוייס נִיט, אִיךְ וֵוייס נִיט. וְואָזשֶׁע וֶועט זַיין אַז אִיהר וֶועט שְׂרַיִיעֶן, וֶועל אִיךְ זִיךְ נָאךְ מֶער נִיט וויסֶן [אֲנִי לֹא יוֹדֵעַ אֲנִי לֹא יוֹדֵעַ מָה כְּבַר יִהְיֶה שֶׁאַתֶּם תִּצְעָקוּ אֲנִי עוֹד יוֹתֵר לֹא אֵדַע] וְנִשְׁתְּקוּ:

לו

בְּאֵדֶעס, שֶׁאַל הָרַב אֶת מוֹהֲרַנַ"ת אֵיזֶה פִּלְפּוּל וְהֵשִׁיב כָּרָאוּי, וַיֹּאמֶר לוֹ הָרַב חָשַׁבְתִּי שֶׁשָּׁכַחְתָּ אֶת הַלִּמּוּד מִפְּנֵי שֶׁנַּעֲשֵׂית חָסִיד. וּפַעַם אַחַת הָיָה מוֹהֲרַנַ"ת זְצוּק"ל בְּהַאנִיפְּאלְיֶע, וְהָיָה שָׁם שְׁאֵלָה מֵעִנְיַן עֲגוּנָה וַיַּעַן הָר' מַתִּתְיָהוּ לְהָרַב דְּשָׁם וְאָמַר לָהֶם שֶׁיִּשְׁאֲלוּ אֶת מוֹהֲרַנַ"ת. וְשָׁאֲלוּ אוֹתוֹ וְהֵאִיר עֵינֵיהֶם. וּכְשֶׁהָיָה מוֹהֲרַנַ"ת בְּלֶעמְבֶּרְג דִּבֵּר עִם הַגְּאוֹנִים אֵיזֶה פִּלְפּוּל, וּכְשֶׁחָזַר לְבֵיתוֹ אָמַר לֶערְנִין קָאנִין מִיר [לִלְמוֹד יוֹדְעִים אָנוּ] וְהֵם נִקְרָאִים גְּאוֹנִים וְכוּ':

לז

פַּעַם אַחַת רָאָה מוֹהֲרַנַ"ת זְצוּק"ל אֶת אֶחָד שֶׁיּוֹשֵׁב וְלוֹמֵד אַחַר הַתְּפִלָּה, אֲבָל יֵשׁ לוֹ צַעַר גָּדוֹל מֵהָרַעֲבוֹן. וְאָמַר לוֹ מוֹהֲרַנַ"ת, הֵעַר שׁוֹין אוֹיף הָאבִּין תַּאֲוַת אֲכִילָה [תַּפְסִיק כְּבָר שֶׁיִּהְיֶה לְךָ תַּאֲוַת אֲכִילָה]:

לח

ר' יִצְחָק מִנָּאוִוירְגְרֶעבְּלִי נָתַן לְאֶחָד סִפְרֵי רַבֵּנוּ זְצוּק"ל, וְנֶהֱנָה מֵהֶם מְאֹד וְנָתַן פְּרִישַׁת שָׁלוֹם לְר' נָתָן; אָמַר אֶחָד מֵאֲנַשֵׁי שְׁלוֹמֵנוּ לְהָר' נָתָן אֲבָל הָאִישׁ הַנַּ"ל מִסְתַּכֵּל בְּכָל הַסְּפָרִים. אָמַר מוֹהֲרַנַ"ת לְר' אִיצִיֶא, דּוּא זָאלְסְט אִין זַיינֶע אַרְבַּע אַמּוֹת נִיט שְׁטֵיִין [שֶׁלֹּא תַּעֲמוֹד בְּאַרְבַּע אַמּוֹתָיו]:

לט

פַּעַם אַחַת אָמַר מוֹהֲרַנַ"ת עַל נָכְדֵי רַבִּי פִּינְחָס מִקָּארִיץ זַ"ל שֶׁנִּתְחַיְּבוּ מַלְקוּת עַל שֶׁהָיָה בְּיָדָם לִמְחוֹת וְלֹא מִחוּ. אַף עַל פִּי כֵן הֶחֱזִיקוּ יָדָם עִם אַנְשֵׁי שְׁלוֹמֵנוּ, וּפַעַם אַחַת הָיָה ר' פִּינְחָס נָכֶד הָרַב ר' פִּינְחָס מִקָּארִיץ עַל בְּרִית מִילָה עִם ר' מֵאִיר מְטֶעפְּלִיק, וְנֶהֱנָה מְאֹד מֵהַבְּרָכָה שֶׁבֵּרֵךְ עַל הַמִּילָה, שֶׁהַר' מֵאִיר הַנַּ"ל הָיָה מוֹהֵל, וְשִׁבַּח אֶת אַנְשֵׁי שְׁלוֹמֵנוּ. וְשָׁם הָיָה אֶחָד שֶׁדִּבֵּר עַל רַבֵּנוּ זְצוּק"ל, וְהֻכְרַח לְקַבֵּל נְזִיפָה לִפְנֵי ר' פִּינְחָס הַנַּ"ל. וְשָׁאֲלוּ אוֹתוֹ הֲלֹא יֵשׁ הַעְתָּקָה מִמְּךָ‍ֽרְסָם אֶחָד, וְהֵשִׁיב לָהֶם הָר' פִּינְחָס, הַעְתָּקָה מֵהַעְתָּקָה שְׁטֶעלְט אִיהר אַקֶעגִין – קֶעגִין לִקּוּטֵי מוֹהֲר"ן [הַעְתָּקָה מֵהַעְתָּקָה אַתֶּם מַעֲמִידִים נֶגֶד – נֶגֶד לִקּוּטֵי מוֹהֲר"ן]:

מ

אֶחָד מֵאַנְשֵׁי שְׁלוֹמֵנוּ לֹא הָיָה רוֹצֶה לֵילֵךְ אֶל הַשָּׁלֹשׁ סְעֻדּוֹת שֶׁל הַר' נָתָן, כִּי מוֹהֲרַנַ"ת הָיָה רָגִיל לְדַבֵּר עִם אַנְשֵׁי שְׁלוֹמֵנוּ מִירְאַת שָׁמַיִם, אַךְ בְּשָׁלֹשׁ סְעֻדּוֹת לֹא הָיָה רוֹצֶה, כִּי לֹא רָצָה לְהַנְהִיג רַבָּנוּת. פַּעַם אַחַת בָּא הָאִישׁ הַנַּ"ל לְמוֹהֲרַנַ"ת וְרָאָה כְּתַב יָד שֶׁל מוֹהֲרַנַ"ת כִּי מוֹהֲרַנַ"ת כָּתַב חֲלוֹמוֹתָיו, וְכָתַב שֶׁפַּעַם אֶחָד חָלַם לוֹ שֶׁבָּא רַבֵּנוּ זְצוּקַ"ל אֵלָיו, וְהוֹכִיחַ אוֹתוֹ עַל שֶׁמְּרַחֵק אֲנָשִׁים מֵאִתּוֹ, אָז אָמַר הָאִישׁ שֶׁמֵּהַיּוֹם בָּוַדַּאי יֵשֵׁב מוֹהֲרַנַ"ת בְּשָׁלֹשׁ סְעֻדּוֹת:

מא

פַּעַם אַחַת נָסַע הָר' נָחְמָן מִטּוּלְטְשִׁין עִם מוֹהֲרַנַ"ת זְצוּקַ"ל בַּדֶּרֶךְ, וְהוֹכִיחַ אוֹתוֹ עַל שֶׁאֵינוֹ לוֹמֵד. וּכְשֶׁבָּאוּ לְאַכְסַנְיָא לָקַח הָר' נָחְמָן גְּמָרָא וְהִתְחִיל לִלְמֹד. אָמַר לוֹ מוֹהֲרַנַ"ת דְּאס הַייְסְט בַּייֶעֶר לַמְדָן, דָּער בַּעַל שֵׁם טוֹב הָאט גִּיזָאגְט דָּאס עֶר אִיז גֶּעקוּמֶען אוֹיף דָּער וֶועלְט אוֹיְס רַיְיסָען דָּעם בַּייֶעֶן לַמְדָן [וְזֶה נִקְרָא לַמְדָן־כְּעוּס, הַבַּעַל שֵׁם טוֹב אָמַר שֶׁהוּא בָּא לְעוֹלָם לַעֲקוֹר אֶת עִנְיַן הַלַּמְדָן־ כָּעוּס], וְאָמַר אֵלָיו, אֶלָּא תִּלְמֹד חֻמָּשׁ, מִשְׁנָיוֹת, עֵין יַעֲקֹב, שֻׁלְחָן עָרוּךְ, מִדְרָשׁ וְכַדּוֹמֶה כָּל הַדְּבָרִים הַקְּטַנִּים. כִּי הָר' נָחְמָן נִתְקָרֵב לְמוֹהֲרַנַ"ת בֶּן עֶשְׂרִים שָׁנָה, וְלֹא הָיָה אָז בֶּן־תּוֹרָה, וְאִם הָיָה לוֹמֵד גְּמָרָא הָיָה נִשְׁאָר בְּלַמְדָן וְלֹא בְּצַדִּיק, עַל כֵּן הֵבִין מוֹהֲרַנַ"ת כִּי אִי אֶפְשָׁר שֶׁיִּלְמֹד גְּמָרָא גַּם כֵּן. עַל כֵּן הִרְגִּיל אוֹתוֹ בִּדְבָרִים קְטַנִּים, וּמִזֶּה נַעֲשָׂה גָּדוֹל וְכוּ'. וּפַעַם אַחַת אָמַר מוֹהֲרַנַ"ת אֲנִי גַּם כֵּן רְצוֹנִי לְהִתְפַּלֵּל כְּוָתִיקִין אֲבָל לֹא בְּבֵייְזִין־לַמְדָן. כִּי חָמִיו הָיָה רָגִיל לְהִתְפַּלֵּל וָתִיקִין, וְהָיָה מְקַצֵּר בַּתְּפִלָּה כְּדֵי לִפְגֹּעַ הַנֵּץ:

מב

אָמַר מוֹהֲרַנַ"ת שֶׁאֲנָשִׁים כְּשֵׁרִים הָיוּ אוֹמְרִים שֶׁבֵּין הַמְּצָרִים יֵשׁ לָהֶם יְרִידָה:

מג

מוֹהֲרַנַ"ת אָמַר לְאֶחָד מֵאַנְשֵׁי שְׁלוֹמֵנוּ, בְּחָנוּנִי נָא בָּזֹאת, אִם יִהְיֶה לְךָ אַרְבָּעִים יוֹם רְצוּפִים הִתְבּוֹדְדוּת, בָּוַדַּאי יִהְיֶה לְךָ שִׁנּוּי לְטוֹבָה. פַּעַם אַחַת אָמַר לְר' שְׁמוּאֵל מִטֶּעפְּלִיק עֶר מֵיינְט עֶר אִיז שׁוֹין פַארְטִיג, פַארְגֶעס נִיט אַז דִּי מִשְׁנָה זָאגְט [הוּא חוֹשֵׁב שֶׁהוּא כְּבָר מְסֻדָּר, אַל תִּשְׂבַּח שֶׁהַמִּשְׁנָה אוֹמֶרֶת] כָּל שֶׁעִסְקוֹ עִם הַנָּשִׁים סוּרוֹ רַע. וְר' אֶפְרַיִם חָתָנוֹ שָׁמַע זֹאת, וְנִכְנַס בְּלִבּוֹ מְאֹד לִלְמֹד קַל וָחֹמֶר בְּעַצְמוֹ, שֶׁחָמִיו הָר' שְׁמוּאֵל הַנַּ"ל הוּא זָקֵן, וְהוּא הָיָה רַךְ בְּשָׁנִים כַּמָּה הוּא צָרִיךְ לִירֹא מִזֶּה, כִּי הוּא גַּם כֵּן הָיָה עִסְקוֹ בְּתַכְשִׁיטֵי נָשִׁים. וּפַעַם אַחַת מָצְאוּ לְר' אֶפְרַיִם בֶּן ר' נַפְתָּלִי הַנַּ"ל בְּעִיר קְיֶעב עַל הַיְרִיד, כִּי מִסְחָרוֹ הָיָה עִם מַרְגָּלִיּוֹת וְעָסַק בְּהִתְבּוֹדְדוּת. כִּי הָיָה אָז בְּלִבּוֹ הִרְהוּר תְּשׁוּבָה בַּמֶּה הוּא עוֹסֵק עַתָּה, וְכִי זֶה הוּא הַתַּכְלִית, וְכִי בִּשְׁבִיל זֶה בָּא לָעוֹלָם וְהָיָה עוֹמֵד בַּצַּד וּבוֹכֶה. וְשָׁאַל אוֹתוֹ אֶחָד מֵאַנְשֵׁי שְׁלוֹמֵנוּ מִפְּנֵי מָה בּוֹכֶה וְהֵשִׁיב לוֹ. אָמַר לוֹ וְכִי פֹּה הַמָּקוֹם לִבְכּוֹת, הוֹלְכִין לְבֵית הַמִּדְרָשׁ

וְשָׁם תִּבְכֶּה. וְעָנָה לוֹ רַבִּי אֶפְרַיִם הַנַּ"ל שֶׁרַבֵּנוּ הַקָּדוֹשׁ אָמַר שֶׁבְּמָקוֹם שֶׁמַּגִּיעַ לְאָדָם הִרְהוּרֵי תְּשׁוּבָה, צָרִיךְ בְּאוֹתוֹ הַמָּקוֹם אֲפִלּוּ בְּאֶמְצַע הַשּׁוּק לְהִתְבּוֹדֵד, וּלְדַבֵּר דִּבּוּרִים לִפְנֵי הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, כִּי עַד שֶׁיֵּלֵךְ לְבֵית הַמִּדְרָשׁ יֵלְכוּ מִמֶּנּוּ הִרְהוּרֵי תְּשׁוּבָה:

מד

מוֹהֲרַנַ"ת זַ"ל כְּשֶׁהָיָה בְּלֶעמְבֶּערְג נִכְנַס לְהַפְּרוֹפֶסוֹר הַזֶּה שֶׁרַבֵּנוּ הַקָּדוֹשׁ הָיָה אֶצְלוֹ, וְהָיָה רוֹצֶה לִשְׁמֹעַ אֵיזֶה דִּבּוּר מֵרַבֵּנוּ הַקָּדוֹשׁ שֶׁהָיָה מְדַבֵּר שָׁמָּה. וְעָנָה לוֹ שֶׁהוּא אֵינוֹ זוֹכֵר, מֵהַטִּרְדָּה שֶׁיֵּשׁ לוֹ כָּל הַיּוֹם. מִזֶּה יְכוֹלִין לִלְמוֹד אֵיךְ צְרִיכִין לַחֲזֹר לִשְׁמֹעַ דִּבּוּר מֵרַבֵּנוּ הַקָּדוֹשׁ:

מה

פַּעַם אַחַת אָמַר מוֹהֲרַנַ"ת זַ"ל, אַצַּדִּיק אַז עֶר שְׁטַארְבְּט אַצַּדִּיק, דְּאַס אִיז דְּבַר פֶּלֶא [צַדִּיק שֶׁהוּא נִפְטָר כְּצַדִּיק – זֶה הוּא דְּבַר פֶּלֶא]. פַּעַם אַחַת אָמַר אַ וִיא אַוַוינְטֶע בָּאְרְד אוּן נָאךְ אַבְּרֶסְלֶבֶר חְסִיד [זָקֵן לָבָן וְעוֹד חָסִיד בְּרֶסְלֶבֶר]. וּפַעַם אַחַת בָּא מוֹהֲרַנַ"ת זַ"ל לַמִּשְׁנָה שֶׁל עֲקַבְיָא בֶּן מַהֲלַלְאֵל אוֹמֵר הִסְתַּכֵּל וְכוּ' וְנִתְלַהֵב מְאֹד מְאֹד, וְאָמַר בְּזֶה הַלָּשׁוֹן, פַּאר וָואס אִיז רַבִּי שִׁמְעוֹן בַּר יוֹחָאי גֶיוֶוען רַבִּי שִׁמְעוֹן בַּר יוֹחָאי – וַויל עֶר הָאט דְּאס גֶיוויסְט. פַּאר וָואס אִיז גֶיוֶוען דֶּער הָאָר"י הַקָּדוֹשׁ דֶּער הָאָר"י הַקָּדוֹשׁ – וַוייל עֶר הָאט גֶעווּסְט. פַּאר וָואס אִיז גֶיוֶוען דֶּער בַּעַל שֵׁם טוֹב הַקָּדוֹשׁ דֶּער בַּעַל שֵׁם טוֹב הַקָּדוֹשׁ – וַויל עֶר הָאט גֶעווּסְט. פַּאר וָואס אִיז גֶיוֶוען דֶּער הַיילִיקֶער רַבִּי דֶּער הַיילִיקֶער רַבִּי – וַויל עֶר הָאט גֶיווּסְט. פַּאר וָואס בֵּין אִיךְ אוֹיךְ אִיךְ – וַוייל אִיךְ וַוייס [מַדּוּעַ הָרַשְׁבַּ"י הָיָה רַשְׁבַּ"י כֵּיוָן שֶׁיָּדַע זֹאת, וּמַדּוּעַ הָאָר"י הַקָּדוֹשׁ הָיָה הָאָר"י הַקָּדוֹשׁ כֵּיוָן שֶׁיָּדַע זֹאת, וּמַדּוּעַ הַבַּעַשֵׁ"ט הָיָה הַבַּעַשֵׁ"ט כֵּיוָן שֶׁיָּדַע, וּמַדּוּעַ רַבֵּנוּ הַקָּדוֹשׁ הָיָה רַבֵּנוּ הַקָּדוֹשׁ כֵּיוָן שֶׁיָּדַע זֹאת, וּמַדּוּעַ אֲנִי כְּמוֹ שֶׁאֲנִי כֵּיוָן שֶׁאֲנִי יוֹדֵעַ], וּפַעַם אַחַת אָמַר מוֹהֲרַנַ"ת זַ"ל הֶגֶם הַחֵן הָאֱמֶת שֶׁהָיָה עַל הַבַּעַל שֵׁם טוֹב הַקָּדוֹשׁ וְעַל רַבֵּנוּ הַקָּדוֹשׁ, זֶה הַחֵן לֹא נִמְצָא בִּי, אֲבָל מֵחֵן שֶׁל שֶׁקֶר אֲנִי נָקִי. אוּן אִיבֶּער דֶּעם הִתְנוֹצְצוּת אֱלֹקוּת וָואס אִיז דָּא אִין מִיר אִיבֶּער דֶּעם אִיז מַיין דַּאוֶוענֶען אַנְדֶערְש, אוּן מַיין לֶערְנִין אַנְדֶערְש, אוּן מַיין עֶסְין אַנְדֶערְש, אוּן מַיין רֶעדִין מִיט מֶענְטְשִׁין אִיז אַנְדֶערְש [וּבְגַלַל הַהִתְנוֹצְצוּת אֱלֹקוּת שֶׁיֵּשׁ בִּי, לָכֵן תִּפִּילָתִי אַחֶרֶת, לְמוּדִי אַחֶרֶת, אֲכִילָתִי אַחֶרֶת, וְדִבּוּרִי עִם בְּנֵי אָדָם אַחֶרֶת]:

מו

פַּעַם אַחַת סִפְּרוּ לְפָנָיו מוֹהֲרַנַ"ת זַ"ל, מַה שֶּׁנּוֹהֲגִים הַחֲסִידִים שֶׁמַּנִּיחִים מַשְׁקֶה הַמְשַׁכֵּר תַּחַת הַכַּר שֶׁלָּהֶם, וּבִזְמַן שֶׁהֵם מְקִיצִים מִשְּׁנָתָם שׁוֹאֲלִים מָשִׁיחַ עֲדַיִן לֹא בָּא, שׁוֹתִין מַשְׁקֶה הַמְשַׁכֵּר הַזֶּה וּמִשְׁתַּכְּרִים וְחוֹזְרִים לִשְׁנָתָם. כִּי הֵם אוֹמְרִים שֶׁכָּל זְמַן שֶׁמָּשִׁיחַ לֹא בָּא,

צָרִיךְ לְיַשֵּׁן הַיֵּצֶר הָרָע. מֵעַן דַּאִרְף פַּאר שְׁלָאפִין דֶּעם יֵצֶר הָרָע, כִּי בִּזְמַן הַשֵּׁנָה אִי אֶפְשָׁר לַחֲטֹא. וְאָמַר לָהֶם מוֹהֲרַנַ"ת זַ"ל שֶׁזֶּה אֵין עֵצָה, אֶלָּא צְרִיכִים לְהַנִּיחַ תְּהִלִּים מְרַאֲשׁוֹתָיו וּבִזְמַן שֶׁמַּקִּיץ מֵהַשֵּׁנָה אִם מָשִׁיחַ לֹא בָּא צְרִיכִין מֵחָדָשׁ (לְצַעֲקֹ מִמַּעֲמַקִּים מֵעֹמֶק הַלֵּב) לוֹמַר תְּהִלִּים:

מזמח

ר' מֵאִיר מִשָּׁעפְּלִיק הָיָה מְגַדּוֹלֵי מְקֹרְבֵי מוֹהֲרַנַ"ת זַ"ל. וְהָיָה דַּרְכּוֹ לִקְבֹּל לִפְנֵי מוֹהֲרַנַ"ת זַ"ל שֶׁהֶעֱבוֹדָה אֵינוֹ מִתְנַהֵג אֶצְלוֹ כַּסֵּדֶר וְהוּא הָיָה מְחַזֵּק אוֹתוֹ. פַּעַם אַחַת בָּא לְפָנָיו וְאָמַר לוֹ שֶׁזֶּה אֵיזֶה זְמַן שֶׁהֶעֱבוֹדָה מִתְנַהֵג אֶצְלוֹ כַּסֵּדֶר. אָמַר לוֹ מוֹהֲרַנַ"ת בְּזֶה הַלָּשׁוֹן: אִיךְ וַוייס נִיט אֶפְשָׁר אִיז דִּיר גוּט, אוּן אִיךְ וַוייס אַז כָּל זְמַן מָשִׁיחַ אִיז נָאךְ נִיט גֶּעקוּמֶען, דַּאִרְף מֶען הַאלְטֶען אִין אַיין רַייסֶען [אֲנִי לֹא יוֹדֵעַ אוּלַי לְךָ טוֹב, אֲבָל אֲנִי יוֹדֵעַ שֶׁכָּל זְמַן שֶׁמָּשִׁיחַ עוֹד לֹא בָּא צָרִיךְ לֶאֱחוֹז כָּל הַזְּמַן בְּלַעֲמוֹל וְלַעֲמוֹל]. אָמַר מוֹהֲרַנַ"ת זַ"ל מִפְּנֵי מָה זָכִיתִי שֶׁלְּעֵת זִקְנָתִי הוֹלַךְ לִי הָעֲבוֹדָה כַּסֵּדֶר, מִפְּנֵי שֶׁהָיָה לִי בֵּימֵי נְעוּרַי הִתְבּוֹדְדוּת הַרְבֵּה. מוֹהֲרַנַ"ת זַ"ל הָיָה לוֹ בְּרָכָה מֵרַבֵּנוּ זַ"ל אֲשֶׁר בְּעֵת שֶׁמַּנִּיחַ אֶת עַצְמוֹ לִישֹׁן יִישַׁן תֵּכֶף. פַּעַם אַחַת סִפְּרוּ לִפְנֵי מוֹהֲרַנַ"ת עַל מְפָרְסָם אֶחָד שֶׁמִּתְפַּלֵּל בַּחֲשַׁאי, וְנִתְרַגֵּשׁ מוֹהֲרַנַ"ת וְאָמַר הֵם מְדַמִּין אֶת עַצְמָם לְרַבֵּנוּ הַקָּדוֹשׁ, נִתְקַיֵּם אֶצְלוֹ שֶׁמָּן בַּחֲשַׁאי כַּמְבאָר בְּהַתּוֹרָה כ"א. וְאָמַר בְּזֶה הַלָּשׁוֹן זָאלִין זַיי זִיךְ אַזוֹי מוּטְשִׁין אוּן דַּאוֶונֶען אַזוֹי וְוי אִיךְ מוּטְשִׁי זִיךְ [שֶׁהֵם יִתְיַגְּעוּ בַּתְּפִלָּה כְּמוֹ שֶׁאֲנִי מִתְיַגֵּעַ]. פַּעַם אַחַת אָמַר מוֹהֲרַנַ"ת זַ"ל לִפְנֵי אַנְשֵׁי שְׁלוֹמֵנוּ אֶת הַתּוֹרָה (ט"ו) שֶׁל אוֹר הַגָּנוּז הַמַּתְחִיל בְּזֶה הַלָּשׁוֹן, מִי שֶׁרוֹצֶה לִטְעֹם טַעַם אוֹר הַגָּנוּז וְכוּ' צָרִיךְ לַעֲסֹק בִּבְחִינַת מִשְׁפָּט שֶׁהוּא הִתְבּוֹדְדוּת. וּכְשֶׁסִּיֵּם הַתּוֹרָה וְהָלְכוּ קְצָת אֲנָשִׁים וְנִשְׁאֲרוּ רַק אַנְשֵׁי שְׁלוֹמֵנוּ. עָנָה וְאָמַר לָהֶם שֶׁהַפֵּרוּשׁ שֶׁל הַתּוֹרָה הוּא כָּךְ מִי שֶׁרוֹצֶה לִטְעֹם אוֹר רַבֵּנוּ הַקָּדוֹשׁ שֶׁהוּא אוֹר הַגָּנוּז יָרְבֶּה בְּהִתְבּוֹדְדוּת:

מט

זוּנְתוֹ שֶׁל מוֹהֲרַנַ"ת הָלְכָה לְעוֹלָמָהּ בִּזְמַן שֶׁהָיָה לְקִיחַת הַנֶּעקְרִיטִין [גִּיוּס צְעִירִים יְהוּדִים לִצְבָא הַצָאר הָרוּסִי] וּמֵתָה מֵחֲמַת הַצַּעַר הַנַ"ל. וְאָמַר עַל זֶה מוֹהֲרַנַ"ת שֶׁצְּרִיכִין לִבְכּוֹת עַל זֶה כְּמוֹ עַל הַגְּזֵרָה הַנַ"ל. ר' יִצְחָק בְּנוֹ שֶׁל מוֹהֲרַנַ"ת זַ"ל הָיָה אָבִיו מַשִּׂיאוֹ לִטְשֶׁרְקַאז וּלְאַחַר הַחֲתֻנָּה הָיְתָה זוּנְתוֹ מְמָאֵן אוֹתוֹ, וְחוֹתְנוֹ אוֹהֲבוֹ מְאֹד וְלֹא רָצָה לְהַנִּיחוֹ. וְחָשַׁב בְּדַעְתּוֹ שֶׁעַכְשָׁו הִיא קְטַנָּה וְאֵין לָהּ שֵׂכֶל שָׁלֵם, וּמַחֲמַת זֶה מְמָאֶנֶת בּוֹ, וְאִם יִשְׁהֶה שָׁנָה אוֹ יוֹתֵר יִהְיֶה לָהּ דַּעַת יוֹתֵר אֶפְשָׁר שֶׁתִּרְצֶה. וּבָא מוֹהֲרַנַ"ת זַ"ל וְאָמַר לְמְחֻתָּנוֹ הַנַ"ל שֶׁיִּבְחֹר לוֹ מַה שֶּׁיִּרְצֶה, אוֹ שֶׁיָּדוּר עִמָּהּ וְאִם לְאוֹ יִהְיֶה גֵּט. וְהוּא עָנָה לוֹ כַּנַ"ל שֶׁיַּמְתִּין אֵיזֶה שָׁנִים עַד שֶׁתִּתְגַּדֵּל וְיִהְיֶה לָהּ שֵׂכֶל יוֹתֵר, כִּי גֵּט לֹא רָצָה חוֹתְנוֹ כִּי אֹהֵב אוֹתוֹ מְאֹד, וְלָדוּר עִמּוֹ הִיא

לֹא רָצְתָה. וּכְשֶׁרָאָה מוֹהֲרַנַ"ת זַ"ל שֶׁאֵין לוֹ שׂוּם עֵצָה, וַיֵּצֵא לַחוּץ וְאָחַז בְּשַׂעֲרוֹת רֹאשׁוֹ וְצָעַק בְּקוֹל גָּדוֹל גְּוַואלְד עֶר קוֹלִיט מַיִן קִינְד [אֲהָהּ! הוּא רוֹצֵחַ אֶת בָּנָי]. עַד שֶׁנִּתְאַסְּפוּ כַּמָּה אֲנָשִׁים וְהִכְנִיסוּ עַצְמָם שֶׁיִּהְיֶה גֵּט. וּפַעַם אַחַת הָיָה מַעֲשֶׂה, שֶׁר' נָתָן הָיָה לוֹ אָח וּשְׁמוֹ לֵייבוּשׁ. וְהָיָה לוֹ מְעַט זְמַן קָטָטָה עִם זוּגָתוֹ וּפֵרַשׁ מִמֶּנָּה. וְאַחַר כָּךְ חָזְרָה וְנִתְפַּתִּית וְנִתְרַצָּה וְנַעֲשָׂה שָׁלוֹם עִמּהּ. וְאָמַר אָז מוֹהֲרַנַ"ת זַ"ל שֶׁזֶּה שֶׁחָזַר וְנַעֲשָׂה שָׁלוֹם עִמָּהּ, זֶה נַעֲשִׂית בְּכֹחַ הַצַּדִּיק הָאֱמֶת שֶׁיֵּשׁ לוֹ כֹּחַ לַהֲפֹךְ מִשְׁמַד לְרָצוֹן. וּפַעַם אַחַת בִּימֵי מוֹהֲרַנַ"ת זַ"ל הָיָה אֶחָד שֶׁנִּשָּׂא אִשָּׁה רָעָה אֲפִלּוּ לַאֲחֵרִים וּלְאַחַר הַנִּשּׂוּאִין נוֹדַע לוֹ וְלֹא יָדַע מַה לַּעֲשׂוֹת כִּי הִקְנִיטָה אוֹתוֹ מְאֹד, וְשָׁאַל לְמוֹהֲרַנַ"ת זַ"ל עֵצָה מַה לַּעֲשׂוֹת, וְהֵשִׁיב לוֹ עֵצָה שֶׁיִּתְפַּלֵּל חֲצִי שָׁנָה שְׁלֵמָה עַל זֶה בְּכָל יוֹם שָׁעָה מְיֻחָד דְּהַיְנוּ שֶׁתִּהְיֶה לְהַלָּן טוֹב אֵלָיו וְלֹא כָּל כָּךְ רַע וְכוּ':

נ

פַּעַם אַחַת אָמַר מוֹהֲרַנַ"ת, אֵיךְ אֶפְשָׁר שֶׁיִּהְיֶה עוֹלָם הַזֶּה כְּשֶׁיֵּשׁ תַּאֲוָה הַיְדוּעָה בָּעוֹלָם:

נא

פַּעַם אַחַת אָמַר אֶחָד לְמוֹהֲרַנַ"ת אוֹמְרִים עֲלֵיכֶם שֶׁאַתֶּם אוֹמְרִים מֶ'וֶועט שְׁמַייסִין עַל שֶׁלֹּא הָיָה [שֶׁיִּעָנְשׁוּ בְּגַלַל שֶׁלֹּא הָיָה] בְּרֶסְלֶבֶר חָסִיד. וַיֹּאמֶר אֲלֵיו אֵינִי אוֹמֵר כֵּן, אֶלָּא שֶׁיִּלְקוּ עַל הַפְּגָמִים, אִם תִּרְאֶה פְּגָמֶיךָ הַגְּדוֹלִים וְתָבִין, אִם הָיִיתָ בְּרֶסְלֶבֶר חָסִיד לֹא הָיָה לְךָ הַפְּגָמִים הָאֵלֶּה:

נב

הִלְכוֹת מַתָּנָה הֲלָכָה ד' "וַיֵּצֵא יַעֲקֹב" נֶאֱמְרָה בְּשַׁבָּת בַּבֹּקֶר אַחַר שֶׁנִּטַּל יָדָיו לֶאֱכֹל שַׁחֲרִית, הִתְחִיל לוֹמַר עַד שֶׁכִּמְעַט נַעֲשָׂה עֶרֶב, וְכִמְעַט שֶׁלֹּא אָכְלוּ סְעֻדָּה שְׁלִישִׁית:

נג

פַּעַם אַחַת בָּא מִכְתָּב לְמוֹהֲרַנַ"ת מִבְּנוֹ הָר' יִצְחָק זַ"ל וְהִתְנַצֵּל לְפָנָיו כִּי בְּעֵת שֶׁהוֹלֵךְ לְהִתְבּוֹדֵד אֵינוֹ יָכוֹל לִפְתֹּחַ אֶת פִּיו, וּמִפָּנֵי זֶה קָשֶׁה לוֹ מְאֹד לְהִתְבּוֹדֵד. וְהֵשִׁיב לוֹ מוֹהֲרַנַ"ת זַ"ל שֶׁזֶּה הָיָה גַּם כֵּן אֵצֶל דָּוִד הַמֶּלֶךְ עָלָיו הַשָּׁלוֹם שֶׁבְּעֵת שֶׁהָלַךְ לְהִתְבּוֹדֵד נִסְתַּם פִּיו, וְלֹא הָיָה יָכוֹל לְהִתְבּוֹדֵד וּלְפָרֵשׂ אֶת לִבּוֹ לִפְנֵי הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, אֲבָל דָּוִד הַמֶּלֶךְ עָלָיו הַשָּׁלוֹם הָיָה חָכָם מְאֹד בַּעֲבוֹדַת הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, וְלֹא הָלַךְ מִשָּׁם וְיָשַׁב אֶת עַצְמוֹ שָׁם וַיִּתְאַנַּח מְאֹד מֵעֹמֶק הַלֵּב, וְצָעַק לְהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ עַל זֶה מַה שֶּׁלִּבּוֹ וּפִיו סָתוּם. עַד שֶׁרִחֵם עָלָיו הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ וַעֲזָרוֹ שֶׁפָּתַח אֶת פִּיו וְדִבֵּר בְּהִתְעוֹרְרוּת גָּדוֹל מְאֹד לְהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ. וְזֶה מֻרְמָז בְּפָסוּק (שְׁמוּאֵל־ב ז) שֶׁכָּתוּב שָׁם וַיֵּשֶׁב דָּוִד לִפְנֵי ה', הֵיכָנוּ מַה שֶּׁכָּתוּב לִפְנֵי ה', דְּהַיְנוּ בְּעֵת שֶׁהָלַךְ לְהִתְבּוֹדֵד, בְּזֶה הַמָּקוֹם יֵשֵׁב אֶת עַצְמוֹ:

ר' מֹשֶׁה בְּרֶסְלֶבֶר אָמַר שֶׁיּוֹתֵר טוֹב לוֹ הַדִּבּוּרִים שֶׁל מוֹהֲרַנַ"ת שֶׁל אַחַר הַבְּדָלָה. וְר' פִּינְחָס יְהוֹשֻׁעַ הָיָה אוֹמֵר שֶׁיּוֹתֵר טוֹב לוֹ הַדִּבּוּרִים שֶׁל שָׁלֹשׁ סְעֻדּוֹת:

נד

ר' נָתָן לֵיבְּלִי רְאוּבֵן'ס הָיָה נִכְנָס בְּכָל יוֹם אֶל בֵּית מוֹהֲרַנַ"ת זַ"ל, וְסִפֵּר שֶׁמּוֹהַרְנַ"ת לֹא הָיָה מְדַבֵּר בְּכָל יוֹם דִּבּוּרֵי יִרְאָה, אֶלָּא שֶׁאִם הָיָה מְדַבֵּר פַּעַם אַחַת דִּבּוּרֵי יִרְאָה, הָאֵב אִיךְ שׂוֹין אָפּ גִּינוּמֶען פַּאר שְׁטֶעְנְדִיג [כְּבָר קִבַּלְתִּי לְתָמִיד]:

נה

פַּעַם אַחַת אָמַר מוֹהֲרַנַ"ת, "תּוֹעֲבַת ה' כָּל גְּבַהּ לֵב". וְדָחַק תֵּבַת כָּל, אֲפִלּוּ בְּתוֹרָה וּתְפִלָּה:

נו

בְּעֵת הַמַּחֲלֹקֶת אָמַר מוֹהֲרַנַ"ת לְאַנְשֵׁי שְׁלוֹמֵנוּ, כָּל זֶה מִפְּנֵי שֶׁאֵינְכֶם אֲנָשִׁים כְּשֵׁרִים כָּרָאוּי. אָמְרוּ לוֹ עַל כָּל פָּנִים אָנוּ רוֹצִים לֶאֱחֹז בְּרַבֵּנוּ זַ"ל. אָמַר לָהֶם מוֹהֲרַנַ"ת זַ"ל, אִיהר זָענְט ווי אַזוי אִיהר זָענְט, אוּן אִיהר ווילְט זִיךְ נָאךְ הַאלְטִין אִין אַזוֹי אַ רֶבִּין אִיבֶּער דֶּעם גֵּייט אוֹיף אַיִיךְ אַזוֹינְס אִיבֶּער [אַתֶּם כְּמוֹ שֶׁאַתֶּם, וַעֲדַיִן אַתֶּם רוֹצִים לְהֵאָחֵז בְּרֶבֶּי כָּזֶה לָכֵן עוֹבֵר עֲלֵיכֶם מַה שֶּׁעוֹבֵר]:

נז

בְּעֵת שֶׁהָיָה מוֹהֲרַנַ"ת יָתוֹם אַחֲרֵי אִמּוֹ, שָׁאַל אֶת רַבֵּנוּ זַ"ל בַּמֶּה יוּכַל לַעֲשׂוֹת טוֹבָה לְאִמּוֹ, וְהֵשִׁיב לוֹ, דּוּ זְאלְסְט מַאכִין אֲשֶׁר יָצַר עֲרִינְסְט [תְּבָרֵךְ "אֲשֶׁר יָצַר" בִּרְצִינוּת]. וְכֵן לְמַחֲשַׁבְתּוֹ שֶׁצָּרִיךְ לַעֲשׂוֹת בִּרְכַּת אֲשֶׁר יָצַר:

נח

פַּעַם אַחַת בָּא ר' נַחְמָן מִטּוּלְטְשִׁין אֶל מוֹהֲרַנַ"ת בַּעֲלִיָּתוֹ וְרָאָה שֶׁהוּא כּוֹתֵב, וְלֹא רָצָה לְבַלְבֵּל אוֹתוֹ. וְאַחַר כָּךְ רָאָה אֶת הַכְּתָב שֶׁל הַתְּפִלָּה "לָמָּה פָּנֶיךָ תַּסְתִּיר" שֶׁהָיָה מָלֵא דְּמָעוֹת:

נט

אֶחָד מֵאַנְשֵׁי שְׁלוֹמֵנוּ שֶׁהָיָה סוֹחֵר וְנָסַע עִם סְחוֹרָה, וּבַדֶּרֶךְ נָפַל גֶּשֶׁם. וּפָרַשׂ הָאִישׁ יְרִיעָה (פַּאלָאטְקָע) אֹהֶל וַיֵּשֶׁב לִלְמֹד. וּבֵין כָּךְ עָבַר מוֹהֲרַנַ"ת זַ"ל וְקָרָא אוֹתוֹ. אַחַר כָּךְ סִפֵּר מוֹהֲרַנַ"ת שֶׁרָאָה שֶׁהָאִישׁ נֶהֱנָה מְאֹד מֵהַגֶּשֶׁם, שֶׁעַל יְדֵי כָּךְ יָכוֹל לַעֲבֹד אֶת הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, כִּי בְּוַדַּאי אִי אֶפְשָׁר עַתָּה לִסְחֹר:

ס

מוֹהֲרַנַ"ת הָיָה אוֹמֵר, מִלְחֶמֶת גּוֹג וּמָגוֹג אֵינוֹ נִזְכָּר בְּמִגִּלַּת סְתָרִים, מַשְׁמַע שֶׁיִּהְיֶה אֶפִּיקוֹרְסוּת בָּעוֹלָם, וְזֶה יִהְיֶה נִסָּיוֹן שֶׁלָּנוּ וְשֶׁל מָשִׁיחַ:

סא

פַּעַם אַחַת שָׁלַח רַב אֶחָד לְר' נָתַנְאֵל טֶעפְּלִיקֶער שֶׁלֹּא יִתֵּן לְמוֹהֲרַנַ"ת לְהִתְאַכְסֵן אֶצְלוֹ כְּשֶׁיָּבוֹא לְטֶעפְּלִיק. וְהֵשִׁיב לוֹ: זֶה אִי אֶפְשָׁר, שֶׁמּוֹהֲרַנַ"ת אֵין לוֹ שׁוּם מָקוֹם לְהִתְאַכְסֵן כִּי אִם אֶצְלִי, וּמַה שֶּׁהָרַב מַפְחִיד אוֹתִי מָה אוּכַל לַעֲשׂוֹת. וְכֵן הָיָה. וְר' נָתַנְאֵל יָרֵא שָׁמָּא יִשְׁמַע מוֹהֲרַנַ"ת מִן הַמִּכְתָּב הַנַ"ל, עַל כֵּן שָׁלַח מִכְתָּב לְמוֹהֲרַנַ"ת זַ"ל שֶׁאֵינוֹ שׁוֹמֵעַ לְדִבְרֵי הָרַב הַנַ"ל כְּלָל. וְאַחַר כָּךְ כְּשֶׁבָּא מוֹהֲרַנַ"ת לְטֶעפְּלִיק נִתְאַכְסֵן בְּבֵית רַבִּי נָתַנְאֵל בְּכָבוֹד גָּדוֹל, וְעָשָׂה סְעֻדָּה גְּדוֹלָה עֲבוּרוֹ, וּבִתּוֹ נְזִדְּרָזָה וְעָשְׂתָה טֵייגְלִיךְ [כְּמִין מַאֲכָל בָּצֵק מְטֻגָּן] לִכְבוֹד מוֹהֲרַנַ"ת. אַחַר כָּךְ רָאָה מוֹהֲרַנַ"ת שֶׁיֵּשׁ לְרַבִּי נָתַנְאֵל קְצָת גַּדְלוּת, אָמַר לוֹ מוֹהֲרַנַ"ת אֶפְשָׁר מֵיינְטוּ אַז אֶן דִּיר וָואלְט אִיךְ קֵיין סְטַאנְצִייַע נִיט גִיהַאט, אִיךְ אֶהן דִּיר קָאן זִיךְ בַּאגֶעהָן, דּוּא אֶהָן מִיר נִיט [אוּלַי אַתָּה חוֹשֵׁב שֶׁבִּלְעָדֶיךָ לֹא הָיָה לִי אַכְסַנְיָא, אֲנִי בִּלְעָדֶיךָ אֶסְתַּדֵּר, אַתָּה בִּלְעָדַי לֹא]. אַחַר כָּךְ שָׁמַע הָרַב הַנַ"ל הַדְּבָר הַזֶּה, וְאָמַר שֶׁבִּשְׁבִיל הַדָּבָר הַזֶּה לֹא יִהְיֶה לָהּ בָּנִים לְבֵית הָר' נָתַנְאֵל, וַתֹּאמֶר מָה אֲנִי יְכוֹלָה לַעֲשׂוֹת. אַחַר כָּךְ אָמַר מוֹהֲרַנַ"ת לְר' נָתַנְאֵל, עַתָּה פָּתַח הָרַב אֶת פִּי לְהִתְפַּלֵּל עָלֶיהָ לְהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, וְנִפְקְדָה בְּבֵן זָכָר. וְר' נָתַנְאֵל הָיָה מְקֹרָב לְרַבֵּנוּ זַ"ל, וּפַעַם אַחַת נָתַן לְרַבֵּנוּ זַ"ל עֲשָׂרָה אֲדֻמִּים וְשִׁבַּח אוֹתוֹ רַבֵּנוּ זַ"ל וְאָמַר שֶׁמַּעוֹלָם לֹא הָיָה לוֹ כְּמוֹ כֵן. וְאָמַר שֶׁהוּא אוֹהֵב אֶת הָרֶעבְּנְדְלִיךְ שֶׁל הָר' נָתַנְאֵל, מִפְּנֵי שֶׁהָיָה קַמְצָן גָּדוֹל, וְזֶה הָיָה אֶצְלוֹ מְסִירוּת נֶפֶשׁ לְכַף אֶת יְצָרוֹ. פַּעַם אַחַת הִבְטִיחַ לִתֵּן לְמוֹהֲרַנַ"ת שְׁנֵים עָשָׂר רוּבֶּל כֶּסֶף עַל בְּנִין הַקִּלּוּיז, וְנָתַן לוֹ מִתְּחִלָּה שִׁלְשָׁה רוּבֶּל כֶּסֶף, וְאַחַר כָּךְ נָתַן לוֹ עוֹד הַפַּעַם שִׁלְשָׁה רוּבֶּל כֶּסֶף, עַד שֶׁנָּתַן הַכֹּל בְּכַמָּה פְּעָמִים. וּכְשֶׁנֶּחֱלָה ר' נָתַנְאֵל בָּא אֶצְלוֹ ר' נָתָן אָמַר לוֹ ר' נָתַנְאֵל לְר' נָתָן קַיְימוּ בִּי הַגְּמָרָא 'יְהִיב לֵהּ יְדֵהּ' וְכוּ'. אָמַר לוֹ מוֹהֲרַנַ"ת לְאוֹ כָּל אָדָם יָכוֹל לַעֲשׂוֹת אֶת הַדָּבָר הַזֶּה. אָמַר לוֹ רַבִּי נָתַנְאֵל אֲנִי מַאֲמִין שֶׁאַתֶּם יְכוֹלִין לַעֲשׂוֹת זֹאת, אָמַר לוֹ מוֹהֲרַנַ"ת לֹא בְּכָל אָדָם יְכוֹלִין לַעֲשׂוֹת אֶת הַדָּבָר הַזֶּה. אַחַר כָּךְ הָלַךְ מֵאִתּוֹ מוֹהֲרַנַ"ת, וַיֵּלֶךְ דֶּרֶךְ הַקֶּעךְ [הַמִּטְבָּח]. וַיֹּאמֶר לְבִתּוֹ שֶׁל ר' נָתַנְאֵל אִם יִתֵּן ר' נָתַנְאֵל אֶת הַצְּדָקָה יוֹתֵר מִכְּפִי יְכָלְתּוֹ, אֶפְשָׁר שֶׁיִּחְיֶה עוֹד. אָמְרָה לוֹ אִלֵּךְ וְאֹמַר זֹאת לְאָבִי, אָמַר לָהּ מוֹהֲרַנַ"ת אִיךְ וּויל עֶהר זָאל זִיךְ אַלֵיין אָנְשְׁטוֹיֶסְען [אֲנִי רוֹצֶה שֶׁהוּא יִתְאַמֵּץ מֵעַצְמוֹ]. וּפַעַם אַחַת הָיָה מוֹהֲרַנַ"ת בְּיַחַד עִם הָרַב הַנַ"ל וְדִבֵּר הָרַב הַנַ"ל מֵהַקַּמְצָנוּת שֶׁל ר' נָתַנְאֵל, וְסִפֵּר אֵז שֶׁפּוֹסֵק אֶחָד לֹא נִפְסְקָה הֲלָכָה כְּמוֹתוֹ, מִפְּנֵי שֶׁהָיָה קַמְצָן. וְזֶה הַדָּבָר הָיָה בְּסוֹד לִיחִידֵי הַדּוֹרוֹת, וְנֶעֱנַע ר' נָתָן בְּרֹאשׁוֹ כְּאִלּוּ יוֹדֵעַ. וְכָפַף הָרַב הַנַ"ל רֹאשׁוֹ לְמוֹהֲרַנַ"ת שֶׁיֹּאמַר לוֹ, וְאָמַר לוֹ, וְנִתְפַּעֵל הָרַב הַנַ"ל וְאָמַר לְמוֹהֲרַנַ"ת הֲלֹא בְּוַדַּאי הֱיִיתֶם צְרִיכִים לֵילֵךְ בְּבִגְדֵי מֶשִׁי. וְהֵשִׁיב לוֹ מוֹהֲרַנַ"ת זֹאת גַּם כֵּן חַיָּב ר' נָתַנְאֵל:

סב

תּוֹרָה א' מְצָא מוֹהֲרַנַ"ת אַחַר הַדְּפָסָה הָרִאשׁוֹנָה בְּסִגְנוֹן אַחֵר, לֹא כְּמוֹ שֶׁנִּדְפַּס בַּהַדְפָסָה הָרִאשׁוֹנָה, וְנִרְאֶה לוֹ מַה שֶׁמָּצָא אַחַר כָּךְ. וְעַל כֵּן כְּשֶׁהִדְפִּיס הַסִּפּוּרֵי מַעֲשִׂיּוֹת וְאַחַר כָּךְ הִדְפִּיס אֶת הַתּוֹרָה א' אֵצֶל הַסִּפּוּרֵי מַעֲשִׂיּוֹת, וְאַחַר כָּךְ הִדְפִּיס אוֹתָהּ בְּלֶעמְבֶּרְג כְּמוֹ שֶׁנִּדְפַּס עַכְשָׁו. רַב אֶחָד הָיָה לוֹ קִנְאָה עַל רַבֵּנוּ זַ"ל עַל שֶׁהַמַּגִּיד מִטִּירָאוִויצָע נוֹסֵעַ אֵלָיו, וְהָיָה רָגִיל לְשַׁלֵּחַ אֲנָשִׁים לְהַמַּגִּיד וְדִבְּרוּ מַלְשִׁינוּת עַל רַבֵּנוּ זַ"ל וְכוּ'. וְהָלַךְ הַמַּגִּיד אֵצֶל חוֹתְנוֹ ר' יִצְחָק, שֶׁהָיָה מְקֹרָב לְרַבֵּנוּ זַ"ל, וְשָׁאַל אוֹתוֹ אִם יֵשׁ לוֹ כְּתָבִים מֵרַבֵּנוּ זַ"ל. וְהֶרְאָה לוֹ הַתּוֹרָה ב' אֱמֹר אֶל הַכֹּהֲנִים. וְנִתְפַּעֵל הַמַּגִּיד מְאֹד וְאָמַר מָה אֹמַר עַל הַתּוֹרָה שֶׁהוּא זֹהַר – הֵם גְּבוֹהִים מִזֹּהַר; הֵם תִּקּוּנִים הֵם גְּבוֹהִים מִתִּקּוּנִים; וּבְזֶה מְאֹד הַמַּלְשִׁינִים הַנַ"ל. אֶחָד שְׁאַל לְמוֹהֲרַנַ"ת מִי גָּדוֹל! הַקָּטָן שֶׁמְּקֹרָב לְצַדִּיק, אוֹ הַגָּדוֹל שֶׁאֵינוֹ מְקֹרָב, אָמַר לוֹ הֶלֹא בִּימֵי מֹשֶׁה רַבֵּנוּ עָלָיו הַשָּׁלוֹם, שֶׁאִם אֶחָד הָיָה עוֹשֶׂה דָּבָר גָּדוֹל לְהַמִּשְׁכָּן וְלֹא הֱבִיאוֹ לְמֹשֶׁה רַבֵּנוּ בְּוַדַּאי לֹא הָיָה שׁוּם חֶשְׁבּוּת כְּלָל, אֲבָל מִי שֶׁעָשָׂה דָּבָר קָטָן וֶהֱבִיאוֹ אֶל מֹשֶׁה בְּוַדַּאי הָיָה חָשׁוּב מְאֹד. וְאָמַר אָז הַתּוֹרָה ב' הַנַ"ל, שֶׁדִּיְקָא מֹשֶׁה יוּכַל לְעַיְלָא שְׁיַיפָּא בִּשְׁיַיפָּא:

סג

פַּעַם אַחַת סִפְּרוּ לְמוֹהֲרַנַ"ת שֶׁר' נַפְתָּלִי הוּא כַּעֲסָן. וְאָמַר מוֹהֲרַנַ"ת לֹא יָדַעְתִּי שֶׁהוּא גָּדוֹל כָּל כָּךְ, שֶׁעַל כָּל אֵלֶּה הוּא ר' נַפְתָּלִי, שֶׁהַבַּעַל דָּבָר אֵינוֹ יָכוֹל לְהַפִּילוֹ עַל יְדֵי כַּעַס. וּפַעַם אַחַת הָיוּ מְסַפְּרִים אֵיזֶה אֲנָשִׁים זֶה עַל זֶה, וְשָׁאַל אֶחָד אֶת הַשֵּׁנִי מִפְּנֵי מָה עָשָׂה הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ גְּזֵרוֹת נָעקְרֶעטִין פֹּה בְּרוּסְיָא, בִּשְׁלָמָא בְּקִיר"ה הָיָה עִנְיָן הַזֶּה מִפְּנֵי שְׁקְרִיעוּ אֶת סִפְרֵי הַתּוֹלְדוֹת זַ"ל. וְהֵשִׁיב הַשֵּׁנִי אֶפְשָׁר מִפְּנֵי שְׁקְרִיעוּ סִפְרֵי ר' נַחְמָן מִבְּרַסְלֶב. וְר' נַפְתָּלִי סִפֵּר מִזֶּה וְאָמַר, מִפְּנֵי שֶׁהָעוֹלָם הָיוּ חוֹלְקִים עַל הָאֲרִ"י הַקָּדוֹשׁ נְגָזַר עַל הָעוֹלָם גְּזֵרַת ת"ח. וּמִפְּנֵי שֶׁהָיוּ מִתְנַגְּדִים עַל הַבַּעַל שֵׁם טוֹב זַ"ל נִגְזַר עַל הָעוֹלָם גְּזֵרַת נַאנְטִי (שֶׁהָיָה אַחַר פְּטִירַת הַבַּעַל שֵׁם טוֹב בִּשְׁנַת תק"ך). וּבְשָׁבִיל שֶׁהָיָה הִתְנַגְּדוּת עַל רַבֵּנוּ זַ"ל, נִגְזַר עַל הָעוֹלָם גְּזֵרַת נָעקְרֶעטִין וְכָל הַגְּזֵרוֹת עַד בֵּיאַת מְשִׁיחַ צִדְקֵנוּ בִּמְהֵרָה בְּיָמֵינוּ אָמֵן. וּפַעַם אַחַת סִפֵּר רַבֵּנוּ זַ"ל, רָאִיתִי בָּעוֹלָם הָעֶלְיוֹן שֶׁמִּתְפַּלֵּל אֶחָד אֵיזֶה תְּפִלָּה וְכוּ' (וְשִׁבַּח מְאֹד אֶת הַתְּפִלָּה) הָאִבּ אִיךְ אוֹיךְ גִּידֶעקְט דָּאס פָּנִים הָאִבּ אִיךְ גִּיזֶעהן אַז דָּאס אִיז מַיין נַפְתָּלִי [גִּלִּיתִי אֶת פָּנָיו וְרָאִיתִי שֶׁזֶּה נַפְתָּלִי שֶׁלִּי]. וּפַעַם אַחַת הָיָה מַעֲשֶׂה בְּעֵת הַנָּעקְרִיטִין שֶׁהַדֶּרֶךְ הָיָה אֲפִלּוּ מִי שֶׁהָיָה לוֹ בִּיילֶעט חֲרוּת [תְּעוּדַת שִׁחְרוּר], הָיוּ מְחַפְּשִׂין וְלוֹקְחִים הַבִּיילֶעט וְקוֹרְעִים אוֹתוֹ וּמַעֲלִילִים שֶׁאֵין לוֹ בִּיילֶעט, כְּדֵי לִקַּח אוֹתוֹ לְאִישׁ חַיִל. וְהָיָה אֶחָד שֶׁהִשְׂכִּיר אֶת בְּנוֹ שֶׁיִּהְיֶה אֵצֶל ר' נַפְתָּלִי. וּפַעַם אַחַת בָּאוּ אֵצֶל רַבִּי נַפְתָּלִי וּמָצְאוּ אֶת הַבָּחוּר וְשָׁאֲלוּ בִּיילֶעט. וַיִּירָא אֲבִיו שְׁיִקְרְעוּ הַבִּיילֶעט, עַל כֵּן עָשָׂה קוֹלוֹת עַד שֶׁהִתְקַבְּצוּ כָּל הָעִיר, וְאָז לֹא

יֵרֵא עוֹד לְהַרְאוֹת הַבִּילְעָט כִּי כֻּלָּם יִהְיוּ עֲדִים. וְרַבִּי נַפְתָּלִי הִתְפַּלֵּל אָז מִנְחָה, וַיִּירָא הָאִישׁ הַנַּ"ל שֶׁרַבִּי נַפְתָּלִי לֹא יַקְפִּיד עַל שֶׁבִּלְבְּלוֹ מִתְּפִלָּתוֹ. וּבְשָׁעַת הַסְּעֻדָּה בִּקֵּשׁ מִמֶּנּוּ שֶׁיִּמְחֹל לוֹ. וְרַבִּי נַפְתָּלִי הֵשִׁיב לוֹ שֶׁאֵינוֹ יוֹדֵעַ כְּלָל מִכָּל הַמַּעֲשֶׂה, כִּי תְּפִלָּתוֹ הָיְתָה בְּהִתְפַּשְּׁטוּת הַגַּשְׁמִיּוּת, עַד שֶׁהָרַעַשׁ מִכָּל הָעִיר שֶׁהָיָה בְּבֵיתוֹ וְהוּא לֹא שָׁמַע כְּלָל:

סד

פַּעַם בְּשִׁעַת דְּחֻקוֹ שֶׁל מוֹהֲרַנ"ת הָיָה שֶׁהִגִּיעַ יָרִיד הָאַחֲרוֹן שֶׁל עֶרֶב פֶּסַח וְעוֹד לֹא הָיָה לוֹ צָרְכֵי פֶּסַח. וּבְכֵן בַּהַשְׁכָּמָה יוֹם זֶה עוֹד קֹדֶם הַתְּפִלָּה הִתְחִילָה זוּגָתוֹ דִּישֶׁעל עָלֶיהָ הַשָּׁלוֹם לְהִתְאוֹנֵן לְפָנָיו עַל זֶה, בְּהַצָּעוֹת טַעֲנוֹתֶיהָ הַנִּשְׁמָעוֹת לוֹ וּמַדְאִיבִים אֶת נַפְשׁוֹ כָּל כָּךְ עַד שֶׁעַל זֶה הֵעִיד וְאָמַר אַחַר כָּךְ לִפְנֵי אַנְשֵׁי שְׁלוֹמֵנוּ אוֹי הָאט זִיא מִיט מִיר אָבְּגְלֶעְרִינְט אַ פֶּרֶק פּוּן מָרָה שְׁחוֹרָה [אוֹי הִיא לִמְדָה אוֹתִי פֶּרֶק בְּמָרָה שְׁחוֹרָה]. בְּכָל זֹאת כְּשֶׁהִגִּיעַ זְמַן הַתְּפִלָּה חִזֵּק אֶת עַצְמוֹ בְּכָל מִינֵי הִתְחַזְּקוּת בְּכָל עֹז וְתַעֲצוּמוֹת בֶּאֱמוּנָה וּבְטָחוֹן לְדַבֵּק אֶת עַצְמוֹ בְּהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, וְהִתְפַּלֵּל תְּפִלָּתוֹ עַד שֶׁאַחַר הַתְּפִלָּה הֵעִיד הַר' נַחְמָן טוּלְטְשִׁינֶעֶר עָלָיו שֶׁרָאָה אוֹתוֹ בְּפָנִים צְהֻבּוֹת וּשְׂמֵחִים כְּמוֹ שֶׁנִּתְמַלֵּא חֶסְרוֹנוֹ. וְכֵן בְּיוֹם זֶה הָיָה יוֹמָא דְּשׁוּקָא בִּבְרֶסְלֶב, שֶׁדָּרֵךְ אַנְשֵׁי רָאריד סָמוּךְ לִבְרֶסְלֶב הִיא לָבוֹא לְשָׁמָּה עַל הַיָּרִיד. וּבָאוּ אֵלָיו שְׁנַיִם אוֹ שְׁלֹשָׁה אֲנָשִׁים מֵאַנְשֵׁי שְׁלוֹמֵנוּ וְנָתְנוּ לוֹ סְכוּם הָגוּן וְנִתְמַלֵּא חֶסְרוֹנוֹ בַּכֹּל מִכֹּל כֹּל. וְהַשָּׁעָה שֶׁנָּתְנוּ לוֹ אָמַר הַר' נַחְמָן הַנַּ"ל שֶׁלֹּא רָאָה בְּפָנָיו שׁוּם שִׁנּוּי שֶׁל שִׂמְחָה יְתֵרָה, בִּשְׁבִיל שֶׁעוֹד קֹדֶם שֶׁבָּאוּ הָיָה מָלֵא בְּבִטָּחוֹן חָזָק בְּהִתְמַלְּאוּת הַחֶסְרוֹן כְּמֻנָּח בְּכִיסוֹ, וְאַךְ אֲנָשִׁים אֵלּוּ זָכוּ לִהְיוֹת הַשְּׁלוּחִים לְמַצָּוָה רַבָּה זוֹ.

בְּטוּלְטְשִׁין הָיָה אֶחָד הַר' יוֹסִיל הוֹיזְנֶער שֶׁזָּכָה לִשְׁבוֹת שַׁבָּת אֶחָד אֵצֶל רַבֵּנוּ ז"ל, וְהוּא הָיָה גַּם מְעַט מְלֻמָּד בְּשָׁפָה רוּסִית וְחָשׁוּב גַּם אֵצֶל שָׂרִים. וּבְכֵן הָיָה מִנְכְּבְּדֵי הָעִיר בַּעַל דֵּעָה וּדְבָרָיו נִשְׁמָעִים, וְעַל פִּיו נִתְמַנָּה הָר' יִצְחָק בֶּן מוֹהֲרַנ"ת ז"ל לִמְנַהֵל בְּהַפָּאסְט [הַדֹּאַר] בְּטוּלְטְשִׁין. אַחַר כָּךְ כְּשֶׁנִּתְגַּבֵּר הַמַּחֲלֹקֶת עַל אַנְשֵׁי שְׁלוֹמֵנוּ. וּלְהַמִּתְנַגְּדִים הָיָה לַעֲשׂוֹת לְאַנְשֵׁי שְׁלוֹמֵנוּ כָּל מַה שֶּׁלִּבָּם חָפֵץ. וְכָל מִי שֶׁלֹּא קִלֵּל אֶת מוֹהֲרַנ"ת ז"ל סִימָן שֶׁהוּא גַּם כֵּן בְּרֶסְלֶבֶר וּמֻתָּר לְקַפֵּחַ פַּרְנָסָתוֹ. וּבְכֵן הֵחֵלּוּ הַמִּתְנַגְּדִים לְדַבֵּר עַל לֵב הָרַב ר' יוֹסִיל הַנַּ"ל שֶׁיְּקַפַּח גַּם אֶת פַּרְנָסַת ר' יִצְחָק הַנַּ"ל שֶׁהוּא נוֹסֵעַ לְאֲבִיו לִבְרֶסְלֶב. וְהָר' יוֹסִיל הַנַּ"ל דָּחָה אוֹתָם בָּזֶה וְכִי בִּשְׁבִיל שֶׁנּוֹסֵעַ הוּא לִבְרֶסְלֶב לְאֲבִיו הוּא אוֹת שֶׁהוּא בְּרֶסְלֶבֶר אֵין מִזֶּה רְאָיָה, הוּא סְתָם נוֹסֵעַ לְכָבוֹד אֵלָיו, וְהַמִּתְנַגְּדִים הֶכְרְחוּ לְקַבֵּל דְּבָרָיו. אָמְנָם כְּשֶׁהִגִּיעַ הַזְּמַן לִנְסֹעַ לְאוּמַן עַל רֹאשׁ הַשָּׁנָה אָז הָיָה בֶּאֱמֶת הַר' יִצְחָק הַנַּ"ל בִּמְצוּקָה, בְּאֹם יִסַּע לְשָׁמָּה אָז יִהְיֶה הוֹכָחָה גְּדוֹלָה שֶׁהוּא בְּרֶסְלֶבֶר וּבְכֵן הַקְּדִים לִנְסֹעַ לְאֲבִיו מוֹהֲרַנ"ת ז"ל לִשְׁאֹל אֶת פִּיו מַה יַּעֲשֶׂה עַכְשָׁו עַל זֶה אָמַר לוֹ אָבִיו שֶׁהַנְּסִיעָה לְאוּמַן עַל רֹאשׁ הַשָּׁנָה זֶה עוֹלֶה עַל הַכֹּל

וּמְחֻיָּבִין זֹאת לְקַיֵּם בִּמְסִירוּת נֶפֶשׁ. מוּבָן שֶׁלֹּא הִשְׁגִּיחַ עַל שׁוּם דָּבָר, וְעַל רֹאשׁ הַשָּׁנָה נָסַע לְאוּמַן. עֲבַר הָרֹאשׁ הַשָּׁנָה הֵבִין הָר' יִצְחָק הַנַּ"ל שֶׁלַּחֲזֹר לְבֵיתוֹ אִי אֶפְשָׁר לוֹ הֲלֹא עַכְשָׁו בְּוַדַּאי הוּא מְחֻסַּר פַּרְנָסָה. וְאִשְׁתּוֹ הַשֵּׁנִיָּה גַּם כֵּן הָיְתָה מִצַּד הַמִּתְנַגְּדִים (שֶׁעָלֶיהָ אָמַר מוֹהֲרַנַ"ת אִלּוּ לֹא הָיָה כְּבָר מְגָרֵשׁ מֵאִשָּׁה הָרִאשׁוֹנָה, הָיָה מְצֻוֶּה עָלָיו לְגָרְשָׁהּ), וְעַכְשָׁו עוֹד לָהּ טַעֲנָה הַנִּשְׁמַעַת "פַּרְנָסָה" אִם כֵּן עָלָיו לִהְיוֹת נָע וָנָד בֵּין אַנְשֵׁי שְׁלוֹמֵנוּ וְלִהְיוֹת פָּרוּשׁ מֵעִסְקֵי הָעוֹלָם הַזֶּה לְגַמְרֵי, רַק זֹאת לֹא יָדַע לְאָן יַעֲשֶׂה דַּרְכּוֹ רִאשׁוֹנָה. וּבְכֵן בָּא לְאָבִיו זַ"ל לִשְׁפֹּךְ לִפָּנָיו אֶת מְרִירוּת לִבּוֹ, וּלְבַסּוֹף שָׁאַל אוֹתוֹ לְאֵיזֶה מָקוֹם לִנְסֹעַ בְּזוֹ הָרֶגַע. מוֹהֲרַנַ"ת זַצַ"ל בְּגֹדֶל חָכְמָתוֹ וְצִדְקָתוֹ הֵבִין אַחֶרֶת, וְאָמַר לוֹ אַדְרַבָּא! שׁוּב לְבֵיתְךָ לְטוּלְטְשִׁין וְיָשָׁר לְבֵיתְךָ, וְאִשְׁתְּךָ כִּי תִּפְעֹר פִּיהָ בְּטַעֲנוֹתֶיהָ וְצַעֲקוֹתֶיהָ, אַתָּה לֹא תַּעֲנֶה דָּבָר אַךְ תִּשְׁתֹּק. כְּשֶׁתַּפְרִיעַ לְךָ מֵאֵיזֶה עֵסֶק שֶׁתַּעֲסֹק בְּבֵיתְךָ אַל תִּפְחַד מִמֶּנָּה וְלַעֲזֹב אֶת הָעֵסֶק. תֹּאמַר לָהּ בְּעַזּוּת שֶׁאַתָּה בַּעַל הַבַּיִת. כִּי תָּרִים יָד לְהַכּוֹתְךָ אַתָּה תָּרֵם מַטֶּךָ. בְּקִצּוּר אֲמָרִים אַל תִּירָא מִמֶּנָּה כְּלָל וּכְלָל. וְאִם אוֹדוֹת פַּרְנָסָה ה' רַב לְהוֹשִׁיעַ. וּבְכֵן מֵהֵר הָר' יִצְחָק הַנַּ"ל לְקַיֵּם אֶת דִּבְרֵי אָבִיו וְחָזַר לְטוּלְטְשִׁין וְיָשַׁר לְבֵיתוֹ. וְשָׁם הַכֹּל כְּמוֹ שֶׁאָמַר לוֹ אָבִיו זַ"ל, אִשְׁתּוֹ הֵחֵלָּה לִצְעֹק וְהוּא שׁוֹתֵק. מַפְרִיעָה הִיא אוֹתוֹ מֵאֵיזֶה עֵסֶק שֶׁעֵסֶק, וְהוּא עוֹשֶׂה אֶת שֶׁלּוֹ – "אֲנִי בַּעַל הַבַּיִת", מְנַסָּה הִיא לְהָרִים אֶת יָדָהּ עָלָיו, וְהוּא הִקְדִּים נֶגְדָּהּ עִם הַקַּאטְשֶׁעֶרְע [מִין מוֹט]. וּמִפְּרַנְסַת הַפָּאסְט כְּמוּבָן הִסִּיחַ דַּעְתּוֹ. לְמַחֲרָתוֹ בְּדַרְכּוֹ הִלּוֹכוֹ בִּרְחוֹב הָעִיר, נִפְגַּשׁ עִם הָר' יוֹסִיל הַנַּ"ל שֶׁזָּכָה לִשְׁבוּת שַׁבָּת אֶחָד אֵצֶל רַבֵּנוּ זַ"ל. וּבְכֵן אַדְרַבָּה הוּא הִתְחִיל לְדַבֵּר עִם הָר' יִצְחָק וְשָׁאַל אוֹתוֹ בְּתַמָּהּ, מַדּוּעַ אֵינְךָ בָּא אֶל הַפָּאסְט? אַל תִּירָא וְאַל תֵּחַת, שׁוּב אֶל הַפָּאסְט וְהַכֹּל כְּמִקֹּדָם. כְּשֶׁהִגִּיעַ עֶרֶב יוֹם הַכִּפּוּרִים, מֵאֵימַת יוֹם הַדִּין שֶׁהָיְתָה בֶּאֱמֶת בַּדּוֹרוֹת הַקּוֹדְמִים עַל כָּל זֶרַע יִשְׂרָאֵל מִקָּטָן וְעַד גָּדוֹל, אִשְׁתּוֹ גַּם כֵּן עָשְׂתָה כָּזֹאת, וּפִיסָּה אֶת בַּעֲלָהּ הָר' יִצְחָק זַ"ל, וְהַכֹּל לוֹ שָׁלוֹם כְּקֶדֶם. מֹהֵר הַבֵּן יַקִּיר זֶה לְהוֹדִיעַ כָּל זֹאת לְאָבִיו. אָז אָמַר מוֹהֲרַנַ"ת זַ"ל עַל דֶּרֶךְ הֲלָצָה אֵיין הַצְלָחָה פַּאר אַנְשֵׁי שְׁלוֹמֵנוּ, וְואס יוֹם כִּפּוּר גֶּעפַאלְט תָּמִיד בַּאלְד נָאךְ רֹאשׁ הַשָּׁנָה הַצְלָחָה לְאַנְשֵׁי שְׁלוֹמֵנוּ שֶׁיּוֹם הַכִּפּוּרִים חָל תָּמִיד תֵּכֶף אַחַר רֹאשׁ הַשָּׁנָה:

סה

מוֹהֲרַנַ"ת זַ"ל סִפֵּר, שֶׁקֹּדֶם שֶׁנִּתְקָרַבְתִּי לְרַבֵּנוּ זַ"ל כְּמַעַט הָיִיתִי רָחוֹק מִלִּמּוּד. בִּשְׁבִיל שֶׁרְצוֹנִי הָיָה לִהְיוֹת מִן הַמַּתְמִידִים, וְכֵיוָן שֶׁבָּאתִי לְבֵית הַמִּדְרָשׁ וְנִזְדַּמֵּן לִי אֵיזֶה מְנִיעָה וְלֹא הָיִיתִי יָכוֹל תֵּכֶף לִלְמֹד לָמַדְתִּי מְעַט, וְעָבַר אֵיזוֹ מְנִיעָה, כְּשֶׁעָבַר זֹאת פַּעַם פַּעֲמַיִם וְשָׁלֹשׁ כְּבָר הִתְיָאַשְׁתִּי מִיּוֹם זֶה, וְהַהַתְמָדָה יַתְחִיל מִיּוֹם שֵׁנִי, וְכֵן אֵרַע לִי בְּיוֹם שֵׁנִי בָּאֳפָנִים אֲחֵרִים, וְכֵן בְּיוֹם שְׁלִישִׁי, עַד שֶׁנִּפַּלְתִּי לְיֵאוּשׁ וְנַעֲשֵׂיתִי בַּטְלָן גָּמוּר. אָמְנָם כְּשֶׁנִּתְקָרַבְתִּי

לְרַבֵּנוּ זַ"ל וְאָמַר לִי אוֹדוֹת זֶה אַבִּיסָעל אִיז אוֹיךְ גוּט [מְעַט גַּם־כֵּן טוֹב], כְּשֶׁבָּאתִי אַחַר כָּךְ לְבֵית הַמִּדְרָשׁ וְרָאִיתִי שֶׁאֵינֶנִּי יָכוֹל לִלְמֹד הָרְבֵּה כִּי אִם מְעַט, וְנִזְכַּרְתִּי בְּדִבְרֵי רַבֵּנוּ זַ"ל אַבִּיסָעלְע אִיז אוֹיךְ גוּט וּבְכֵן לָמַדְתִּי מְעַט, אַחַר כָּךְ אָמַרְתִּי אֶלְמֹד עוֹד מְעַט וְלָמַדְתִּי עוֹד מְעַט. וּמְעַט מְעַט יָצָאתִי מִידֵי הַיֵּאוּשׁ וְנַעֲשֵׂיתִי מַתְמִיד. וְגַם זֹאת הוֹעִיל לִי מַה שֶּׁהוֹסִיף רַבֵּנוּ זַ"ל, שֶׁבְּעֵת הַלִּמּוּד אֵין לַעֲמֹד הַרְבֵּה עַל דָּבָר קָשֶׁה עַד לְתַרֵץ וּלְיַשֵּׁב הַדָּבָר בְּשָׁעָה זוֹ דַּיְקָא, שֶׁמֻּחֶמֶת שֶׁהַרְבֵּה פְּעָמִים אֵין יְכוֹלִין בְּשָׁעָה זוֹ, לְבַד שֶׁמְּבַטְּלִין מֻחֶמֶת זֶה זְמַן רַב, עוֹד לִפְעָמִים נִמְאָס כָּל הַלִּמּוּד. וּבְכֵן אֵין לַעֲמֹד הַרְבֵּה רַק לְסַמֵּן שֶׁבְּמָקוֹם זֶה צָרִיךְ עִיּוּן, וְתוֹרָה עֲנִיָּה בְּמָקוֹם זֶה וַעֲשִׂירָה בְּמָקוֹם אַחֵר (יְרוּשַׁלְמִי רֹאשׁ הַשָּׁנָה). וְעִם הַבְּקִיאוּת בְּלִמּוּד הָרְבֵּה יִתְיַשֵּׁב לוֹ הַדָּבָר מֵאֲלָיו:

סו

אַחַר הִסְתַּלְּקוּת רַבֵּנוּ זַ"ל, סִפֵּר הָר' אַבְרָהָמְל פֶּעטֶערבּוּרְגֶּער לִפְנֵי יְדִידוֹ אַהֲרֹן לִיפָּאוֶוועצְקִי עֲלֵיהֶם הַשָּׁלוֹם, אֵיךְ שֶׁרַבֵּנוּ זַ"ל בְּסוֹף יָמָיו בְּתַקֵּף חֻלְשָׁתוֹ בְּאוּמָאן, הָיָה דַּרְכּוֹ בְּכָל יוֹם לִנְסֹעַ חוּץ לָעִיר וְלִשְׁאֹף אֲוִיר צַח. וְאַנְשֵׁי שְׁלוֹמֵנוּ מִשָּׁם הִמְצִיאוּ לוֹ בְּכָל יוֹם לָזֶה עֲגָלָה רְתוּמָה. פַּעַם לֹא הָיוּ לָהֶם עֲגָלָה רְתוּמָה, וְהִמְצִיאוּ לוֹ סוּס לִרְכֹּב עָלָיו. וַאֲנִי שָׁאֲנִי הָיִיתִי סוֹחֵר וּמְלַמֵּד בְּכָל עִנְיְנֵי הָעוֹלָם, רָאִיתִי שֶׁרָכַב עַל הַסּוּס בְּלִי שׁוּם פַּחַד, כְּמוֹ רַכָּב מֻבְחָר מְלֻמָּד. וַאֲנִי הָיִיתִי מִן הַמַּקְדִּימִים וּזְרִיזִים לָרוּץ אַחֲרָיו בְּכָל־דֶּרֶךְ לִהְיוֹת מִן הָרִאשׁוֹנִים אֶצְלוֹ. פִּתְאֹם שָׁאַל רַבֵּנוּ זַ"ל וָוער לוֹיְפְט דָּאס מִיר נָאךְ אַזוֹי אַסְטִיג [מִי רָץ אַחֲרַי כָּל כַּךְ בְּמֶרֶץ], וְאָמַרְתִּי אֲנִי. אָז אָמַר לִי בְּזֶה הַלָּשׁוֹן אִיךְ בִּין אַזוֹי שְׁלַאף, אַז אִיךְ הָאב שׁוֹין אָנְגֶעוָואָרְען דָּאס קוֹל, אִיךְ הָאב שׁוֹין גָּאר קֵיין קוֹל נִיט, אוּן אַז מֶען וָוערְט אָהְן דָּאס קוֹל, הֶעלְפְט שׁוֹין אֲפִלּוּ נִיט קֵיין זְכוּת אָבוֹת. אַז דּוּא וָועסְט זַיין אֵיין עֶהרְלִיכֶּער יוּד וָועסְטוּ דָּאס פַּארְשְׁטֵיין [אֲנִי כָּל כָּךְ חַלָּשׁ שֶׁכְּבָר אִבַּדְתִּי אֶת הַקּוֹל, אֵין לִי כְּבָר קוֹל, וּכְשֶׁמְּאַבְּדִים אֶת הַקּוֹל כְּבָר לֹא עוֹזֵר אֲפִילּוּ זְכוּת אָבוֹת. כְּשֶׁתִּהְיֶה אִישׁ כָּשֵׁר תָּבִין זֹאת] (וְזֶה מְרֻמָּז וּמְבֹאָר, אָמַר הָר' אַבְרָהָם, בְּהַתּוֹרָה "תִּקְעוּ אֲמוּנָה" שֶׁבְּזֶה הַשָּׁנָה שֶׁהָיָה שְׁנַת פְּטִירָתוֹ אָמַר אָז הַתּוֹרָה הַנַּ"ל, שֶׁזֶּה יָדוּעַ שֶׁכָּל תּוֹרָה שֶׁאָמַר הָיְתָה הָעִקָּר עַל עַצְמוֹ וְהַשָּׁגָתוֹ אָז בְּאוֹתָהּ הַשָּׁעָה. וְאוֹדוֹת הָר' אַבְרָהָם הַנַּ"ל וְעִנְיָנוֹ מְבֹאָר בְּכוֹכְבֵי אוֹר חִבּוּר הָר' אַבְרָהָם:

שִׂיחוֹת וְסִפּוּרִים מֵהָר' נַחְמָן טוּלְטְשִׁינֶער זַ"ל

הָר' נַחְמָן טוּלְטְשִׁינֶער זַ"ל אָמַר, מַה שֶּׁאֵיתָא שֶׁשּׁוֹאֲלִין "צִפִּיתָ לִישׁוּעָה" וּפֵרֵשׁ רַשִׁ"י לִישׁוּעָה כְּלָלִית כְּלוֹמַר הַגְּאֻלָּה, בָּזֶה נִכְלָל שֶׁשּׁוֹאֲלִין לְכָל אָדָם בְּפֵרוּשׁ "כְּשֶׁהָיִיתָ בְּצָרָה" אִם הָיִיתָ מְצַפֶּה לִתְשׁוּעַת ה' וְלֹא הָיִיתָ מִתְיָאֵשׁ:

בִּימֵי הָר' נַחְמָן טוּלְטְשִׁינֶר זַ"ל, הָיָה בְּבַאהְפוּלְיֶע אֶחָד מֵאַנְשֵׁי שְׁלוֹמֵנוּ צַדִּיק וְיָשָׁר הָר' יִשְׂרָאֵל לֵיבּ אֲבִי הָר' אָשֵׁר בָּאהְפְּלְיֶער. וּבְעֵת זְקֻנָתוֹ הָיָה חֻפְצוֹ לְהַעְתִּיק מוֹשָׁבוֹ לְאוּמָאן, וְשָׁם סְמוּךְ לְהַקְלוֹיְז לִבְנוֹת לוֹ מִכְיסוֹ בַּיִת מְיֻחָד, וְאַחַר פְּטִירָתוֹ יִהְיֶה יְרֻשָּׁה שַׁיָּךְ לְהַקְלוֹיְז, וְתָמִיד יִהְיֶה עוֹסֵק בַּעֲבוֹדַת ה', וּבְכָל פַּעַם לִהְיוֹת עַל צִיּוּנוֹ הַקָּדוֹשׁ אֲשֶׁר דַּרְכּוֹ הָיָה לִפְעָמִים לְבַלּוֹת כָּל הַלַּיְלָה עַל צִיּוּנוֹ הַקָּדוֹשׁ, וְכֵן בַּיּוֹם אַחַר הַתְּפִלָּה וְלֹא טָעַם כְּלוּם, הָלַךְ עַל צִיּוּנוֹ הַקָּדוֹשׁ וְשָׁהָה שָׁם עֶרֶךְ אַרְבַּע חֲמִשָּׁה שָׁעוֹת. וּמַה טּוֹב הָיָה לְפָנָיו כְּשֶׁיִּהְיֶה מוֹשָׁבוֹ בְּאוּמָאן אֵצֶל הַקְלוֹיְז. אֲבָל הָר' נַחְמָן הַנַּ"ל מֵאֵן בָּזֶה מִטְּעָמִים יְדוּעִים לוֹ, וְעוֹד מִשּׁוּם שֶׁקָּשֶׁה לִשְׁנֵי צַדִּיקִים לָדוּר בְּמָקוֹם אֶחָד, וְהָר' יִשְׂרָאֵל לֵיבּ הָיָה מַחֲזִיק בְּדַעְתּוֹ שֶׁאָמַר שֶׁכַּוָּנָתוֹ בָּאֱמֶת לְשֵׁם שָׁמַיִם. וְכֵן אָמַר כַּמָּה פְּעָמִים אַחַר הִשְׁתַּטְּחוּתוֹ עַל צִיּוּנוֹ הַקָּדוֹשׁ שֶׁכֵּן צָרִיךְ לַעֲשׂוֹת (עַל פִּי הַמְקֻבָּל אֵצֶל אַנְשֵׁי שְׁלוֹמֵנוּ מַעֲשֶׂה שֶׁהָיָה בִּימֵי רַבֵּנוּ זַ"ל שֶׁכְּשֶׁאֶחָד מְסֻפָּק בְּאֵיזֶה דָּבָר שֶׁקָּדֶם הַהִתְבּוֹדְדוּת אוֹדוֹת זֶה יַשְׁוֶה בְּדַעְתּוֹ הַהֵן וְהַלָּאו וְאַחַר הַהִתְבּוֹדְדוּת אֵיךְ שֶׁיִּפֹּל בְּרַעְיוֹן הָרִאשׁוֹן כֵּן יַעֲשֶׂה). אֲבָל קָשֶׁה הַדָּבָר מְאֹד לָבֹא לִבְחִינָה זוֹ בֶּאֱמֶת (שֶׁהַמְדַמֶּה מְאֹד מְאֹד מַטְעֶה אֶת הָאָדָם שֶׁפָּעַל בְּדַעְתּוֹ הַהֵן וְהַלָּאו שָׁוֶה, וּבֶאֱמֶת אַחַר הַהִתְבּוֹדְדוּת רַעְיוֹנוֹ הָרִאשׁוֹן אַחַר הָאֹפֶן שֶׁחֻפְצוֹ הַמְדֻמֶּה נוֹטֶה):

פַּעַם סִפֵּר הָר' נַחְמָן זַ"ל שֶׁהִזְדַּמְּנוּ יַחַד עַל צִיּוּן רַבֵּנוּ זַ"ל, אָמַר לוֹ ר' יִשְׂרָאֵל לֵיבּ הַנַּ"ל, נַקְרִיב מִשְׁפָּטֵנוּ לִפְנֵי רַבֵּנוּ זַ"ל. בִּשְׁעָה שֶׁאָמַר לִי זֹאת, חִיל וּרְעָדָה אֲחָזַתְנִי שֶׁזֶּה בְּחִינַת 'הַמּוֹסֵר דִּין לַשָּׁמַיִם', אֲבָל מַה לַּעֲשׂוֹת וְאֵין לְסָרֵב בָּזֶה. אָמַרְתִּי לוֹ אִם כֵּן נַצִּיעַ כָּל אֶחָד לִפְנֵי רַבֵּנוּ זַ"ל אֶת טַעֲנוֹתֵינוּ, וְכֵן עָשִׂינוּ. כְּשֶׁיֵּרַדְנוּ מִשָּׁם וְהוּא הָר' יִשְׂרָאֵל לֵיבּ הַנַּ"ל בְּאֶמְצַע, שֶׁרַעְיוֹנוֹ הָרִאשׁוֹן גַּם אָז הָיָה שֶׁכֵּן יַעֲשֶׂה כְּמוֹ שֶׁלִּבּוֹ חָפֵץ וְכֵן עָשָׂה. וְהֶעְתִּיק מוֹשָׁבוֹ לְאוּמָאן אֵצֶל הַקְלוֹיְז, וְלֹא הוֹצִיא שְׁנָתוֹ רֵחֲמָנָא לִצְלַן:

פַּעַם שָׁאַל הָר' נַחְמָן אֶת מוֹהֲרַנ"ת זַ"ל, מַדּוּעַ אֵינוֹ מוֹסֵר אֶת מְגִלַּת סְתָרִים מֵרַבֵּנוּ זַ"ל לִבְנוֹ ר' יִצְחָק זַ"ל וּלְרַבִּי אֶפְרַיִם בֶּן רַבִּי נַפְתָּלִי זַ"ל. עָנָה לוֹ אִיךְ בִּין אוֹיף זַיי בְּרֹגֶז זַיי זָעְנִין מַאְרָק מֶעְנְטְשִׁין, זָאלִין נִיט זַיין קַיין מַאְרָק מֶעְנְטְשִׁין וָואלְט זַיי דֶּער אוֹיְבֶּערְשְׁטֶער אוֹיְךְ אוֹיס גֶּעפִּיהְרט [אֲנִי כוֹעֵס עֲלֵיהֶם כִּי הֵם אַנְשֵׁי שׁוּק. לוּלֵא הָיוּ אַנְשֵׁי שׁוּק הָיָה הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא מַצְלִיחַ גַּם אוֹתָם]:

הָר' יִצְחָק זַ"ל קֹדֶם שֶׁנִּכְנַס לְפַרְנָסַת הַפָּאסְט בְּטוּלְטְשִׁין, וְהָיָה עָנִי גָּדוֹל קָרוּעַ וּבָלוּי. וְהָיָה חָפֵץ לִפְרֹשׁ מֵעִסְקֵי הָעוֹלָם לְתוֹרָה וַעֲבוֹדָה, וּבִלְבַד שֶׁאֲבִיו מוֹהֲרַנ"ת זַ"ל יַשְׁגִּיחַ עָלָיו וְעַל בָּנָיו בֵּיתוֹ, אֲבָל מוֹהֲרַנ"ת מֵאֵן בָּזֶה. מִכְּלַל דְּבָרָיו אוֹדוֹת זֶה נִשְׁמַע שֶׁאָמַר, שֶׁהַבִּטָּחוֹן שֶׁיֵּשׁ לוֹ, צָרִיךְ בִּשְׁבִילוֹ לְבַד, וְקָשֶׁה לוֹ לִמְצֹא בִּטָּחוֹן גַּם בִּשְׁבִיל בָּנוֹ. חָפֵץ הָיָה שֶׁבָּנוֹ הָר' יִצְחָק

יַעֲמֹד בַּנִּסָּיוֹן, אֲבָל אַחַר כָּךְ כְּשֶׁלֹּא עָמַד בַּנִּסָּיוֹן וְנִכְנַס לְהַפָּאסְט, מֵחֲשָׁשׁ שֶׁלֹּא יִפֹּל יוֹתֵר חַס וְשָׁלוֹם עַל יְדֵי דְּאָגָה וַעֲגוּמוּעָיו, אַדְרַבָּא חִזֵּק אוֹתוֹ בְּכָל פַּעַם בְּמִכְתָּבִים:

אָמַר הָר' נַחְמָן זַ"ל מִטּוּלְטְשִׁין, לְאֶחָד שֶׁהָיָה מְשַׁבֵּחַ מְאֹד דַּוְקָא אֶת הַפַּרְנָסָה עִם אֵיזֶה מִשְׂרָה בַּיַּעַר (לְפִי יִקְרַת הַהִתְבּוֹדְדוּת עַל פִּי דֶּרֶךְ רַבֵּנוּ זַ"ל), אָמַר עַל זֶה צוּ גֵּיין כַּסֵּדֶר אַלַיין אִין אַיין וַואלְד, אָבֶּער מֶען קָאן וֶוערֶען אַיין גְּרוֹיסֶער עֶרְלִיכֶער יוּד (עַל יְדֵי הִתְבּוֹדְדוּת כָּרְאוּי). אָבֶּער פַּארקֶערְט מֶען קָאן וֶוערֶען אַיין גְּרוֹיסֶער הוֹלְטַאיי (עַל יְדֵי מַחֲשַׁבְתּוֹ וְהִרְהוּרִים רַחֲמָנָא לִצְלַן) [לְלֶכֶת תָּמִיד לְבַד בְּתוֹךְ יַעַר אוֹ שֶׁיָּכוֹל עַל יְדֵי זֶה לְהַעֲשׂוֹת יְהוּדִי כְּשֵׁר, אוֹ לְהַפֵּךְ אֶפְשָׁר לְהַעֲשׂוֹת פּוֹחֵז גָּדוֹל]:

אֶחָד הִתְאוֹנֵן לִפְנֵי הָר' נַחְמָן הַנַּ"ל שֶׁאֶפְשָׁר לוֹ לְהִתְפַּרְנֵס עַל יְדֵי מְשָׂרַת אֵצֶל אֶחָד מֵאַנְשֵׁי שְׁלוֹמֵנוּ אִם הָיָה חָפֵץ בּוֹ, וּמֵחֲמַת שֶׁהוּא מִמָּאֵן בּוֹ מֵכְרָח הוּא לִהְיוֹת נוֹשֵׂא מִשְׂרָה זוֹ אֵצֶל אֶחָד מִקַּלֵּי־עוֹלָם, וְנִמְצָא אֵינוֹ עוֹלֶה יָפֶה בְּרוּחָנִיּוּת בַּעֲבוּדַת ה'. אָמַר לוֹ עַל זֶה מַדּוּעַ אֵינְךָ זוֹכֵר "וְאֶת הָעוֹרְבִים צִוִּיתִי לְכַלְכְּלֶךָ" נִמְצָא שֶׁפַּרְנָסַת אֵלִיָּהוּ הָיְתָה דַּוְקָא עַל יְדֵי "הָעוֹרְבִים":

אֶחָד מִיְּדִידֵי נְעוּרָיו שֶׁל מוֹהֲרַנַ"ת זַ"ל, מֵחֲמַת שֶׁנִּשָּׂא אִשָּׁה בְּמָאהְלִיב, נַעֲשָׂה גַּם תּוֹשָׁב מָאהְלִיב. וְשָׁם עָסַק בְּמִסְחָר, וְהִתְחִיל לְהַנְהִיג מִסְחָרוֹ בִּגְדוֹלוֹת בְּעֶזֶר הַלְוָאוֹת כְּמִנְהַג הַסּוֹחֲרִים. אֲבָל לֹא הִצְלִיחַ בְּדִבַּר הָעֵסֶק, וְהִתְחִיל לֵירֵד מַטָּה מַטָּה, עַד שֶׁעִם הַזְּמַן נִשְׁאַר בְּעֳרוֹם וְחֹסֶר כֹּל וְאֵין [לוֹ] לְסַלֵּק חוֹבוֹת, וּבְכֵן מִירָאָה וְפַחַד מֵהַבַּעֲלֵי חוֹבוֹת נַעֲשָׂה בּוֹרֵחַ, אוֹלֵי רֶוַח וְהַצָּלָה יֵעָמֵד לוֹ בְּמָקוֹם אַחֵר, שֶׁיִּמָּצֵא לוֹ מָקוֹר פַּרְנָסָה וְגַם מִעַט מִעַט לְסַלֵּק הַחוֹבוֹת. כְּשֶׁבָּרַח הָיָה דַּרְכּוֹ דֶּרֶךְ בְּרֶסְלֶב. מִשֶּׁבָּא לִבְרֶסְלֶב זָכַר שֶׁשָּׁם יֵשׁ לוֹ יְדִיד נֶפֶשׁ הוּא מוֹהֲרַנַ"ת זַ"ל, בְּכֵן פָּנָה אֵלָיו. וּמֵחֲמַת שֶׁהוּא אוֹרֵחַ, בִּקֵּשׁ אוֹתוֹ מוֹהֲרַנַ"ת זַ"ל לֶאֱכֹל אֶצְלוֹ, וּשְׁאָלוֹ אוֹדוֹת שְׁלוֹמוֹ וּמַצָּבוֹ. וְהוּא סִפֵּר לוֹ אֶת כָּל אֲשֶׁר קָרָהוּ. וּבְכֵן מָצָא לוֹ עֵצָה לִהְיוֹת בּוֹרֵחַ כְּמִנְהַג הַלּוֹוִים וְאֵין לָהֶם לְשַׁלֵּם, וְדַעְתּוֹ לִנְסֹעַ לְאֵיזֶה מָקוֹם שֶׁשָּׁם יֵשׁ לוֹ אֵיזֶה קָרוֹב אִישׁ אֶמִיד, וְהוּא יַעֲמֹד לוֹ לְעֶזְרָה בַּצָּרָה, לָתֵת לוֹ מִשְׂרָה. כְּשֶׁגָּמַר כָּל הַסִּפּוּר, אָמַר לוֹ מוֹהֲרַנַ"ת זַ"ל בְּוַדַּאי אַתָּה בְּצָרָה גְּדוֹלָה, אֲבָל עֲצָתְךָ אֵינָהּ עֵצָה. תָּבֹא לִקְרוֹבְךָ וְהַכָּרַת פָּנֶיךָ תַּעֲנֶה לוֹ עַל שְׂפַל מַצָּבְךָ, תֵּכֶף יִרְאֶה לְךָ אוֹתוֹת אִי רָצוֹן מִבִּיאָתְךָ אֵלָיו, וְגַם אֶת יָדוֹ הָרֵיקָה יְקַמֵּץ לָתֵת לְךָ לְתוֹךְ יָדְךָ, וְעִם אֲמִירַת "שָׁלוֹם עֲלֵיכֶם" בְּשִׂפָּה רָפָה, יוֹשִׁיט לְךָ אֶת רֹאשֵׁי אֶצְבְּעוֹתָיו. וְאוּלַי יִתֵּן לְךָ לִסְעֹד אֶצְלוֹ סְעֻדָּה אַחַת אוֹ שְׁתַּיִם, וְעַל לִינַת לַיְלָה אֲנִי מְסַפֵּק אִם יִתֵּן לְךָ אֶצְלוֹ. וְאוּלַי גַּם שָׁם בְּבֵית הַמִּדְרָשׁ לֹא יִתְּנוּ לְךָ מָקוֹם לָלוּן, שֶׁבְּמָקוֹם שֶׁאֵין מַכִּירִין אוֹתְךָ יֵשׁ הַצֶּדֶק לַחֲשֹׁד אוֹתְךָ לְגַנָּב, וְאֵין זֶה עֵצָה כְּלָל וּכְלָל. וְאָמַר לוֹ מוֹהֲרַנַ"ת זַ"ל עֲצָתִי, אַנְטְלוֹפִּין נוֹר צוּם אֵייבֶּערְשְׁטִין [לִבְרֹחַ רַק אֶל ה'], שֶׁתָּשׁוּב לְמָאהְלוֹב וְלֹא

לְבֵיתְךָ אַךְ יָשָׁר לְבֵית הַמִּדְרָשׁ. וְעִקַּר בֵּית מָנוֹס שֶׁלְּךָ יִהְיֶה תּוֹרָה וּתְפִלָּה, וְשָׁם הַכֹּל מַכִּירִים אוֹתְךָ שֶׁאֵין אַתָּה גַּנָּב חַס וְשָׁלוֹם, וְאַדְרַבָּא לְסוֹחֵר נִכְבָּד שֶׁנִּמְעָד בְּמִסְחָרוֹ וּבָאִנָּס נַעֲשָׂה בַּעַל חוֹב וְיוֹרֵד וּמְחֻסַּר פַּרְנָסָה. וְהַשַּׁמָּשׁ מִבֵּית הַמִּדְרָשׁ אַדְרַבָּא יְקַבְּלוּךָ בְּכָבוֹד, וְיִמְצִיא לְךָ סְעֻדּוֹת. וְעוֹד יִתֵּן לְךָ כַּר תַּחַת מְרַאֲשׁוֹתֶיךָ. וּכְשֶׁיְּוַדַּע הַדָּבָר לְאִשְׁתְּךָ וּקְרוֹבֶיהָ וְיִהְיוּ בָּאִים אֵלֶיךָ בְּצַעֲקוֹת וּקְוֹלוֹת בְּטָעֲנוֹת הַנִּשְׁמָעוֹת, לֹא תַּעֲנֶה לָהֶם דָּבָר, וְאַחַת יִהְיֶה לְךָ הַשְׁתִּיקָה. וְעִם זֶה בָּטוּחַ אֲנִי שֶׁה' יִהְיֶה בְּעֶזְרְךָ בְּקֶרֶב הַיָּמִים. דְּבָרִים אֵלּוּ שֶׁיְּצָאוּ מִלֵּב צַדִּיק אוֹהֵב נֶאֱמָן נִכְנְסוּ לְלֵב יְדִידוֹ וְכֵן עָשָׂה. וּמִבְּרִסְלֶב שָׁב לְמָאהִלִיב וְיָשַׁר לְבֵית הַמִּדְרָשׁ עַל הַתּוֹרָה וְהָעֲבוֹדָה, וְהַכֹּל הָיָה כְּמוֹ שֶׁאָמַר לוֹ מוֹהֲרַנ"ת ז"ל, הַשַּׁמָּשׁ קִבְּלוֹ בְּסֵבֶר פָּנִים יָפוֹת וְקֵרְבוֹ בְּכָל מִינֵי הִתְקָרְבוּת, וְאַחַר אֵיזֶה יָמִים בָּאוּ לְבַקְּרוֹ אִשְׁתּוֹ וּקְרוֹבֶיהָ בְּצַעֲקוֹתֵיהֶם וְטַעֲנוֹתֵיהֶם, וְהוּא בְּאַחַת "הַשְׁתִּיקָה יָפָה". עָבְרוּ עוֹד אֵיזֶה יָמִים וְכָל הָעִיר עִם עִנְיָן זֶה כְּמֻרְקָחָה. עַד שֶׁכַּמָּה מִמַּכִּירָיו וְאוֹהֲבָיו נִתְעוֹרְרוּ לְרַחֵם עָלָיו וְעַל בְּנֵי בֵּיתוֹ וְלַעֲשׂוֹת לוֹ מַעֲמַד פַּרְנָסָה, וְקִבְּצוּ סְכוּם כֶּסֶף וְיָסְדוּ לְאִשְׁתּוֹ מַעֲמָד בַּשּׁוּק עִם מְעַט סְחוֹרָה. וְהַשֵּׁם הָיָה בְּעֶזְרוֹ שֶׁאִשְׁתּוֹ הִתְחִילָה מְעַט מְעַט לְהַצְלִיחַ, וְהוּא גַּם כֵּן יָצָא לִפְעָמִים מִבֵּית הַמִּדְרָשׁ לַעֲזֹר לָהּ, עַד שֶׁהֶעֱסֵק הָלוֹךְ וְגָדוֹל, עַד שֶׁהִיא נַעֲשֵׂית אֵשֶׁת חַיִל מַמְצִיאָה כָּל הַפַּרְנָסָה בְּרֶוַח, וְגַם סִלּוּק הַחוֹבוֹת. וְהוּא לִפְעָמִים יָצָא לַעֲזֹר לָהּ מְעַט וּלְבַקֵּר סֵפֶר הַחֶשְׁבּוֹנוֹת. וּבְכֵן כָּתַב לְמוֹהֲרַנ"ת ז"ל אֶת כָּל זֹאת. וְאַשְׁרֵי לוֹ שֶׁזָּכָה שֶׁעַל יָדוֹ נִתְגַּלְגֵּל זְכוּת גָּדוֹל כָּזֶה:

בְּטוּלְטְשִׁין הָיָה אֶחָד עֶקִיבָא מְלַמֵּד. וְהָיָה בָּקִי בְּשַׁ"ס וּפוֹסְקִים רָאוּי לְהוֹרָאָה, גַּם בָּקִי בְּסִפְרֵי אֱמֶת וְסִפְרֵי צַדִּיקִים, אֲבָל גַּם בָּקִי בְּסִפְרֵי פִּלוֹסוֹפְיָא חֲקִירָה וְאֶפִּיקוֹרְסוּת עַד שֶׁחִבֵּר אֵיזֶה סֵפֶר לְצָנוּת מִצַּדִּיקֵי הַדּוֹר, אֲבָל הָיָה כְּאַחַד הַיְרֵאִים בְּזָקֵן וּפְאוֹת אֲרֻכּוֹת. וְאֵצֶל אַנְשֵׁי עִירוֹ הָיָה נֶחְשָׁב לְיֵרֵא מְלַמֵּד. פַּעַם אַחַת הָיָה בִּבְרַסְלֶב, וְנִכְנַס לְמוֹהֲרַנ"ת זַצַ"ל בְּכִדֵי לַעֲשׂוֹת לֵצָנוּת מִכָּל מַה שֶּׁיִּרְאֶה וְיִשְׁמַע אֶצְלוֹ. וּבְכֵן בְּקֹשׁ קֹדֶם כָּל מִמּוֹהֲרַנ"ת ז"ל שֶׁיֹּאמַר לוֹ דְּבַר תּוֹרָה. וְאָז אָמַר לוֹ בְּשֵׁם רַבֵּנוּ ז"ל הַמַּאֲמָר הַקָּטָן בְּלִקּוּטֵי מוֹהַר"ן אוֹדוֹת מַה שֶּׁהַצַּדִּיק דּוֹרֵשׁ אֶת הַבָּא אֵלָיו לִמְצֹא אֲבֵדָתוֹ אִם הוּא רַמַּאי כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב "עַד דְּרֹשׁ אָחִיךָ" אוֹתוֹ. כְּשֶׁשָּׁמַע עֶקִיבָא זֹאת וְיָדַע עַד הֵיכָן דִּבְרֵי מוֹהֲרַנ"ת ז"ל מַגִּיעִים, כְּשֶׁיָּצָא מִמּוֹהֲרַנ"ת ז"ל לֹא זֶה לְבַד שֶׁלֹּא עָשָׂה שׁוּם לֵצָנוּת, אַדְרַבָּא סִפֵּר כַּמָּה פְּעָמִים לַאֲנָשִׁים מֵאֹרָע זוֹ וְשִׁבַּח אֶת מוֹהֲרַנ"ת ז"ל. וְזֶה הוּא עֶקִיבָא מְלַמֵּד שֶׁלְּמַד אֶצְלוֹ מְפֹרָסָם בְּאַנְשֵׁי שְׁלוֹמֵנוּ הַר' צְבִי פֶּסַח ז"ל מִטּוּלְטְשִׁין מְחֻתָּנוֹ שֶׁל הַר' נַחְמָן טוּלְטְשִׁינֶעֶר ז"ל, שֶׁעַל יָדוֹ דַּיְקָא נִתְקָרֵב הַר' צְבִי הַנַּ"ל לְאַנְשֵׁי שְׁלוֹמֵנוּ. שֶׁפַּעַם עוֹד בִּהְיוֹתוֹ תַּלְמִידוֹ אָמַר לְרַבּוֹ עֶקִיבָא הַנַּ"ל, עִם מַה שֶּׁאַתֶּם אֵינְכֶם מַאֲמִינִים בְּהַבַּעַל שֵׁם טוֹב ז"ל, בָּזֶה אֵין אֲנִי אִתְּכֶם בְּדֵעָה אַחַת, וַאֲנִי מַאֲמִין בְּהַבַּעַל שֵׁם טוֹב ז"ל. בְּזֹאת אֶמְנָם אֲנִי מִסְתַּפֵּק לְאֵיזוֹ כַּת מֵהַחֲסִידִים לְהִתְקָרֵב, וּבְכֵן שׁוֹאֵל

אֲנִי אֶתְכֶם מַה דַּעְתְּכֶם עַל זֶה? הֵשִׁיב לוֹ: אִם לְהִתְקָרֵב לְכַת הַחֲסִידִים הַמַּבְחָר הוּא כַּת "הַבְּרֶסְלֶבֶר". מֵאָז נִתְקָרֵב הָר' צְבִי הַנַּ"ל לְאַנְשֵׁי שְׁלוֹמֵנוּ, וְזָכָה לִהְיוֹת מְחֻתָּנוֹ שֶׁל הָר' נַחְמָן טוּלְטְשִׁינֶעֶר תַּלְמִיד וּמְשַׁמֵּשׁ מוֹהֲרַנ"ת זַ"ל, וְזָכָה שֶׁעַל יָדוֹ נִדְפְּסוּ אֵיזוֹ מִסְפָּרֵי רַבֵּנוּ זַ"ל וּמוֹהֲרַנ"ת זַ"ל בָּאָרֶץ וּבְחוּץ לָאָרֶץ. בִּנְעוּרָיו הָיָה בָּאָרֶץ וְחָזַר לְחוּץ־לָאָרֶץ וְלִזְקוּנָיו חָזַר שׁוּב לָאָרֶץ, וְחַי עֲרֵךְ שָׁנָה. וּבִשְׁנַת תר"ע נִפְטַר פֹּה יְרוּשָׁלַיִם תִּבָּנֶה וְתִכּוֹנֵן בִּמְהֵרָה בְיָמֵינוּ אָמֵן תנצב"ה. עֲקִיבָא הַנַּ"ל מֵחֶסְרוֹן פַּרְנָסָה נִתְקָרֵב לְהָרֵב דְּוִד'ל טָאלְנֶער, וּבִקֵּשׁ מִמֶּנּוּ שֶׁיִּתֵּן לוֹ אֵיזוֹ מָקוֹם רַבָּנוּת וְנָתַן לוֹ הָעִיר דָאבָּאוֶוע סְמוּךְ לְאוּמָין:

פַּעַם אָמַר מוֹהֲרַנ"ת זַ"ל לְאֶחָד, אַז דּוּא וֶוועט זִיצֶען מִיט אַיין אִשָּׁה, אוּן דּוּא וֶוועט מִיר זָאגִין אַז דּוּא בִּיסְט אַיין עֶהרְלִיכֶער יְהוּד – וֶוועל אִיךְ דִּיר גְּלוֹיבֶּען. אָבֶּער ניט זִיצֶען מִיט אַן אִשָּׁה, אוּן דּוּא וֶוועסְט מִיר זָאגָען דּוּא בִּיסְט אַיין הֶערְלִיכֶער יְהוּד, וֶוועל אִיךְ דִּיר גָּאר נִיֶּעט גְּלוֹיבִּין [כְּשֶׁתֵּשֵׁב עִם אִשָּׁה וְאַתָּה תַּגִּיד לִי שֶׁאַתָּה יְהוּדִי כָּשֵׁר אַאֲמִין לְךָ אֲבָל לֹא לְשֶׁבֶת עִם אִשָּׁה, וְאַתָּה תַּגִּיד לִי שֶׁאַתָּה יְהוּדִי כָּשֵׁר, אֲנִי לֹא אַאֲמִין לְךָ כְּלָל]. וְכֵן נָכְדּוֹ הָר' מֵיכְלִי זַ"ל מְטוּלְטְשִׁין אָמַר לְאֶחָד שֶׁהָיָה שָׂרוּי בְּלֹא אִשָּׁה, דּוּא בִּיסְט דָאךְ נִישְׁט קֵיין גּוּטֶער [אַתָּה הֲרֵי לֹא טוֹב]. הַתּוֹרָה מְעִידָה "לֹא טוֹב הֱיוֹת הָאָדָם לְבַדּוֹ":

פַּעַם אָמַר מוֹהֲרַנ"ת זַ"ל לְאֶחָד, אִיךְ גְּלוֹיב אַז [אֲנִי מַאֲמִין שֶׁ] אַשְׁרֵי אִישׁ שֶׁיִּשְׁמַע לְמִצְוֹתֶיךָ, אוּן אוֹיךְ דּוּא בִּיסְט דָאס – וָואוֹיל אִיז דִּיר [אִם זֶה אַתָּה – אַשְׁרֶיךָ]:

אֵצֶל דּוֹדוֹ שֶׁל הָר' נַחְמָן טוּלְטְשִׁינֶעֶר הָר' יוּדִיל אֲחִי אָבִיו בְּהַיְיסִין, אַחֲרֵי שִׂיחָה אֲרֻכָּה שֶׁל מוֹהֲרַנ"ת זַ"ל עִם אַנְשֵׁי שְׁלוֹמֵנוּ אוֹדוֹת הַתַּכְלִית, אָמַר הַמַּסְקָנָא דִּיא וֶוועלְט אִיז נִישְׁט אוּן מָען קֶען זִיא נִיט בֶּעקוּמֶען. תּוֹרָה וַעֲבוֹדָה אִיז יָאה אוּן מָען קֶען דָאס יָאה בֶּעקוּמֶען [הָעוֹלָם הַזֶּה הוּא לֹא, וְאִי אֶפְשָׁר לְקַבְּלוֹ, תּוֹרָה וַעֲבוֹדָה זֶה כֵּן וְאֶפְשָׁר כֵּן לְקַבְּלוֹ]. וְזֹאת שָׁמַע הָר' נַחְמָן הַנַּ"ל בִּהְיוֹתוֹ נַעַר וְנִתְפַּעֵל מִזֹּאת הַמַּסְקָנָא עַד שֶׁאָצְלוֹ נַעֲשָׂה מַסְקָנָא לִהְיוֹת תָּמִיד דָּבוּק וּמְקֹרָב לְמוֹהֲרַנ"ת זַ"ל. (בָּזֶה יֵשׁ עוֹד לִכְתֹּב מֵהִשְׁתַּלְשְׁלוּת הִתְקָרְבוּת הָר' נַחְמָן הַנַּ"ל). וְזֶה סֵדֶר הִשְׁתַּלְשְׁלוּת הִתְקָרְבוּת הָר' נַחְמָן טוּלְטְשִׁינֶעֶר זַ"ל:

זְקֵנוֹ הָר' יִצְחָק הָיָה מֵאַנְשֵׁי רַבֵּנוּ זַ"ל וְלַמְדָן מֻפְלָג. וּבְכֵן פַּעַם אָמַר לוֹ רַבֵּנוּ זַ"ל אַתָּה לַמְדָן, וּבְכֵן אֹמַר לְךָ אֵיין לַמְדָנִישׁ פְּשֶׁעטִיל [פְּלִפּוּל לַמְדָנִי]. וְלוֹ אָמַר הַפֵּרוּשׁ שֻׁבְּלִקּוּטֵי מוֹהֲרַ"ן עַל פָּסוּק: "וַיַּעֲנוּ כָּל הָעָם וְכוּ' וַיָּשֶׁב מֹשֶׁה אֶת דִּבְרֵי הָעָם" וְכוּ'. בְּנוֹ הָר' אַבְרָהָם (שֶׁעַל שְׁמוֹ נִקְרָא הָר' אַבְרָהָם זַצַ"ל) הָיָה גַּם כֵּן מְקֹרָב לְאַנְשֵׁי שְׁלוֹמֵנוּ, אֲבָל לֹא כָּל כָּךְ, וְאִשְׁתּוֹ הָרַאשׁוֹנָה כְּשֶׁנִּפְטְרָה הִשְׁאִירָה לוֹ שְׁנֵי יְתוֹמִים קְטַנִּים יַלְדָּה וְיֶלֶד, הוּא הָר' נַחְמָן טוּלְטְשִׁינֶעֶר וְנָשָׂא לוֹ אִשָּׁה שְׁנִיָּה. אַחַר זֶה בְּקָרוֹב נִפְטַר גַּם הוּא (וְאָז הָיָה הָר' נַחְמָן זַ"ל כְּבֶן שְׁמוֹנֶה שָׁנִים) וְנִשְׁאֲרוּ הַיְתוֹמִים הַקְּטַנִּים עַל הָאֵם הַחוֹרְגָה, שֶׁהַמָּה הָיוּ כַּמּוּבָן

לְמַשּׁוֹי כְּבֵדָה עָלֶיהָ, וְהִיא עוֹד אֵינָהּ מְחֻיֶּבֶת לְהַחֲזִיקָם. וּבְכֵן כַּאֲשֶׁר הָיוּ לְר' אַבְרָהָם הַנַּ"ל עוֹד אַרְבָּעָה אַחִים, וּבְכֵן מָצְאָה לָהּ עֵצָה לְהוֹבִילָם לְאֶחָד מֵהָאַחִים, הוּא דּוֹד הַיְתוֹמִים. אֲבָל לְאֵיזֶה מֵהֶם שֶׁתּוֹבִילֵם יִטְעֹן שֶׁתּוֹבִילֵם לְהַשֵּׁנִי, וְכֵן הַשֵּׁנִי וְהַשְּׁלִישִׁי. וּבְכֵן כַּאֲשֶׁר יָדְעָה שֶׁבְּהַיְיסֶעִן יֵשׁ אֶחָד מֵהָאַחִים הָר' יוֹסִיל עָלָיו הַשָּׁלוֹם, וְהוּא הֶעָשִׁיר שֶׁבְּהָאַחִים סוֹחֵר וְנִכְבָּד, וּבְכֵן הוֹבִילָה אוֹתָם לְהַיְיסֶעִן וְכוּנָה הַשָּׁעָה שֶׁתָּבֹא לְשָׁם בַּלַּיְלָה. וְתֵכֶף בְּבֹאָהּ לְהַיְיסֶעִן הָלְכָה עִם הַיְתוֹמִים לְבֵית הָר' יוֹסִיל הַנַּ"ל וְהוֹשִׁיבָם עַל הַפְּרִיזְבָּע [מָקוֹם שֶׁיּוֹשְׁבִים הַקַּבְּצָנִים] וַתְּצַוֶּה עֲלֵיהֶם, בַּבֹּקֶר מִי שֶׁיִּגַּשׁ אֲלֵיכֶם וְיִשְׁאַל אֶתְכֶם מֵאַיִן אַתֶּם? בְּנֵי מִי אַתֶּם? תֹּאמְרוּ הָאֱמֶת כְּמוֹ שֶׁהוּא. וְתֵכֶף נָסְעָה לְדַרְכָּהּ. וְכֵן הָיָה, בַּבֹּקֶר כְּשֶׁיָּצָא הָר' יוֹסִיל הַנַּ"ל מִפֶּתַח בֵּיתוֹ וְרָאָה שְׁנֵי יְלָדִים יוֹשְׁבִים עַל הַפְּרִיזְבָּע, וְשָׁאַל אוֹתָם כַּנַּ"ל וְהֵמָּה הֵשִׁיבוּ לוֹ כַּהֲלָכָה וְהֵמָּה בְּנֵי אָחִיו הָר' אַבְרָהָם זַ"ל. וְהֵבִין דָּבָר מִתּוֹךְ דָּבָר בְּאֵין בְּרֵירָה מַה לּוֹ לַעֲשׂוֹת. וּבְכֵן הוֹדִיעַ זֹאת גַּם לִשְׁאָר אֶחָיו. וְאֶחָד מֵהֶם לָקַח לוֹ אֶת הַיַּלְדָּה וְאֶצְלוֹ הִשְׁאִיר אֶת הַיֶּלֶד הַנַּ"ל. וּמֵחֲמַת שֶׁהָר' יוֹסִיל הַנַּ"ל מִשּׁוּם שֶׁהָיָה טָרוּד בַּעֲסָקָיו גַּם הָיָה בְּרִחוּק מָקוֹם מֵאוּמָאן, לֹא הָיָה מַהַנּוֹסְעִים הַתְּמִידִיִּים עַל רֹאשׁ הַשָּׁנָה לְאוּמָאן. מִמֵּילָא יוֹתֵר הָיָה נִמְשָׁךְ אַחַר הַמִּתְנַגְּדִים עַד שֶׁפָּעֲלוּ אֶצְלוֹ לְהָסִיר הָרִיקֶעִן [הַכְּרִיכָה] מֵעַל סֵפֶר הַתְּפִלּוֹת שֶׁל מוֹהֲרַנַ"ת זַ"ל. וּבְכָל זֹאת מֵחֲמַת שֶׁמּוֹהֲרַנַ"ת זַ"ל בְּכָל עֵת הֱיוֹתוֹ בְּהַיְיסֶעִן הָיְתָה אַכְסַנְיָא שֶׁלּוֹ אֶצֶל הָר' יוֹסִיל הַנַּ"ל, הָיָה מֻכְרָח הַיְתוֹם הַנַּ"ל לְשַׁמֵּשׁ אֶת מוֹהֲרַנַ"ת זַ"ל עַל פִּי פְּקֻדַּת דּוֹדוֹ שֶׁהָיָה מְקַבֵּל אֶת מוֹהֲרַנַ"ת בְּכָבוֹד גָּדוֹל בְּבֵיתוֹ. וּבְכָל עֵת הֱיוֹתוֹ אֶצְלוֹ הָיָה מְכֻבָּדוֹ וְהִדְלִיק כַּמָּה נֵרוֹת בַּלַּיְלָה לְכְבוֹדוֹ, עַד שֶׁפַּעַם אָמַר מוֹהֲרַנַ"ת זַ"ל, שֶׁבְּבֵית הָר' יוֹסִיל יֵשׁ לוֹ הַרְחָבַת הַדַּעַת. וּכְשֶׁנָּסַע מוֹהֲרַנַ"ת זַ"ל לְאֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל הָיָה גַּם כֵּן עִם דְּרִכּוֹ בְּהַיְיסֶעִן עַל פּוּרִים וְאֶצְלוֹ אָכַל סְעֻדַּת פּוּרִים בְּמִסְבַּת אַנְשֵׁי שְׁלוֹמֵנוּ. וְאָז שָׁמַע הָר' נַחְמָן הַנַּ"ל הַמַּסְקָנָא הַנִּזְכָּר לְעֵיל. וְאַחֲרֵי הַשִּׂיחָה שָׁלַח אוֹתוֹ לַשּׁוּק לִקְנוֹת אֵיזֶה דָּבָר, וְכָל זְמַן הֲלִיכָתוֹ לַשּׁוּק סִפֵּר שֶׁעָשָׂה קֶשֶׁר בְּמַחֲשַׁבְתּוֹ לִהְיוֹת דְּבוּק תָּמִיד בְּמוֹהֲרַנַ"ת זַ"ל. וְכֵן אַחַר כָּךְ סִבֵּב הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ שֶׁדּוֹדוֹ נָתַן לוֹ אִשָּׁה בִּבְרֶסְלֶב, וְכִמּוּבָן הָיָה תָּמִיד אֶצֶל מוֹהֲרַנַ"ת זַ"ל. אֲבָל בִּזְמַן קָצָר אִשְׁתּוֹ רֹאשׁוֹנָה זוֹ נֶעְדְּרָה, וְלֹא אָרַךְ הַזְּמַן וְלָקַח לוֹ אִשְׁתּוֹ הַשְּׁנִיָּה בְּטוּלְטְשִׁין גַּם כֵּן סְמוּךְ לִבְרֶסְלֶב. וְרַגְלֵי הָיָה הוֹלֵךְ תָּמִיד לִבְרֶסְלֶב לְמוֹהֲרַנַ"ת זַ"ל:

ר' נַחְמָן בֶּן ר' עוֹזֵר סִפֵּר, שֶׁמּוֹהֲרַנַ"ת זַ"ל לְעֵת זִקְנָתוֹ הִקְפִּיד דַּיְקָא שֶׁלֹּא יִהְיֶה לָן יְחִידִי עַל הָעֲבֵיר שְׁטִיבִּיל [בֵּית עַלְיָה], וּבָחַר בּוֹ כְּשֶׁהָיָה עוֹד נַעַר לָלוּן עִמּוֹ. וּבְכַמָּה פְּעָמִים הִתְפָּאֵר בְּבֵיתוֹ שֶׁעַכְשָׁו יְזֻכֶּה לִשְׁמֹעַ תִּקּוּן חֲצוֹת שֶׁל מוֹהֲרַנַ"ת זַ"ל וְלִרְאוֹת עֲבוֹדָתוֹ שֶׁלְּאַחַר חֲצוֹת. וְעָשָׂה בְּמֶכֶנְוֹן בְּשָׁכְבוֹ עַל מִטָּתוֹ עָצַר אֶת עַצְמוֹ בְּכָל כֹּחוֹ שֶׁלֹּא לִישֹׁן עַד שְׁעַת חֲצוֹת

שֶׁמּוֹהַרְנַ"ת קָם. וְנִגַּשׁ אֵלָיו וְכִסָּה אוֹתוֹ בְּאֵיזֶה בֶּגֶד וְשָׁאַל אוֹתוֹ מַדּוּעַ אֵינְךָ יָשֵׁן וְתֵכֶף נָפַל עָלָיו שֵׁנָה וְיָשֵׁן עַד הַבֹּקֶר. וְכֵן הָיָה כַּמָּה לֵילוֹת:

פַּעַם הִרְגִּישׁ מוֹהַרְנַ"ת זַ"ל גֹּדֶל מַעֲלַת הַתְּפִלָּה מִמַּאֲמַר חֲכָמֵינוּ זַ"ל שֶׁהַמַּלְאָךְ הַמְמֻנֶּה עַל הַתְּפִלּוֹת צָרִיךְ לְהַשְׁבִּיעַ כָּל תְּפִלָּה שֶׁתַּגִּיעַ מֵעַצְמָהּ לִמְקוֹמָהּ לְמַעְלָה, שֶׁגַּם הוּא אֵינוֹ יוֹדֵעַ אֶת מְקוֹם כָּל תְּפִלָּה וְכוּ':

פַּעַם הִתְאוֹנֵן אֶחָד לִפְנֵי מוֹהַרְנַ"ת זַ"ל, שֶׁאֵין לוֹ לְתֵּן מַתָּנוֹת לְהַכַּלָּה. וְנִחֵם אוֹתוֹ מוֹהַרְנַ"ת זַ"ל בָּזֶה, שֶׁיַּעֲקֹב אָבִינוּ עָלָיו הַשָּׁלוֹם לֹא הָיָה לוֹ לְתֵּן מַתָּנוֹת לְכַלָּתוֹ. אָמַר לוֹ מָה עָנָיִן יַעֲקֹב אָבִינוּ אֶצְלִי שֶׁאָז הָיָה רָזִין עִלָּאִין. אָמַר לוֹ גַּם עַכְשָׁו יֵשׁ רָזִין עִלָּאִין (נִרְאֶה לַעֲנִיּוּת דַּעְתִּי עַל פִּי דִּבְרֵי רַבִּי אַבְרָהָם זַ"ל בְּעֵת הַסְּפּוּר, מַה דְּאִיתָא בְּלִקּוּטֵי מוֹהַר"ן שֶׁבְּכָל מַעֲשֶׂה וּתְנוּעַת הַצַּדִּיק אֵינוֹ פָּשׁוּט, וְיֵשׁ בּוֹ רָזִין עִלָּאִין. וּבִפְרָט אֵצֶל הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא בְּמַעֲשָׂיו וּבְהַנְהָגוֹתָיו בִּפְרָטִיּוּת עַל כָּל פְּרָט בְּכָל רֶגַע. וְהַהֶפְרֵשׁ רַק בָּזֶה שֶׁכָּל צַדִּיק לְפִי הַשָּׂגָתוֹ יוֹדֵעַ מַה מֵּהָרָזִין. וְאָנוּ הַפְּשׁוּטִים אֵינָם יוֹדְעִים כְּלָל:

מוֹהַרְנַ"ת זַ"ל אָמַר, מֶען דַּארְף אִין דֶּער יוּגענְט אַסאַךְ הָאריוֶוען מֶען זָאל אוֹיךְ דֶּער עֶלְטֶער זַיין אַ פְּראָסְטֶער עֶרְלִיכֶער יוּד [בֵּימֵי הַנְּעוּרִים צָרִיךְ הַרְבֵּה לַעֲמוֹל כְּדֵי שֶׁיִּהְיֶה בָּעֵת הַזִּקְנָה יְהוּדִי כָּשֵׁר פָּשׁוּט]:

אוֹדוֹת מַה שֶּׁמִּתְחַכֵּם הַבַּעַל דָּבָר, וּמַחֲמַת חֶסְרוֹן יְדִיעָה מִקֹּדֶם בְּתַחְבּוּלוֹתָיו נוֹפְלִים בְּרִשְׁתּוֹ, אָמַר פַּעַם אַחַת מוֹהַרְנַ"ת זַ"ל אַז אִיךְ וֶוייס שׁוֹין יָא דְּאס אַלֶּעס (מַה שֶּׁכְּמַעַט כָּל הָעוֹלָם אֵינָם יוֹדְעִים) דֶּרֶעהט דֶּער בַּעַל דָּבָר מִיט מִיר גְּאר אַנְדֶּערְש [כֵּיוָן שֶׁאֲנִי כְּבָר כֵּן יוֹדֵעַ זֹאת, הַבַּעַל דָּבָר מְסוֹבֵב עִמִּי אַחֶרֶת לְגַמְרֵי]:

גַּם כְּשֶׁהַלְּבָנָה לֹא נִרְאֲתָה זְכָה כָּל כָּךְ וְאַף מִבַּעַד עָנָן קָלוּשׁ קִדֵּשׁ מוֹהַרְנַ"ת כַּמּוּבָא בְּחַיֵּי מוֹהַר"ן. וְאָמַר אִיךְ פּוֹעל בַּיי זִיךְ, אֲפִלּוּ דֶּער נָאךְ אַז זִי וֶוועט וָוערִין לוֹיטֶער זָאל מִיךְ נִיט הַארִין [אֲנִי פּוֹעֵל בְּעַצְמִי שֶׁאֲפִילּוּ אַחַר כָּךְ אִם הִיא תִּהְיֶה יוֹתֵר בְּרוּרָה שֶׁלֹּא יְהֶיה אִכְפַּת לִי]. וּפַעַם הָיָה מַעֲשֶׂה שֶׁקִּדֵּשׁ בְּעָנָן קָלוּשׁ, וְאַחַר כָּךְ אָמַר לוֹ אֶחָד תִּרְאוּ שֶׁנִּזְדַּכֶּכְה, אָמַר לוֹ אִיךְ הָאב אָבֶּער פְּרִיעֶר מְקַדֵּשׁ גִּיוֶוען [כְּבָר קִדַּשְׁתִּי מִקֹּדֶם]. וְכֵן הוּא בְּשֻׁלְחָן עָרוּךְ שֶׁזְּרִיזִין מַקְדִּימִין קֹדֶם לְרֹב עַם הַדְּרַת מֶלֶךְ. וּמוּבָא בְּחַיֵּי אָדָם:

ר' יִצְחָק זַ"ל יָשַׁב לִפְנֵי אָבִיו מוֹהַרְנַ"ת זַ"ל בְּשַׁבַּת קֹדֶשׁ אֵצֶל הַשֻּׁלְחָן וְנִשְׁעַן בְּיָדוֹ עַל הַשֻּׁלְחָן. אָמַר לוֹ מוֹהַרְנַ"ת זַ"ל בְּשַׁבָּת זִיצְט מֶען גְּלַיְיךְ [בְּשַׁבָּת יוֹשְׁבִים יְשָׁר]:

מוֹהַרְנַ"ת זַ"ל אָמַר, אַבְרָהָם אָבִינוּ עָלָיו הַשָּׁלוֹם כְּשֶׁיָּשַׁב עִם אֲנָשִׁים שֶׁקִּרְבָם תַּחַת כַּנְפֵי הַשְּׁכִינָה, הָיָה אוֹמֵר לָהֶם, תֵּדְעוּ שֶׁכָּל הָאָרֶץ הַזֹּאת יְנַחֵיל הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ לְזַרְעוֹ. כֵּן אֲנִי אוֹמֵר לָכֶם, תֵּדְעוּ כְּשֶׁיָּבֹא מְשִׁיחַ צִדְקֵנוּ יִהְיֶה נַעֲשֶׂה יְשִׁיבוֹת מִסִּפְרֵי רַבֵּנוּ זַ"ל:

עוֹד אָמַר, אִיךְ זָעה גָאר אַנְדֶערְש, אִיךְ קוּק גָאר אַנְדֶערְש אִיךְ שְׁמוּעֶס גָאר אַנְדֶערְש [אֲנִי רוֹאֶה אַחֶרֶת לְגַמְרֵי אֲנִי מִסְתַּכֵּל אַחֶרֶת לְגַמְרֵי אֲנִי מְשׂוֹחֵחַ אַחֶרֶת לְגַמְרֵי]:

בְּעֵת הַמַּחֲלֹקֶת שֻׁלְקְחוּ מִסְעֲדָה שְׁלִישִׁית שֶׁל שַׁבַּת קֹדֶשׁ אֶת בְּנֵי הַנְּעוּרִים לְבֵית הָאָסוּרִים, וְלֹא נִתְבַּהֵל אָז מוֹהֲרַנַ"ת כְּלָל, רַק סִפֵּר הַהִתְקָרְבוּת שֶׁל רַבִּי עוֹזֵר זַ"ל מֵאוּמָּין:

בִּשְׁנַת ת"ר אָמְרוּ כַּמָּה מְפֻרְסָמִים שֶׁיָּבֹא אָז מָשִׁיחַ וּמוֹהֲרַנַ"ת אָמַר שֶׁיָּבֹא קֹדֶם אוֹ אַחַר כָּךְ וְלֹא בִּשְׁנַת ת"ר. כִּי מְשִׁיחַ צִדְקֵנוּ יָבֹא בְּהֶסַח הַדַּעַת: ר' יִצְחָק דֹּב זַ"ל אָמַר לְעֵת זִקְנָתוֹ בְּכָל מָקוֹם שֶׁפּוֹתְחַ סֵפֶר רוֹאֶה חִדּוּשִׁים נוֹרָאִים:

אֶחָד מֵאוּמָּאן בָּא לְמוֹהֲרַנַ"ת וְאָמַר לוֹ שֶׁשּׁוֹהֶה בִּתְפִלָּתוֹ זְמַן הַרְבֵּה מַחֲמַת שֶׁהוּא מֻכְרָח לַחֲזֹר הַתֵּבָה כַּמָּה פְּעָמִים שֶׁאֵינוֹ יָכוֹל לְכַוֵּן מַהֵר. אָמַר לוֹ מוֹהֲרַנַ"ת, וְכִי עֲבוֹדָה אַחַת יֵשׁ לְךָ לַעֲשׂוֹת הֲלֹא כַּמָּה עֲבוֹדוֹת יֵשׁ, אִם אֵינְךָ מַרְגִּישׁ תֵּבָה זֹאת תַּרְגִּישׁ תֵּבָה אַחֶרֶת. אִם אֵינְךָ תּוֹכַל לְהִתְפַּלֵּל, תּוֹכַל לֵאמֹר תְּהִלִּים אוֹ תְּפִלּוֹת אוֹ עֲבוֹדָה אַחֶרֶת:

ר' יֶעקִיל מִשְּׁעהְרִין הָיָה מְקֹרָב אֶת גִּיסוֹ. וְגִיסוֹ הָיָה מַתְמִיד בְּלִמּוּד, וְר' יֶעקִיל לֹא הָיָה לוֹ חֵשֶׁק לִלְמֹד כָּל כָּךְ. וּכְשֶׁהָיָה מְסַפֵּר מֵרַבֵּנוּ זַ"ל, הָלַךְ גִּיסוֹ מִן הַלִּמּוּד לִשְׁמֹעַ סִפּוּרָיו. פַּעַם אַחַת הָיָה מְרֻמֶּה אוֹתוֹ שֶׁהִתְחִיל לְסַפֵּר מֵרַבֵּנוּ זַ"ל וּבָא גִּיסוֹ, וְהִשִּׂיאוֹ לְדָבָר אַחֵר. וְהֵבִין גִּיסוֹ שֶׁמְּרֻמֶּה אוֹתוֹ, וְאָמַר לְגִיסוֹ, יֶעקִיל, זֹאת יָדַעְתָּ כִּי רַבֵּנוּ זַ"ל רוֹאֶה. וּפַעַם אַחַת אָמַר רַבֵּנוּ זַ"ל מַיינֶע לַיִיט זָענִין אַלֶע עֶרְלִיכֶע יוּדִין אוּן יֶעקִיל וויל ניט זַיין קַיין עֶרְלִיכֶער יוּד בַּייסָען אִיהֶם דִּי הִינְד [אֲנָשַׁי הֵם כֻּלָּם יְהוּדִים כְּשֵׁרִים וְיֶעקִיל לֹא רוֹצֶה לִהְיוֹת יְהוּדִי כָּשֵׁר – שֶׁינִשְׁכּוּהוּ הַכְּלָבִים] אַחַר כָּךְ פַּעַם אַחַת נִשְׁכּוּ כְּלָבִים:

פַּעַם אַחַת, כְּשֶׁשָּׁלַח רַבֵּנוּ זַ"ל אֶת זַלְמַן דֶּער קְלַיְינֶער [הַקָּטָן] לְהַחוֹזֶה מִלּוּבְּלִין אוֹדוֹת עִנְיָן מָשִׁיחַ, וְשָׁלְחוּ ר' נָתָן וְר' נַפְתָּלִי קְוִויטְלֶעךְ לְהַחוֹזֶה עַל יָדוֹ, וְנִתְפַּעֵל הַחוֹזֶה מֵהַקְּוִויטְלֶעךְ שֶׁל ר' נַפְתָּלִי יוֹתֵר מֵר' נָתָן. וּכְשֶׁסִּפְּרוּ זֹאת לְרַבֵּנוּ זַ"ל אָמַר הוּא חוֹזֶה בַּאֲשֶׁר הוּא שָׁם, כִּי ר' נַפְתָּלִי הָיָה מִתְפַּלֵּל אָז, וְר' נָתָן יָשֵׁן. וְיֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁהָיָה אָז בְּבֵית הַכִּסֵּא:

פַּעַם אֶחָד נָסַע רַבֵּנוּ זַ"ל בַּדֶּרֶךְ עִם ר' יִצְחָק לַיבּ וְעוֹד אֲנָשִׁים. בַּדֶּרֶךְ עָשָׂה רַבֵּנוּ זַ"ל רְעָדָה, וְשָׁאַל אֶת אַנְשֵׁי שְׁלוֹמֵנוּ רְאִיתֶם מַה שֶּׁעָבַר, וְאָמְרוּ לֹא. וְשָׁאַל לְר' יִצְחָק לַיבּ, וְאָמַר הֵן, אֲנִי רָאִיתִי אֶת הַמַּרְאֶה. (וּפַעַם אַחַת קִנֵּא אוֹתוֹ ר' נָתָן וְאָמַר לוֹ ר' יִצְחָק לַיבּ הַמַּרְאוֹת שֶׁאַתָּה רוֹאֶה בַּתּוֹרָה חָשׁוּב אַתָּה מִמַּה שֶּׁאֲנִי רוֹאֶה) וְאָמַר שֶׁרְאִיַּת מֵת הוּא גָּדוֹל שִׁשָּׁה־פְּעָמִים מִנְּבוּאָה. כִּי הֲלֹא רוֹאִין הַנִּשְׁמָה שֶׁהִיא חֵלֶק אֱלוֹק מִמַּעַל:

מוֹהֲרַנַ"ת אָמַר וָואוֹיל דִּיא אוֹגִין וָואס הָאבִּין גִּיזֶעהָן דֶּעם רֶעבִּין'ס אוֹיגִין, אוּן וָואוֹיל דִּיא אוֹיגִין וָואס זָעהָן דִּיא אוֹיגִין [אַשְׁרֵי הָעֵינַיִם שֶׁרָאוּ אֶת הָעֵינַיִם שֶׁל רַבֵּינוּ וְאַשְׁרֵי הָעֵינַיִם שֶׁרוֹאִים אֶת הָעֵינַיִם הָאֵלּוּ]. וְר' אַבְרָהָם סִיּם וְכֵן מִדּוֹר לְדוֹר:

כְּשֶׁחָזְרוּ מִקְּבוּרַת מוֹהֲרַנ"ת זַ"ל, נִזְדַּכְּכוּ הַשָּׁמַיִם וְכָל הָעָם קִדְּשׁוּ הַלְּבָנָה פְּנֵי יְהוֹשֵׁעַ תַּלְמִידוֹ שֶׁל מֹשֶׁה רַבֵּנוּ עָלָיו הַשָּׁלוֹם. עַיֵּן הַתּוֹרָה "קְרָא אֶת יְהוֹשֻׁעַ" בְּלִקּוּטֵי מוֹהֲרַ"ן:

כְּשֶׁחָזְרוּ מִקְּבוּרַת מוֹהֲרַנ"ת זַ"ל, וְלִבָּם הָיָה מָלֵא דְּאָגָה מִי יִהְיֶה אַחֲרָיו הַמַּנְהִיג, וּבֵינֵיהֶם הָיָה אֶחָד מֵאַנְשֵׁי שְׁלוֹמֵנוּ, הָר' נַחְמָן פֶּסַח'לִיס, וְהוּא הָיָה בֶּאֱמֶת חָסִיד וְיִרֵא שָׁמַיִם, אֲבָל טָעוּת נִזְרְקָה בּוֹ שֶׁהוּא מֻרְשֶׁה לְמַנְהִיג לְאַנְשֵׁי שְׁלוֹמֵנוּ, לְמַמְלֵא מְקוֹם מוֹהֲרַנ"ת זַ"ל. וּבְכֵן הָיָה מְדַבֵּר אֲלֵיהֶם אָז דִּבְרֵי נִחוּמִים לְבַל יִדְאֲגוּ, וַה' לֹא יַעַזְבֵם (וְאֵינָם יוֹדְעִים אָז כַּוָּנָתוֹ). וְאַחַר כְּשֶׁסִּפֵּר הָר' נַחְמָן טוּלְטְשִׁינֶר זַ"ל, שֶׁמּוֹהֲרַנ"ת זַ"ל קֹדֶם הִסְתַּלְּקוּתוֹ אָמַר, הָעִקָּר הִתְקַשְּׁרוּת לְהַצַּדִּיק. "לְכוּ אֶל יוֹסֵף אֶת כָּל אֲשֶׁר יֹאמַר לָכֶם תַּעֲשׂוּ". אָמַר עַל זֶה הָר' נַחְמָן פֶּסַח'יֶלֶס הַנַּ"ל שֶׁכַּוָּנַת מוֹהֲרַנ"ת זַ"ל הוּא עָלָיו. וּבְכֵן הִתְחִיל לְהִתְגַּדֵּל כְּדֶרֶךְ הַמְפֻרְסָמִים, וּבָנָה לוֹ בִּבְרַסְלֶב בֵּית הַמִּדְרָשׁ מְיֻחָד בִּשְׁבִילוֹ וּבִשְׁבִיל אֵיזֶה אֲנָשִׁים שֶׁנִּמְשְׁכוּ בְּטָעוּת אַחֲרָיו. וְכֵן בְּשָׁנָה זוֹ נָסַע לָאָרֶץ הַקְּדוֹשָׁה, וְחָזַר לְבֵיתוֹ עַל רֹאשׁ הַשָּׁנָה. וְכַמּוּבָן שֶׁבְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל הִשִּׂיג אֵיזֶה מַדְרֵגָה גְּבוֹהָה וְזָכָה לְמֹחִין דְּגַדְלוּת. וְהוּא הָיָה יוֹדֵעַ לְתַקֵּעַ שׁוֹפָר, וּבְכֵן פָּעַל אֵצֶל אֲנָשֵׁי שְׁלוֹמֵנוּ שֶׁהוּא יִהְיֶה הַבַּעַל תּוֹקֵעַ שָׁנָה זוֹ בְּאוּמָאן. בְּרֹאשׁ הַשָּׁנָה עָלָה עַל הַבִּימָה לְתָקְעַ, וַאֲנָשֵׁי שְׁלוֹמֵנוּ כְּבָר הָיוּ בַּמָּקוֹם וְנָמְרוּ כָּל מַה שֶּׁאוֹמְרִים קֹדֶם הַתְּקִיעוֹת, וְהוּא זֶה עַתָּה הִתְחִיל לוֹמַר הַזֹּהַר שֶׁקֹּדֶם הַתְּקִיעוֹת, וּבֶאֱמֶת מֵעֹמֶק הַלֵּב בְּקוֹל וּבְכִי בְּדִמְעוֹת שְׁלִישׁ וּמְלֵה בְּמִלָּה, אֲבָל מֵאַחַר שֶׁכָּל הַצִּבּוּר הָיוּ כְּבָר מוּכָנִים לִשְׁמֹעַ הַתְּקִיעוֹת, וְעוֹד לָהֶם לְבַלּוֹת זְמַן רַב עִם תְּפִלַּת הַמּוּסָף כְּמִנְהַג אַנְשֵׁי שְׁלוֹמֵנוּ בְּאוּמָן בְּיוֹם הַדִּין, וּבִפְרָט בַּדּוֹר הַקּוֹדֵם. וּבְכֵן הָיָה מַטִּיל בָּזֶה עַל הַצִּבּוּר טִרְחָה יְתֵרָה, וּבְכָל זֹאת מֵאֵימַת יוֹם הַדִּין לֹא נִמְצָא אָז מִי שֶׁיַּרְהִיב עֹז בְּנַפְשׁוֹ לְהַפְרִיעַ לוֹ שֶׁיְּבָרֵךְ וְיִתְקַע. וַאֲפִלּוּ הָר' נַפְתָּלִי זַ"ל שֶׁחַי עוֹד אָז, וְהוּא הָיָה אָז הַגָּדוֹל וְהַזָּקֵן שֶׁבַּאֲנָשֵׁי שְׁלוֹמֵנוּ תַּלְמִיד רַבֵּנוּ זַ"ל, וְהוּא הָיָה בְּטִבְעוֹ קַפְדָּן, בְּכָל זֹאת מֵאֵימַת יוֹם הַדִּין שָׁתַק לְדָבָר זֶה וְלֹא אָמַר כְּלוּם. כֻּלָּם סָבְלוּ וְהִמְתִּינוּ עַד שֶׁגָּמַר אֶת אֲמִירַת הַזֹּהַר, בֵּרַךְ אֶת הַבְּרָכָה, נָתַן עַל פִּיו אֶת הַשּׁוֹפָר מַתְחִיל לְתָקְעַ, וְאֵין קוֹל תְּקִיעוֹת. עָשָׂה כָּל הַפְּעֻלּוֹת לָזֶה וְאִי אֶפְשָׁר לוֹ לְתָקְעַ. עַד שֶׁהַצִּבּוּר רָאוּ וְעַל פִּי שֻׁלְחָן עָרוּךְ כְּבָר כִּמְעַט גָּדוֹל הַהֶפְסֵק מֵהַבְּרָכוֹת לְהַתְּקִיעוֹת. וְשָׁם הָיָה אֶחָד מֵאַנְשֵׁי שְׁלוֹמֵנוּ הָר' מֵאִיר בְּלֶכְער מִבִּרַסְלֶב וְיָדוּעַ הוּא לְאַנְשֵׁי שְׁלוֹמֵנוּ לְתוֹקֵעַ אָמָן, עַל כֵּן צִוּוּ עָלָיו שֶׁיֵּלֵךְ לְתָקְעַ. וְהוּא הָיָה לְמֻדָן וְיָדַע שֶׁאֵין מְסָרְבִין לְהַצִּבּוּר, וְעָלָה עַל הַבִּימָה. וּבָרַגַע שֶׁנָּתַן הַשּׁוֹפָר לְפִיו הִתְחִיל לְתָקְעַ וְתָקַע כָּל הַתְּקִיעוֹת עַד גְּמִירָא. וְכָל אַנְשֵׁי שְׁלוֹמֵנוּ הָיוּ שְׂבֵעֵי רָצוֹן. וּמֵאָז הָיָה כָּל יְמֵי חַיָּיו לְבַעַל תּוֹקֵעַ בְּאוּמָאן אֵצֶל אַנְשֵׁי שְׁלוֹמֵנוּ. בְּכָל זֹאת לֹא נָפַל הָר' נַחְמָן פֶּסַח'לִיס הַנַּ"ל בְּדַעְתּוֹ, וְאַדְרַבָּא הִגְדִּיל עוֹד יוֹתֵר בְּעֵינָיו, וְהָא רְאָיָה שֶׁהַשָּׂטָן כָּל כָּךְ מִתְגָּרֶה עָלָיו. בְּקִצּוּר אֲמָרִים שֶׁהַנְהָלוֹתָיו בְּדֶרֶךְ הַמְפֻרְסָמִים הָיָה לְמוֹרַת

רוּחַ כִּמְעַט לְכָל אַנְשֵׁי שְׁלוֹמֵנוּ, וּבִפְרָט לְאַנְשֵׁי אֱמוּנָה בְּדַעַת. וּבָכֵן נִמְצְאוּ אֲחָדִים שֶׁיְּדָעוּ שֶׁאִם הָר' נַחְמָן טוּלְטְשִׁינֶר ז"ל יַתְחִיל לְרָדְפוֹ יִהְיוּ דְּבָרָיו נִשְׁמָעִים וּלְבַטְּלוֹ. וּבָכֵן פָּנוּ אֵלָיו וְשָׁאֲלוּ אוֹתוֹ מַדּוּעַ הוּא אַדְרַבָּא שׁוֹתֵק לָזֶה, עַל זֶה אָמַר לָהֶם אַתֶּם יוֹדְעִים שֶׁאֲלֵקִים יְבַקֵּשׁ אֶת הַנִּרְדָּף וַאֲפִלּוּ צַדִּיק רוֹדֵף אֶת הָרָשָׁע. בַּאֲרֶעכִינְט אַייךְ וָועל אִיךְ זַיין דֶּער רוֹדֵף אוּן עֶר דֶּער נִרְדָּף, אִיךְ פַּארְגִין אִיהֶם גָּאר נִיט אַז אִיךְ זָאל זַיין דֶּער רוֹדֵף אוּן עֶר דֶּער נִרְדָּף [תַּחְשְׁבוּ לְעַצְמְכֶם אֲנִי אֶהְיֶה הָרוֹדֵף וְהוּא יִהְיֶה הַנִּרְדָּף, אֵינִי רוֹצֶה לָתֵת לוֹ זְכוּת זוֹ שֶׁהוּא יִהְיֶה הַנִּרְדָּף וַאֲנִי הָרוֹדֵף]. סוֹף דָּבָר שֶׁעִם הַזְּמַן מֵאֵלָיו נַעֲשָׂה בָּטֵל וּמְבֻטָּל. וּלְבַד הַטָּעוּת הַזֶּה הָיָה בֶּאֱמֶת חָסִיד וְיָרֵא שָׁמַיִם, וּכְבָר אָמַר רַבֵּנוּ ז"ל הַיֵּצֶר הָרָע שֶׁל הַכְּשֵׁרִים בְּוַדַּאי הוּא דִּבּוּק – וְהָאֱמֶת קַיָּם לָעַד: